

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ DÖNEMİNDE BASIN
İKTİDAR İLİŞKİLERİ
(27 MAYIS 1960- 15 EKİM 1961)**

Nadire TURAN KARAKURT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayşe Elif EMRE KAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
SİYASAL İLETİŞİM BİLİM DALI**

HAZİRAN 2024

**MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ DÖNEMİNDE BASIN İKTİDAR
İLİŞKİLERİ**

(27 MAYIS 1960- 15 EKİM 1961)

Nadire TURAN KARAKURT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
SİYASAL İLETİŞİM BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2024

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nadire Turan KARAKURT

(24.06.2024)

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Siyasal İletişim Programı Yüksek Lisans öğrencisi tarafından hazırlanan Milli Birlik Komitesi Döneminde Basın İktidar İlişkileri (27 Mayıs 1960-15 Ekim 1961) Başlıklı tez çalışması 24/06 /2024 tarih ve 15.30 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Ünvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Hülya ERASLAN Ankara Üniversitesi	☒	☐
Üye (Ünvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof. Dr. Ayşe Elif EMRE KAYA Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye (Ünvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Fatma Gökçen ATUK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐

Milli Birlik Komitesi Döneminde Basın İktidar İlişkileri (27 Mayıs 1960- 15 Ekim 1961)
(Yüksek Lisans Tezi)

Nadire TURAN KARAKURT

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Haziran 2024

ÖZET

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen darbe sonrasında Milli Birlik Komitesi (MBK) 27 Mayıs 1960 tarihinden 15 Ekim 1961 tarihine kadar Türkiye'nin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bir siyasal iktidarın askeri darbe ile sonlandırıldığı 27 Mayıs 1960 darbesi, başta Türkiye'nin siyasal hayatı olmak üzere birçok alana da etki etmiştir. Bu etkilenen alanlardan biri de basın olmuştur. Bu çalışma Milli Birlik Komitesinin yönetime gelişinden 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan seçimlere kadar olan dönemi ele almaktadır. Bu dönemde basının MBK yönetiminden istekleri ve iktidar olan komitenin de yürürlüğe koyduğu basın politikaları incelenen ana başlıklar arasında yer almaktadır. Sözü edilen dönemde yerel ve ulusal olmak üzere birçok gazetenin yayımlanmış olduğu bilinmekle birlikte, çalışmada incelenecek gazeteleri sınırlandırmak adına beş ulusal, yedi yerel gazete incelenmiştir. İncelenen ulusal gazeteler: Dünya, Öncü, Son Posta, Tercüman ve Ulus. Yerel gazeteler ise, Atayolu (Hatay), Demokrat İzmir (İzmir), Demokrat Türkiye (Şanlıurfa), Hakimiyet Milletindir (Bursa), Kudret (Ankara), Milletin Sesi (Erzurum) ve Samsun Postası (Samsun) dır. Çalışmada seçilen haberler üzerinde nitel içerik analizi tekniği uygulanmıştır. İncelenen gazetelerle MBK'nin basın politikalarının, belirtilen basın organları tarafından nasıl karşılandığı ortaya konmuştur. Gazetelerin genel olarak Komite ile ilgili eleştiri içeren haberler yapmadığı ve yapılan düzenlemelerle ilgili olumlu ya da sadece bilgi içeren haberler yaptığı görülmüştür.

Bilim Kodu : 111516
Anahtar Kelimeler : 27 Mayıs 1960, Milli Birlik Komitesi, Basın
Sayfa Adedi : 147
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayşe Elif EMRE KAYA
Öğrenci ORCID ID :

Press-Government Relations During the National Unity Committee Period (May 27, 1960 -
October 15, 1961)
(M.A. Thesis)

Nadire TURAN KARAKURT

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
June 2024

ABSTRACT

Following the coup on May 27, 1960, the National Unity Committee (NUC) held control over Turkey's administration from May 27, 1960, to October 15, 1961. The May 27, 1960 coup, which ended a political government through a military intervention, significantly impacted various aspects of Turkey's political life, with the press being one of the affected areas. This study focuses on the period from the National Unity Committee's assumption of power to the elections held on October 15, 1961. The demands of the press from the NUC administration and the press policies implemented by the ruling committee during this period are among the main topics under examination. Although it is known that many newspapers were published during this period, both locally and nationally, the scope is limited with five national and seven local newspapers. While the national newspapers examined are Dünya, Öncü, Son Posta, Tercüman, and Ulus, the local newspapers include Atayolu (Hatay), Demokrat İzmir (İzmir), Demokrat Türkiye (Şanlıurfa), Hakimiyet Milletindir (Bursa), Kudret (Ankara), Milletin Sesi (Erzurum), and Samsun Postası (Samsun). The qualitative content analysis technique is applied to the selected news articles in the study. The study reveals how the press policies of the NUC were perceived by these specified press organs. It was observed that the newspapers generally did not publish critical news about the Committee and reported positively or merely informatively about the regulations implemented.

Science Code : 111516
Key Words : May 27 1960, National Unity Committee, Press
Page Number : 147
Supervisor : Prof. Dr. Ayşe Elif EMRE KAYA
Student ORCID ID :

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesi, yazımı ve yürütülmesi sırasında desteğini, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen hocam, saygıdeğer tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayşe Elif EMRE KAYA' ya, yardımlarını eksik etmeyen ve tavsiyeleriyle çalışmaya katkıda bulunan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Fatma Gökçen ATUK' a ve desteğini her zaman hissettiğim kıymetli eşim Burak KARAKURT' a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatta olsa benimle gurur duyacağından emin olduğum babam Şekür TURAN' a armağanımdır...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ POLİTİKALARI	7
3. MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ ve BASIN	21
3.1. Demokrat Parti İktidarı ve Basın	21
3.2. Milli Birlik Komitesi Döneminde Basınla İlgili Gelişmeler.....	25
3.2.1. Basınla İlgili Antidemokratik Yasaların Kaldırılması ve Güncellenmesi.....	25
3.2.2 Basın Ahlak Yasası ve Basın Şeref Divanının Kurulması.....	29
3.2.3. Basın İlan Kurumunun Kurulması.....	31
3.2.4. Fikir İşçileri Kanunu	33
3.2.5. Dokuz Patron Olayı.....	37
3.2.6. 1961 Anayasasında Basın	40
3.2.7. Yassıada Davaları	43
3.3. Milli Birlik Komitesi Döneminde Basın Sorunları	44
4. MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ DÖNEMİNDE BASIN İKTİDAR İLİŞKİLERİNİN ULUSAL ve YEREL BASINDA ELE ALINMA BİÇİMLERİ.....	49
4.1. 27 Mayıs 1960 Darbesinin Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri.....	49
4.2. Antidemokratik Yasaların Kaldırılmasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	59
4.3. Basın Ahlak Yasasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	66
4.4. Kanun Tasarılarının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	70
4.5. Dokuz Patron Olayının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	74
4.6. Yassıada Davalarının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri.....	82
4.7. Gazetecilerin Tutuklanması ve Gazetelerin Kapatılmasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	87
4.8. 1961 Anayasasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri	90

5. SONUÇ	99
KAYNAKLAR	103
EKLER.....	109
EK-1. Basın İlan Kurumu Tarafından Alınan Yanıt.....	109
EK-2. 27 Mayıs 1960 Dünya Gazetesi ilk sayfası	110
EK-3. 28 Mayıs 1960 Atayolu Gazetesi ilk sayfası.....	111
EK-4. 28 Mayıs 1960 Samsun Postası ilk sayfası.....	112
EK-5. 28 Mayıs 1960 Tercüman Gazetesi ilk sayfası.....	113
EK-6. 29 Mayıs 1960 Demokrat İzmir Gazetesi ilk sayfası	114
EK-7. 31 Mayıs 1960 Milletın Sesi Gazetesi ilk sayfası	115
EK-8. 03 Haziran 1960 Hakimiyet Milletindir Gazetesi ilk sayfası	116
EK-9. 09 Haziran 1960 Demokrat Türkiye Gazetesi ilk sayfası.....	117
EK-10. 14 Temmuz 1960 Atayolu Gazetesi ilk sayfası.....	118
EK-11. 25 Temmuz 1960 Ulus Gazetesi ilk sayfası	119
EK-12. 14 Ekim 1960 Öncü Gazetesi ilk sayfası	120
EK-13. 01 Aralık 1960 Öncü Gazetesi ilk sayfası.....	121
EK-14. 01 Aralık 1960 Son Posta Gazetesi ilk sayfası.....	122
EK-15. 11 Ocak 1961 Basın Gazetesi ilk Sayfası.....	123
EK-16. 11 Ocak 1961 Demokrat İzmir Gazetesi ilk sayfası.....	124
EK-17. 11 Ocak 1961 Kudret Gazetesi ilk sayfası	125
EK-18. 11 Ocak 1961 Öncü Gazetesi ilk sayfası.....	126
EK-19. 11 Ocak 1961 Son Posta Gazetesi ilk sayfası.....	127
EK-20. 12 Ocak 1961 Basın Gazetesi ilk sayfası	128
EK-21. 12 Ocak 1961 tarihinde Basın Gazetesinde yer alan karikatür	129
EK-22. 12 Ocak 1961 Samsun Postası ilk sayfası	130
EK-23. 12 Ocak 1961 Ulus Gazetesi ilk sayfası.....	131
EK-24. 27 Mayıs 1961 Kudret Gazetesi ilk sayfası.....	132
EK-25. 29 Haziran 1961 Milletın Sesi Gazetesi ilk sayfası.....	133
EK-26. 29 Haziran 1961 Demokrat Türkiye Gazetesi ilk sayfası.....	134
EK-27. 10 Temmuz 1961 Demokrat İzmir Gazetesi ilk sayfası	135
EK-28. 10 Temmuz 1961 Hakimiyet Milletindir ilk sayfası	136
EK-29. 10 Temmuz 1961 Hakimiyet Milletindir Gazetesi dördüncü sayfası...	137
EK-30. 10 Temmuz 1961 Kudret Gazetesi ilk sayfası.....	138
EK-31. 10 Temmuz 1961 Tercüman Gazetesi ilk sayfası	139

EK-32. 11 Temmuz 1961 Demokrat İzmir Gazetesi ilk sayfası	140
EK-33. 11 Temmuz 1961 Dünya Gazetesi ilk sayfası	141
EK-34. 11 Temmuz 1961 Samsun Postası ilk sayfası	142
EK-35. 08 Eylül 1961 Samsun Postası ilk sayfası	143
EK-36. 09 Eylül 1961 Samsun Postası Gazetesi ilk sayfası	144
EK-37. 15 Ekim 1961 Ulus Gazetesi ilk sayfası.....	145
ÖZGEÇMİŞ	147

TABLoların LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1. 27 Mayıs Haber Sayıları.....	58
Tablo 4.2. Antidemokratik Yasalar ile İlgili Haber Sayıları.....	66
Tablo 4.3. Basın Ahlak Yasası İle İlgili haber Sayıları.	70
Tablo 4.4. Kanun Tasarıları İle İlgili Haber Sayıları.	74
Tablo 4.5. Dokuz Patron Olayı İle İlgili Haber Sayıları.	82
Tablo 4.6. Yassıda Davaları İle İlgili Haber Sayıları.	86
Tablo 4.7. Gazetecilerin Tutuklanması ve Gazetelerin Kapatılması İle ilgili Haber Sayıları.....	90
Tablo 4.8. 1961 Anayasası İle İlgili Haber Sayıları.....	97

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AP	Adalet Partisi
BCA	Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
CENTO	Central Treaty Organization
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
İGS	İstanbul Gazeteciler Sendikası
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MBK	Milli Birlik Komitesi
NATO	North Atlantic Treaty Organization
RG	Resmi Gazete
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YDT	Yassıada Duruşma Tutanakları
YTP	Yeni Türkiye Partisi
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OYAK	Ordu Yardımlaşma Kurumu

SSCB

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TGSF

Türkiye Gazeteciler Sendikası Federasyonu

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu 13 Haziran 1960 tarihinden 15 Ekim 1961'e kadar olan dönemde, iktidar olan Milli Birlik Komitesi (MBK) ile dönemin basın arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. 27 Mayıs darbesi ile yönetime geçen MBK'nin kurulması ile 1961 seçimlerinin sonucunda koalisyon hükümetinin kuruluşuna kadar geçen on yedi aylık sürede komitenin basın ile olan ilişkileri, basının komiteyi nasıl gördüğü, beklentileri, yapılan düzenlemeler ve bu düzenlemelerin basına nasıl yansıdığı çalışmanın amacıdır.

Bir siyasal iktidarın, askeri müdahale ile sonlandırıldığı 27 Mayıs 1960 darbesi Türkiye'nin siyasal hayatı başta olmak üzere birçok alana etki etmiştir. Bu etkilenen alanlardan biri de basındır. Bu dönemde basınla ilgili yeni düzenlemeler getirilmiş ve bu düzenlemelerden gazeteler ve dönemin gazetecileri önemli biçimde etkilenmiştir. Bu çalışma, MBK dönemi basın iktidar ilişkisi çerçevesinde yaşanan gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde incelemiştir.

Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmalara bakıldığında sosyal bilimlerde siyaset, tarih, hukuk ve eğitim alanlarında yapılan birçok çalışmanın konusunun 27 Mayıs 1960 olduğu görülmektedir. İletişim alanında da hem 27 Mayıs 1960 hem de darbe süreçlerinde basın iktidar ilişkilerini içeren çalışmalar bulunmasına rağmen özellikle MBK döneminde basın iktidar ilişkilerini konu edinmiş olan üç makale bulunmaktadır. İlk çalışma olan "Milli Birlik Komitesi Dönemi Basın Rejimi" (Avşar ve Emre Kaya, 2019) betimleyici nitelikte bir eserdir bu çalışmada ise içerik analizi yöntemi kullanılmış olması bakımından konunun ele alınış şekli ve değerlendirilmesi farklılık göstermektedir. İkinci çalışma "27 Mayıs Sürecinde Türkiye'deki Basın Politikaları" (Alacı ve Babaoğlu, 2021) Demokrat Parti (DP) döneminde "otarşik" bir anlayışla yönlendirilen basının MBK döneminde nasıl ele alındığına odaklanmaktadır ancak bu çalışmada DP'nin basınla olan ilişkisinden bahsedilmiş fakat iki iktidarın basınla olan ilişkisi kıyaslanmamış ve çalışmanın odak noktası MBK'nin basınla ilgili faaliyetleri olmuştur. Üçüncü çalışma "27 Mayıs 1960 Darbesi ve Basın (1960-1965)" 1960- 1965 tarihlerini kapsadığı ve incelenen gazetelerin sadece ulusal gazeteler olması bakımından bu çalışmayla farklılık göstermektedir.

Tarih yazımı belirli bir konu veya olay hakkında o konuyu veya olayı yazan tarihinin nasıl çalıştığına, kaynaklarına ve ölçütlerine bağlıdır. Tarih olgusu ise sadece olmuş

bitmiş olayların bir sıralamasını yapmak değil, aynı zamanda onları günümüz öncelikleri doğrultusunda yeniden düzene sokmaktır. Tarih her gün yazılmakta ve yeni bir çerçeveye sokulmaktadır. Bundan dolayı tüm ideolojiler, tarih, birey ve toplum ile ilgili bir bakış açısına sahip olmuşlardır. Bu nedenle “geçmişe karşı nerede durduğumuz ve geçmiş, bugün- gelecek arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu gibi konular herkes tarafından hayati önem taşıyan konular olmakla kalmazlar, aynı zamanda vazgeçilmez bir nitelik de taşırlar” (Hobsbawm, 2001: 40). Geçmişin günümüzü şekillendirdiği ve bunun öneminin görünür nitelikte olması tarih yazımının her alanda önemli olduğunu göstermektedir. Tarih yazıcılığında birden çok anlayış bulunmaktadır. Bunların arasında kronik ve araştırmacı tarih anlayışı vardır. Kronik tarih anlayışında olaylar arası bağlantı kurulmadan yıllar ya da dönemler sırası ile yazılmakta, araştırmacı tarih anlayışında ise olaylar neden ve sonuç incelenerek, aralarında bağlantı kurularak yazılmaktadır. Bu çalışmada olaylar arası neden ve sonuç ilişkileri kurularak, MBK döneminde basın iktidar ilişkileri irdelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın konusu olan dönemle ilgili, olaylar arası neden-sonuç ilişkisi irdelendiğinde Türkiye’nin siyasi tarihine genel olarak bakılması gereği ortaya çıkmıştır. Ülkemiz siyasi tarihine bakıldığında ise sınıfsal ayrışmanın başladığı zamanla ilgili iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır.

Bunlardan ilki gerek birikim sürecinde yoğun olarak bürokrasinin yönlendirmesiyle gelişen devletçilik geleneğinin varlığı; gerekse siyasi yaşamda çoğulculuk, uzlaşma, seçmen desteğine dayanma gibi liberal demokrasinin temel motiflerine uzun süre dışsal kalmış bir siyaset yapma süreci ve modelinin varlığı, solda bir çizginin, burjuva devlete dönüşme momentumu olarak 12 Eylül 1980 darbesi ve sonrasındaki Özal döneminin vurgulanmasına yol açmaktadır. Buna karşılık diğer çizgi, hem devletçi kalkınmanın, kapitalist birikimi gerçekleştirme doğrultusundaki burjuva birikim modellerinden biri olarak uygulandığını vurgulayarak; hem de burjuva demokrasisinin temel motiflerinden olan seçmen desteğine dayanarak siyaset yapma sürecinin, çok partili siyasi yaşama geçilmesiyle ve DP’nin iktidara gelmesiyle işlemeye başladığını belirterek, devletin niteliğini kuruluşundan itibaren kapitalist ve burjuva olarak değerlendirmekte ve burjuvazinin devleti "fethetme" momentumunu ise 1946’dan itibaren başlatmaktadır (Keleş, 1999: 35).

Bu çalışmanın benimsediği görüş ise Türkiye’de burjuvazinin¹, çok partili siyasi hayata geçilmesi ve DP’nin iktidara gelmesiyle başladığı görüşüdür. Burjuvazinin

¹ Boratav’a (2005:15) göre burjuvazi; dört alt gruptan ve üç ara tabakadan oluşmaktadır. Bu dört alt grubun arasında tarımsal sermaye, mali sermaye, ticari sermaye, rantiyeler bulunmakta ve üç ara tabakada ise serbest meslek sahipleri, bürokrasi ve kentsel “marjinaler” bulunmaktadır.

İktidara gelişi ile ilgili Keyder'in (2014 :9) anlatımına göre, Cumhuriyetin kurulmasıyla hakim olan güç bürokrasi olmuştur fakat gelişen burjuvazi ile birlikte otoriter rejim tehdit edilmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Amerikan hegemonyası altında bir liberalizm ortaya çıkmış ve burjuvazi iktidara gelmiştir. İktidara gelmeden önce muhalefet olan DP'nin, iki temel savunusu olmuştur; "bunlardan biri devlet müdahalesinin karşısında olarak pazarın savunulması yani ekonomik özgürlük, diğeri de siyasi baskı karşısında gelenekleri savunan din özgürlüğüdür" (Keyder, 2014:147-148). Özetle DP'nin "izlediği yol, liberal ekonomik politikalarla toplumun inanç, değer, hayat biçimlerinin modernleşmeyle birleştirilmesidir. Bu yol, büyük bir ölçüde yeni koşullara uyum sağlayarak devam ettirilmiştir" (Çavuşoğlu, 2009: 265).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1950 seçimlerine kadar yönetimde etkili olan devletçi seçkinler ve gelenekçi liberaller arasındaki mücadelede DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte gelenekçi liberallerin güç kazandığı görülmüştür (Altan, 2012: 63). DP iktidara gelmeden önceki siyasi olaylara bakıldığında, Terakkiperver ve Serbest Cumhuriyet Fırkaları ile çok partili siyasi döneme geçiş denemeleri olduğu, fakat bunların başarısızlıkla sonuçlandığı görülmüştür. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) uzun yıllar iktidarı tek başına elinde tutmuştur. Tek parti yönetimine karşı olan muhalifler, siyasi parti olarak 1945 senesinde Milli Kalkınma Partisi adında tek parti yönetiminin karşısına çıkabilmiştir. Ancak asıl muhalefet hamlesi DP'nin kurulmasıyla olmuştur.

1945- 1950 yılları arasında yaşanan hızlı siyasal değişim sonunda yeni oluşan görece bir yumuşama ortamı, muhalefet basında ve kamuoyunda daha fazla söz söyleyebilir hale gelmiştir. Bu ılımlı havada DP ve basın birlikte hareket etmişlerdir. Böylelikle yıllardır tek parti denetiminde olan basın, iktidara muhalefet etme gücünü bulmuştur. DP'nin muhalefette olduğu dört yıl boyunca basının önemli bir kısmı DP'nin yanında yer almıştır. DP ise basının gücünü kullanmış, iktidara giderken basının desteğini almıştır. Bu desteğin karşılığını da iktidara geldiğinde yeni ve daha demokratik bir Basın Kanunu çıkararak vermiştir. Bu kanunla birlikte basın, özgürlüğüne kavuşmuştur. Ancak ilerleyen dönemde basının eleştirileri ile birlikte DP ve basının yakın ilişkisi uzun sürmemiştir. Basının eleştirilerinden rahatsız olan iktidar bu

eleştirileri otoritesi ile önlemeye çalışmıştır. Bununla birlikte DP iktidarı, desteğini aldığı basına karşı hamlelerde bulunmuştur.

“Basının önemi, tahmin edileceği gibi toplum üzerindeki etkinliğinden kaynaklanmaktadır. Basının etkinliği ise, basının ortaya çıkışından günümüze değin dünya genelinde yaşanmış pek çok toplumsal, siyasi ve hatta ekonomik olay ve bu dönem basının içeriği ve izlediği yayın politikası incelendiğinde yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır” (Ulusoy, 2012: 55). Basın her dönemde önemini korumuştur. Basının önemi yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak vurgulanmaktadır. Toplumların değişimi ve yeniden yapılanması sırasında basına önemli görevler düşmektedir. Toplumun haber alma ihtiyacını sağlayan basının özellikle olağanüstü durumlardaki önemi kat kat artmıştır. Olağanüstü durum; olağan toplumsal düzenin bozulduğu, kurumların etkinliğini yerine getirirken zorlandığı ya da kaybettiği dönemler olarak tanımlanabilir. Bir siyasal iktidarın asker tarafından sonlandırılması ile neticelenen 27 Mayıs 1960 Darbesi Türkiye için olağanüstü durumlardan biri olmuştur. Bu dönemde, bundan önceki iktidarın basın suçlarından dolayı vermiş olduğu ceza ve tutuklama kararları iptal edilmiştir. MBK basınla ilgili yeni denetimler ve düzenlemeler ortaya koymuştur. Bu denetim ve düzenlemelerin başında; Basın Ahlak Yasası’nın çıkarılması, Basın İlan Kurumunun kurulması, 212 Sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki İlişkileri Düzenleyen Kanun ve 1961 Anayasasında Basın Hak ve Özgürlükleriyle İlgili Hususlar gelmektedir. Bu olağandışı şartların yaşandığı dönem, Türkiye’de basın hayatının da çeşitli biçimlerde etkilendiği bir dönem olmuştur.

Çalışmanın inceleme bölümünün ana kaynağını dönemin gazeteleri oluşturmaktadır. Bu bölümde kullanılan gazete kaynakları için büyük ölçüde Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Kataloğunda bulunan koleksiyonlara bağlı kalınmıştır. İncelenen gazete seçiminde hem ulusal hem de yerel gazetelerin olmasına önem verilmiştir. Çalışma ulusal ve yerel gazeteler olmak üzere toplamda on iki gazetenin incelenmesine dayanmaktadır. İncelenecek gazetelerin seçiminde, 27 Mayıs’ı sadece ulusal gazetelerde aramanın dönemi anlamak adına eksik kalacağı düşünülmüş, örneklerin temsil gücünün arttırılması için yedi bölgeden, yedi yerel gazete seçilmiştir. Sözü edilen dönemde yerel ve ulusal olmak üzere birçok gazetenin yayımlanmış olduğu bilinmekle birlikte, çalışmada incelenecek gazeteleri sınırlandırmak adına beş ulusal,

yedi yerel gazete incelenmiştir. Çalışmada kullanılacak olan süreli yayınlar, her iki tarafı da temsil edebilmesi açısından, hem iktidara yakın, hem de muhalif yayınlardan olmak üzere seçilmiştir. Bununla birlikte, bu yayınların tercihinde bir başka belirleyici faktör ise, sözü edilen dönem içerisinde yayımlanmış olan nüshalarının tamamının arşivlerden ulaşılabilir durumda olmasıdır.

Yerel gazetelerin seçiminde, anayasa referandumuna çoğunlukla “evet” ve çoğunlukla “hayır” diyen şehirlerde yayım yapıyor olması göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede anayasa referandumuna çoğunlukla “evet” diyen Ankara, Erzurum, Hatay ve Şanlıurfa; çoğunlukla “hayır” diyen Bursa, İzmir ve Samsun şehirlerinde yayım yapan gazeteler seçilmiştir. Bu gazetelerin tamamına Milli Kütüphaneden (Ankara) ulaşılmıştır. İncelenen ulusal gazeteler: Dünya, Öncü, Son Posta, Tercüman ve Ulus. Yerel gazeteler ise, Atayolu (Hatay), Demokrat İzmir (İzmir), Demokrat Türkiye (Şanlıurfa), Hakimiyet Milletindir (Bursa), Kudret (Ankara), Milletın Sesi (Erzurum) ve Samsun Postası (Samsun)’dır. Çalışmada ayrıca bu gazeteler dışındaki dönemin bazı diğer gazetelerinden de yararlanılmıştır. Bu çalışmada isimleri anılan gazeteler, MBK yönetiminin iktidara gelmesinden itibaren 15 Ekim 1961 seçimlerine kadar geçen süre boyunca incelenmiştir. Dönemin basın iktidar ilişkilerini daha iyi anlamak adına çalışmada incelenen gazetelerin reklam gelirleri ve aylık tirajları Basın İlan Kurumundan talep edilmiş fakat Kurumun arşivleri 1965 yılı ve sonrasını kapsadığı için istenen bilgilere ulaşılamamıştır².

Çalışmanın bir tarihsel araştırma olması sebebiyle belgesel kaynak tarama tekniği kullanılmış ve veriler nitel içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Doküman analizi olarak da bilinen belgesel kaynak tarama tekniğinde var olan belgeler ve kayıtlar incelenerek veri elde edilmektedir. Belgesel kaynak tarama “belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar” (Karasar, 2011: 183). Nitel içerik analizi ise “birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227). Bu doğrultuda konu ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, süreli yayınlar, tezler ve çevrimiçi araştırma yapılarak çalışmanın kapsamına girecek olan başlıkların taranmasına

² Bakınız: Ek1 Basın İlan Kurumu tarafından alınan yanıt.

başvurulmuş sonrasında toplanan verilerin tanımlanmasına ve verilerin altında saklı olan mesajlar ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde MBK dönemindeki politikalar genel olarak anlatılmış, sonrasında MBK öncesinde DP iktidarı ve basınla ilgili ilişkilerinden söz edilmiş ve MBK dönemindeki basınla ilgili gelişmeler ve basınla ilgili sorunlar hakkında bilgi verilmiş, son bölümde ise MBK döneminde basın iktidar ilişkileri incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise konuya ilişkin genel bir değerlendirme sunulmuştur.

2. MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ POLİTİKALARI

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirdikleri darbe ile on senelik DP iktidarına son veren MBK ve 1960 darbesi Karpas'ın (2015: 192-193) anlatımına göre, geleneksel yönetici zümrelerin ve sınıfsal çıkarların egemen olduğu farklı türde bir sivil düzenin yükselişine verdikleri doğal tepkiyi ifade etmiştir ve halk oylaması ile seçilerek Türkiye tarihinde ilk defa sivil idareyi kurmuş olan DP ise, eski ve yeni gruplar arasındaki dengeyi sağlama konusunda başarısız olarak darbeye iktidardan indirilmiştir. Yine Karpas'a (2015: 193) göre, artık modernistler "eski" seçkinlere dönüşmüş, girişimci orta sınıflar ise, Türkiye'nin "yeni" seçkinleri olmuşlardır. Başgil'e (2014:175) göre, 27 Mayıs, sağlam ve sağlıklı bir demokrasinin esasları olarak tanımladığı, eleştiren ama yapıcı bir muhalefetin, ahlaklı aydınların, kanunlara uyan ve özgürlüğünü maddi menfaatlere değişmeyen bir basın, hataya düşmeyen ve görevini layıkıyla yapan bir iktidarın olmayışından kaynaklanmıştır. MBK' ye göre ise, DP hükümetinin uygulamaları, çıkarılan kanunlar ve partilerin içinde bulundukları uzlaşmaz durumdan kurtarmak ayrıca demokrasinin içine düştüğü buhran dolayısıyla kardeş kavgasını önlemek ve laiklik ilkesine aykırı uygulamalara son vermek olduğu belirtilmiştir (Türkeş, 1995: 24-26).

MBK, 27 Mayıs 1960'tan 25 Ekim 1961'e kadar bir buçuk yıl yönetimde kalmıştır. Bu dönem geçici de olsa Anayasanın olmadığı, bakanlar kurulunun oluşturulduğu, Anayasa hazırlıklarına başlandığı dönem olarak "27 Mayıs- 12 Haziran 1960 tarihleri arasındaki Fiili İktidar Dönemi"; geçici Anayasanın kabulü ile 12 Haziran 1960- 6 Ocak 1961 tarihleri arasındaki dönem "Fiili Rejim Dönemi"; yasama görevinin MBK ve Temsilciler Meclisi'nde olduğu 6 Ocak 1961- 25 Ekim 1961 tarihleri arasındaki dönem olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır (Özdemir, 2002: 197). Neziroğlu ve Yılmaz'a (2013: 1303-1307) göre ise hükümetler ve programları ele alındığında I. Gürsel Hükümeti 30 Mayıs 1960- 05 Ocak 1961 ve II. Gürsel Hükümeti 05 Ocak 1961- 20 Kasım 1961 tarihlerinde yönetimde bulunmuştur.

Komitenin yönetimde olduğu dönemdeki politikalarının incelenmesi, basın-iktidar ilişkilerini anlamak adına yardımcı olacaktır, çünkü basın yalnızca kendine yönelik politikalardan değil ayrıca her dönemde kamuoyu, devlet, yasalar, ekonomik şartlar, teknoloji, kültür ve hükümetlerin politikaları gibi çevre unsurlardan etkilenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak dönemin ekonomi politikaları ve ekonomik şartlarına göz atmak

anamlı olacaktır. Gazeteler küçük ya da büyük sermayelerle kurulmuş ticari işletmelerdir. Dolayısıyla basının en önemli unsurunu birini sermaye oluşturmaktadır. Bir ticari işletmede yapılan işlerin ekonomik boyutu bulunmaktadır ve ekonomik alanlarda yapılan düzenlemeler basını da etkilemiştir.

MBK yönetimi iktidarının henüz ilk günlerinde, yürürlükte olan ekonomik uygulamaların bazılarının değiştirilmesi ya da kaldırılması gibi ülke ekonomisinin idaresine ilişkin yeni düzenlemeler yapmıştır. Haziran ayının ortasında Kabine MBK'ye, üzerinde öncelikle durulması gereken on beş hususu içine alan bir liste sunmuştur. Bunlardan ekonomi ile ilgili olanları: “(1) Planlı bir yatırım planı hazırlamak; (2) Henüz uygulanmamış yatırımları yeniden gözden geçirmek; (3) Vergileri yükseltmeden mali reform yapmak; (4) Hürriyet tahvilleri çıkartmak; (5) Uluslararası İş Birliği Bürosunu Dışişleri Bakanlığından ayırıp Maliye Bakanlığına bağlamak; (6) MBK ve Kabin e üyelerine servet beyannameleri formülünü hazırlatmak” şeklindedir (Aktaran: Weikwer, 1967: 33).

Cemal Gürsel 4 Temmuz 1960 tarihli konuşmasında ekonomik buhranın sebebinin hesapsız, kitapsız, plansız davranışlar olduğunu, fabrikaları çalıştırmak, ticaret hayatını normale sokmak, işsizliği önlemek üzere bütün tedbirlerin alınmak üzere olduğunu ve Milli Korunma Kanununu kaldırdıklarını, bunun üzerine fiyat nizamının kendiliğinden istikrara kavuşacağını belirtmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), 1-10-1, 04.07.1960).

Görüldüğü gibi MBK, siyasal sorunlardan önce “Demokrat Partili yılların mirası olan ekonomik iflasa bir çözüm bulmaya öncelik vermiştir” (Ahmad: 186). Mali alanda bütçe samimiyeti ve bütçede denklik vaat edilmiş, dış ticaret ve ihracat başlıca gündem maddeleri olmuş ve ülkenin döviz gelirlerinin arttırılması adına çabalar gösterilmiştir (Kaynar, 2022: 140). Atatürk döneminde dış yardım alınmadan uygulanmakta olan karma ekonomi modelinden farklı olarak MBK, hedeflenen alt ve üst yatırımlar için gerekli finansmanı dış yardımlarla sağlamaya çalışmıştır. DP ekonomi yaklaşımları eleştirilip yeni bir rota çiziliyor görüntüsü verilse de, aynı pusula MBK tarafından da uygulanmaya devam edilmiştir. 27 Mayıs bildirisinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization - NATO) ve Merkezi Antlaşma Teşkilatı (Central Treaty Organization - CENTO) ile yapılan anlaşmalara uyulacağını belirten açıklamalarla dış yardım sağlanmasında rol oynayacak girişimlerin çoğunluğunun Batı

merkezli olacağı ve yeni kurulmakta olan düzende DP hükümetleri politikasında olduğu gibi dış borç odaklı bir politika izleneceği anlaşılmaktadır (Öğreten, 2022: 56-57).

Öte yandan, ekonomi ile ilgili tüm bu çabalara rağmen mali kriz daha da derinleşmiştir. Mali sıkıntı, maaşların ödenmesini tehlikeye sokunca hemen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçiliği'yle temasa geçilmiş ve acil para yardımı talep edilmiştir. “Maaş ve diğer ödemeler 180 milyon civarındayken hazineden yalnızca 23 milyon bulunmaktaydı” (Alkan, 2016: 128). MBK ülke ekonomisinin toparlanması adına Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mensuplarının öncülüğünde ve sonrasında halkın dâhil edilmiş olduğu bir yardım kampanyası başlatmıştır. Devletin altın stokunun takviye edilmesi, paranın değerinin artırılması ve ekonominin güçlendirilmesi amaçlanarak TSK mensuplarının alyanslarını bağışlamasıyla başlayan ve sonrasında yurt içinde ve yurt dışında top yekûn bir kampanyaya dönüşen yardım kampanyasına “alyans kampanyası³” adı verilmiştir (Yavuz, 2017: 104). MBK, ekonomik reformlar ve sorunlar karşısındaki tutumlarını ortaya koymak amacıyla bazı projelere başlamıştır. “İcraat safhasına sokulan bu projelerden en dikkate değer olanları, alyans kampanyası, Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması, servet beyannamesi⁴ ve vergi revizyonudur⁵” (Weiker, 1967: 178).

6 Temmuz 1960 tarihinde kabul edilen 11 sayılı Hürriyet İstikrazı Hakkında Geçici Kanun (Resmi Gazete (RG), 11 Temmuz 1960, Sayı 10548) ile Hazine ihtiyaçları ve Devlet Kurumlarının yatırımlarında kullanılmak üzere 500 milyon liraya kadar geçici harcama yetkisi Maliye Bakanlığı'na verilmiştir. “10 yıldan erken ödenemeyecek olan uzun vadeli bir iç borçlanmanın adına “hürriyet” denilmesi dikkat çekicidir. Tahvil⁶

³ Bağış kampanyasının gördüğü ilgiyle ilgili Nazım Hikmet'in bir anısı şöyledir: “27 Mayıs'tan sonraki aylarda Moskova'da gene bir kongre toplanmıştı. Çeşitli milletlerden delegeler gelmişti. Bir edebiyat kongresiydi. Türkiye'den de kalabalık bir heyet gelmişti. Profesör Fahir İz heyetin başkanıydı. Bir akşam bir lokantada yemek yerken bir ara Türkiyelilerin hemen hiçbirinin parmağında alyans olmadığını görünce, hayrola artık Türkiye'mde alyans takılmıyor mu diye sordu. Galiba Ömer Sami yahut da Fahir İz cevap verdiler. Türkiye'de 27 Mayıs ihtilali olmuştu. Halk hazineye bir yardım kampanyası açmıştı, kadınlar ziynetlerini, evliler ve nişanlılar alyanslarını bağışlıyordu. Onlar da öyle yapmışlardı. Nazım Hikmet söylenenleri bir an dalgın dalgın dinledi sonra gözleri dolu dolu parmağındaki alyansı çıkardı Fahir İz'e uzattı, bunu alın Türkiye'ye döndüğünüzde hazineye verin...” (Soysal, 1964:9).

⁴ Dönemin sorunlardan biri olan vergi kaçakçılığını önlemek adına servet beyannamesi uygulaması getirilmiştir.

⁵ Vergi düzenlemeleriyle birlikte düşük gelirli vatandaşlar için asgari geçim indirim sağlanmış, arsa ve bina vergileri arttırılmıştır.

⁶ Hürriyet Gazetesi okuyucu sayısını arttırmak adına bu tahvilleri kupon karşılığı dağıtmıştır (Cangöz, 1996: 191).

ihraç ederek yapılan bu iç borçlanma ile piyasadan para çekilmesi; Türk parasının değerini artırma girişimi olarak da değerlendirilebilir. Askeri yönetimin ilk tercihleri emisyon ya da dış borç yerine doğrudan iç borçlanma olmuştur”(Kaynar, 2022: 133). Bu dönemde alınan kararlardan biri de askerlerin ekonomik olarak yaşadığı sorunlara çözüm bulmayı amaçlayan özerk bir yapıyla Ordu Yardımlaşma ve Dayanışma Kurumu (OYAK) kurulması olmuştur. OYAK’ın kurulmasıyla askerin ekonominin içine kurumsal olarak dahil olduğu görülmüştür.

MBK, DP ekonomi politikasından farklı olarak kamu kesimine ağırlık veren bir sanayileşme politikasının izlenmesi ve ekonomik kalkınmanın planlara bağlı olarak sürdürülmesini benimsemiştir (Avcı, 2000: 44). Kabul tarihi 30 Eylül 1960 olan 91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması hakkında Kanun (RG, 5 Ekim 1960, Sayı: 10621) ile memleketin beşeri ve iktisadi her türlü imkan ve kaynaklarını tam bir şekilde tespit ederek takip edilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde Hükümete yardımcı olmak, Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadede planları hazırlamak gibi görevler bu kuruma verilmiştir. Yücel’e (2017: 230) göre, bu kanunla birlikte kalkınma ekonomisi alanında iktisat biliminin tekniklerinden ve yöntemlerinden yararlanılarak, plansızlığın getirdiği risk ve sorunlardan uzak bir döneme geçilmiş ayrıca kurumun kuruluşunda bakanlıklar üstü bir Müsteşarlık statüsü verilmesiyle, siyasi etkilerden uzak ve kamu bürokrasisi üzerinde ağırlığı olan bir konum oluşturulmuştur. “Buna göre hazırlanan kalkınma planları kamu sektörü için emredici, özel sektör içinse özendirici ve yol gösterici nitelik taşımaktadır” (Avcı, 2000: 44).

Öğreten’e (2022: 65) göre, MBK’nin planlı ekonomiye geçiş için almış olduğu ekonomik kararların; fiyatlar, geçim indeksi, istikrarlı kalkınma, Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) , dış ticaret dengesi gibi ekonomik göstergelerde olumlu katkı sağlaması beklenmiş fakat sayılan göstergelerin çoğunluğunda beklenen sonuç alınamamıştır. Yine Öğreten’in belirttiği gibi hayat pahalılığının giderilmesi için, kişi başına düşen GSMH’de istenen düzeye gelinememiş ve halkın refah seviyesinde yükselme olmamıştır fakat kamu ve özel sektöre yapılmış olan yatırımların dengelenmesi karma ekonomi sisteminde temel şartların sağlandığını göstermiştir. MBK, Boratav’a (2003: 111) göre, serbest ticaretçi olmaktan çok deflasyonist özellikler taşıyan bu istikrar politikasını ana hatlarıyla uygulamaya devam etmiştir.

“1960’lı yıllar Türkiye kapitalizminin, ithal ikameci sanayileşme ve planlı ekonomiye dayalı yeni bir sermaye birikim rejimi ve düzenleme biçimine, Sosyal- Milli Güvenlik Devleti olarak adlandırılabilen yeni bir devlet formuna ve aynı zamanda tüm bunlarla ilintili olarak yeniden şekillenen sosyo-politik güç ilişkilerine sahne olmuştur” (Kaynar: 2022: 127). İthal ikameci model Keyder’e (2014:179-181) göre, hem sanayi burjuvazisinin hem de bürokrasinin ihtiyaçlarını karşılamada işlevsel olmakla birlikte idari mekanizmalarla devletçi burjuva arasındaki organik bağı güçlendirmiştir. Bütün bu düzenlemeler ve kanunlarla birlikte MBK dönemi, Türkiye ekonomisinde esaslı değişikliklere imkan vermeyecek kadar kısa sürmüş fakat bu kısa zamana rağmen bazı önemli iktisadi reformlar ortaya koyabilmiştir (Weiker, 1967: 183). Bütün bu düzenlemelerin yanında bu dönemde komite tarafından kağıt 55 liraya ithal edilip 9 liradan basına devredilmiştir (Koloğlu, : 134). Öncü’de yer alan “Amerika 12 Milyon Dolar Yardım Yaptı” adlı habere göre ABD’nin Türkiye’ye ithalat programının idamesinde kullanılmak üzere yaptığı yardımın dağılımında kimyevi maddeler, motorlu taşıt yedek parçaları, sinai teçhizat, makine yağları başta olmak üzere tahsisin geri kalan kısmı da kağıt ve kağıt hamuru, bazı cins madeni eşya, yedek parça ve motorlu taşıtların ithal edilmesinde kullanılacağı belirtilmiştir (Öncü, 27 Kasım 1960). ABD tarafından yapılan yardımın bir kısmının kağıt ve kağıt hamuru tahsisinde kullanılıyor olması ve kağıdın yüksek fiyata ithal edilip düşük fiyata basına verilmesi, basının DP döneminde önemli bir sorunu olan ve bu dönemde devam eden kağıt sıkıntısının önüne geçme isteği olduğu düşünülmüştür.

Komitenin siyasi politikalarına bakıldığında, MBK tarafından 28 Mayıs 1960’da yayınlanan tebliğlerden 19 numaralı olan ile TBMM feshedilmiş olup Resmi Gazetenin ilk sayfasında yer alan 27 numaralı tebliğ ile de kabine oluşturulmuştur. Tebliğe göre “Bu Hükümetin teşkilinde dikkat nazarına alınan fikrimüdir memleket ve dünya çapında şöhret yapmış fakat her hangi bir siyasi partiye resmen mensup olmayan personelden ibaret olmasıdır⁷”. Cemal Gürsel Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili, Alparslan Türkeş ise Başvekalet Müsteşarı olmuştur. 28 Mayısla birlikte devlet memurları mesailerine başlamış, yurdun her yerinde normal hayata geçiş tedbirleri alınmış, sokağa çıkma yasağı 16.00 dan itibaren ihtiyaç temini amaçlı serbest bırakılmış⁸, DP döneminde kapatılmış olan tüm gazetelerin kapatma kararları iptal

⁷ İbaresini ile kabine üyelerinin hiçbirinin resmen bir siyasi partiye üye olmadığı vurgulanmıştır.

⁸ Yalnız umumi caddelerde topluluklar meydana getirilmeyecektir (Resmi Gazete, 30 Mayıs 1960, Sayı

edilmiş ve gazetelerin yayımlanmasına izin verilmiştir (RG, 30 Mayıs 1960, Sayı: 10515). Darbeden kısa süre sonra “Hürriyet Anıtı Kampanyası” adı verilen bir kampanya başlatılmıştır. Darbeden önceki süreçte gerçekleşen “Beyazıt olaylarında vefat edenler için bir anıt yapılması gündeme gelmiştir. Bu anıt için *Akşam* tarafından bir yardım kampanyası başlatılmış ve ülke genelinde ilgi görmüştür. “O dönem Vatan Cephesi’ne katılanların isminin radyolarda okunduğu gibi Hürriyet Anıtı Kampanyası’na bağış yapanların isimleri de kampanya boyunca gazetelerde birer birer yayımlanmıştır” (Aslan, 2021: 41-42).

Darbenin yapıldığı gün İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar başkanlığında beş hukuk Profesörü Ankara’ya getirilmiş ve onlara yeni bir Anayasa hazırlama görevi verilmiştir. Görevin verildiği günün ertesi Profesörler, DP hükümetinin Anayasaya aykırı davranışlarından dolayı meşruiyetini yitirmiş olduğu ve askeri darbenin haklı olduğunu gösterir bir bildiri yayımlamışlardır. Profesörler tarafından desteklenen MBK, 12 Haziran 1960 günü çıkardığı yirmi yedi maddelik bir kanun ile Anayasayı yürürlükten kaldırmış, Meclisi kapatmış ve Meclis’in tüm hak ve yetkilerini üzerine almıştır. “Geçici Anayasa olarak tanımlanan bu düzenlemeyle Devlet yönetimi, tamamen MBK’ye intikal etmiştir” (Özdemir, 2002: 21).

27 Mayıs sonrasında komitenin dikkat çeken uygulamalarından biri de silahlı kuvvetler bünyesinde yapılan tasfiyeler olmuştur. “Cemal Gürsel’in fazla sayıdaki generalin emekliye ayrılmasını sağlayacak kararnamenin altına imza atmaya direnmesine rağmen, sert tartışmalar sonucunda komitenin diğer üyelerinin istediği olmuş; emekliye sevk edilen generallerin yerlerine genç ve rütbeleri komutanlıklarına atandıkları birliklere oranla düşük olan subaylar getirilmiştir” (Erkanlı, 1973: 42). Komite ikinci tasfiyesini ise üniversitelere yapmıştır. Börklüoğlu’nun (2017: 18- 19) anlatımına göre, MBK tarafından “tembel, yeteneksiz, reform düşmanı” olarak adlandırılan yüz kırk yedi öğretim üyesi ve elemanı üniversitelerden atılmıştır⁹ ve bu kararlar birlikte üniversitelerden rektörlük seviyesinde tepkiler gelmiş, İstanbul, Ankara ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) rektörleri istifa etmişlerdir. Farklı kademelerde radikal biçimde yapılan tasfiyeler tepki çekerken MBK içinde değişimi daha ileriye taşımak isteyen bir grubun varlığı ve bununla ilgili çatışan görüşler için

10515).

⁹ 12 Nisan 1962’de çıkarılan kanunla, ihraç edilen 147 öğretim üyesinin üniversiteye dönüşü sağlanmıştır (RG, 18 Nisan 1962, Sayı 11086).

Zürcher şöyle demiştir:

Bu tasfiyelere karşı muhalefete rağmen, MBK içindeki köktencilere, daha da iddialı bir planı Ekim ayında uygulamaya giriştiler. Açıkça Türkeş tarafından telkin edilmiş olan bu plan, Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği planıydı; bu birlik, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, basın ve radyonun yönetimine el koyacak böylelikle ülkenin tüm kültürel yaşamında totaliter bir nüfus tesis edecekti. Hem sivil siyasetçilerin nazarında hem de Orgeneral Gürsel dahil olmak üzere daha ılımlı MBK üyelerinin nazarında bu kadarı çok fazlaydı (2000:354).

Darbeden sonra MBK içinde iki farklı fikri savunan grup ortaya çıkmıştır. İçinde Cemal Gürsel'in de bulunduğu "ılımlılar" olarak nitelendiren grup iktidarı en kısa sürede politikacılara devretmek istemiştir. İçinde Alparslan Türkeş'in bulunduğu "radikaller" olarak nitelendirilen diğer grup ise kapsamlı bir yapılanma için iktidarın cuntada kalmasını istemiştir. "MBK içindeki bu iki grup iktidar mücadelesine girişmişti. 13 Kasım'da ılımlılar bir darbe yaparak radikal eğilimli on dört¹⁰ üyeyi tasfiye ettiler. Hepsini tutuklandı ve Osmanlı geleneğine uygun biçimde dünyanın çeşitli yerlerindeki Türk elçiliklerine "danışman" olarak atandı" (Ahmad, 181-182).

Komite böylelikle içinde yaşadığı sorunlardan dolayı bazı üyelerini dışarda bırakarak yeniden şekillenmiş, 13 Aralık 1960 tarihinde alınan bir kararla da Kurucu Meclis oluşturulmuştur. Oluşturulan bu Meclis, 6 Ocak 1961'de çalışmalarına başlamış ve genel seçimlere kadar görev yapacak bir Yasama Organı konumuna sahip olmuştur. Zürcher'in (2000: 355) anlatımına göre, darbenin başarıyla gerçekleştirilmesi ve TSK tarafından desteklenmesine karşı MBK silahlı kuvvetleri temsil etmiyordu ve bu dönemdeki üst rütbeli subaylar, komitenin sadece orduyu ilgilendiren konulara müdahale etmesi ve ordu hiyerarşisini bozmasından kaygılanmış ve bunun için ordunun üst kademesinde bulunanlar alt rütbede bulunan subayların ileride kendi başlarına yapabilecekleri herhangi bir eylemi önlemek amacıyla Silahlı Kuvvetler Birliğini kurmuştur.

MBK, DP iktidarını ve onların suçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere "Yüksek Adalet Divanı" kurmuştur. Bu divan, MBK tarafından seçilecek olan bir başkan, sekiz asil üye ve altı yedek üyeden oluşmuştur (RG, 14 Haziran 1960, Sayı: 10525).Yüksek

¹⁰ Komitedeki görevlerinden alınan 14 üye, en az 2 yıl yurda dönmek üzere Dışişleri dış teşkilatında Müşavirliklere atandı. Alparslan Türkeş: Yenidelhi, Orhan Kabibay: Brüksel, Orhan Erkanlı: Meksika, Münir Köseoğlu: Stockholm, Mustafa Kaplan: Lizbon, Muzaffer Karan: Oslo, Şefik Soyuyüce: Kopenhag, Fazıl Akkoyunlu: Kabil, Rıfat Baykal: Tel- Aviv, Dünder Taşer: Rabat, Numan Esin: Madrid, İrfan Solmazer: Lahey, Muzaffer Özdağ: Tokyo, Ahmet Er: Trablusgarp (Utku, 2021: 173).

Adalet Divanı Başkanlığına Yargıtay Birinci Ceza Dairesi Başkanı Salim Başol (RG, 7 Ekim 1960, Sayı: 10623) getirilmiştir. Darbe sonrasında 1950- 1960 yılları arasında DP iktidarının ve uygulamalarının yargılandığı davaların tümü Yassıada Yargılamaları olarak anılmaktadır. Yassıada Yargılamaları 18 davadan oluşmuş ve toplamda 592¹¹ sanık yargılanmıştır. DP’li eski milletvekillerinin meclis ve grup toplantısında verdikleri önergeler ve bunlara kabul ya da ret oyu vermelerinin nedeni sorulmuş ve reddedilmeyen kararlar için diğer milletvekillerinin ifadelerine başvurulmuştur (Yassıada Duruşma Tutanakları (YDT), 1960- 1.). Yassıada Davalarının ilki Celal Bayar’ın yargılanmış olduğu Köpek Davasıdır (YDT, 1960- 2). Bu dava aynı zamanda bir cumhurbaşkanının yargılandığı ilk dava olarak Türkiye siyasi tarihine geçmiştir.

Yargılamaların sebepleri arasında “ihtilâlin toplum nazarında kabul görmesi için, iktidar mensuplarının itibarının düşürülmesi gerekmekteydi. Bunun en uygun aracı da yargılama idi” (Topçu, 2017: 76). Ayrıca yargılamalarla DP iktidarının suçlu olduğu kararı verilirken müdahalenin meşruiyeti tescil ettirilmiştir. 14 Ekim 1960 tarihinde başlayan yargılamalar, aralıksız on bir ay boyunca devam etmiş, 15 Eylül 1961 tarihinde saat 15.20 de sona ermiştir. Bu süreçte iki yüz üç oturum yapılmış, on dokuz dosya ele alınmış, beş yüz yirmi dokuz sanık, bin altmış üç tanık dinlenmiştir. Divan kararlarına göre, on beş kişi ölüm cezasına, otuz bir kişi müebbet hapis cezasına, dört yüz on sekiz kişi çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Yüz yirmi üç kişi ise beraat etmiştir. Yüksek Adalet Divanı’nca verilen ölüm cezalarından, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan’ın ölüm cezaları MBK¹² tarafından onaylanmıştır. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 65 yaşını doldurduğu için cezası müebbet hapse çevrilmiş, diğer ölüm cezaları ise MBK tarafından müebbet hapse çevrilmiştir (Utku, 2021: 176-177). DP hükümeti üyeleri Adnan Menderes (Başbakan), Hasan Polatkan (Maliye Bakanı) ve Fatin Rüştü Zorlu (Dışişleri Bakanı) 16- 17 Eylül 1961 tarihinde

¹¹ Tümgeneral Madanoğlu, ılımlı DP milletvekillerini 27 Mayıs akşamı tahliye etmişti. Hemen ertesi günü toplanan profesörler heyeti bu tutumu yasal bulmadıkları için, tahliye edilenleri tekrar içeri aldirdılar. Bana göre, en büyük hatayı işlediler. Bu suretle DP grubunun, Bayar’ın etrafında kenetlenmesine ve 10 yıl devam eden bir partinin, kötü hareketlerinin gizlenmesine sebep oldular. Eğer komite profesörleri dinlemeyip, mutedil milletvekillerini Yassıada’ya göndermeseydi, DP bünyesinde bütünleşme olmayacak ve olaylar hakiki yüzleri ile meydana çıkacaktı. Gizlenen hakikat ve yanlışlar, hala mukaddes bir sır gibi saklanıyor (Çelikoğlu, 2021: 139).

¹² Çelikoğlu’nun (2021: 170) anlatımına göre; “Gürsel’in Florya’da dinlendiği günlerde idi, ziyaretine gittim. Konu Yassıada mahkemeleri ve idamlara geldi veya Gürsel tarafından getirildi, “İngiltere Kraliçesi, Pakistan Devlet Başkanı ve diğer devlet büyükleri idamların yapılmaması için bir kısmı buraya kadar geldi, bir kısmı vasıta ile haber göndererek rica ettiler. Benim Komite’de bir oyum var ne yapabilirim ki” dedi. İhtilal lideri, cumhurbaşkanı, başkomutan olan Gürsel’in bu ifadesi çok tuhafıma gitmişti”.

asılarak idam edilmişlerdir. Ahmad'a (1995: 192) göre, ölüm cezaları sonraki yıllarda siyasal atmosferi zehirleyen acı bir miras bırakmış, Adnan Menderes şehit olarak anılarak hatırası politikacılar ve siyasi partiler tarafından kullanılmıştır.

Özdemir'in (2002: 12- 19) anlatımına göre, 27 Mayıs 1960 sabahından 25 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlere kadar olan süreçte komitenin gerçekleştirdiği faaliyetler "MBK eylemleri" olarak adlandırılabilir ve bu eylemlerin en önemlileri DP'lilerin yargılanması, ordu ve üniversitedeki tasfiyeleri olarak sıralanabilir ayrıca komitenin siyasi partilerin ocak-bucak örgütlerinin kapatılması, Doğu Anadolu Bölgesinden elli beş kişinin memleketlerinden alınarak yurt içinde başka yerlere sürülmesi gibi başkaca eylemleri de olmuştur.

MBK'nin eylemleri devam ederken ülke genelinde siyasi faaliyetler serbest bırakılmış ve yeni partilerin kurulmasına izin verilmiştir. Siyasi hayatı sona eren DP'nin seçmenlerine hitap etmek için Adalet Partisi (AP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP) kurulmuştur. Komite, Anayasanın yürürlüğe girmesi için yapılması gereken halkoylaması tarihini 20 Haziran 1961 tarihinde açıklamış ve halkoylamasının 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılacağını duyurmuştur. Propaganda dönemini ise 22 Haziran- 5 Temmuz 1961 olarak belirlemiştir. Tuğluoğlu'nun (2019: 138) anlatımına göre, devlet destekli yürütülen Anayasaya "evet" kampanyası sürecinde bürokrasinin tüm birimleri katılım sağlamış, eski ve yeni dönemin karşılaştırılması yapılmış, yeni Anayasayı tanıtmak için çeşitli çalışmalara başvurulmuş, istihbarat birimlerinin ülke genelinde yaptığı araştırmalarla olumsuz oy vermesi beklenen şehirler tahmin edilmeye çalışılmıştır ayrıca Anayasanın halkın onayından geçmesi için yapılan çalışmalara ve kampanya süreci boyunca, Anayasa karşıtı kampanya ve propagandalara izin verilmemiş ve bu tür uygulamalar kınanmıştır. Kurucu Meclis, Seçim Kanunu hazırlamış 25 Mayıs 1961 tarihinde yürürlüğe koymuş sonrasında 9 Temmuz 1961 tarihinde Anayasa taslağını halk oylamasına sunmuştur. "6 Ocak 1961- 27 Mayıs 1961 arasında dört buçuk ay gibi kısa bir sürede hazırlanan Anayasa tasarısı, oylamaya katılanların yüzde altmışı tarafından kabul edilmiştir" (Özdemir, 2022: 21).

Kabul edilen 1961 Anayasası içeriğinde ki önemli noktaları Ahmad (1995:183) "düşünce, ifade, örgütlenme ve yayın özgürlüklerinin ve yeni Anayasa metninde yer alan diğer kişisel hakların güvence altına alınması ve Anayasa, gerek devletin sosyal adaleti gerçekleştirmek için ekonomik kalkınmayı planlama hakkını ve gerekse kişinin

mülkiyet ve miras hakkını, çalışma ve iş kurma özgürlüğünü teminat altına alan toplumsal ve ekonomik haklar” olarak sıralamıştır. Yeni Anayasaya dayanarak Bakanlar, silahlı kuvvetler temsilcileri ve Genel Kurmay Başkanından oluşan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) kurulmuştur. Görev tanımında, ulusal güvenlikle ilgili karar alımlarında ve koordinasyon sağlanmasında kabineye yardım etmek, olarak ifade edilmiştir. Ulusal güvenlik gibi genel bir kavramla yapılan görev tanımıyla MGK’ye sınırsız bir yetki verildiği görülmektedir. Bu durumu Orhan Erkanlı şu şekilde ifade etmiştir: “Bu ülkede pirinç fiyatlarından karayollarına ve turistik yörelere kadar ulusal güvenlikle ilgili olmayan tek bir sorun yoktur. Eğer çok derin bir düşünürseniz, bu da bir ulusal güvenlik meselesidir” (Aktaran, Ahmad, 1995:184).

Anayasa’nın halk oylamasına sunulması ile DP’nin devamı olan partilerin özellikle AP’nin Anayasaya ve komiteye karşı söylemleri artmıştır. Bu durumla birlikte MBK içinde AP’nin kapatılmasını isteyen üyeler olmuştur. Bu süreçte siyasi ortamın gerginleşmesine rağmen Kurucu Meclis tarafından genel seçimlerin 15 Ekim 1961 tarihinde yapılması kabul edilmiştir.

Askeriye, Türk demokrasisinin geleceğinin sadece CHP’nin zaferiyle kurtarılabilceğine karar vermiştir. Bunu sağlamanın bir yolu, seçim kampanyasını engellemek ve partileri CHP’lilere en uygun propaganda türünü benimsemeye zorlamaktır. 31 Ağustos’ta parti liderleri askerlerin gözetiminde yuvarlak masa toplantılarına başladılar ve 5 Eylül’de aşağıdaki vaatlerde bulunan ortak bir deklarasyon yayınladılar: (1) 27 Mayıs Devrimini siyasi amaçlarla sorgulamamak ve istismar etmemek; (2) Atatürk reformlarını korumak; (3) İslam’ı siyasi amaçlarla istismar etmemek; (4) Yassıada mahkemelerinin kararlarını istismar etmemek.” (Ahmad, 1996:220).

Tuna’nın (2020: 233) anlatımına göre, MBK üyeleri bir başka yuvarlak masa toplantısını 6 Eylül 1961 tarihinde gazetecilerle gerçekleştirmiş ve toplantıda Türk basını “milli menfaatlere aykırı yayın yapmamayı” taahhüt etmiş ve böylelikle MBK hassas gördüğü başlıklar hakkında seçim sürecinde siyasi partilerin ve basının konuşmaması için söz almıştır. Seçim kampanyası sürecinde tüm siyasi partilere eşit sürelerle radyo kullanım hakkı verilmiştir. Bu propaganda konuşmaları 30 Eylül 1961’de başlamış 14 Ekim 1961 tarihinde sona ermiştir.

Ahmad’ın (2007: 135) aktarımına göre, 1961 seçimlerinde AP ve YTP birlikte oyların yüzde kırk sekiz buçüğünü kazanmış, CHP ise yüzde otuz altı nokta yedisini almış fakat bu sonuç, hükümeti kurmak için yetersiz olduğu için ve Generaller, DP devamı bir hükümete izin vermeyeceklerinden İsmet İnönü’den Kasım 1961 tarihinden

başlayarak 1964 yılına kadar ülkeyi yönetecek üç koalisyon hükümetinden birincisini kurmasını istemişlerdir. MBK en son toplantısını 24 Ekim 1961 tarihinde yapmış ve yetkilerin tamamını Meclise devretmiştir.

MBK döneminde ne kadar geçmişe ait gelenek korunsa da ordu, ‘millet’ veya ‘Kemalizm’ gibi soyut kavramlar yerine filizlenen kapitalizmin koruyucusu oldu. En önemli görev istikrarı korumak ve istikrar tehditle karşılaştığı zaman, tehdit nereden gelirse gelsin, müdahale etmektir. Bununla beraber, generaller sistemi tehdit ettikleri için sol hareketlerden hoşlanmıyorlardı ama eğer sisteme tehdit sağ gruplardan gelirse onlara da eşit derecede tepkiyle yaklaşıyorlardı (Ahmad, 2007: 132).

“MBK, 24 Haziran 1960- 24 Ekim 1961 tarihleri arasında yüz sekiz defa genel kurul toplantısı gerçekleştirmiş ve bu toplantılar sonucunda üç yüz yetmiş beş kanun çıkarılmış ve seksen üç karar verilmiştir” (Kaynar, 2022: 133). Darbeden sonra Anayasa’nın yürürlüğe girmesine kadar olan bu olağanüstü dönemde çıkarılan kanunlar ile hukuki bir boyut kazanan kurumlardan çoğu günümüzde faaliyetlerine devam etmektedir. Bu dönemde kurulan kurumlardan biri olan DPT 2018 tarihinde kapatılmıştır.

Komitenin dış politikalarına bakıldığında, MBK tarafından oluşturulan Hükümet Programı 11 Temmuz 1960 tarihinde ilan edilmiştir ve Bakanlar Kurulunun ikinci birleşiminin ilk oturumunda MBK’nin dış politikada izleyeceği yolun belirlendiği görülmüştür. Hükümet programında yer alan dış politikayla ilgili hususları, darbenin ve MBK’nin diğer ülkeler ve özellikle müttefikleri tarafından tanınma yani meşruiyetini sağlama amacı- zorunluluğu bulunduğunu göz ardı etmemek gerekir. Bu kapsamda MBK’nin kabul edilip edilmeyeceği bilinmediğinden bahse konu programda dış politikayla ilgili ayrıntılı bilgilerin yer aldığı görülmüştür. Bu hususlara kısaca değinilecek olursa öncelikle hem darbe bildirisinde hem de Bakanlar Kurulunda önceki hükümetin ittifakları ile ilgili “sağlam bir dünya barışının kurulmasına engel olan anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak ve bu barışı mümkün kılacak zemini hazırlamak maksadıyla sarf edilmekte olan gayretleri Türkiye büyük ve yakın ilgi ile takip etmektedir. Bu gayretlerin başarı ile sonuçlanması için Hükümetimiz mevcut vecibeleri dairesinde, kendisine düşen vazifeyi yapmaktan hiçbir zaman geri kalmayacaktır. Türkiye’nin bu gayelere erişmek için sarf ettiği gayretlerde dayanağı, Birleşmiş Milletler ile NATO ve CENTO ittifaklarıdır” (MBK Genel Kurul Tutanakları 11 Temmuz 1960: 3) ifadeleri yer almıştır. Birçok defa ifade edilen NATO

ve CENTO'ya bağıllık vurgusu MBK'nin dış politikada uyumlu bir tutum sergileyeceğı algısını oluşturmuştur.

Aynı Genel Kurul Toplantısında, “dış siyaset alanındaki gayemiz, her şeyden evvel Türk Milletine karşı gösterilen hürmet ve itimada uygun bir siyaset takip etmektir. Türkiye kimseye karşı düşmanlık hisleri beslemez. Uzatılan her dost eli sıkar. Kendisine karşı gösterilen hakiki ve samimi dostluğa, aynen mukabele eder” (MBK Genel Kurul Tutanakları 11 Temmuz 1960: 4) ifadeleri ile Türkiye'nin dış politikada kendisine gösterilen tavra göre karşılık verileceğı vurgulanmıştır. Devamında ise insanlığın en önemli meselesinin adil, devamlı ve sağlam bir barışın kurulması olduğı dile getirilerek bu şekilde bir barışın sağlanabilmesi için devletlerin bağımsızlıklarına saygı gösterilmesi gerektiğı belirtilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin kendi üzerine düşen görevi yerin getireceğı de ifade edilmiştir.

MBK Genel Kurul Tutanakları incelendiğinde ABD ile ilişkilerin hükümet gündeminde olduğı görülmüştür. Koçak'a (2010: 81-82) göre genel olarak bakıldığında MBK'nin Amerikan yardımlarına ve batı dünyasına karşı duruşu ilginçtir. Çünkü ABD'nin yardımına mahkum olmanın yarattığı olumsuz düşünceler ve kaçınılmaz yardım talepleri bir aradadır. Daha önce de bahsedildiğı gibi bütçe açığı sorunu dış yardım ve borç alınarak çözülmüştür.

MBK, Sovyetler Birliğı'ni “büyük kuzey komşumuz” olarak adlandırmış ve hükümet programında “Sovyetler Birliğı ile münasebetlerimizi karşılıklı saygı esasına müstenit iyi komşuluk çerçevesinde ilerletmeyi samimiyetle arzu etmekteyiz” (MBK Genel Kurul Tutanakları 11 Temmuz 1960: 5) ifadeleri yer almıştır. Hükümet programında esnek ve yumuşak bir dil kullanılmış olsa da bu dönemde MBK'nin ABD'nin yardım tekliflerini kabul ederken Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğı'nin (SSCB) yardım tekliflerini reddettiğı görülmüştür.

Komitenin dış politika programında, Kıbrıs meselesi, Avrupa Konseyi, Yugoslavya, Orta ve Yakın Doğı ülkeleri, Afrika ülkeleri ve Latin Amerika ülkeleri de bulunmaktadır. Bunların yanı sıra diğerk ülkelerle ilgili “aynı alâkayı, bize coğrafi bakımdan uzak olmakla, beraber siyasi görüş ve gaye bakımından pek çok hususlarda yakın bulunan Britanya Milletler Camiasına mensup diğerk memleketlere de göstermek kararındayız” (MBK Genel Kurul Tutanakları 11 Temmuz 1960: 5) ifadeleri yer almıştır. MBK tüm bu ifadelerle dış politikada tüm dünyayla barış ve uyum içinde bir

tavır sergileyeceğinin altını çizmiştir.

Komitenin eğitim ile ilgili ifadeleri “Milli Eğitim davası, baş davalarımızdandır” (MBK Genel Kurul Tutanakları 11 Temmuz 1960: 8) şeklinde Meclis Genel Kurulunda yer almıştır. Komite ülkenin sorununun “cehalet” olduğunu ifade etmiştir. Siyasal düzenlemeler yapıldıktan sonra eğitim ve öğretim alanında çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Kılıç’a (2020: 94) göre bu dönemde ülkedeki mevcut eğitim sistemi ve genel nüfusun eğitim seviyesi gelişmeye muhtaçtı yıllardır süregelen zaman zaman şiddetlenen eğitim faaliyetlerine rağmen 1960’a gelindiğinde halkın okuma yazma sorunu çözülememişti. Bu sorunun farkında olduğu görülen komite eğitim hedefini ülke ihtiyaçlarına çağdaş gelişmelere uygun olarak karşılamak ve öğrencileri hayata hazırlamak olduğunu belirterek bu hedeflere ulaşmak için izlenecek yolu beş maddede açıklamıştır (RG, 16 Eylül 1960, Sayı: 10605).

- a. Halk eğitimi ve ilköğretim seferberliği birinci planda ele alınarak bunun tahakkuku için ordu, gençlik ve aydın vatandaşların her türlü yardım ve desteğinden faydalanılacak ve bu sahada Devletin azami desteği sağlanacaktır.
- b. Mesleki ve teknik okullar milli kalkınmamızın ihtiyacına cevap verecek şekilde tevsi ve ıslah olunacaktır.
- c. Üniversite ve yüksek okullar öğrencilerinin öğrenimlerine sıkıntısızca devamını sağlayacak lüzumlu sosyal ve ekonomik tedbirler süratle alınacaktır.
- d. Öğretmenlerin toplumdaki mevkillerine uygun bir statüye sahip kılınmaları tahakkuk ettirilecektir.

Bu maddelerle ortaya konulduğu üzere bir eğitim seferberliği düşüncesi hakimdir. Bu gerekçeyi gerçekleştirecek olanların arasında ordunun da bulunacağı belirtilmiştir. Komite, var olan öğretmen açığını kapatabilmek adına yedek subayların askerlik hizmetlerinin köy okullarında öğretmen olarak yapabilmelerini sağlayan bir düzenleme yapmıştır. Sonrasında ise lise ve dengi okul mezunlarının yedek subaylık hakkını kaldırmıştır (MBK Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 11 Ekim 1960: 3). Bu değişiklikle birlikte sadece fakülte ve yüksekokul mezunları yedek subay olabileceklerdi. Değişiklikten önce yedek subay olma hakkını kazanmış lise ve dengi okul mezunlarının “Milli Eğitim Seferberliğinde kullanılmak üzere öğretmen olarak Millî Eğitim Bakanlığı emrine” (RG, 16 Ekim 1960, Sayı: 10630) verilmesi ifade edilmiştir. Bu düzenlemeye göre lise mezunu olan yedek subaylar iki senelik askerlik hizmetini öğretmen olarak tamamlayacaklardı. Bu düzenlemelerin kısa süre içinde yapılmasıyla askerin eğitim kademesinde etki bir şekilde rol aldığı görülmüştür.

Komitenin eğitim- öğretim faaliyetlerine odaklanmasını okuma yazma oranını yükseltmenin yanı sıra 27 Mayıs propagandası yapılarak darbeyi haklı göstermek, olumlu bir görüş birliği oluşturmak ve meşruiyet kazandırma isteği olduğu da unutulmamalıdır. “1961’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurttaşlık bilgisi, milli savunma gibi derslerin müfredatlarının değiştirilmesiyle birlikte 27 Mayıs ile ilgili metinler ders kitaplarında yer almaya başladı. Haziran 1961’de yayımlanan ilk ve ortaokul yurttaşlık bilgisi dersi müfredatında 27 Mayıs 1960 İnkılabı, sebepleri, Milli Birlik Komitesi, Kurucu Meclis gibi konular yer almaktadır” (Kılıç, 2020: 106).

MBK din konusunda ise dini konular ve kurumların aydın ve bağımsız olan din adamları yönetiminde vicdan özgürlüğüne uygun yürütülmesini ve yeterli din adamının yetiştirilmesi için mevcut eğitim kurumlarının geliştirilmesi gerekliliğini belirtmekle birlikte dinin siyasete alet edilmesinin kesinlikle önüne geçilmesi gerektiğini savunmuştur. (RG, 17 Eylül 1960, Sayı: 10605). Koçak’a (2010: 77) göre, MBK’nin gündemlerinden biri de laiklik olmuştur. Komiteye göre yobazlar tarafından İslamiyet gerçek özünden ve anlamından uzaklaştırılarak kendi çıkarları adına dini kullanmış ve suistimal etmişlerdir. Bu sorunun çözümü için örgün eğitimde dini eğitim verilerek, dinin doğru öğretilmesinin mümkün olacağı değerlendirilmiştir.

MBK politikaları incelendiğinde, iktidara geldikleri ilk günden itibaren sosyal, siyasi, ekonomi ve diğer alanlarla ilgili bir faaliyet planları olduğu ve bunların ayrıntılı olması sebebiyle öncesinde çalışılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca 27 Mayıs darbesini gerçekleştirenler ülkenin yönetimini ele geçirmelerinin meşruiyet kazanmak için yeterli olmadığının farkındadırlar ve bunun için “iyi niyetli girişimleri ortaya sermek, ülkenin geçirdiği demokrasi travmasının izlerini tamir edip, yönetimi olması gereken ellere yani siyasi kimliklere teslim etmek gerekmektedir” (Avşar, Emre Kaya, 2019: 32-33). Genel olarak MBK politikalarına bakıldığında Komitenin, iç ve dış politikalarda yaptığı düzenlemelerle gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyu nezdindeki meşruiyetini sağlamaya çalıştığı ve bu meşruiyeti basın ile tesis ettiği gözlenmektedir.

3. MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ ve BASIN

Bu bölümde 27 Mayıs 1960 sonrası MBK döneminin basın ile ilişkilerini anlayabilmek adına öncelikle DP iktidarı döneminin basınla olan ilişkilerinden kısaca bahsedilecek, böylece sonrasında Komite ile basının ilişkilerine de yansıtacak olan bazı önemli gelişmeler anlatılarak, MBK dönemi basın politikalarının tarihsel zemini oluşturulmuş olacaktır. Ardından MBK döneminde basınla ilgili gelişmelerden ve basın sorunlarından bahsedilecektir.

3.1. Demokrat Parti İktidarı ve Basın

İkinci Dünya Savaşının sonunda radikal bir dönüşüm yaşayan Türkiye yirmi yedi yıllık tek parti iktidarının sonunda demokrasiye geçiş sürecini başlatmıştır. Bu dönemde kurulmuş olan DP muhalefet partisi olarak basın özgürlüğünü desteklemiştir. Yirmi yedi yıllık CHP iktidarının uygulamalarından hoşnut olmayan basın ise DP ile iyi ilişkiler kurmuş ve muhalefet döneminde DP'yi desteklemiştir. 1946'dan 1950'ye kadar geçen dört yıllık sürede DP'nin liberal tavrı CHP'nin tutucu politikaları içinde sesi kısılmış basın çevrelerinde bir anlamda heyecanlı ve umutlu bir rüzgar estirmiştir (Alacı, Babaoğlu, 2021: 320). Sadun Tanju ise o dönemi şu şekilde anlatmıştır: “zaman geçtikçe muhalefeti destekleyen gazetelerin sayısı artmıştı bunun nedeni muhalefetin düşüncede ve eylemde her şeyin en mükemmelini vaat etmesiydi, aydınlar; demokrasinin hayali ile etkilenmişler halk ise eşitlik, adalet ve alım gücünün yükseleceği günleri düşünmeye başlamıştı. Seçimlere kadar olan bu dört yıllık süreçte uzun bir seçim kampanyası dönemi olmuştu, bu dönemde basın halkın heyecanını daima taze tuttu” (Akt., Topuz, 1996: 105).

Çok partili hayat ile yeni bir sistem gelmiş ve bu sistemin ilerleyip rahatsızlık duyulan eski sistemle yer değiştirmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu çok sesli yapı ile 1950 yılında DP iktidara geldiğinde destekleyenler arasında basın da yer almaktadır. DP'nin dört yıllık muhalefetinin ardından 1950 yılında seçim kazanarak iktidara gelmesi basın özgürlüğüne yönelik olumlu beklentilere de yol açmıştır. Bedii Faik'in anlatımına göre, sonuç karşısında birdenbire kim tarafından ortaya atıldığı belirsiz bir 'beyaz ihtilal' lafı yayılmış ve itibar da görmüştür. Faik anılarında, “Aslında 27 yıllık CHP saltanatının, kansız kavgasız ve sadece oyla çökmesinde, şüphesiz duru bir beyazlık vardır ama “ihtilal” yerine, “devrim” galiba biraz daha yakışanıydı ve ondan dolaydır ki biz, Milliyet'te 'beyaz devrim'i kullanmışızdır” demiştir (2003: 76).

İktidarın değişmesiyle birlikte basınla ilgili yeni uygulamalar da ortaya konmuştur. Yeni iktidar partisinin basının beklentisine karşılık ele aldığı ilk konulardan biri Basın Kanunu olmuştur. 1950 yılında çıkarılan 5680 sayılı Basın Kanununda, basının görevini yerine getirebilmesinin şartı bağımsız olması olarak ortaya konmuştur. “1950 Basın Kanunu liberal bir kanundur. 1931 kanunu ile ve sonraki değişikliklerle kurulan güdümlü rejim yıkılmış ve hükümetin basın üzerindeki kontrolleri hemen hemen kaldırılmış” (Topuz, 1996: 105) telif hakkı korunmuş ve basın özgürlüğü bu kanunla vurgulanmıştır. 5680 sayılı kanundan iki yıl sonra ise 5953 sayılı kanun ile gazetecilere sosyal haklar tanınmıştır. DP’li yöneticiler 1953 senesinde de basın ile ılımlı bir çizgide ilerlemeye devam etmişlerdir. 5680 sayılı Basın Kanunu’nun ilgili 161. Maddesinin gazeteci Nadir Nadi ve Hamdi Orhon’un önermeleri ile değiştirilmesi basın davalarının askeri mahkemelerde görülmesine son verilmesi bu minvalde yorumlanabilir (Alacı, Babaoğlu, 2021: 323). DP iktidarının ilk yıllarında kovuşturmayla uğrayan ya da tutuklanan gazeteci yoktur. “Hükümetle gazeteciler arasında genellikle yakın ilişkiler kurulmuştur. Gazete sahipleri ile Başbakan Adnan Menderes arasında bir balayı dönemi başlamıştır” (Topuz, 1996: 106). Bu dönem basının “altın yılları” yahut “yükselme devri” olarak nitelenmiştir (Emre, 2001: 12).

Sonraki yıllarda ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların yarattığı toplumsal huzursuzluklar basına da yansımış, basın tarafından sık sık DP iktidarına yönelik ciddi eleştiriler yöneltilmeye başlanmıştır. Buna karşılık hükümet muhalif sesleri denetlemek adına Basın Kanunu’nda değişikliklere giderek basın özgürlüğünü kısıtlama yolunu seçmiştir. Bu dönemde CHP’nin mallarına el konulmuş ve *Ulus* hazineye devredilmiştir. Yaşanılan bu olayları kamuoyuna haber veren gazeteler ve gazeteciler ise hükümetin tepkisini çekmiştir. 1954 yılı seçimlerine yaklaşıldığında basına verilen özgürlüğün kötüye kullanıldığını dile getiren DP, yeni Basın Kanunu için çalışma başlatmıştır. 1954 yılında sekiz maddelik “Neşir Yoluyla veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Bu kanun metninde;

Namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması; itibar kırarak veya şöhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnad edilmesi; rıza hilafına hususi veya ailevi ahvalin teşhir olunması hallerinde fail 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve (1000) liradan (10000) liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılması ve devletin siyasi veya malî itibarını sarsacak veya âmmenin telâş ve heyecanını mucip olacak mahiyette yalan haber veya havadisleri veya bu mahiyetteki vesikaları neşredenler 1 seneden 3 seneye kadar hapis ve (2500) liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile cezalandırılırlar (RG, 17 Mart

1954, Sayı 8660)

hükümleri yer almaktadır. Genel ifadelerle yer veren kanun maddeleri ile basın, yaptığı haberler için kolayca cezalandırmasının önü açılmış olup, DP kendine muhalif basın faaliyetini yürütenler için işleri zorlaştırmış, böylece basının sesini kontrol altına almaya çalışmıştır. DP iktidarı süresince geçerli olan bu kanun maddelerinde zaman içinde yeniliğe gidilmiş ve yaptırımlar ağırlaştırılmıştır. 1954 yılındaki seçimleri tekrar kazanan DP'nin basın ile arası iyice açılmıştır. İktidar basına yönelik bir uygulamaya daha gitmiş, basına ispat hakkı tanınmasından vazgeçilmiştir. İspat hakkı konusu DP içinde de tepki çekmiş ve bazı muhalif sesler ortaya çıkmıştır. Basında da ciddi yankı uyandıran bu durum sonucunda DP içindeki muhaliflerden bir kısmı istifa etmiş ve bir kısmı da çıkarılmıştır. DP'den ayrılan milletvekilleri Hürriyet Partisi adında bir yeni bir parti kurmuşlardır.

Özetle, DP'nin iktidarda olduğu ilk dört yılda, Emre'ye (2001: 115) göre, basın tarihi boyunca basın-iktidar ilişkilerinde görülen kısır döngü bir kez daha işlemiştir. Tek parti döneminin sonlarından itibaren basın üzerindeki baskılardan yakınarak, basın özgürlüğünü alabildiğine savunan yeni iktidar, kendisine yönelik eleştiriler artmaya başlayınca, daha önce savunduğu basın hürriyetini bir yana atıp kısıtlayıcı tedbirler alma yoluna gitmiştir. 1950- 1954 yılları arasında DP iktidarının basını yandaş ve karşıt olarak ikiye ayırdığı görülmektedir. DP'nin resmi ilan ve kağıt dağıtım uygulamaları¹³ ile yandaş basına her türlü destek sağlanmışken, muhalif basın ise sürekli baskı altında tutulmaya çalışılmıştır.

1955 yılına gelindiğinde, 6-7 Eylül olayları¹⁴ sonrasında DP tarafından Ankara, İstanbul ve İzmir şehirlerinde dokuz ay boyunca sıkıyönetim ilan edilmiştir. Topuz'un (1996: 110) anlatımına göre, hükümetin ileri gelenleri olayın ardından bir basın toplantısı düzenlemiş ve olayların suçlularının arasında basının da olduğunu belirterek gazetelerin haberleriyle halkı kışkırttığını iddia etmiştir. Bunun sonucunda

¹³ DP, kağıt sıkıntısı, resmi ve sonrasında özel ilanlar ile reklamlar ve devletin örtülü ödenek, devlet bankaları gibi imkanlarını basını kendisine bağlamak, bağlanmayan kesimi de baskı altında tutmak için kullanmıştır (Atuk, 2020: 535).

¹⁴1955 yılının Eylül ayında Kıbrıs konusunu görüşmek üzere toplanmış olan Londra Konferansı sırasında, 6 Eylül günü Selanik'teki Atatürk'ün doğduğu eve Yunanlılar tarafından bomba atıldığı yönünde gelen haber üzerine İstanbul, İzmir ve Ankara'da olayı protesto için toplanan gruplar, başta Rumlar olmak üzere diğer azınlıklara ve Türklere ait ev ve iş yerlerine yönelik olarak, 7 Eylül gününün erken saatlerine kadar, büyük bir kontrolsüzlük içinde, her türlü şiddet, tedhiş ve yağma hareketlerini uygulamışlardır. (Emre Kaya, 2014: 76).

Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından gazetelere farklı günlerde telefonla yeni yasaklar bildirilmiştir. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Halkı heyecanlandıracak haberlerin yayınlanması yasaktır. Meclisteki görüşmeler halkı heyecanlandırabilirse yazılmayacaktır;
- Hükümeti tenkid etmek yasaktır;
- Hükümetin çalışmalarını etkileyecek biçimde yazılar yasaktır;
- Sıkıyönetimin çalışmalarıyla ilgili haberler yasaktır;
- Darlık, kıtlık ve yokluk haberleri yazılmayacaktır;
- 6 Eylül olaylarını komünistlerden başkalarının yaptığı yolundaki yazı ve yorumlar yasaktır;
- İkinci baskı yapmak yasaktır;
- Öğrenci birlikleri ve başka dernekler hakkında yapılan kovuşturmalara ilgili haber basılamaz (Topuz, 1996: 110- 111).

Genel ifadelere yer veren yasaklarla birlikte “Neşir Yoluyla veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun” maddelerine eklemeler yapılarak yaptırımlar¹⁵ ağırlaştırılmış ve kanunun adı “Neşir Yoluyla veya Radyo ile Yahut Toplantılarla İşlenen Bazı Cürümler hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir. İktidarın basın üzerindeki tavrı hem basın organları hem de muhalefet tarafından eleştirilse de DP baskıcı uygulamalara devam etmiştir. Bu uygulamalar ile birlikte para cezaları arttırılmış, birçok gazeteci tutuklanmış ve gazeteler kapatılmıştır.

1957 yılında ise tekrar iktidar olan DP, basından elini çekmeden baskıcı uygulamalarına devam etmiştir. Bu dönemde muhalif basına uygulanan yaptırımlar diğer yıllara oranla artış göstermiştir. Tahkikat Komisyonunun kurulması ile muhalif çoğu gazeteci tutuklanmıştır. Bunların sonucunda iktidarın her geçen gün basın üzerine uyguladığı baskıcı politikalar daha çok eleştiri yapılmasına neden olmuş, yapılan eleştiriler de daha çok baskıyı beraberinde getirmiştir.

Şapolyo (1971: 239), 1908 yılından 1960 tarihine kadar fikir işçileri olan gazetecilerin halini acınacak bir durum olarak tanımlamıştır. Ona göre; gazetecilik bir meslek haline gelememiş ve gazeteciler sendika sahibi olamamışlardı ve DP iktidarı sadece basına

¹⁵ Güncellenen kanunun, “resmî sıfatı haiz olanlar aleyhinde... müphem ve suizannı davet edebilecek nesriyatta bulunulması halinde fail 1 seneden 3 seneye kadar hapis ve (3000) liradan (10000) liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Yazılı neşriyat, yalnız şahsın maddi veya mânevi zararını mucip olabilecek mahiyette ise mağdurun şikâyeti üzerine faili üç aydan bir seneye kadar hapis ve (2000) liradan (10000) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 6 Haziran 1956) hükümleriyle para ve hapis cezalarının arttırıldığı görülmektedir.

değil birçok gruba da tehdit oluşturmuştu, bu dönemde ilk defa hükümet orduyu aşılamış ordunun gerekirse yedek subaylarla yönetilebileceği söylenmiştir. Topuz'un (2018: 227) anlatımına göre ise, Ordu bu söylemlere ve DP'nin dikta düzenine karşı bir devrim girişimine hazırlanmış ve Milli Birlik Komitesi adı verilen cunta grubunu oluşturan 38 subay ve Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Cemal Gürsel'in başkanlığında 27 Mayıs sabahı yönetime el koymuştur. Böylece tüm ülke ile birlikte basın da yeni bir döneme girmiş oldu.

3.2. Milli Birlik Komitesi Döneminde Basınla İlgili Gelişmeler

27 Mayıs Darbesi'nin gerçekleştiği sabah gazetelerin çoğu, orduya destek veren haberler yayımlamıştır. Gazetecilerin anlatımına göre; beklenen özgürlük günleri artık gelmişti ve ordu, basının yaşadığı tüm olumsuz olayları artık silecekti. Gazeteler 27 Mayıs 1960'da ordunun yönetime el koymasını okurlarına sevinçli ifadelerle duyurmuşlardır. Milliyet, Hürriyet ve Yeni İstanbul gibi gazeteler baskısını yenileyerek aynı gün 27 Mayıs ihtilalini duyururken ikinci baskı yapamayan gazeteler bu habere bir sonraki gün yer vermişlerdir (Üstün, 2000: 27). Basının, 27 Mayıs darbesini olumlu karşılamasının nedeni DP döneminde maruz kaldığı hapis, kapatma, soruşturma ve para cezaları gibi olumsuzluklardır. Topuz'a (2018: 228) göre, MBK 27 Mayıs 1960'da iş başına geldiği zaman bir basın sorununun var olduğunu, komitenin, basından büyük destek gördüğünü önemli ve ivedi işlerden sonra basın sorunlarının ele alındığını ifade etmiştir. İstanbul Gazeteciler Sendikası (İGS) ise darbeden iki hafta sonra yayımladığı bildiride basının sorunlarını MBK'ye ve kamuoyuna şu şekilde sıralamıştır: 1- Fikir İşçileri Yasasının Tadili, 2- Resmi İlanlar, 3- Asgari Kadro, 4- Kağıt Meselesi (Üstün, 2000: 31). Bu sorunların çözümü için, Fikir İşçileri Kanunun güncellenerek çalışanların haklarının yasal teminatla güvence altına alınması, resmi ilanların hükümetçe neşredilecek özel bir gazetede yayımlanması, gazetelerin asgari bir kadro çalıştırma mecburiyetinde bırakılarak gayri ciddi gazetelerin önüne geçilmesi ve kağıt fiyatlarının serbest bırakılması halinde oluşacak gelirden gazete çalışanlarının da faydalandırılmasını istemişlerdir.

3.2.1. Basınla İlgili Antidemokratik Yasaların Kaldırılması ve Güncellenmesi

30 Mayıs 1960 tarihli Resmi Gazete' de otuz bir tebliğ yayımlanmıştır. Bunlardan ikisi, eski iktidarın basınla ilgili kararlarının kabul edilmediğine dair kararlardır. MBK'nin on dört numaralı tebliği ile kapatılmış olan bütün gazetelerin kapatma

kararlarının iptal edildiği ve 28 Mayıs'tan itibaren tüm gazetelerin yayımlarına başlayabileceği duyurulmuştur. Yirmi iki numaralı tebliğ ile de basın suçlarından dolayı gözaltında, tutuklu ya da mahkum olan gazetecilerin tahliyesi şu sözlerle duyurulmuştur: “Türk Demokrasisinin gelişmesinde kalemleriyle hiçbir zaman mücadeleden çekinmedikleri için Anayasaya aykırı kanunlar yolu ile tevkif edilmiş bulunan kıymetli basın mensupları 28 Mayıs 1960 günü saat 03.00 de tahliye edileceklerdir. Aynı kanunlara göre hakkında takibat yapılmakta olanların takibati iptal edilecek mahkemede olanların da sorgu ve tahkikatlarına devam edilmeyerek serbest bırakılacaklardır” (RG, 30 Mayıs 1960: 10515). Yirmi bir numaralı tebliğ ile de basının bu dönemde hangi konuları yayımlayıp yayımlamayacakları ortaya konulmuştur. Bahse konu karar şu şekilde tebliğ edilmiştir:

“Yeni idare büyük Türk milletinden ve dünya efkârından hiç bir şeyi gizlememek azim ve kararındadır. Hakikatleri olduğu gibi bütün açıklığı ile ifadeden asla çekinmemektedir. Muhterem halkımız bunu böyle bilmeli bizim tebliğlerimizden başka maksatlı propaganda yayınlarına kanmamalıdır. Bu yayınların maksatlı olup olmadığı saydığım ve güvendiğim muhterem basının iz'an ve takdirlerine bırakırım. Buna rağmen bazı basın mensuplarının ne gibi haberleri neşredebileceklerinde tereddüde düştükleri öğrenilmiştir. Basın toplantısında söylenen hususlar, Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarının halkın nazarında en ufak bir nokta gizlemeksizin yaptığı bilimum yayınlar ve yabancı devletlerin neşriyatından maksatlı olmayan yayınların neşri hiçbir kayıt ve şarta tabi olmaksızın serbesttir. Harekatla ilgili resim telefoto eski ve yeni siyasi şahsiyetleri ima suretiyle de olsa alakadar eden karikatürlerin ikinci bir tebliğe kadar neşredilmemesini rica ederim” (RG, 30 Mayıs 1960: 10515).

Bu tebliğle basının aslında istediği yayını neşredebileceği fakat basın tereddütte olduğu için yardım amaçlı bir açıklama yapılması gerektiği algısı oluşturulmuş ve tebliğin sonunda “rica” edilmesi dikkat çekici görülmüştür.

Bu dönemde MBK basınla ilgili planlarını teker teker hayata geçirmeye başlamıştır. 6 Ekim tarihli toplantı tutanakları incelendiğinde basın ile ilgili ciddi tasarıların olduğu görülmüştür. Bu kapsamda 6334 ve 6732 Neşir Yoluyla ve Radyoyla İşlenecek Cürümler Hakkındaki Kanunların iptali ile ilgili Meclis Genel Kurul toplantısında söz alan komisyon sözcüsü İrfan Solmazer, bu kanunların basına ağır geldiği ve antidemokratik olduğu, zaten kanunların 27 Mayıs sabahı yapılan tebliğlerle hükümsüz olduğu bu kanunlara göre mahkum olanların serbest bırakıldığı ve kanunların lüzumsuz olduğunu belirterek kanunların kaldırılması gerekliliğinden bahsetmiştir. Suphi Gürsoytrak ise “kanunların kaldırılması idareyi devraldığımız

günden beri antidemokratik kanunları kaldıracığımız yolundaki tebligatımıza da uygun olacaktır. Bu arada sayın basında görülen menfi tesirleri ortadan kaldıracak, yarın çıkaracağımız diğer kanunların doğuracağı tereddütleri gidermekte faydalı olacaktır” (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 06 Ekim 1960: 2) demiştir. Aynı Genel Kurul toplantısında 5680 sayılı Basın Kanunundaki bazı maddelerin değiştirilmesi ve ispat hakkı da gündeme gelmiş Ahmet Yıldız¹⁶ bu kanunlarla ilgili endişenin yerinde olduğunu söyleyerek şu yönde açıklama yapmıştır;

“Bu kanunlar üç tanedir. Bir tanesi budur, iki tane daha var. Komisyonumuza geldi. Halk Partisinin iktidarı zamanında çıkan 5680 sayılı Kanun Tatbikatında görülen aksaklıklar dolayısıyla buna bazı ilâvelerin yapılması zaruri görülmüştür... İspat hakkı kanunu da kabul edilince çıkaracağımız kanunların tamamı onları sevindirecektir. Bunların dışında bir kanunumuz vardır ki, encümeden gelmek üzeredir. Onun çıkarılmasıyla belki isyan edecekler ama hepsini bir arada neşretmemiz birinin yarattığı tesiri, diğeri telâfi etmiş olacaktır” (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 06 Ekim 1960: 3).

Nitekim kısa bir süre süre sonra basınla ilgili yeni düzenlemelerde bulunulmuş, bahse konu kanunlar kaldırılmıştır. Kaldırılma gerekçeleri, demokratik bir ceza hukukunun esasının neyin suç olup olmadığı hususunda bilgi sahibi olma hakkını bahse konu kanun ibareleri ile teslim etmenin imkansızlığı, sınırı belli olmayan suçların hürriyete ve basın hürriyetine ciddi tehlike arz etmesi (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 06 Ekim 1960: 11) olup, 12 Ekim 1960 tarihinde 94 sayılı Kanun çıkarılarak 6334 ve 6732 Neşir Yoluyla ve Radyoyla İşlenecek Cürümler Hakkındaki Kanun iptal edilmiştir (RG, 12 Ekim 1960: 10627). Topuz’un (2018: 228) anlatımına göre, basın bu kanunlarla birlikte büyük bir korkudan ve baskıdan kurtulmuştur.

Komitenin basınla ilgili düzenlemeleri 5680 sayılı basın Kanunundaki değişikliklerle devam etmiştir. “5680 sayılı Basın Kanununa 1956’da 6733 sayılı Kanunla ilâve edilen birçok antidemokratik hükümlerin ayıklanması ve bu kanunun baştan sona kadar gözden geçirilmesi lüzumlu görülmüştür” gerekçesi ile Genel Kurulda değerlendirmeye alınmış, yapılan değişiklikleri Ahmet Yıldız, Genel Kurulun kırk ikinci birleşiminde üyelere bahse konu kanunun “27 Mayıs inkılabına ve ruhuna göre daha demokratik bir hale getirmek suretiyle basına tam bir hürriyet sağlayacak şekilde” yeniden hazırlandığını belirterek tek tek kanun maddelerini okumuştur. Toplantı tutanakları incelendiğinde kurul üyelerinin konu hakkında bilgili oldukları,

¹⁶ Milli Birlik Komitesi üyesi ve Basın Yayın Genel Müdürü.

özellikle Cemal Madanoğlu'nun sözleri¹⁷ ile anlaşılmaktadır. Ayrıca Kurul üyelerinin basın çalışanlarına ilişkin hassasiyetleri Muzaffer Yurdakuler 'in "bu kanun teklifi üzerinde acaba gazete sahiplerinin de düşünceleri alınmış mıdır? Muharrirlerin ızdırapları sorulmuş mudur" (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 29 Kasım 1960:4) sözleriyle anlaşılmaktadır. Bu tasarının görüşüldüğü toplantıya gazete çalışanları ve gazete sahipleri katılmış fikirler beyan edilmiş ve sonuçta fikir birliğine varılmıştır. Aynı Genel Kurul Toplantısında Türk Ceza Kanunun 481'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun ile gazeteciye ispat hakkı verilmesi görüşülmüştür. Genel Kurul üyeleri basına ispat hakkı ile ilgili şu şekilde ortak noktada buluşmuştur;

İspat hakkı hem basın hürriyetinin hem de bu hürriyeti kötüye kullanmanın teminatı şeklinde mütalâa edilebilir. Kendisine ispat hakkı tanınacak gazeteci bir yazı yazarken bir müesseseyi töhmet altına alırken bunu ispatla mükellef olduğunu, ispat edemediği takdirde ağır cezaya çarptırılacağını bilirse öyle uluorta mesnetsiz, delilsiz haberleri uçuramaz, yazıları mesul müdürler tetkik ve tahkik süzgecinden geçirmeye mecbur olurlar. Bu suretle, hem basma tanınacak murakabe hakkı iyice işler, hem de vatandaşın memurlar ve müesseselerin haksız yere şeref ve haysiyetleri zedelenmekten kurtulur. Ama ispat hakkını da bazı kayıt ve şartlarla tanımak iktiza eder. Mesela, ispat hakkı vardır diye filân şahsın karısı kötü yoldadır, gibi hiçbir resmî sıfatı olmayan ve âmme hizmeti ile ilgisi bulunmayan bir kimsenin işaesiyle şeref ve haysiyetleri zedeleyici hâdiseler, bir cümle ile âmme hizmeti görmeyen, resmî hiçbir sıfatı olmayan hususi şahıslara ait haberlerde ispat hakkı tanınmaz (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 29 Kasım 1960: 28) .

Kurulda görüşler alınmış ve yapılan toplantı neticesinde basına ispat hakkı tanınmıştır. Bütün bu düzenlemelerin yanında Anayasa ve seçim yasasını hazırlamakla görevlendirilmiş olan Kurucu Meclis, MBK ve Temsilciler Meclisinden oluşuyordu. Temsilciler Meclisi, sivil toplum kuruluşları tarafından seçilen üyelerden oluşmakta idi. Bu mecliste, basını temsilen 12 temsilcinin göreve getirilmesi uygun görülmüştü.

¹⁷ Cemal Madanoğlu'nun 29.11.1960 MBK Genel Kurul Toplantısındaki Basın Kanunu değişikliği ile ilgili konuşması: 5680 sayılı Kanunda yapılan tadiller. Basın Kanununu ıslah değil, Hükümetin basın üzerindeki baskı ve murakabesini şiddetlendirmek için yapılmıştı. 5680 sayılı Kanun 15.7.1950 tarihindeki hükümleriyle murakabesini şiddetlendirmek için yapılmıştı. 5680 sayılı Kanun 15.7.1950 tarihindeki hükümleriyle meriyete konur ve bâzı maddelerinde zamanın şartlarına uygun tadiller yapılırsa bugün için ihtiyacı karşılayabilir. Gazete bir ticaret metni olduğu kadar halk üzerindeki tesiri itibariyle de bir çeşit âmme müessesesi olarak mütalâa edilmelidir. Bu takdirde gazete sahibini de âmme hizmeti gören bir kimse olarak kabul etmek iktiza eder. Her âmme müessesesi gibi gazeteleri ve gazeteciliği de hukuki bir disiplin altına almak ve gazetenin irşat vazifesi gördüğü kadar ifsat aleti olabileceğini de düşünmek icabeder... Şimdi burada çıkaracağımız kanunda bilhassa dikkatli ve samimî olmazsak, artık bir reaksiyon beklemeye tahammülümüz kalmadı, Yarın birçok tariz ve tenkitlerle karşı karşıya gelebiliriz. Bu arkadaşım diyor ki, «Ben istediğim bir yazıyı yazamıyorum, gazete sahibi bunu yazacaksın diyor, yazıyorum, sonra cezasını da ben çekiyorum.» Gazete sahibine de ver 50 bin lira ceza diyelim, bakalım (bunu yazacaksın!) diye ısrar edebilir mi?

Bu temsilciler¹⁸, Ali Babür Ardahan¹⁹, Ali İhsan Göğüş²⁰, Altan Öymen²¹, Derviş Sami Taşman²², Ferit Celal Güven²³, İlhan Esen²⁴, Kemal Zeki Gençosman²⁵, Oktay Ekşi²⁶, Ömer Sami Coşar²⁷, İlhami Soysal²⁸, Selami Savaş²⁹, Şeref Bakşık³⁰ olmak üzere Kurucu Meclis 6 Ocak 1961 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Bu sayede yeni anayasa hazırlanma aşamasında basına da söz hakkı verilmiştir.

3.2.2 Basın Ahlak Yasası ve Basın Şeref Divanının Kurulması

Basın Ahlak Yasası adıyla bilinen, basının kendi kendini kontrol edebileceği uygulama 1 Haziran 1960 tarihinde gazete sahipleri ve çalışanlarının bir araya geldiği bir toplantıda görüşülmüş ve ortak bir fikirde buluşulmuştur. Bununla ilgili bir beyanname kamuoyuna sunulmuştur. 2 Haziran 1960'da gazetelerde yayımlanan Basın Beyannamesi'nde; Türk basınının bilhassa son yıllarda insaf dışı iftira, itham ve hücumlara maruz kaldığı, buna rağmen şerefli vazifesine devam ettiği ve son millî hareketle uğrunda çetin mücadelelerde bulunduğu hak ve hürriyetlere kavuşmanın derin sevincini bütün memleketle beraber duyduğu ifade edilerek şöyle denilmiştir:

İçinde bulunduğumuz intikal günlerinde gayeyi güçleştirecek her türlü zararlı neşriyattan sakınılması lüzumunda tam bir ittifaka varılmıştır. Gazeteler, neşriyatlarında bu ana prensibin ihlal edilmemesi için titizlik göstermek hususunda birleşmişlerdir. Basınımız nihayet kavuştuğu hürriyete lâıyk olduğunu ispat için kendi kendini kontrol sistemini devamlı bir hâle getirmek arzusundadır. Bu bakımdan bütün gazetelerin riayet edecekleri mesleki bir ahlâk yasası hazırlanacaktır. Bu beyanname, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul Gazeteciler Sendikası, İstanbul Günlük Siyasi Gazete Sahipleri Sendikası ve Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası tarafından hazırlanmış olup, umumî efkâra, gazetelere ve bütün kardeş meslek teşekküllerine hitap etmektedir (Akşam, 02

¹⁸https://web.archive.org/web/20160121003357/https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt4/Cilt4.pdf Erişim Tarihi: (06.09.2023).

¹⁹ Milliyet ve Vatan Gazetelerinde muhabirlik olarak çalışmış ve İGS İdare Heyeti üyeliği yapmıştır,

²⁰ Cumhuriyet ve Tan Gazetelerinde yazı işleri müdürü olarak çalışmış ve İstanbul Gazeteciler Cemiyetinde Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır,

²¹ Ulus, Akşam, Cumhuriyet, Milliyet Gazetelerinde muhabir, yönetici, yazar ve başyazar ünvanlarıyla çalışmıştır.

²² Yeniant Gazetesinde başyazar olarak çalışmıştır,

²³ Memleket Gazetesinde yönetici olarak çalışmıştır,

²⁴ Demokrat İzmir, Sabah Postası ve Hürriyet gazetelerinde yazar olarak çalışmıştır,

²⁵ Ulus, Ülke ve Akşam Gazetelerinde yazar olarak çalışmıştır,

²⁶ Dünya ve Öncü Gazetelerinde muhabir ve şef ünvanlarıyla görev yapmıştır,

²⁷ Cumhuriyet ve Milliyet Gazetelerinde muhabir olarak görev yapmıştır,

²⁸ Büyük Doğu, Son Havadis Gazeteleri, Akis, Kim ve Pazar Postası Dergilerinde çalışmış ve Milliyet Gazetesi Ankara Temsilciliği yapmıştır,

²⁹ Edremit Gazetesi ve Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi başyazarlığını yapmıştır,

³⁰ Demokrat İzmir Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve İzmir Gazeteciler Sendikası Başkanlığı yapmıştır (TBMM Albümü 1920-2010 4. Cilt 1960-1983, https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt4/Cilt4.pdf).

Haziran 1960).

MBK'nin teşviki ile basın için ilk defa kendi kendini kontrol edebileceği bir sistem kurulmuştur. Bu sistem ile 24 Temmuz 1960 tarihinden itibaren Basın Ahlak Yasası ve bu yasayı yürütmekle görevli Basın Şeref Divanı statüsü uygulanmaya başlamıştır (Tikveş, 2011: 192). Gazete sahipleri, yazı işleri müdürleri ve meslek kurulu başkanlarının bir arada olduğu bir törenle Basın Şeref Divanının kararlarını uymayı kabul ettikleri bir taahhütname imzalamışlardır. Basın Ahlak Yasası'nı³¹ uygulamakla görevlendirilmiş Basın Şeref Divanı 10 üyeden oluşmuştur. Divana incelemiş olduğu yayınlarda söz konusu yasaya aykırılık tespit edildiğinde sorumlu kişileri uyarma ve kınama yetkileri verilmiştir.

Bu yasanın önemi, basının ahlaka aykırı davranması durumunda hangi kurum tarafından denetleneceği, basın suçu ve basın ahlakı kavramlarının birbirinden ayrılarak hangi durumlarda yargının denetim yapacağı ya da yapmayacağı gibi konularda görüş bildirmesinden ileri gelmektedir. Ancak böyle bir "ahlak denetlemesi" yaparken, basın özgürlüğüne de müdahale etmemektir. Basının ahlakını korumakta, basının itibarına ve güvenilirliğine zarar vermemektir. Bu özdenetim izni hem komitenin vadettiği özgürlüğü hem de demokratik oluşumu destekleyici olarak görülmüştür. MBK bu iki aylık yönetim döneminde basınla ilgili birden çok önemli karar almış olup çoğunlukla da bu kararlarda, basınla fikir birliği ve uyum içerisinde olduğu görülmektedir denilebilir.

³¹ 1960 yılında Basın Şeref Divanı tarafından kabul edilen Basın Ahlâk yasası şu esasları içermektedir:

- "Ahlâka aykırı veya müstehcen yayında bulunulamaz. "
- "Şahıs, müessese ve zümreleri hedef tutan yazılarda galiz kelimeler kullanılmaz, şeref ve haysiyetlere karşı haksız yayın yapılamaz. "
- "Amme menfaatini ilgilendirmeyen hallerde fertlerin hususi hayatları küçük düşürücü şekilde teşhir edilemez. " - "Şahıslar, müesseseler veya zümreler aleyhinde iftira ve isnatta bulunulamaz. "
- "Din istismar edilemez. "
- "Haberlerde ve olayların yorumunda hakikatlerden tahrif veya kısaltma yoluyla maksatlı olarak ayrılınmaz. Doğruluğu şüphe uyandırabilen ve tahkiki gazetecilik imkânları içinde bulunan haberler tahkik edilmeden ve doğruluğuna emin olunmadan yazılamaz. "
- "Gazetelerin veya gazetecilerin şahsi veya taraf tutan kanaatlerine haberlerin metninde yer verilemez. "
- "Haber başlıklarında haberin ihtiva ettiği hususlar tahrif edilemez. "
- "Amme menfaati mutlak lüzum göstermedikçe, - mahrem - kaydı ile verilen malûmat yayınlanamaz. "
- "Gazeteci, kaynakların mahremiyetini koruyacak ve kendisine verilen sırlara saygı gösterecektir. "
- "Haber, yazı veya resim kaynaklarının yayın tarihi için koydukları zaman kaydı ihlâl edilemez. "
- "İlân, reklâm mahiyetindeki haber, resim veya yazıların, ilan veya reklam olduğu tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir. "
- "Mevkutelere verdikleri yanlış bilgilerden dolayı yollanacak haklı cevap veya tekzipler, cevap veya tekzibe sebep olan yazının tesirini tamamiyle giderecek şekilde en kısa zamanda yayınlanır (Erkelli Kızıl, 2011: 120).

3.2.3. Basın İlan Kurumunun Kurulması

Komitenin genel kurul toplantı tutanakları incelendiğinde, basınla ilgili daha radikal tasarıların düşünüldüğü görülmektedir. Erkanlı'nın (1972: 50) anlatımına göre MBK'nin basınla ilgili bazı hazırlıkları ve tasarıları bulunmakta idi “Özellikle: çalışanların, fikir işçilerinin meslek ve iş güvenliğinin sağlanması; basının belirli kişilerin hakimiyetinden kurtarılarak gerçekten kamu hizmeti yapan bağımsız işletmeler haline getirilmesi; basın hürriyetinin sağlam temellere dayatılması; basınla ilgili kanunların gözden geçirilmesi gibi konulara ilk aylardan itibaren öncelik verilmişti”. MBK'nin basın için önemli tasarılarından biri de Basın İlan Kurumunu³²

³² “Basın İlan Kurumu’nun teşkiline dair önemli kanun maddeleri; Madde 2 — Basın - İlan Kurumunun görevleri şunlardır:

1. Resmî ilânların mevkutelerde yayınlanmasında aracı olmak,
2. Kurumun idaresine iştirak eden mevkutelere, basın dernek ve sendikalarına en çok beş yıl vâde ile kredi açmak,
3. Yönetmelikte tespit edilecek, basında fikren veya bedenen çalışanlar gibi basın mensuplarına, vâdesi iki yılı geçmemek üzere borç para vermek,
4. Basının her türlü ihtiyaçlarını temin etmek (Makine, kâğıt, mürekkep gibi),
5. yönetmelikte tespit edilecek basın mensupları ile bunlardan çalışamaz durumda olanlardan yardıma muhtaç bulunanlara ve ölenlerin ailelerine yardım etmek,
6. Yukarıki bendde yazılı olanlar için, diğer her türlü sosyal teşebbüslerde bulunmak,
7. Bu kanunla kendisine verilen diğer görevleri ifa etmek. Kurum bu görevlerini yerine getirmek için gerekli ticari ve sosyal faaliyetlerde bulunur. Bu maksatla ayrıca lüzumlu teşekkül ve müesseseler kurabilir. Kurum, gayrimenkul iktisabına ve türlü temlikî tasarruflarda bulunmaya, ipotek almaya ve vermeye ehildir.

Madde 4 — Kurumun teşkilâtı: a) Genel Kurul, b) Denetçiler, c) Yönetim Kurulu, ç) Genel Müdürlük, d) Şubelerden, ibarettir.

Madde 5 — Genel Kurul: a) Kurumun idaresine iştiraki kabul eden Ankara, İstanbul gazete ve dergileri sahiplerinin kendi aralarından seçecekleri, İstanbul’dan 3, Ankara’dan 2, İzmir’den 1 olmak üzere 6 ve kamu hizmetlerine yararlı olduğu Bakanlar Kurulunca kabul edilen Gazeteciler Derneklerinden 3, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonundan 4, İstanbul Ticaret sicilinden mukayyet prodüktörlerin kendi aralarından seçecekleri 2 temsilci ile,

b) Hükümetçe görevlendirilecek 7,

c) İstanbul Üniversitesi Hukuk, iktisat ve Edebiyat Fakültelerinden 1 er; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1 öğretim üyesi,

İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünden, gazeteci, olmiyan öğretim üyesi,

İstanbul Barosu, Ticaret ve Sanayi Odalarından 1 er mümessien kıdemli İstanbul Noterinden teşekkül, eder. Hükümetçe görevlendirilecek mümessiller Adalet, Millî Savunma, içişleri, Maliye, Bayındırlık, Ticaret ve Sanayi, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlıklarından birer (1 er) olmak üzere tesbit ve tâyin edilir.

Genel Kurul üyeleri, (1) ilgili teşekküllerin Yönetim Kurulları (2) Fakülteler Profesörler Kurulları ve (3) Hükümet tarafından 2 yıllık süre ile seçilir.

Madde 31 — Resmî ilânlar, Basın - İlan Kurumunun şubesi bulunan yerlerin belediye hudutları içinde bu şubeler aracılığı ile yayınlatılır. Kurumun şubesi bulunmayan yerlerde, resmî ilânların yayınlanmasına valilikler aracı olurlar. Mevkuteler aldıkları resmî ilânları zamanında yayınlarlar. Hakkı bir sebep olmadıkça bu ilânları almaktan imtina edemezler. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 37 nci maddesi hükmü saklıdır.

Madde 32 — Resmî ilânlar, fikir ve içtihat farkı aranmaksızın 34 üncü madde mucibince vasıflan tesbit edilecek olan mevkutelere Basın - İlan Kurumu Genel Kurulunun tesbit edeceği esaslar dâhilinde dağıtılır. 33 üncü madde hükmü saklıdır.

Madde 34 — Resmî ilân verilecek mevkutelerin vasıfları: a) Münderecat, b) Sayfa sayı ve ölçüsü, c)

kurmak olmuştur. “DP iktidarı döneminde, gazete kağıtları ve resmi-özel ilan ve reklamların dağıtımına el koymak, başbakanlık örtülü ödeneği, Türk Basın Birliği ve Ortaklığı Resmi İlanlar Kolektif Şirketi ve çeşitli bankalar aracılığı ile yandaş basını beslemek, muhalif basını ise baskı altında tutmak şeklindeki uygulamaları” (Demirel, 2010: 30- 31) geçmiş dönemde eleştirilen hususlardı. İGS darbeden sonra yayımladığı bildiride resmi ilanlarla ilgili sorunu şu şekilde özetlemiştir: “Sabık iktidar” tarafından keyfi surette dağıtılan ve bir baskı vasıtası olarak kullanılan resmi ilanlar, bir “besleme basın” ortaya çıkarmıştır. İstanbul’daki 72 gazetenin büyük bölümü resmi ilan için çıkmakta ve ciddiyetten uzaktadır. Birçok işveren, resmi ilanları kendi menfaatleri yönünde istismar etmiştir. Resmi ilanlar hükümetçe neşredilecek özel bir gazetede yayınlanmalıdır (Aktaran Üstün, 2000, 31).

Basın İlan Kurumu Kanunu 2 Ocak 1961 tarihli Genel Kurul Toplantısında görüşülmüştür. Ahmet Yıldız Komite toplantısında Basın İlan Kurumu kanun tasarısının önemini ve gerekçelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Türkiye Cumhuriyeti’nde ilân ve reklâm hiçbir hususa dayanmadan tevzi edilir. Bilhassa resmi ilânlar tamamı ile keyfi kararlarla yürütülmektedir. Basın-Yayın Umum müdürlüğü bu işi yürütür, ilânları tevzi eder. Hükümeti tutan veya tutmayan gazeteleri ayırabilirler, buna göre muamele yapabilirler. Nitekim eski iktidar devrinde bu çok kötü bir şekilde kullanılmıştır. Baskıyı bu yolla da yapmışlardır. En çok şikâyet konusu olan meselelerden birisi buydu. Hatta sadece ilânlar değil, kâğıt, mürekkep gibi ihtiyaçlar bile birer baskı vasıtası halinde kullanılmıştı. Basının bütün ihtiyaçları iktidarın lehinde neşriyat yapılmasına vasıta edilmişti. Bunu izalen için bir tevzi müessesesi kurulmaktadır (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 2 Ocak 1961: 9).

Kanun tasarısı görüşmelerinde bahse konu kurum şu şekilde anlatılmıştır:

17 gazeteci, 7 - 8 Profesör, devlet memurundan müteşekkil bir ilân kurulu kurulacaktır. Vazifesi tamamıyla ilanları hakkaniyet esası üzerinden tevzi etmek olacaktır. Ayrıca gazetelerin seviyelerini yükseltici birtakım tedbir alacaktır. Artık öyle tek yaprak bir gazete ile ilana hak kazanılmayacaktır... Bu, bir sürü inhisarı ve istismarı önleyecektir. Bundan sonraki hükümetlerde basını karşılarında toptan göreceklidir. Birisi beni tutuyor vereyim diğer gazete tutmuyor binaenaleyh ilân vermeyeyim demeyecektir. Bilakis bu suretle ihtiyaçlar bir organ tarafından temin edilmek zorunda kalınacaktır (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 2 Ocak 1961: 9-10).

Kadro, ç) Fiilî satış, d) En az yayın hayatı süresi, Bakımlarından ve uygun görülecek diğer yönlerden Basın - İlan Kurumu Genel Kurulunca tesbit olunur. Genel Kurul, Kurumun şubesi bulunmayan yerlerdeki mevkutelerin vasıflarını yukarıki fıkrada yazılı kayıtlara bağlı olmaksızın- tesbit eder. Genel Kurul Türkiye’de yabancı dillerle yayınlanan mevkuteler ile fikir ve sanat dergilerine ilân ve reklâm verme esaslarını ayrıca tâyin eder” (RG, 09 Ocak 1961: 10702).

MBK Genel Kurulunda, 195 sayılı Basın İlan Kurumu'nun Teşkiline Dair Kanun Teklifi elli üç madde ve yedi geçici madde üzerinde görüşülmüştür. Genel olarak olumlu karşılanan tasarının kırk birinci Maddesinin üçüncü fıkrasına³³ üyelerden Kadri Kaplan “Biz, hususi ilan meselesine ne karışıyoruz? Bu hususta sarıh ve zımnî bir anlaşma yapılabilir. Buna biz ne karışıyoruz? İstedîği yerden ilan alır. Bu fıkra serbest ticareti tahdideden bir hüküm vaz'ediyor. Kanaatimce doğru değil... Bu madde tam manası ile ticari müesseselere darbe vuracaktır. Ticari ruhu itibari ile aykırıdır, antidemokratiktir” (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 2 Ocak 1961: 18) diyerek ısrarla itiraz etmiş fakat itirazı diğer üyelerce reddedilerek fıkra kanunda yer almıştır. Aynı toplantıda üyelerden Ahmet Yıldız basının bu konuda bir itirazı olmadığını Ahmet Emin Yalman ve Nadir Nadi dahil diğer büyük gazete sahipleri ile görüştüğünü belirtmiştir. 2 Ocak tarihinde kabul edilen tasarı 9 Ocak tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kurum, iktidarlar tarafından bazı gazetelerin kollarının önüne geçilmesi ve ilan dağıtımında adaletsizliği kaldırmayı amaçlamıştır. Kanun günümüze kadar birçok değişikliğe uğramış olsa da halen geçerliliğini korumakta ve resmi ilân ve reklamların gazetelere dağıtılması görevine devam etmektedir.

3.2.4. Fikir İşçileri Kanunu

Basın İlan Kurumu Kanunu tasarısının ardından fikir işçileri ile ilgili kanun tasarısı da görüşülmüştür. Bu iki kanun tasarısı hazırlıkları ile ilgili Erkanlı şu detayları paylaşmıştır;

Basın mensupları bu hazırlıklardan haberdardı, fakat mahiyetlerini bilmiyorlardı. Fikir İşçileri ümit, patronlar endişe içindeydiler. Üniversite olayının bu derece büyütülmesinin asıl sebebi: basının kendisine yaklaşan tehlikeyi (Onlar öyle sanıyorlardı. Aslında sonradan uydurulduğu gibi, rotatifleri devleştirmek, patronları kenara itmek gibi komünist metotlar kimsenin aklından dahi geçmemişti.) ileriden önlemek maksadıyla üniversite olayını fırsat bilmesi, sonuna kadar istismar etmesiydi. Bir arkadaşımız boşboğazlık ederek, bir konuşmasında: “Babıaliden de geçeceğiz³⁴” demişti. Bu söz mevcut şüpheleri

³³41. Maddenin Üçüncü Fıkrası: Prodüktörlerle gazete veya dergiler arasında, bir veya daha fazla prodüktörün tamamıyla veya kısmen ilân ve reklâmlar üzerinde inhisarını tazammun eden sarıh veya zımnî bir anlaşma yapılamaz (MBK Genel Kurul Tutanağı, 02 Ocak 1961: 18).

³⁴ MBK üyesi Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdağ 7 Ekim 1960 tarihinde Milli Türk Talebe Federasyonunda üniversite öğrencileri ile bir sohbet gerçekleştirmiş, basın mensuplarının sorularını cevaplamış ve basının özgürlüğüne değinerek “Doğuda toprak ağaları vardır... Babıalide de ağalar vardır. Gazetelere muharriri ile muhabiri, mürettibi, musahhihi ile sahiptirler, diledikleri zaman hepsiyle beraber kimseye sormadan gazetelerini satırırlar. Bu müessesede iç istiklal yoktur. Yazarlar fikirlerini yazamazlar; hayat ve maişetleri emniyette değildir. Emeklerinin karşılığını alamazlar. Fikir işçisi zincir

arttırdı ve basın, üniversite olayında Komiteye bütün gücüyle yüklendi... Sonra İstanbul'a gittiğimiz zaman basınla muhtelif temaslarımız oldu. Biz tepkiyi, hücumları hafifletmek, gerçekleri anlatmak istiyorduk. Onlar da bu fırsattan istifade, basın yasalarının kendileriyle istişare edilmeden, sürpriz şekilde çıkartılmamasını arzu ediyorlardı. Bazı patronlar ve başyazarlar yaptığımız toplantılarda bir centilmenlik anlaşmasına vardık; onlar üniversite ve diğer konularda daha ölçülü ve objektif olacaklar, biz de basınla ilgili bütün yasa tasarılarının, işveren ve fikir işçilerinin, uzmanların Komite üyelerinin de katılacağı seminerde gözden geçirilmesini sağlayacaktık. Bu prensip anlaşmasını ve diğer hususları Komitede izah ederek tasviplerini aldım. Filhakika bizden sonra bir seminer tertiplendi ve bazı tasarılar ele alındı, ancak esas konular ve sorunlar hasıraltı edildi (1972: 50-51).

212 sayılı kanun olarak bilinen, Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki 5953 sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 3 Ocak 1961 tarihli MBK Genel Kurul toplantısında gündeme alınmıştır. Kanunun 1, 4, 6, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 26, 27, 28, 29, 30. maddelerinin değişiklikleri hakkında görüşülmüştür (RG, 10 Ocak 1961: 10703).

Bahse konu Kanunun on dördüncü maddesi görüşülmeye başlamadan, üyelere Mucip Ataklı "Ben gazetecilikten anlamam, ne büyük ne küçük bir gazeteyi' de tanımam. Yalnız hepinize geldiği gibi bana da gönderilmiş, bir karar suretleri var. Bunun izahı yapılmalıdır ki, ben de bu kanunun müzakerelerine iştirak edip reyimi kullanabileyim" (MBK Genel Kurul Tutanakları 04.01.1961: 46) diyerek, gazete sahiplerinin ortak görüşünü içeren mektubun okunarak tutanaklara geçmesini sağlamıştır.

Cumhuriyet, Vatan, Hürriyet, Milliyet, Dünya'yı temsil eden Gündelik Siyasi Gazeteler Sendikası Başkanı Falih Rıfkı Atay ve Akşam, Birlik, Ege Ekspres, Ekonomi, Gece Postası, Hâkimiyet, Havadis, Hergün, Jamanak, Journal D'orient, Öncü, Sabah Postası, Son Havadis, Son Posta, Son Saat, Şehir, Tercüman, Ticaret - İzmir, Ticaret Postası, Türkiye Spor, Ulus, Yeni Asır, Yenigün, Yeni İstanbul'u temsil eden Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası Başkanı Malik Yolaç tarafından Komitenin gazete çalışanlarına yönelik kanun tasarılarına dair görüşlerini içeren mektup şu şekildedir:

içindedir. Babialide ağılık en kuvvetli Orta Çağ müessesesidir. 27 Mayıs'tan sonra yurdu demokrasiye götürürken Babialiden de geçeceğiz. Bu memlekette demokratik ruha aykırı hiçbir müessese hiçbir derebeylik yaşatmayacağız. Fikir işçileri sendikasının dilekçeleri bu yolda bize önder olacaktır (Tercüman, 08.19.1960). Bu söylem gazete patronları tarafından tepki ile karşılanmıştır.

1- Fikir işçileri hukuku zaten bir kanunla teminat altındadır.

2- Çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri yeniden tanzim etmek yolunda Çalışma Bakanlığının hazırlıklarda bulunduğu bilinmektedir. Eğer eski kanunda eksiklikler varsa yeni tasarılar bunları tamamlayabilir.

3- Sayın Ahmet Yıldız'ın dosyasındaki tasarıda, mesela kendiliğinden istifa eden yazı kadrosu mensuplarına çalıştıktan yıllar nispetinde tazminat verilmek gibi akıl ve havsalanın almayacağı maddeler bulunduğu gibi, çalışanları sermaye sahipleri ile ortak kılmak gibi Türkiye'nin hiçbir endüstri kolunda tatbik olunmayan hükümler vardır. Bütün yazı kadrosunun istifa ederek tazminat almaları yüksek sürümlü eski bir gazeteyi dahi kapatmaya yeter.

Şu noktalar üzerine bilhassa dikkati çekeriz:

A) Çalışanlar müesseselerimizi serbest mukavele ile girerler ve diledikleri şartları koşmakta serbesttirler.

B) Böyle hükümler sosyalist ve liberal hiçbir hür memleket rejimlerinin kanunlarında olmadığı gibi, her biri fikir işçileri çalıştıran Türk endüstri kollarında da yoktur.

C) Kaliteli fikir işçileri gazeteler arasında adeta artırma ile aranmaktadırlar. Gazetelerde çalışan kaliteli fikir işçileri en yüksek Devlet maaşları üstünde aylık almaktadırlar.

Mülkiyet hakları ve Anayasa prensipleri ile ilgili bu türlü hükümlerin, başka endüstri ve is kollarında tatbik edilmek değil, tasavvur bile olunmadan, ilan azlığı, kağıt ve malzeme pahalılığı yüzünden ciddi bir kriz karşısında bulunan basın hakkında uygulanması adaletsizliktir.

4- Türkiye'de çıkan yüzlerce gündelik gazete arasında, eğer resmi ilanlar kaldırılacak olursa, yüzde doksan yedisinin kapanıp ancak yüzde üçünün yaşayabileceği bir gerçektir. Yılbaşı bilançoları bu hususta tam bir fikir verebilir.

Yüzde doksan yedisi sübvansiyonsuz yaşayamaz halde bulunan bir iş kolunun, hele bu kol fikir çalışmaları ile ilgili ise, yeni mükellefiyetler altına alınması değil, mevcut mükellefiyetlerin de hafifletilmesi lazım gelir. Bir şey yapılacaksa, bu, memlekette on bin sürümlü fikir mücadelesi gazetelerin yaşamalarını sağlayacak tedbirler almaktır. Bu defa Zürih'te toplanan Milletlerarası Basın Enstitüsü İcra Komitesinden tahkik ettiğimiz üzere batı demokrasilerinden hiçbirinde gazete kâğıdından vergi ve resim alınmaz. Üstelik sübvansiyon verildiği de vardır. Bizde ise hem gümrük ve resimler alınmakta, hem de gümrük ve resimlerden başka kilo başına elli, altmış kuruş İzmit Kâğıt Fabrikası hissesi yüklenilmektedir.

5- Mülkiyet haklarını ve Anayasa prensiplerini ilgilendiren bu türlü tasarılar ya önce üniversitelere yollanarak hukukçulara tetkik ettirmek yahut ihtisas komisyonları bulunan Kurucu Meclise veya gelecek Millet Meclisine bırakılmak doğru olur.

Hiçbir mesuliyet hissi taşımayan bazı kimselerin, bir hukuk meclisine kabul ettiremeyeceklerinden emin oldukları Anayasa ve mülkiyet haklarına aykırı kararları Milli Birlik Komitesinden, geçirmek gayretinde bulunmaları Basın ve Yayın Umum Müdürlüğünden yardım görmemelidir (MBK Genel Kurul

Toplantısı Tutanağı, 04 Ocak 1961: 46-47).

Genel Kurulda okunan bu mektup, hem basın ilan kurumu hem de fikir işçileri kanunu yasa tasarılarına gazete sahiplerinin nasıl baktığını gösteren bir belgedir. Yasa tasarılarının basın tarafından yüzde doksan beş- doksan sekizi bu kanunları destekliyor diyen Ahmet Yıldız'ın söylemlerine karşı gazete sahiplerinin aslında basın ilan kurumu ve fikir işçileri yasa tasarılarına karşı oldukları görülmektedir.

Mektubun okunmasının ardından söz alan MBK üyesi Ahmet Yıldız “efendim, 5 gazeteci resmi ilanlarla kalkınacak ve Türk basını bu gazetelerin tröstüne teslim edilecek; başka gazete çıkamayacak, çıksa da yaşayamayacak. Gazetelere resmi ilan verilirse yaşayabilirler. Hepsine verilmeli ki, mevkuteler yaşayabilme imkanını bulsunlar” (MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 4 Ocak 1961: 46) diyerek tepkisini dile getirmiştir. Ahmet Yıldız ilan konusuna değinmiş fakat gazete sahipleri, çalışanlarına tazminat vermekten uzak durmuşlardır.

Gazete sahiplerinin bu iki kanun tasarısına karşı oldukları anlaşılmış olsa da, yapılan açıklamalar ve görüşülen maddelerle ilgili çok büyük bir tartışma yaşanmadan tasarının diğer maddeleri MBK Genel Kurulu tarafından 4 Ocak 1961 tarihinde kabul edilmiş, 10 Ocak 1961 tarihinde 212 sayılı yasa olarak bilinen Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki 5953 sayılı Kanun³⁵’un bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair Kanun, Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz

35 Meclis Genel Kuruluna kanun teklifi verildiğinde kanunun gerekçeleri hakkında söz alan Şemsi Kuseyri’nin görüşleri: “Türkiye’de çalışanlarla çalıştıranların münasebetleri tanzim edilirken aynı zamanda Türk Basın rejiminin bir kısmına da el atmış oluyoruz. Bu rejimin âdil ve muvazeneli bir rejim haline getirilmesi için çalışanların da tamamıyla hukuki şartlar ve hukuki nizam içinde olduklarına inanmış bulunmaları gerekir. Bugünkü gazete personeline bir göz atacak olursak, çok eskiden beri çalışanların hakikaten maddeten çok geri ve meslekte çok az ilerleyebilecek kimseler olduğu görülür. Bugün bir gazetede 10, 15, 20 yılını dolduran arkadaşlara, rastlanmaması, bir de bu müessesede çalışanlara hakikaten değer verilmemesindendir. Her gazetecinin istikbali patronun dudakları arasından çıkacak bir kelimeye, «çık» kelimesine bağlanmıştır. Gazetecilerle son olaylar dolayısıyla daha çok, daha sıkı, daha yakın temaslar yapıldı. Bu kanunun çıkarılması için Ankara’dan, İstanbul’dan yüzleri bulan telgraflar çekildi. Bu telgrafları çekenlerin bazıları hakikaten gazeteci değildir; gazeteleri falanca bir partiyi tutarken, derhal gazete yön değiştirirse, kendisi de gazete ile birlikte yön değiştirir. Bizim şu müşterek çalışmamızla huzurunuzla getirdiğimiz tasarı çalışan gazetecinin haysiyetini de koruyacaktır. Kanunu kabul ederseniz çalışan gazeteci, patronların tazyikinden kurtulacak şu adam hakkında şu yazıyı yazacaksınız gibi belki de haysiyet kinci bir harekete mukavemet edecektir. Aynı zamanda patronları da kurtaracaksınız. Basın ahlâkına aykırı hareket edenleri, hiçbir suretle mukavele müddetini beklemeden, işten çıkarma imkânı verilecektir. Bendeniz Gazeteciler Cemiyetinin mümessiliyim, hem çalışanı hem de çalıştıranları temsil etmekteyim. Ama itiraf edeyim ki, kalben biraz çalışanların yanındayım. Bunu da itiraf etmek mecburiyetindeyim. Bütün mesele çalışan gazetecinin İş Kanununun şümülüne girmeyişindedir. Bu mevzuda Çalışma Bakanlığı beş seneden beri birtakım kanunların çıkacağını söylemişse de hiçbir kanun çıkmamıştır”(MBK Genel Kurul Toplantısı Tutanağı, 03 Ocak 1961: 37).

konusu kanunla birlikte gazetecilere bazı haklar tanınmıştır. Bu haklardan bazıları şu şekilde sıralanmaktadır: Beş yıl çalışmış olan gazeteciye kıdem hakkı tanınması, gazetecinin mesleğe başlama tarihinin kıdem başlangıcı sayılması, gazetecinin vefatı durumunda ailesine sigorta ödemesinin yanında kıdeme göre bir ödeme daha yapılması, gazetecinin çalışmakta olduğu gazete kapandığı takdirde gazeteciye iki aylık maaşı ile birlikte kıdemine göre de ödenek verilmesi, gazeteciye kıdemine göre tazminat verilmesi, maaşların peşin ödenmesi, gece çalışan gazetecilere haftada iki gün izin hakkı tanınması, gazetecilere ve işverenlere kendi aralarında sendika kurma hakkı tanınması. Ayrıca kar eden gazetelerin ise çalıştırdığı gazetecilere her yıl bir maaşı kadar ikramiye vermeleri, iş anlaşmazlıklarında ise ticaret mahkemeleri yerine iş mahkemelerine gidilmesi, maaş ödemelerinin gecikmesinde her gün için %5 faiz yükümlülüğü konuları da hükme bağlanmıştır (RG, 10 Ocak 1961, Sayı 10703). Gazete patronları tarafından en çok eleştirilen konu geciken ödemelerin her bir günü için verilen %5 faiz yükümlülüğü maddesi olmuştur. Bahsi geçen kanun 1954, 1961, 1963, 1964, 1965, 1971, 1973, 2002, 2003 ve 2008 yıllarında bazı değişikliklere uğramış olsa da günümüzde halen yürürlükte bulunmaktadır.

3.2.5. Dokuz Patron Olayı

Sözü edilen dönemde gerçekleşen önemli basın olaylarından biri de literatürde “dokuz patron olayı” olarak geçen olaydır. Basın İlan Kurumu ve 212 sayılı Fikir İşçileri kanunlarının, tüm itirazlarına rağmen yürürlüğe konmasına karşılık gazete sahipleri boykot kararı almış ve *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Dünya*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Tercüman*, *Vatan*, *Yeni İstanbul* ve *Yeni Sabah*’ın sahipleri 10 Ocak 1961 tarihli gazetelerinde yeni kanunlara boykotlarını “Gazetemizi 3 gün kapatıyoruz³⁶” başlığı ile

³⁶ Bedii Faik süreci şöyle aktarmıştır: “O akşam toplandık, (bizim gazetede) Falih Rıfkı Bey vardı, ben vardım, Nadir Nadi vardı, Doğan Nadi vardı, Safa Kılıçlıoğlu vardı, Malik (Akşam’ın sahibi M. Yolaç) çağırılmadı galiba, ona sonradan gönderildi. Vatan namına Özcan Ergüder gelmişti. Bütün gazete sahipleri vardı, hepsi. Kendilerine anlattım ki böyle böyle oldu, biliyorsunuz diye. Nadir Nadi sordu “Ne teklif ediyorsun” diye. “Üç gün gazetelerimizi kapatalım” dedim. “Üç gün çıkmayalım”. Nadir Nadi “Bu basın tarihinde şimdiye kadar yapılmış şey değil” dedi. “İyi güzel ya, bir ilki olur her şeyin. İlk defa biz başlayalım” dedim. “Bunun neticeleri ne olabilir?” dendi. Bunun neticesi en fazla Erol’a (Simavi) dokunur. Çünkü onun üç günlük ilanı benim bir senelik ilanına bedel. Ama sonra telafi eder. Yani, cenaze ilanları müstesna, diğer ticari ilanlardan hiçbir şey kaybetmezsiniz. Çünkü bir iki gün sonra daha çok gelir. Nitekim öyle oldu. Yani, onun dışında siz dersiniz ki ilanı zaten az olduğu için sadece okunmaya dayanan Dünya bunu rahat rahat yapıyor diyorsanız, o zaman ben müstakim kalayım, siz karar verin aranızda ama en çok Erol’un söylemesi lazım. Erol, büyük bir cesaretle doğrusu “Ben varım” dedi. Erol olunca bunlar ilanları çok olan gazeteler, ondan sonra Yeni Sabah, Safa Kılıçlıoğlu “ben de varım” dedi. Ondan sonra Cumhuriyet daima Dünya ile beraber hareket ederdi, “fikir gazetesi” olarak tanındığımız için. “Bize yakışan budur” dedi, Nadi. Hepsi geldi imzaları attık. Bildiriyi gazetelerimize koyduk. “Yarımdan itibaren yokuz” dedik. Ertesi günü gazeteleri kapattık” (Üstün, 2000:

duyurmuşlardır.

Kapatılan bu dokuz gazetenin yazı işleri müdürleri ortak bir bildiri ile gazete patronlarının boykot kararlarına katılmadıklarını duyurmuşlardır. Bir grup gazetecide yayımladıkları ayrı bir bildiri ile yürürlüğe giren kanunlarla ilgili olumlu görüşlerini ve boykot kararına katılmadıklarını duyurmuşlardır. Ayrıca İGS Yönetim Kurulu yaptığı bir toplantıda gazete sahiplerinin boykot süresi içinde gazete çalışanlarının hazırlayacağı “Basın”³⁷ adlı gazetenin yayımlanması gerektiğini kararlaştırmıştır. Yönetim kurulu aynı gün İstanbul Valisi ile görüşerek bahse konu gazetenin çıkması için gerekli formalitelerle ilgili kolaylık sağlanması hususunu görüşmüş ve kolaylık sağlanacağı konusunda olumlu dönüşler almıştır. Gazetenin çıkmasıyla ilgili gazete çalışanları “tarihimizde ilk defa hükümet ve devlet, hususi sermayenin yanında hakikate ve işçiye hak tanıyarak bizleri destekledi, kısa zamanda çıkış müsaademizi verdi, kağıdımızın temininde kolaylık gösterdi, sesimizi duyurmak için radyoda zaman tahsis etti” (Akt., Üstün, 2000:78) demiştir. Ayrıca gazete çalışanları boykot kararını protesto amacıyla yürüyüş³⁸ gerçekleştirmişlerdir. Üstün’ün (2000: 72) anlatımıyla, İGS’nin yayınladığı bildiriler, tertiple ettiği yürüyüşler, üç günlük boykot süresince yayınladığı “Basın” isimli gazete ve Türkiye radyolarında lehlerine yapılan yayınlarla birlikte gazete patronlarını zor durumda bırakan bir kamuoyu oluşturulmuştur. “Fikir işçilerinin sermayeye direndiği nadir örneklerinden biri olan bu olayda, sınıfsal olarak haklarını arama konusunda haberciler ortak hareket etmişlerdir” (Emre Kaya, 2020:292).

MBK sözcüsü verdiği demeçte yürürlüğe giren kanunlara ilişkin boykot kararına “bırakın üç gün değil, diledikleri kadar çıkarmasınlar³⁹” diyerek gazete patronlarına taviz verilmeyeceğini ve “Kanun yürürlüğe girmiştir. Hiçbir endişeye mahal yoktur”

62-63).

³⁷ Basın gazetesinin sahibi olarak İGS üyesi Selçuk Çandarlı, Müdürleri Abdi İpekçi ve Semih Tuğrul ve teknik müşaviri Murat Kayahanlı getirilmiştir. Gazetenin ilk sayısı maddi imkansızlar nedeniyle teknik eksiklikleri ve dizgi yanlışlarıyla çıkmış olmasına rağmen vatandaş tarafından büyük ilgi görerek günlük ortalama 100 bin tiraj yapmıştır (İGS, 1963: 11).

³⁸ “Bu yürüyüşe katılan düşünce işçilerinin ellerindeki dövizlerde şu cümleler göze çarpıyordu: Simidimiz ve hürriyetimiz için; Çalışan gazeteciye cop, patrona hep hazır lop; Çalışan gazeteci bugüne dek simitle ve ümitle yaşadı; Patronlar paralarını, biz çalışanlar hayatımızı koyduk; Gazeteciye ezenler bu kanunla eziliverdi” (İGS: 10).

³⁹ Demecin devamı: “Onlar, ufak hesaplar peşinde koştuklarını kendileri ilan etmiş bulunuyorlar. Biz, çıkardığımız kanunların hak ve hukuk prensiplerine tamamen uyduğuna kani bulunmaktayız. Yıllardan beri hak ve hukuk müdafii olduklarını iddia eden bazı yazarlar, ufak bir menfaat peşinde hak ve hukuktan ne derece ayrılabildiklerini göstermiş bulunuyorlar. Biz hakkımızda tarihin karar vereceğini biliyor ve müsterih bulunuyoruz” (İGS:12).

diyerek hiçbir şekilde kanunlarla ilgili değişiklik yapılmayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte MBK'nin gazete patronlarının değil gazetecilerin yanında olduğu görölmüştür.

Dokuz gazetenin boykotunun ikinci günü, Türkiye Gazeteciler Sendikası Federasyonu, İGS temsilcileri ve dokuz gazetenin temsilcileri tarafından bir yuvarlak masa toplantısı yapılmış fakat ortak olumlu bir sonuca varılamamıştır. Bu anlaşmazlıktan dolayı İGS ertesi gün yapılacak olan ikinci toplantıya katılmama kararı almıştır.

Boykot kararını protesto için 13 Ocak günü üniversiteliler yürüyüş düzenlemiştir. Türk İş Federasyonu, İstanbul Şoförler Sendikası ve Türkiye Lastik-Kauçuk ve Plastik İşçileri Sendikası gibi örgütler dokuz gazete patronunun boykot kararını eleştirmiş, gazetecilerin haklarını korumak için verdikleri destek birçok çevre tarafından takdir görmüştür. İGS'ye vatandaşlardan gelen telgraflarla dokuz gazeteyi bir süre okumayacaklarını bildirmişlerdir.

Konu Temsilciler Meclisine de taşınmış ve bir soru önergesi⁴⁰ verilmiştir. Üyelerden Esat Çağla'nın verdiği önergede dokuz gazete sahibinin boykot bildirilerinin radyoda yayınlanmama sebebi sorulmuştur. Dönemin Basın Yayın ve Turizm Bakanı Cihad Baban verdiği cevapta fikir işçilerinin protestolarıyla ilgili hiçbir makale, fıkra ve yazının radyo yayınları arasında yer almadığını, durumun Bakanlar Kurulunda görüldüğünü ve üzücü olduğunda oy birliğine varıldığını, fikir işçilerinin bir telgrafının radyoda farkına varılmaksızın okunduğunu, derhal takibata geçilip ilginin cezalandırıldığını, patronların yaptıkları açıklamanın radyoda okunması için herhangi istekte bulunmadığını söylemiştir (İGS, 1963: 23).

Özetle bu olay sadece dokuz patronun boykotu değil, gazete çalışanlarının kendilerini savunma ve haklarını arama adına yaptığı yürüyüşler, yayımladıkları bildiriler ve en önemlisi Basın gazetesi ile gazete patronlarını protesto etmeleri kitlesel olarak bir dayanışma içine girmeleri ve yönetimin desteği ile birlikte yasal olarak kendilerini güvenceye almaları basın alanında ilk defa görölen bir hareket olmuştur. Dokuz patron olayının sonrasında gazete patronları, iktidarın zorlamasıyla da olsa gazete çalışanlarının varlığını kabul etmişlerdir. Bu döneme kadar iktidarlar basınla olan

⁴⁰ Bu önerge, Temsilciler Meclisine verilen ilk soru önergesidir (İGS, 1963: 23).

ilişkilerini gazete patronları ve başyazarları üzerinden sürdürmüşlerdir. Basının sorunları içinde öncelik olarak sansür, resmi ilanlar ve kağıt sıkıntısına yer verilmiştir. Daha önce gazete çalışanlarının maaşları ve güvenlikleri hiç konuşulmamıştır. Bu olaydan sonra gazete çalışanlarının basın için önemi anlaşılmıştır. Kanunun 10 Ocak 1961 de kabul edilmesi fikir işçileri için önemli bir gün olmuştur ve İGS tarafından 10 Ocak 1962 yılında “Çalışan Gazeteciler Günü” olarak kutlanmaya başlanmıştır.

3.2.6. 1961 Anayasasında Basın

MBK Anayasa’yı değiştirmek için on üç numaralı tebliği ile Anayasa hazırlama görevini Sıddık Sami Onar başkanlığında oluşan profesörler heyetine vermiştir. Daha sonra Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde oluşturulan başka bir komisyon Anayasa tasarısı hazırlamaya başlamıştır. Bu tasarılarından sonra Geçici Anayasa olarak bilinen “1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında Geçici Kanun” 12 Haziran 1960 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunun “Millî Birlik Komitesi, yeni Anayasa ve Seçim Kanunu, demokratik usullere uygun olarak, kabul edilip buna göre en kısa zamanda yapılacak genel seçimlerle yeniden kurulacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisine iktidarı devredeceği tarihe kadar Türk Milleti adına hâkimiyet hakkını kullanır” (RG,14 Haziran 1960: 10525) maddesi ile MBK seçimler sonuçlanana kadar iktidarda kalacağını güvence altına almıştır.

Geçici Anayasa kabul edildikten sonra Kurucu Meclis’in⁴¹ oluşması ve çalışma usullerinin belirlenmesi adına bilim kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul oluşturulması öngörülen Kurucu Meclis’in çalışma şartlarını içeren tasarısı MBK’ye sunmuş ve MBK tarafından 13 Aralık 1960 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunun amacı “Kurucu Meclis, Demokrasi ve Hukuk Devleti esaslarını gerçekleştirip teminat altına alacak olan yeni Anayasa ile yeni Seçim Kanununu en kısa zamanda tamamlayarak en geç 29 Ekim 1961 tarihinde iktidarı yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) devredinceye kadar yasama yetkisi ile yürütme organını denetleme yetkisini bu kanundaki esaslara göre kullanır” olarak, genel hükümlerde geçmektedir.

⁴¹ Kurucu Meclis’in teşkiline Dair Kanun’un üçüncü maddesinde Meclis Temsilciler ile ilgili şu hüküm bulunmaktadır: her hangi bir bölgenin, siyasi zümrenin veya kendilerini seçen kurum, kurul, makam ve mercilerin değil Türk Milletinin temsilcileridir. Kurucu Meclis üyeleri, kendilerini seçen kurum, kurul, makam ve merciler de dâhil olmak üzere, Meclisteki çalışmaları ve kullanacakları oylar bakımından hiçbir yerden emir veya direktif almazlar ve yalnız yeminlerine ve vicdanlarına bağlıdırlar (RG, 16 Aralık 1960, Sayı 10673: 2)

Kurucu Meclis, hem MBK hem de Temsilciler Meclisi⁴² adını taşıyan iki oluşumdan meydana gelmiştir. MBK, sadece temsil heyetinin değil kendisinin de yer alacağı bir Kurucu Meclisle Anayasa hazırlığının sürdürülmesini ve bu meclisle kabul edilen Anayasa'nın halkoyuna sunulmasını istemiştir. TBMM kayıtlarına göre bu dönemde MBK 27 Mayıs 1960- 25 Ekim 1961 tarihleri arasında yüz sekiz oturum, Kurucu Meclis 06 Ocak 1961- 04 Eylül 1961 tarihleri arasında yirmi altı oturum ve Temsilciler Meclisi 06 Ocak 1961- 03 Eylül 1961 tarihleri arasında yüz on oturum gerçekleştirmiştir. Kurucu Mecliste ve Temsilciler Meclisinde Anayasa da yer alması öngörülen hükümler tek tek istişare edilmiş ve maddeler çoğunluk tarafından kabul edilmiştir.

Yeni Anayasada, basın özgürlüğünü güvence altına alan ve ispat hakkının Anayasa ile korunduğu önemli maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerle birlikte basın, Anayasanın tanıtılması ile ilgili çalışmalarda MBK'nin yanında yer almıştır. Yeni Anayasanın halk oylamasına sunulması 9 Temmuz 1961 olarak kabul edilmiş ve Anayasanın halka tanıtılması için devlet destekli çalışmalar yürütülmüştür. Halk oylamasına sunulan 1961 Anayasası oy çokluğu ile kabul edilmiştir. 1961 Anayasası basınla ilgili maddelere önceki Anayasalara göre daha ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir. Topuz'un da (2018: 233-235) belirttiğine göre 1961 Anayasasına, bir partinin Mecliste çoğunluğu sağlayarak basını susturmaya yöneltecek kanunlar çıkartmasını önlemek amacıyla, basın özgürlüğünü güvence altına alacak önemli maddeler konmuştu. 1961 Anayasasının 22. Maddesi ile basın özgürlüğünün çerçevesi çizilmiştir

Basın hürdür; sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır. Basın ve haber alma hürriyeti, ancak millî güvenliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir. Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz. Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir. Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, ancak 57 nci maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla

⁴² Temsilciler Meclisi üyeleri arasında, Devlet Başkanı, Milli Birlik Komitesi, Bakanlar Kurulu üyeleri, iller temsilcileri, Cumhuriyet Halk Partisi temsilcileri, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi temsilcileri, Barolar temsilcileri, Basın temsilcileri, Eski Muharipler Birliği temsilcileri, Esnaf teşekkülleri temsilcileri, Gençlik temsilcisi, İşçi sendikaları temsilcileri, Odalar temsilcileri, Öğretmen teşekkülleri temsilcileri, Tarım teşekkülleri temsilcileri, Üniversite temsilcileri, Yargı organları temsilcileri (RG, 16 Aralık 1960, Sayı 10673: 2) bulunmaktadır.

kapatılabilir (RG, 31 Mayıs 1961, Sayı 10816).

Bu maddenin daha önceki yıllarda basını zor durumda bırakan yayın yasakları, sansür, gazete ve dergilerin toplatılması- kapatılması gibi müdahalelere yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 1961 Anayasası, insan sosyal yaşamının bir unsuru olarak kabul edilen haber ve düşüncelerin kitle iletişim araçları tarafından öğrenilmesini anayasal bir hak olarak düzenlemiştir.

Anayasa'daki "Devlet, haberleşme hakkının kullanılması için olanak sağlar hükmünü" Topuz (2018: 235) şu şekilde yorumlamıştır: "Devlet, haberleşme hakkının uygulanmasına seyirci kalmayacak, gazete ve dergi çıkartmak isteyenlere ve çıkartanlara kolaylık sağlayacaktır. Bu kolaylıklar vergi indirimi, posta, telefon, telgraf ve teleks ücretlerinde indirim, kağıt ve araçlarda gümrük indirimi, dağıtım, haber kaynaklarına ulaşım gibi şeylerdir. Bu yükümlülüklerin Anayasa'ya girmesi çok olumlu ve devrimci bir tutum olmuştur".

Anayasa'nın 34. Maddesinde ise "kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir" denilerek aslında basının ispat hakkı anayasal olarak güvence altına alınmıştır. Basın ile ilgili diğer maddeler ise⁴³ gazete, dergi, broşür ve kitapların çıkarılması, basın araçlarının korunması, düzeltme ve cevap hakkı ile ilgili ayrıntılı hükümleri içermektedir. Koloğlu'na (2006: 133) göre 1961 Anayasası'nın basına sağladığı özgürlüğü gazete içeriklerine getirilen zenginlik olarak görmek aynı zamanda dağıtımda ve basma tekniklerinde görülen ilerlemeleri de bu özgürlüğün bir parçası olarak saymak gerekmektedir.

Bu dönemde basın ile ilgili olarak yaşanan gelişmelerden biri de 1961 Eylül ayında siyasi partiler ve hükümetle yapılan toplantılardan sonra Türk Basın Andlaşmasıdır.

⁴³ Madde 23- "Gazete ve dergi çıkarılması, önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasî, iktisadî, malî veya teknik kayıtlar koyamaz. Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin ve bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır. Madde 25- Basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz. Madde 27- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından karar verilir" (RG, 20 Temmuz 1961, Sayı 10859).

Buna göre kararlar şu şekilde alınmıştır:

Yeni anayasamızın sağladığı haklar karşısında ödevlerini ve sorumluluğunu kavrayan Türk basını, aşağıdaki ilkeler üzerinde görüş birliğine varmıştır:

Milli bir antlaşma olan ‘Partiler Arası Beyanname’de, partilerin bağlandıkları ilke ve davranışları bütünüyle destekleyeceğiz. Basının başlıca bir görevi olan denetlemeyi, partiler arası antlaşmanın ışığı altında yapacağız. Partiler, bu Antlaşma ile millet önünde verdikleri sözü tutmazlarsa onları, yapıcı tenkit yoluyla uyarmaya ve böylece sözlerine bağlı kalmalarını sağlamaya çalışacağız.

Seçimden önceki devrede ve gelecek yasama döneminde, siyasi gerginliğin yüksek olduğu zamanlarda, gazetecilik gelenek ve göreneklerine göre objektif sayılmayacak her türlü haber, yazı, karikatür ve fotoğraflarla kamuoyunu bulandıran, kışkırtan, yanıltan, demokratik ilkelerle bağdaşmayan ve milli menfaatleri zedeleyen yayımlardan kaçınacağız. İkinci Cumhuriyet’in devrimci ve demokratik hayatında, 27 Mayıs İhtilali’nin amaçlarından biri olan siyasi ahlâk düzeninin yerleşmesine yardımcı olacağız.

Din konularının sömürülmesine, aşırı sola (komünizm), aşırı sağa (ırkçılık) ve her türlü totaliter anlayışa karşı olacağız (Öncü: 7 Eylül 1961).

Bu andlaşmayla birlikte basın organları, siyasi partilerin bu toplantılarda vardıkları sonucu destekleyerek, milli menfaatlere ters düşen yayın yapılmayacağını taahhüt etmişlerdir.

3.2.7. Yassıada Davaları

Yassıada davaları 14 Ekim 1960 tarihinde başlamış ve on bir ay sürmüştür. Olağanüstü bir durumda kurulmuş ve olağanüstü yetkiler verilmiş bir mahkemeye yürütülen bu yargılamada sadece son dönem DP hükümetinde yaşananlar değil, bütün DP hükümeti döneminde yaşanan olaylar ve verilen kararlar sorgulanmıştır. Bu yargılamaların sonucunda suçlu bulunanlar siyasetten men edilme, müebbet hapis ve idam gibi cezalara çarptırılmıştır. Bahse konu yargılamalar kamuoyuna açık bir şekilde iki yüzü aşan celse ve toplamda on dokuz davadan oluşmuş ve 15 Eylül 1961 tarihinde tamamlanmıştır.

Yassıada yargılamalar on sekiz davadan oluşmaktadır bunlardan biri doğrudan gazeteyi hedef alan *Demokrat İzmir*’in tahribi davasıdır. İsmet İnönü’nün⁴⁴ “Ege Taarruzu” olarak adlandırdığı seyahatinin İzmir durağında 2 Mayıs 1960’ı 3 Mayıs’a bağlayan gece *Demokrat İzmir* matbaası büyük tahribata uğramıştır. Matbaanın

⁴⁴ Demokrat İzmir gazetesinin tahribi davasında, Yüksek adalet Divanı Başkanı Salim Başol sanıklara “Demokrat İzmir gazetesinin tahribi İnönü’nün İzmir’e geliş gününe tesadüf etmektedir. Bu manidar değil midir” (Yassıada Dava Tutanakları, 1960/32: 11) diyerek duruma dikkat çekmiştir.

camları kırılmış, yangın çıkarılmış ve baskı malzemeleri kullanılamaz hale gelmiştir. Bu esnada olay yerinde çalışan personel yangında mahsur kalmış fakat yaralanmadan kurtulmuştur. Olayın ardından gazete on altı gün kapalı kalmıştır. DP hükümeti döneminde davanın soruşturulma aşaması bir yıldan fazla sürmüş, gazete yöneticileri bu durumdan memnun kalmamıştır.

Özet olarak, DP hükümetinin iktidar olduğu ilk yıllarda adından da anlaşılacağı üzere iktidar yanlısı yayım yapan *Demokrat İzmir*, hükümetin sonraki yıllarda basına yönelik baskılarından dolayı karşısında durarak muhalif yayım yapmış ve hükümetin tepkisini çeken gazetelerden biri haline gelmiştir. Yaşanan bu saldırıda şehrin itfaiyesinin, yargı ve güvenlik güçlerinin gazeteye yardım etmemesi gazetenin hükümetle karşı karşıya gelmesinden kaynaklanmıştır denilebilir. DP hükümetinin ardından MBK olayı derinlemesine inceleyip, olayı araştırması davacı gazete tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Aynı zamanda MBK basın için yanınızdayız görüntüsü vermiştir.

3.3. Milli Birlik Komitesi Döneminde Basın Sorunları

MBK, her ne kadar genel olarak basınla ilişkilerini iyi tutmuş ve özgürlükçü bir yaklaşım izlemiş olsa da zaman zaman özgürlüğü kısıtlayıcı uygulamalar da gerçekleştirmiştir. Örneğin haftalık siyasi mizah gazetesi olan “Tef” hakkında Örfi İdare Kumandanlığına ve Adalet Bakanlığına kovuşturma yapılması için bilgi verilmiştir (BCA, 30-1-0-0-55-341-6, 16.12.1960). Bu dönemde basınla ilgili olarak tespit edilebilecek sorunlar arasında gazetecilerin tutuklanması, gazetelerin kapatılması ve Yassıda Mahkemeleri ile ilgili çeşitli etik dışı kabul edilen yayımlar yapılması gibi bazı sorunları saymak mümkündür.

Yeniyol’a henüz ilk sayısı basılır basılmaz, dağıtıma verilmeden el konulmuş ve gazetenin sahibi Fehmi Yazıcıoğlu ve yazarları Abidin Nesimi, Mihri Belli ve Aziz Ziya gözüaltına alınmıştır. Gazetenin “Çıkarken” adlı yazısında demokrasinin başlı başına bir hukuk düzeni değil, sosyal bir iktisat düzeni olarak algılandığı ifade edilmekte... grev hakkı ve antidemokratik kanunların tümüyle kaldırılması gibi istemler dile getirilmekteydi (Akt., Kabacalı, 1994: 281). Gazeteciler bir ay boyunca gözüaltında kaldıktan sonra Sıkıyönetim Mahkemesince Ceza Kanunun 142. Maddesine⁴⁵ aykırılıktan yargılanmışlar ve ardından yazılarında suç unsuru

⁴⁵Dönemin Ceza Kanununu 142. Maddesi: “Memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak yahut memleket içinde teşekkül

bulunmadığı yolundaki bilirkişi raporu ile serbest bırakılmışlardır (Kabacalı, 1994:282).

Tanin yazarları Aziz Nesin ve İhsan Ada da 1961 yılında tutuklanmıştır. Topuz'un (2018: 232- 233) anlatımına göre, ilerici olarak tanınan birçok yazarın *Tanin*'de toplanması çeşitli jurnallere konu olmuş, Aziz Nesin'in yazılarında solculuk araştırmaları başlamış ve sonunda 18 Mayıs 1961 Perşembe akşamı Birinci Şube'nin iki memuru gazeteye gelerek İhsan Ada ile Aziz Nesin'in nezaret altına alındıklarını bildirmişlerdir. Tutuklamanın ertesi günü *Tanin*'de iki yazar ile ilgili olarak farklı açıklamalar⁴⁶ yazılmıştır. 3 Temmuz 1961 günü ise İhsan Ada ile Aziz Nesin, yazılarında hiçbir suç unsuru görülmediğinden askeri sorgu yargıçlığının kararıyla tahliye edilmişlerdir. Topuz (2018: 233) bu olayı gazetecilere karşı alınan ilk “önlem” ve kötü bir başlangıç olarak nitelendirmiştir.

Aslında bu genel tavır, MBK'nin ve *Tanin*'in komünizmle mücadele refleksinden kaynaklanmaktaydı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan iki kutuplu dünya sisteminde, Türkiye tarafını ABD'den yana belirlemişti. Dolayısıyla ABD'nin en önemli dış politik tavrı olan anti-komünist duruş, Türkiye'nin de siyasal tercihi olmuştur. MBK, 27 Mayıs gecesi yaptığı ilk açıklamada, NATO'ya ve CENTO'ya bağlı kalacağını açıklayarak, dış politikadaki tercihini belirlemişti. Özellikle 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük havasıyla oluşan çokseslilik ortamıyla birlikte, Türkiye'de sol hareketlerin yükselişinin yarattığı ‘tedirginlik’, söz konusu refleksin doğmasına yol açmıştır (Şahin, 2017: 89).

Öncü ise MBK döneminde yayım hayatına başlamış ve bu dönemde iki defa belirli sürelerde kapatılmıştır. İlk kapatılması *Yeni Gün* ile birlikte 13-16 Aralık 1960 tarihleri

etmiş iktisadi veya içtimai nizamları devirmek veya siyasi veya hukuki nizamları yıkmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Propaganda, yukardaki fıkra yazılı hareketleri şiddet kullanarak elde etmeğe matuf bulunduğu takdirde verilecek ceza beş yıla kadar ağır hapistir. Memleket içinde cemiyetin siyasi veya hukuki herhangi bir nizamını zorla yıkmak için propaganda yapan kimse beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Cumhuriyetçiliği veya milli hissiyatı sarsmak veya zayıflatmak için propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Yukarıdaki fıkra yazılı fiilleri öven veya iyi gördüğünü söyleyen kimse de aynı cezaya çarptırılır” (RG, 18 Haziran 1946, Sayı 6336: 10779).

⁴⁶ Ertesi gün *Tanin*'de şu açıklama yapılmıştır: “Dün nezaret altına alınan muharrir Aziz Nesin'in bir hafta önce gazetemizle ilişkisi kesilmiştir. Esasen bizden önce birçok gazete ve dergilerde yazıları çıkan ve halen de çıkmakta olan bu yazarın son zamanlarda gazetemiz için yararlı olmadığına kanaat getirmiş ve kendisiyle ilgimizi kesmiştik. İhsan Ada'ya gelince, yıllarca Vatan gazetesinde yazı isleri müdürlüğü yapan ve uzun süre Ulus'un genel yayın müdürlüğünde bulunan, son dönemde ise CHP Hatay milletvekili olan arkadaşımızın yapılacak tahkikat sonunda temize çıkacağını ümit ediyoruz. *Tanin*, daima Büyük Atatürk'ün izinde ve Türk milletinin hizmetinde vazife görecektir” (*Tanin*, 19.05.1961).

arasında Ankara Kumandanlığının talimatına riayet etmedikleri gerekçe gösterilerek “3832 sayılı Örfi İdare Kanunu’nun 3. Maddesinin 4. Fıkrası gereğince Gazete, kitap ve sair matbuaların tab ve neşrini veya hariçten idhalini menetmek” maddesi ile üç gün boyunca kapatılmıştır. 16 Aralık günü ise Ankara Kumandanlığının 21 numaralı tebliği ile *Öncü* ve *Yeni Gün* yayın hayatlarına devam etmiştir. 12 Ocak’ta Dünya ve Türkiye dergisinde yer alan “DP lehindeki bir yazısından dolayı Prof. Ali Fuat Başgil tutuklanmış, dergisi de kapatılmıştır (Kabacalı, 1994: 283).

Öncü, ikinci defa 23 Mart 1961 baskısında manşet haberinde yaptığı bir yanlışlık nedeniyle 14 gün kapalı kalmıştır. Gazetenin kapatılma gerekçesi ise, Orgeneral Cemal Gürsel’in, Türkiye’ye gelen NATO gazetecileriyle yaptığı görüşmedeki sözlerinin *Öncü* tarafından yanlış aktarılmasıdır. Gerekçede belirtildiğine göre, NATO gazetecilerinden biri Gürsel’e “İhtilâli takip eden tasfiye bitmiş midir?” anlamında soru sormuş Gürsel de “Hemen hemen bitmiştir, Mutlak zararlı olanları tasfiye ettik. Daha fazlasına gitmedik” şeklinde cevap vermiş, ancak, *Öncü*’de bu tasfiyenin Ordu ve Üniversitede yapılan tasfiyelerle ilgili olduğunun yazılması kapatılmanın sebebini oluşturmuştur (Şahin, 2020: 261). *Öncü*, 7 Nisan 1961 günü Kumandanlığın kararı ile yayımına tekrar devam etmiştir.

Yassıada davaları ile ilgili Cemal Gürsel, gazetecilerin duruşmaları ayrıntılı bir şekilde haber yapabileceğini söylemiştir fakat yargılamalar sona erdikten ve kararlar açıklanırken gazetelerin yazı işleri müdürlüklerine, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü tarafından bir sansür kararı gönderilmiştir. Kararda, “Yassıada kararlarına müteakip, Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu’ndan başka hiçbir makamdan bu konuda bilgi alınmayacak ve Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu’ndan verilecek haberlerden başka bu mevzuda hiçbir neşriyat yapılmayacak ve İrtibat Bürosu tebliğleri haricindeki haberlerin neşrine müsaade edilmeyecektir” (Kabacalı, 1990: 189) ifadeleri yer almıştır.

Bu dönemde basının yaşadığı sıkıntılardan biri de, Yassıada davalarında sadece komitenin fotoğraf çekimine izin verilmiş olması ve çekilen fotoğrafların basına açık arttırma ile satılması ve dava kararlarının açıklanacağı günlerde basına, yazılarına dikkat etmesi ile ilgili gönderilen sansür⁴⁷ nitelikli uyarılar olmuştur. Faik’in (1967:

⁴⁷ Kabacalı’nın (1994: 284) aktarımına göre İstanbul’daki yayıncılara gönderilen yazı şu şekildedir: Yassıada kararlarını müteakip Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu’ndan başka hiçbir makamdan bu

73-74) dava fotoğraflarıyla ilgili yorumu şu şekildedir:

Yassıada'ya hiçbir gazete fotoğrafçısı sokulmamıştı, Ordu Film Merkezince çekilen fotoğraflar ve filmler irtibat bürosundaydı. Basına bunlar verilecekti. Verilecekti ama nasıl? Basta Erkanlı olmak üzere Komitenin bir iki üyesi ortaya kendilerince parlak bir fikir attılar: Fotoğraflar basına açık arttırma ile satılacak ve böylece Yassıada organizasyonunun masraflarına da bir yardım elde edilmiş olacaktı! Ve hemen arttırma gününü ilan ettiler! Bu parayı veren düdüğü çalar fetvasınca düzenlenmiş ve devletin kanunlarından, bir ihtilalin iddialarına ve ciddiyetine kadar, her şeyi alt üst eden bir rezaletti ki, susamazdık. Gerçi arttırma günü, Hürriyet gazetesi sahiplerinden biri, cebinden kılıç çeker gibi çıkardığı çek defterine bir fotoğraf için 100 bin rakamını yazabiliyor ve bir saat içinde bu miktarı durmadan arttırmakta hiç sakınca görmüyordu ama bunun dahi nasıl bir tortu bıraktığı o akşam anlaşılacaktı.

Müzayedede, sanıklara ait 37 fotoğraf açık arttırma suretiyle gazetelere ve dergilere o zamanın parasıyla 298 bin 658 lira ödendiği ifade edilmiştir. *Hürriyet* tarafından, Adnan Menderes'in, Yüksek Soruşturma Kurulu üyelerinden Avni Yurtsever tarafından sorgulandığı sırada terini silerken gösteren bir fotoğraf için yine günün parasıyla 100 bin lira ödenmiştir⁴⁸.

Kabacalı'nın (1990: 189) anlatımına göre, Komite yargılama sürecinde hassas davranmış, tutuklanan, Yassıada'ya gönderilen ve yargılanmalarına başlanan DP ileri gelenlerinin icraatları hakkında aleyhlerine gazetelerde haberler yayımlanabilirken lehlerine bir cümle bile yayımlanamamıştır. Basının eleştirilerine rağmen açık arttırma ile fotoğraf satışı devam etmiştir. Basına her daim özgürlük vaat eden MBK, basının isteği doğrultusunda Yassıada'dan fotoğraf almasını ve haber yapmasını engellemiş ve kendi isteği doğrultusunda istediği fotoğrafları ve kararları paylaşmış bu süreçte Komite tarafından basına sansür uygulanmış ve kontrollü yayım yaptırılmıştır. MBK basınla ilgili söylemlerinde özgürlüğe önem atfederken bir yandan da Yassıada davalarında basın özgürlüğünün önüne geçerek kontrollü haber yazılması ve fotoğraf akışı denetimlerini elinde tutmuştur. Ayrıca tutuklanan gazeteciler, kapatılan dergi ve gazeteler de MBK'nin basın özgürlüğü açısından eleştirilen uygulamalarından olmuştur.

konuda bilgi alınmayacak ve Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu'ndan verilecek haberlerden başka bu mevzuda hiçbir neşriyat yapılmayacak ve İrtibat Bürosu tebliğleri haricindeki haberlerin neşrine müsaade edilmeyecektir. Bilgi edinilmesini ve buna göre hareket edilmesini ehemmiyetle rica ederim. 06/ 09/ 1961. Refik Tulga Korgeneral İstanbul Valisi.

⁴⁸<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/darbeciler-adnan-menderesin-sorgu-fotograflarini-acik-artirmayla-satmis-365288.html> Erişim Tarihi: (02.08.2023).

4.MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ DÖNEMİNDE BASIN İKTİDAR İLİŞKİLERİNİN ULUSAL ve YEREL BASINDA ELE ALINMA BİÇİMLERİ

Bu bölümde basın iktidar ilişkileri bağlamında MBK döneminde basını doğrudan ilgilendiren önemli olaylar başlıklar halinde verilmiş ve bu konular hakkında seçilen on iki gazetede yayımlanan makaleler incelenmiştir.

4.1. 27 Mayıs 1960 Darbesinin Gazetelerde Ele alınma Biçimleri

27 Mayıs sabahında halk, yönetimin değiştiğini radyolarından öğrenmiştir. Darbeyle ilgili bilgiler de yine radyoda yayınlanan tebliğlerle açıklanmıştır. Gazeteler, DP iktidarının kendilerine olan olumsuz tutumlarından dolayı darbeyi coşkulu yazılarla haber vermiştir.

*Ulus*⁴⁹ ilk sayfasını bütünüyle 27 Mayıs haberlerine, üçüncü sayfasını ise haberlerin devamına ve Komitenin yayımladığı yirmi iki tebliğe ayırmıştır. Yazılan yazılarda 27 Mayıs “inkılap” sözcüğüyle anılmıştır. Bülent Ecevit “Günaydın” başlıklı yazısında karanlık günlerin sona erdiği ve 27 Mayıs’ı güneşin ışığı olarak gördüğünü belirtmiştir: “Dün Türkiye’de bir büyük inkılap gerçekleşti, kökleşti. Bu inkılap vatandaş şuurunda boy verdi, gençlik kanı ile sulandı, ordu eli ile pekişti... Türkiye halkı dün sabah uyandığında, güneşin ışığıyla beraber hürriyetin aydınlığına da kavuştu. Bu aydınlığı ona Türk Ordusu bir büyük müjde olarak, gecenin karanlığında sessiz sedasız hazırlayıp, hak ettiği bir armağan olarak gün ışığıyla beraber sundu. Sağ olasin Türk Ordusu! Günaydın Türk Milleti” (Ulus, 28 Mayıs 1960).

Aynı gün *Ulus*’un diğer yazılarında 27 Mayıs için “Bütün Yurtta Büyük Sevinç”, “Kıbrıs’ta Sevinç”, “Türk Silahlı Kuvvetlerini Dünya Güvenle Karşıladi” ve “Atatürk’ün Ruhu” başlıkları kullanılmıştır. TSK’nın yönetime el koyması Türkiye siyasi tarihinde en büyük bayram sevincini yarattığı, yollara dökülen vatandaşların askerleri gözyaşları içinde karşıladığı belirtilmiş, Kıbrıs’ta ise evler ve dükkanların bayraklarla donatıldığı, halkın sokaklarda “Türk Ordusu çok yaşa, yaşasın hürriyet” diye bağırarak ifade edilmiştir.

Gazetede yer alan yazılara bakıldığında “Darbe’nin” olumlandığı görülmektedir. Yazılar arasından “Atatürk’ün Ruhu” başlıklı yazı darbenin Atatürk’e ithaf edilmesi

⁴⁹ Ulus: Ankara’da günlük olarak yayım yapan bir gazetedir. Gazetenin yazar kadrosunda Cihad Baban, Bülent Ecevit ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu bulunmaktadır (Topuz, 2018: 246).

ile ilgili içerikler bulundurmasından ve “Türk Silahlı Kuvvetlerini Dünya Güvenle Karşıladı” başlıklı yazı darbenin ülke dışında nasıl görüldüğünü anlatması bakımından öne çıkmaktadır.

22 yıl evvel bedenini toprağa verdiğimiz Atatürk’ün ölümsüzlüğünü son bir aylık olaylar kadar hiçbir şey ispat edemez. Eğer bugün memleketi kardeş kavgasına götürenlerin elinden bu imkan şerefli ordunun gayreti ile alınabilmişse, bu vatanperver hamlenin sırrını, Atatürk’ün yetişen nesillere kendi hayatı ile verdiği misallerde ve gençliğe emanet olarak teslim ettiği öğüt ve prensiplerde aramalıyız... Her milletin şartları ayrıdır biz kendi esenliğimizi, hürriyet nizamı içinde gelişecek bir demokraside aramaktayız. Bunu 1950’de bulduğumuzu zannetmiştik, yanılmış olduğumuzu zaman gösterdi, şimdi on sene sonra Türk milleti ile el ele ve iç içe olan Türk Ordusu, ona bu esenliği tattırmak için yeni bir hamle yaptı... Şu anda Büyük Ata, Rasattepe’deki mezarında uzun zamandan beri hasretini çektiği derin bir nefes aldı... Atatürk’ün yaşadığını çünkü gün iliklerimize kadar bir kere daha hissettik (Ulus, 28 Mayıs 1960).

Ulus’un başyazarlarından olan Cihad Baban’ın kaleme aldığı “Atatürk’ün Ruhu” adlı yazıda 27 Mayıs, Atatürk’e ithaf edilmiş ve Atatürk’ün yattığı yerde şimdi rahat edeceği ifade edilerek darbenin meşruiyetini kurmuştur. Yine *Ulus*’ta (28 Mayıs 1960) yer alan “Türk Silahlı Kuvvetlerini Dünya Güvenle Karşıladı” adlı yazı ile de Londra ve Atina örnek gösterilerek ülkelerin 27 Mayısla ilgili olumsuz bir tavırda bulunmadığı ifade edilerek yurtdışında da darbenin kabul gördüğü algısı oluşturulmuştur.

Gazetenin 27 Mayısla ilgili haberlerinin ilerleyen günlerde de devam ettiği görülmüştür. Gazete de darbeye ilgili, Türk Ordusunun başardığı hareketin meşru ve yerinde bir hareket olduğu, amacın ise devlet idaresini meşruiyet ve ahlak dışına çıkmış bir zümrenin ellerinden kurtarmak olduğu belirtilmiş ve bu hareketi darbe olarak görmenin doğru olmayacağı çünkü hukuki bir tarife uygun bir hükümetin olmadığı ifade edilmiştir. Yazının devamında ise DP Meclis Grubunun istisnasız tüm üyelerinin DP hükümetinin suç ortağı olarak tanımlayarak Tahkikat Komisyonuna sınırsız yetki verilerek meclisin gayrimeşru hale gelmesine Tahkikat Komisyonu üyeleri ve kanun teklifine imza atan tüm DP Meclis Grubunun sabık Cumhurbaşkanı ile aynı sorumluluk altına girdiği belirtilmiştir (Ulus, 30 Mayıs 1960). Bu ifadelerle DP hükümetinin meşru bir hükümet olmadığı, sadece tutuklanan DP üyelerinin değil bütün DP Meclis Grubunun suçlu olduğu ve 27 Mayısın darbe olmadığı hatta meşru ve olması gereken bir hareket olduğu vurgulanmıştır. “Yurtta Sevinç Devam Ediyor” başlıklı yazıda ise, ordu tarafından yapılan milli hareketin sevincinin ülkede hala devam ettiği İzmir’de Atatürk Anıtına çelenk konulduğu ve on binlerce insanın eşi

görülmemiş büyük tezahüratta bulunduğu belirtilmiştir (Ulus, 31 Mayıs 1960). Gazetenin yazılarına bakıldığında hem dünyadan hem de ülkeden örnekler verilerek hem yurtta hem de diğer ülkelerde darbenin sevinçle karşılandığı imajı vermek istediği söylenebilir. Gazetenin bir başka yazısında ise 27 Mayıs inkılabı sonrasında hiç kimseden kötü bir söz duyulmadığı, trafikte kolaylık gösteren askerlerin vatandaşlara “kardeşim” diyerek hitap ettiği, polislerin ise eski iktidar dönemine göre daha nezaketle hareket ettiği ve ortada bir nizamsızlığın olmadığı ifadeleri yer almıştır (Ulus, 11 Haziran 1960). Bu ifadelerle 27 Mayısın vatandaşlar, askerler ve memurlar üzerinde iyi bir etki bıraktığı önceki iktidar döneminde olmayan düzen ve nezaketin darbeden sonra ortaya çıktığı ve darbenin tekrar olumlandığı görülmüştür.

Dünya’nın da⁵⁰ darbeyi yansıtsı biçimi benzerdir. 27 Mayıs tarihli gazetenin ilk sayfasında iki küçük puntolu yazı dışında sayfanın tamamı 27 Mayıs’a ayrılmıştır. Gazetenin manşeti ise şu şekildedir; “ORDU BU GECE 3 de İDAREYİ ELE ALDI “ manşetin altında bir alt başlıkla “Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’nin her yerinde duruma hakim olmuş ve idareyi ele almıştır... Kabineye mensup şahsiyetlerin Türk Silahlı Kuvvetlerine sığınmaları istendi. Vatandaş Ordunun vazifesini kolaylaştır radyonu dinle!” denmiş ve devamında dikkat çekici şu cümleler kullanılmıştır;

...Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’nin her yerinde idareyi ele almışlardır. Milletçe ümit ettiğimiz demokratik rejimin tahakkuku için yapılan bu hareketin hiçbir zümreye karşı olmadığı bildirilmiştir. En kısa zamanda ordunun hakemliğinde altında yapılacak dürüst seçimler memleketin kaderini tayin edecektir... Türk Silahlı Kuvvetleri vatandaşın devamlı olarak radyolarını açık bulundurmasını ve neşredilecek tebliğleri dikkatle dinleyerek uymasını istemektedirler... Türk Silahlı Kuvvetleri herhangi bir karışıklığa meydan vermemek üzere ikinci bir tebliğe kadar askeri şahıslar haricinde hiç kimsenin sokağa çıkmamasını ehemmiyetle rica etmişlerdir (Dünya, 27 Mayıs 1960).

Gazetenin ilk sayfasında yer alan bu haberde askerin ifadeleri “istemek ve rica etmek” olarak yazılmıştır. Darbe sırasında sokağa çıkma yasağı “vatandaşın sokağa çıkmamasını ehemmiyetle rica etmişlerdir” olarak aktarılmış olduğu, gazetenin söyleminde ise “vatandaş ordunun işini kolaylaştır radyonu dinle!” şeklinde ünlem işaretiyle biten bir emir cümlesinin kullanıldığı görülmüştür. Bu ifadelerle komitenin yaptırımlarının yumuşatılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Gazetede öne çıkarılan diğer bir konu da darbenin demokratikleşme sürecine yardımcı

⁵⁰ Dünya: Bedii Faik Yönetiminde İstanbul’da günlük yayım yapan bir gazetedir. Dönemin başyazarı Falih Rıfkı Atay’dır (Topuz, 2018:244).

olacağı düşüncesi olmuştur. Gazetenin başyazarlarından Bedii Faik “Selam Sana” başlıklı yazısında, Türk Ordusunun demokratikleşme sürecini müdafaa ettiği ve partiler üstü bir hareketle tek amaçlarının vatan menfaatleri olduğunu belirterek: “Türk Ordusu yalnız harp meydanlarında değil demokratik nizam ve müesseselerin müdafaa ve muhafazası alanında da bütün dünyaya nasıl sarsılmaz bir azim kalesi olduğunu bugün işte en belîğ şekilde gösteriyor... Türk Milletinin her türlü parti farklarının üstünde bu vatanın menfaatinden başka hiçbir endişesi olmayan kahraman ordumuzun vazifesini kolaylaştırmaya devam edelim” (Dünya, 27 Mayıs 1960) sözleriyle ordunun sadece ülke menfaatlerini düşündüğünün ve demokratikleşme sürecine yardımcı olacağı ifade edilerek vatandaşın ordunun işini kolaylaştırmasını tavsiye etmiştir.

Aynı gazetenin ilerleyen günlerde de 27 Mayısla ilgili haberler yaptığı görülmüştür. Falih Rıfkı Atay’ın “Ordu Vazife Başında” adlı yazısında ordunun bir damla kan akıtmadan Atatürk ülkesini karartan büyük tehlikenin önüne geçtiğini ve askerın gösterdiği olgunluğun Atatürk’ün ruhunu şad etmiş olduğunu belirtmiştir. *Dünya* da *Ulus* ile benzer bir şekilde darbeyi Atatürk ile bağdaştırmıştır. Gazetenin bir diğer yazısında 27 Mayısın ne kadar haklı ve meşru olduğunu göstermek için hukukun labirentlerinde dolaşmaya lüzum olmadığı tutuklanan DP’li yöneticilerin askere “bizi halka teslim etmeyiniz” dediği ve yeryüzünde kendi halkından bu derece kopmuş ona bu kadar düşman olmuş bir iktidarın az görüldüğü ifade edilmiştir (30 Mayıs 1960). Gazetenin bu söylemleriyle DP iktidarının hatalarının ortaya konularak bir meşrulaştırma söylemi ürettiği söylenebilir.

Tercüman’da⁵¹ ise olay 28 Mayıs tarihinde duyurulmuştur. Bu gazetede *Ulus*’ta olduğu gibi 27 Mayıs’ın sadece yurttan değil bütün dünyada da sevinçle karşılandığını aktarmıştır. Haldun Taner’in “Sonuç Değil, Başlangıç” adlı yazısında dikkat çeken satırlar şu şekildedir: “Zorba Hitleri ortadan, hem de öldürerek kaldırmayı tasarlayan Alman Generallerinin, Beek ve Staufenberk teşebbüsünü hatırlayınca Türk Ordusunun organizasyon ve tatbik ustalığına hayranlığımız bir kat daha artıyor” (Tercüman, 28 Mayıs 1960). Bu satırlarla tarihte diktatör ve zorba olarak karşımıza çıkan Hitler’in ve bir önceki dönemde yönetimde bulunan DP’nin birbirine benzetilerek DP için kötü bir benzetme yapıldığı görülmektedir. Gazetede Muammer Yaşar’ın “Milletçe Bayram

⁵¹ Tercüman: günlük müstakil siyasi gazete olarak İstanbul’da yayım yapmaktadır. Sahibi Nihat karaveli, yazarları arasında Haldun Taner, Kadircan Kafli ve Celalettin Çetin bulunmaktadır (Tercüman, 28.05.1960).

Sevinci İçindeyiz” adlı haberinde 27 Mayıs günü yaşananların başlık başlık anlatıldığı görülmekte ve “Subayların Nezaketi” başlığındaki yazıda şu ifadeler dikkat çekmektedir “Subaylar bir Reisicumhura nasıl hitap edilirse, o şekilde konuştular ve sadece emir aldıklarını, bir kılına dahi zarar getirmeden kendisini muhafaza altına alacaklarını söylediler. Bu teminata rağmen Bayar direnmek istedi. Tabii bunun fiili bir neticesi olmadı” (Tercüman, 28 Mayıs 1960). Bu sözlerle DP hükümetine mensup Cumhurbaşkanının askerin “nezaketine” karşılık direndiği ifadesiyle yerilirken, askerin yüceltildiği görülmektedir. Gazetenin “27 Mayıs Mucizesi” adlı yazısında DP ile ilgili olarak demokrasiyi oy avcılığı sanan aydın kesimi hor görüp onu düşman sayan ve sadece oy sandığına atacağı tek bir oy ile ölçmeye kalkan gafillerin o gün aydınının ne kadar ağır bastığını bozuk para misali harcanmak istenen Atatürkçülüğün nasıl kaya gibi durup kafalarına indiği belirtilerek 27 Mayısın mucizesinin kötülük karşısında kader birliğinin birleştirdiği şuurun dirilmesi ve yeni kuruluş hamlelerine hazır bir duruma getirmesi olduğu ifade edilmiştir (Tercüman, 29 Mayıs 1960). Bu cümlelerle *Ulus* ve *Dünya* da olduğu gibi darbe Atatürk ile bağdaştırılmış ve *Dünya* da olduğu gibi DP yerilerek 27 Mayıs’a kutsiyet atfettiği görülmüştür.

Öncü⁵² darbeden üç ay sonra yayım hayatına başlamış ve gazetenin “Yolumuz” başlıklı yazısında DP dönemi gazetecilerini iki gruba ayırmış bir tarafı “susan, cebini dolduran” diğer tarafı (kendileri de dahil olmak üzere) “idealist her türlü zorluğa göğüs geren” olarak tanımlamakta ve 27 Mayıs’tan “inkılap” olarak bahsedilmektedir.

Bir kısmı için gazete, sadece kese doldurma vasıtası idi. Kazancı zulüm ve istibdat azgınlarını alkışlamakta gerçekleri haykıranları da sövmekte buldular... Diğer bir kısım gazetecilerimiz ise hakikaten idealistti. Her tehlikeye göğüs gerdiler. Fakat gazetelerini, gaza bayrakları gibi şanla dalgalandırmaktan geri durmadılar. 27 Mayıs inkılabında kalemlerini, kahramanların kılıcı gibi cesaretle kullananların şeref payı büyüktür. Elbette milletin kendilerine minnet ve şükran duyguları da o nispette taşkın olacaktır(Öncü, 26 Ağustos 1960).

Bu yazıyla, DP iktidarına yakın ve muhalif olan basın organlarından bahsedilerek iktidara yakın olanların kazançlarını düşünerek “zorbalığa” ses çıkarmadıkları vurgulanmış, darbenin gerçekleşmesinde basının etkisi olduğuna işaret edilmiş ve milletin bu etkiye minnet duyacağı belirtilmiştir. Gazetenin başyazarı Adnan Yalçın 27 Mayıs’ı “Devrim hareketi” ve “milli” olarak adlandırmıştır bu ifadelerle darbenin

⁵² Öncü: günlük siyasi gazete olarak Ankara’da yayımlanmaktadır. Sahibi Ziya Tansu, genel yayın yönetmeni Altan Öymen, yazarları arasında Altan Öymen, Mete Akyol ve Erol Ülgen bulunmaktadır (Topuz, 2018: 246).

bütün millet adına yapılan bir hareket olarak tanımlandığı görülmüştür. Yalçın'ın “Milli Birlik ve Demokrasi” adlı yazısında “27 Mayıs Devrim hareketi Türk Milletinin hürriyet mücadelesinde aldığı mesafeyi yok edecek, millî bekayı dahi tehlikeye sokacak bir gidişe zamanında dur diyerek, Türk içtimai tarihinde ‘Milli’ olarak vasıflandırılan en büyük hareketlerden biri” (Öncü, 10 Eylül 1960) olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamayla *Ulus*, *Dünya* ve *Tercüman*'da yer aldığı gibi darbe meşru bir hareket olarak ifade edilmiştir.

*Kudret*⁵³ darbeden sonra Ekim ayında yayımlanmaya başlamıştır. Gazetede Osman Bölükbaşı tarafından “27 Mayıs ve Beklediğimiz Nizam” başlığı ile yayımlanan yazıda 27 Mayıs'ın bir ihtilal olduğu belirtilmiş ve “bir ikbal ve ihtiras hareketi değil, gayrimeşru meşrua irca etmek ve asırlık bir rüyayı gerçek hale getirmek hareketi” (Kudret, 12 Ekim 1960) olarak tanımladığı görülmüştür. Bu ifadeyle DP gayrimeşru, darbe meşru olarak tanımlanarak diğer gazetelerde olduğu gibi 27 Mayıs'ı olumlu bir çerçevede ele aldığı görülmüştür.

Demokrat İzmir'in⁵⁴ 29 Mayıs tarihli yayımında ise, İsmet İnönü'nün MBK'ye inandığından bahsedilmiş yine diğer gazetelerde rastlanıldığı gibi 27 Mayıs ve Atatürk'ün bağdaştırıldığı, diğer ülkelerin bu durumu sevinçle karşıladığı, ordu'ya teşekkür edildiği ve 27 Mayıs'ın gerçekleşmesinin mecburi olduğu haberleri yer almıştır. Lütfi Karaosmanoğlu'nun “Minnet Size” adlı yazısında “Türk vatanını Türk ufuklarını ve Cumhuriyetini gençliğe emanet etmiş olan Atatürk'ün büyüklüğünü bir kere daha idrak etmiş bulunuyoruz. Türk şeref ve haysiyeti, en payimal olduğu günlerde onun sayesinde kurtulmuştu. Bugün de Türk milletinin üstüne çöken kötülükler ve zulümler kabusunun onun izinde yürüyen ve mukaddes ülkeleri ondan devir almış bulunan gençlik yırttı” (Demokrat İzmir, 29 Mayıs 1960) denilmektedir. Aynı gazetede “Kurtuluşumuzun bana hatırlattığı” başlıklı yazı ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile yapılan röportajda, Karaosmanoğlu; “Şimdi orta yaşlarında bulunan birçok İzmirli dost ve akrabalarım, 27 Mayıs sabahı radyolarını açıp kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin elde ettiği müşterek başarıyı duyar duymaz, İzmir'in istibdadı günündeki heyecanlarını bir kez daha aynıyle yaşadıklarını söylüyorlar. Ben

⁵³ Kudret: Ankara'da yayımlanan günlük bir gazetedir. Sahibi Fethi Giray, müdürleri Atıf Sakar ve Aydın Kökerdir (Kudret, 01.12.1960).

⁵⁴ Demokrat İzmir: İzmir'de günlük yayım yapan yerel bir gazetedir. Sahibi Adnan Düvenci, yazarları arasında Ziya Hanhan ve Esin Bilbaşar bulunmaktadır (Demokrat İzmir, 29.05.1960).

bu intibai pek yerinde bulmakla beraber, bu büyük tarihi hadise karşısında Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girişini ve İkinci Abdülhamid'i tahtından yuvarlayışını da hatırlamaktan kendimi alamıyorum" (Demokrat İzmir, 29 Mayıs 1960) demekte ve 27 Mayıs'ı, İzmir'in ve ülkenin kurtuluşuna benzetmektedir. Yine aynı gazetenin "Şanlı Ordumuzun zulmü yere serişinin büyük sevinci" başlıklı yazıda 27 Mayıs'tan "inkılap hareketi" olarak bahsedilmektedir. "Türk silahlı kuvvetlerinin giriştikleri ve başarı ile neticelenen büyük inkılap hareketinin sevinci bugünde devam etmiş ve binlerce Ankaralı sabahın erken saatlerinden geç vakitlere kadar şehrin muhtelif yerlerinde ordu lehinde tezahürat yapmışlardır. Bu sabah erken saatlerde Hukuk Fakültesi bahçesinde toplanan bin kadar fakülteli evvelce hazırladıkları ve üzerinde "Diktatörlük- İrtica" yazılı tabutu omuzlarına almışlar ve tezahürat içinde bunu merasimle gömmüşlerdir" (Demokrat İzmir, 29 Mayıs 1960) denmektedir. 27 Mayıs'ı ülkenin sevinçle karşıladığı haberleri 2 Haziran tarihine kadar her gün "Türkiye Bayram Sevinci İçinde" (30 Mayıs 1960), "Erzurum'da Halk Bayram Yapıyor" (31 Mayıs 1960), "Şehrimizde dünkü inkılap şenliği" (31 Mayıs 1960), "Şehrimizde şenlikler devam ediyor" (01 Haziran 1960) başlıklarıyla yer almıştır. Dünyanın sevinçle karşıladığı haberini ise İran Şahı "Ordunuz milleti felaketten kurtardı" dedi (30 Mayıs 1960) başlığıyla duyurmuştur. Bu gazetede diğer gazetelerde olduğu gibi 27 Mayıs'ı bütün ülkenin ve dünyanın sevinçle karşıladığından bahsederek vatandaşların mutlu olduğu 27 Mayıs'ın bayram olduğu izlenimini yaratmıştır.

*Milletin Sesi*⁵⁵ de haberi 28 Mayıs günü duyurmuş ve ilk sayfa bütünüyle 27 Mayıs'a ayrılmıştır. Gazetenin manşeti "Yurdun Selamet ve Emniyet Maksudı İle Evvelki Gece Saat 00 da İdareyi Türk Silahlı Kv. Ele Aldı" şeklindedir. Diğer başlıklarda ise tebliğler, beyanatlar ve vatandaşın sevinç haberleri yer almaktadır. "Gazeteciler vazife başında" başlıklı yazı ile eski hükümete "kara çete" denmiş ve 27 Mayıs milli inkılapları korumanın vatandaşlık görevi olduğu ve muhalif alan olmayan tüm basının vazifeye uyması gerektiğinin altı çizilmiştir. Gazetede şu ifadeler yer almıştır: "Bu kara çetenin en küçük teşkilatında bir kıpırdamayı göz önünde tutmak vatandaşlık gurur ve haysiyeti ile hür yaşayan her vatandaşın ilk vazifeleri olmakla beraber milli inkılapları korumak muvafık ve muhalif bütün Türk matbuatı bu vazife ile karlı karşıya bulunduklarını takdir edeceklerinden hiç şüphemiz yoktur" (Milletin Sesi, 10 Haziran

⁵⁵ Milletin Sesi: Erzurum'da günlük yayım yapan bir gazetedir. Sahibi ve yazı işleri müdürü Kemal Ayanaktır (Milletin Sesi, 28.05.1960).

1960). Bu gazetede de önceki iktidar kötülenerek 27 Mayısın korunması gerektiği vurgulanmıştır. İlerleyen günlerdeki başlıklarda önceki gazetelerden farklı olmayan yabancı basının komiteyle ve 27 Mayısla ilgili yazıları, dünyanın 27 Mayısı nasıl karşıladığı ve vatandaşların kutlamalara devam ettiği haberleri yer almaktadır.

*Demokrat Türkiye*⁵⁶ haftada iki gün yayımlandığı için 27 Mayıs'ı üç gün sonra haber yapabilmiştir. 30 Mayıs tarihli gazetede yerel haberler çoğunluğu oluştururken 27 Mayısla ilgili sadece MBK kabinesi ile Urfa Garnizon Komutanlığının on bir numaralı tebliği yer almıştır. Gazetede gün geçtikçe yerel haberlerin yanı sıra 27 Mayıs'a övgü yazılarının yer aldığı görülmektedir. Mahmut Celal Öncel'in "Mükemmel devlet adamı ve hürriyet anlayışı" adlı yazısı şu şekildedir. "Bir defa Hazreti Ömer hutbe irad ediyorken cemaatten, fena yol tutacak, nefsanî heveslere boğulacak olursa ne yapacaklarını sordu. Hazirundan birisi: Seni kılıcımızla doğrulturuz! dedi... Cenabı Hakka çok şükür ki yanlış yola sapacak olursam, milletin içinde beni kılıcıyla doğrultacak kimseler vardır! Ne mutlu o millete ki böyle bir devlet reisi ola! Ve ne mutlu o milletteki haktan ayrılanları yola getiren Orgeneral Cemal Gürsel'leri ve şanlı ordusu vardır" (Demokrat Türkiye, 02 Haziran 1960). Gazetenin ilerleyen günlerindeki 27 Mayıs yazılarında Urfa Garnizon Komutanlığı ve Askeri Vali gibi daha çok şehri ilgilendiren konuların yer aldığı görülmüştür.

*Samsun Postası*⁵⁷ da 27 Mayıs'ı bir gün sonra manşetine taşıyan gazetelerden biri olmuştur. Gazete 27 Mayıs'ı büyük puntolarla "Kara, Hava ve Deniz Silahlı Kuvvetlerimizin Milli İnkılap hareketi" olarak duyurmuş ve ilk sayfa tebliğler, Cemal Gürsel'in beyanatı ve orduya övgü haberleriyle birlikte 27 Mayıs'a ayrılmıştır. İlerleyen günlerde 27 Mayısın bayram olduğu ve kutlamalara devam edildiği, darbenin meşru bir ihtilal olduğu, 27 Mayıstan önceki günlerin karanlık, vicdansız hareketlerle ve hain düşüncelerle dolu olduğu ve sonunda gençliğin ve ordunun bu kötü günlerin üstesinden geldiği haberleri yer almıştır. Bu gazetenin de önceki gazetelerle benzer biçimde 27 Mayısı anlattığı görülmüştür.

Atayolu'nda⁵⁸ ise yine ilk sayfanın 27 Mayıs'a ayrıldığı görülmüştür. "Minnet ve

⁵⁶ Demokrat Türkiye: Şanlıurfa'da Pazartesi ve Perşembe günleri yayım yapan yerel bir gazetedir. Sahibi İsa Okutan, mesul müdürü Aziz Aybar'dır (Demokrat Türkiye, 26.05.1960).

⁵⁷ Samsun Postası: Samsun'da günlük olarak yayımlanan bir gazetedir. Sahibi Salih Güvenli, mesul müdürü Hurşit Yağız'dır (Samsun Postası, 28.05.1960).

⁵⁸ Atayolu: Hatay'da günlük olarak yayım yapan yerel bir gazetedir. Sahibi Mehmet Burç, genel yayın yönetmeni Selim Çelenktir (Atayolu, 28.05.1960).

Şükran” başlıklı yazı ile Türk Ordusu övülmüş ve 27 Mayıs’ın sevinçle karşılandığı belirtilmiştir. Sayfaya “Türk Ordusu Türk tarihinin kötü akışını bir kere daha değiştirdi” (Atayolu, 28 Mayıs 1960) manşeti atılmıştır. Bu gazete de 27 Mayısla ilgili haberler çoğunlukla tebliğlerin duyurulduğu başlıklardan oluştuğu görülmüş ve konuyla ilgili ayrıca yorum yapılan metinlere rastlanılmamıştır.

Son Posta’da⁵⁹ ise darbe manşet olarak büyük harflerle “Silahlı Kuvvetler İdareyi Ele Aldı” başlığı ile duyurmuş “partiler üstü tarafsız bir idarenin nezareti ve hakemliği altında en kısa zamanda kurucu meclisi kurmak üzere hür ve dürüst seçimlere gidileceği” (Son Posta, 27 Mayıs 1960) ile ilgili tebliğ altı çizili şekilde gazetenin ilk sayfasında yer almıştır. Bu gazetenin sadece tebliğleri duyurduğu ve diğer başlıklarında dünyadan ve yerelden haberlerin yer aldığı görülmüş ve diğer gazetelerden farklı olarak darbeden sonra ordunun, askerin ve darbenin yüceltilmediği hatta bu haberlerin yer almadığı görülmüştür.

*Hakimiyet Milletindir*⁶⁰ 27 Mayıs’ı ertesi gün gazetelerinde yer vermişlerdir. 28 Mayıs tarihli gazetede ise ilk sayfanın 27 Mayıs haberlerine ayrıldığı görülmüştür. İlk sayfada Cemal Gürsel’in beyanatı, askeri valiliğin tebliğleri ve basın toplantısı başlıkları yer almış ve diğer gazetelerden farklı olarak haberlerin devamında yorum yapılmamıştır. Diğer sayfalarda ise “Tıpta yenilik”, “Tezatlar ülkesi Hindistan”, “ Prenses Margaret’in düğünü” , “Şehir haberleri”, “Nükleer Silah Denemelerini Durdurma Konferansı”, ve “Sohbetler” başlıklı yazılar gibi dünyadan haberlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür.

⁵⁹ Son Posta: İstanbul’da yayımlanan gazetenin sahibi Selim Ragıp Emeçtir (Son Posta, 27.05.1960).

⁶⁰ Hakimiyet Milletindir: Bursa’da günlük yayım yapan yerel bir gazetedir. Sahibi Hayri Terzioğlu, mesul müdürü Mustafa Yayladır (Hakimiyet Milletindir, 28.05.1960).

Gazete İsimleri	Haber Sayısı
ULUS	12
TERCÜMAN	5
DÜNYA	4
SON POSTA	3
ÖNCÜ	2
DEMOKRAT İZMİR	12
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	11
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	8
SAMSUN POSTASI	7
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	3
ATAYOLU (HATAY)	2
KUDRET (ANKARA)	1

Tablo 4.1. 27 Mayıs ile ilgili haber sayıları.

27 Mayısla ilgili haber sayısı tablosuna bakıldığında yerel gazetelerde konuyla ilgili daha çok haberin yer aldığı görülmektedir. Ulusal gazetelerden *Öncü* ve yerel gazetelerden *Kudret*'te haber sayısının az olmasının nedeni darbeden sonra yayımlanmaya başlamasıdır. *Ulus* ve *Demokrat İzmir*'de haber sayılarının diğer gazetelerden fazla olması *Ulus*'un CHP'nin yayın organı olması ve *Demokrat İzmir*'in DP döneminde tahrip edilmiş olması iki gazetenin de bu haberi birçok yazıda duyurmasında bir etken olduğu düşünülmektedir.

İncelenen gazetelerde 27 Mayıs, “inkılap hareketi, demokrasi hareketi, özgürlük hareketi, milli hareket ve bayram” olarak adlandırılmıştır. DP iktidarı ise kara çete, gayri meşru iktidar, gafil ve kabus dönemi olarak tanımlanmıştır. Aynı gazetelerde 27 Mayıs Atatürk ile bağdaştırılmış, askerin söylemleri “rica” şeklinde yayımlanarak yumuşatılmış ve İnönü'nün Komiteyi desteklediği yazılmıştır. Örneklerden de görüldüğü üzere, basının bir kısmının 27 Mayıs'ın kamuoyu nezdindeki meşruiyeti açısından önemli bir katkıda bulunduğu söylenebilir.

İncelenen on iki gazetede 27 Mayıs'ı eleştiren hiçbir yazı görülmemiştir. Bu gazetelerden *Atayolu* ve *Demokrat Türkiye*'de 27 Mayısın övüldüğü görülmüş fakat DP iktidarı ile ilgili herhangi bir cümle kurulmamıştır. *Ulus*, *Dünya*, *Tercüman*, *Öncü*, *Kudret*, *Demokrat İzmir*, *Samsun Postası* ve *Milletin Sesi*'nin yazılarında ise hem 27 Mayıs'ın övüldüğü hem de DP'nin eleştirildiği görülmüştür. *Son Posta* ve *Hakimiyet Milletindir*'de ise DP iktidarından bahsedilmeyen ve 27 Mayısla ilgili hiçbir yoruma yer vermeyen sadece tebliğlerin ve olayın duyurulduğu yazılar yazıldığı görülmüştür. Ulusal ve yerel gazetelere bakıldığında ise, incelenen ulusal gazetelerin çoğunluğu (bir ulusal gazete hariç) yeni iktidarı överken eski iktidarı eleştirmiş, yerel gazetelere bakıldığı zaman ise çoğunluk (dört yerel gazete) ulusal gazetelerde olduğu gibi eski iktidarı yermiş ve yeni iktidar övmüş olduğu görülmüştür. İki yerel gazete ise yeni iktidarı aynı şekilde överken eski iktidar hakkında cümle kurmaya "çekindiği" söylenebilir. Bir ulusal ve bir yerel gazete ise sadece haberleri duyururken hem yeni iktidarı övmekten hem de eski iktidarı eleştirmekten kaçındığını söylemek mümkündür.

4.2. Antidemokratik Yasaların Kaldırılmasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Komitenin bu dönemde basınla ilgili iptal ettiği antidemokratik yasalar, 14 numaralı tebliğ ile kapatılmış olan bütün gazetelerin kapatılma kararlarının iptal edilmesi, 21 numaralı tebliğ ile gizlilik gözetmeksizin yasaksız her konuda yayım yapılması izni, 22 numaralı tebliğ ile tutuklu bulunan ya da soruşturması devam eden bütün gazetecilerin serbest bırakılması, ispat hakkının yeniden gazetecilere verilmesi ve neşir yoluyla işlenecek cürümler hakkındaki kanunların iptal edilmesi olarak sayılabilir.

Tercüman'da (28 Mayıs 1960) yirmi iki numaralı tebliğ şu sözlerle aktarılmıştır. "Eski tahakküm idaresinin Anayasaya aykırı olarak çıkarmış bulunduğu kanunlarla mahkum edilen ve muhtelif cezaevlerine gönderilen basın mensuplarının tahliyesine dünden itibaren başlanmıştır. Kahraman ordumuzun idareyi ele almasından sonra çıkardığı 22 numaralı tebliğ, bütün Türk gazetecileri arasında büyük memnuniyetle karşılanmıştır". Bu ifadelerle DP iktidarı eleştirilmiş ve komitenin bu uygulaması olumlu karşılanmıştır. Gazetede diğer tebliğler Resmi Gazetede yayımlandığı gibi hiçbir ek haber yapılmadan yayımlanmıştır. *Demokrat Türkiye*'de ise sahibi İsa Okutan,

komitenin basın özgürlüğüne vurgu yapması ve yayımladığı 14 numaralı tebliğ ile basına yasaksız her konuda yayım yapma izni verilmesinden dolayı Cemal Gürsel'e teşekkür ederek güvenini ve bağlılığını bildiren bir telgraf çekmiştir. Okutan, telgrafta "Sayın Orgeneral Cemal Gürsel Silahlı Kuvvetler Başkumandanı ve Milli Birlik Komitesi başkanı; Bu iyi niyet, makul ve pek tabii kararlarınız daha şimdiden imanla karşılanarak milletimize müstakbel büyük ümitlerin coşkunu sevincini ilham ve telkin etmiştir. Biz gazetecilerin basın hürriyetini iade ettiğinizden dolayı seviniyoruz. Zati alinize bağlılık ve güvenimizi saygılarımızla arz ederiz" (Demokrat Türkiye, 02 Haziran 1960) demiştir. Bu telgraf metni gazetenin ilk sayfasında yer almıştır, gazete sahibi Komitenin yanında yer aldığını yayımlanan tebliğlerle yapılan uygulamaları sevinçle karşıladığını hem MBK'ye hem de okuyucularına bildirmiştir.

Ulus, Komitenin on dört numaralı tebliğini "Gazeteler hakkında karar", yirmi bir numaralı tebliğini "Hakikatler gizlenmeyecek" ve yirmi iki numaralı tebliğini ise "Mevkuf basın mensupları tahliye ve bütün basın davaları da iptal ediliyor" başlığı altında tebliğler Resmi Gazetede yer aldığı biçimde aynı punto ile ardından hiçbir ek habere yer verilmeden sunmuştur. *Son Posta*'da (29 Mayıs 1960) "Tahliye edilen gazeteciler" başlıklı yazıda, yirmi iki numaralı tebliğe istinaden tahliye edilen gazete çalışanları, gazete ve dergi sahiplerini: Şahap Balcıoğlu, Selami Akpınar, Yusuf Erden, Talat Kurdos, Naim Tirali, Ahmet Emin Yalman ve Telat Kurdoğlu olarak sıralanmıştır. Bunun dışında diğer tebliğler olduğu gibi yayımlanmış ve ek bir yazı yazılmadığı görülmüştür. *Milletin Sesi*'nde (28 Mayıs 1960) "Hapis gazeteciler serbest bırakıldı" başlığı ile yirmi iki numaralı tebliğ Resmi Gazetede yer aldığı biçimde aynı puntolarla vurgu ve yorum yapılmadan yayımlanmıştır. *Atayolu*'nda ise bahse konu tebliğler Resmi Gazetede yer alan numaraları başlık atılarak tüm tebliğlerin aynı punto ile yayımlandığı görülmüştür. *Hakimiyet Milletindir*'de ise sadece Askeri Valiliğin Bursa için olan tebliğleri ek bir yazı yazılmadan maddeler halinde gazetede sunulmuştur. *Samsun Postası* da aynı şekilde Samsun Garnizon Kumandanlığının tebliğleri maddeler halinde gazetede yer aldığı görülmüştür.

Basın ile ilgili tebliğlerin gazetelerdeki yansımasına bakıldığında hiçbir olumsuz habere rastlanılmamıştır. *Tercüman* ve *Demokrat Türkiye*'nin düzenlemelere olumlu karşıladığı, *Ulus*, *Son Posta* ve *Milletin Sesi*'nde tebliğler yayımlanırken başlıklarla düzenlemelerin duyurulduğu, *Atayolu*'nda ek bir başlık verilmeden Resmi Gazetede

yer aldığı biçimde gazetede sunduğu, *Hakimiyet Milletindir* ve *Samsun Postası*'nda sadece yereli ilgilendiren tebliğlerin maddeler şeklinde ek bir başlığa yer vermeden gazetelerinde sunduğu görülmüştür. *Demokrat İzmir* ve *Dünya*'da ise tebliğlerle ilgili hiçbir habere rastlanılmamıştır⁶¹.

Bu dönemde MBK icraatları kapsamında Adalet Bakanlığı ile Basın Yayın ve Turizm Bakanlıklarının isteği üzerine toplanan İstanbul, Ankara ve İzmir gazeteci temsilcileri ise basın ile ilgili antidemokratik hükümleri tespit etmek amacıyla müşterek bir rapor hazırlamış ve raporda yer alan hususların Anayasa'da yer almasını istemişlerdir. Bu hususlar;

- a) Matbuatların neşri izin veya kefalet akçesinin depo edilmesi şartına tabi tutulamaz. Mevkute çıkaracak olanlar keyfiyeti bir beyanname ile mahalli sulh hakimliğine bildirirler.
- b) Her ne suretle olursa olsun amme hizmeti görenlerin hizmetlerinin icrasına taalluk eden hususlar hakkında neşriyat dolayısıyla yapılacak takibata hakikati maddenin ispat hakkı kayıtlanamaz.
- c) Hiçbir halde basın evi ve müştemilatı suç vasıtası olmak mucip sebeple müsadere edilemez ve faaliyeti durdurulamaz.
- d) Mevkutelerin devlete ait her türlü vasıta ve imkanlarından faydalanmalarına mani olunamaz.
- e) Basın hürriyet ve faaliyetlerini kayıtlayan iktisadi ve mali hükümleri ihtiva edemez ve bu yolda kararnameler de çıkarılamaz (Dünya, Tercüman, Ulus, 13.06.1960).

Gazetelerin raporla ilgili olarak, "Basın için Anayasaya Konacak Maddeler" (Ulus, 13 Haziran 1960), "Basın için Anayasa Teminatı İsteniyor" (Dünya, 13 Haziran 1960), "Yeni Basın Mevzuatının Esasları Tespit Ediliyor" (Tercüman, 13 Haziran 1960) başlıkları altında bu üç ulusal gazetede de söz konusu rapor ve temsilcilerin konuşması eklenmiş ayrıca olumlu ya da olumsuz bir yorum ve ek bir haber yapılmadığı görülmüştür. Bu konuyla ilgili diğer gazetelerde bir habere rastlanılmamıştır. İncelen yerel gazetelerin tamamının ve ulusal gazetelerin bir kısmının bu konuyu haber yapmamaları gazete temsilcilerinin isteklerinin komite tarafından nasıl karşılanacağını bilinmemesinden dolayı çekimser kaldıkları düşünülmüştür.

Komitenin hayata geçirdiği bir diğer düzenleme ise DP iktidarı tarafından hazırlanan, namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi, kinci yayım yapılması, kişisel veya aile

⁶¹ Öncü ve Kudret bu dönemde yayıma başlamadığı için bu bölümde yer verilmemiştir.

durumunun izin alınmadan teşhir edilmesi altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin liradan on bin liraya kadar para cezası ile cezalandırılması ve bu suçların, resmi ünvanı olanlara karşı işlendiğinde ise ceza üçte birden yarıya kadar arttırılabileceği gibi genel ifadelerle yer vererek gazetecileri zor durumda bırakan 6334 ve 6732 Neşir Yoluyla ve Radyoyla İşlenecek Cürümler Hakkındaki Kanunun iptal edilmesi olmuştur.

Ulus'un (08 Ekim 1960) konuyla ilgili yazısında “Kanun kalktı, fakat...” başlığı kullanılmış ve yıllardır işini layıkıyla yapmaya çalışan gazetecileri hapse atan ve hapis yoluyla tehdit eden baskı aracının kalkmış olduğu belirtilerek komitenin basın özgürlüğü ile ilgili verdiği sözlerden birinin tutulduğu ifade edilmiştir yazının devamında ise Neşir Yoluyla ve Radyo İle İşlenecek Cürümler Hakkındaki Kanunun kalktığını fakat antidemokratik kanunları barındıran 5680 sayılı Basın Kanununun hala yürürlükte olduğu söylenmiş, bu kanunla ilgili çalışmanın hala yapılmadığı vurgulanmıştır. Bu ifadelerle sözü edilen gelişmeyi olumlu bir biçimde karşılayanın yanı sıra Basın Kanunun hala yürürlükte olduğu da Komite 'ye hatırlatılmıştır.

Samsun Postası'nda (08 Ekim 1960) “ Basın Kanunu Kaldırılıyor” başlığı atılmış ve komitenin yapmış olduğu müzakereler sonunu bahse konu kanunun kaldırıldığı belirtilerek ek bir yorum yapılmadığı görülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak *Son Posta* (13 Ekim 1960) “Basın suçlarıyla ilgili kanun yürürlükten kaktı” başlığıyla kanunun iptal edilmesinin Resmi Gazetede yayımlandığı belirtilmiş ek bir yorum yapılmamıştır. Diğer gazetelerde konuyla ilgili bir yazıya rastlanılmaması, DP döneminde basının kanunlara ilişkin yoğun eleştirisi dikkate alındığında bu durum dikkat çekici bulunmuştur.

Basının sorunlardan biri olan ispat hakkı ile ilgili haberlere bakıldığında *Dünya*'da (30 Mayıs 1960) “Basına İspat Hakkı Tanınacak” başlığıyla yayımlanan yazıda Anayasa Komisyon Üyelerinin Anayasa tasarısı ile ilgili görüşlerine yer verilmiş ve basınla ilgili Anayasa ile basın özgürlüğünün sağlanacağı ve basına ispat hakkı tanınacağından bahsedilmiştir. Bu yazıda dikkat çekici bulunan durum komisyonun Anayasanın genel hatlarını anlatması ve basınla ilgili iki cümle geçmesine rağmen gazetenin başlığının ispat hakkı olmasıdır. *Hakimiyet Milletindir*'de (31 Mayıs 1960) de durum benzer biçimdedir yine Komisyon Üyelerinin sözlerine yer veren gazete ispat hakkı ile ilgili tek cümle olmasına rağmen yazının başlığı “Basına İspat Hakkı Verilecek” olmuştur. Bu ifadelerle basına ispat hakkı verilmesinin önemli bir düzenleme olacağı

anlaşılmaktadır. İlerleyen günlerde konuyla ilgili “İspat Hakkı Mevcut Olsaydı” başlığı atan *Ulus*’un (12 Temmuz 1960) makalesinde ispat hakkına karşı çıkanlar için şu ifadeler yer almaktadır: “Gazetelerde Demokrat Parti ileri gelenlerinin iktisap ettikleri gayrimenkullerin listesini siz de benim gibi okudunuz... Eğer bilseydiniz ki, bu adamlar niteliksiz olarak iktidara geldikten sonra, bu servetleri gayrimeşru yollarla temin etmişlerdir. Yine ispat hakkına muhalif olur muydunuz?” yazının devamında ise bir ülkede basın özgürlüğü olmaz ise o ülkede demokrasiden ve insan haklarından bahsedilmeyeceği vurgulanmıştır. Bu ifadelerle gazete okurlarına ve komiteye basına ispat hakkının yeniden verilmesi gerekliliğini ifade ettiği söylenebilir. Yine *Ulus* (01 Ekim 1960) “Yeni Ceza Kanununda İspat Hakkı Tanınıyor” başlığı ile yayımlanan yazıda tasarısı hazırlanan Ceza Kanunun hükümleri bulunmakta ve bu tasarıda ispat hakkı ile ilgili de “ispat hakkını ortadan kaldıran 481. Madde yeni bir şekil alacak ve ispat hakkı müessesesi ihya edilecektir” cümlesi yer almasına ve bu düzenlemenin ancak kanunun kabul edilmesiyle yürürlüğe girecek olmasına rağmen yazının başlığının ispat hakkı tanınıyor olduğu görülmüştür.

Dünya’da (15 Kasım 1960) “İspat Hakkı Kısıtlı ve Şartlı Olmamalı” başlığı ile yayımlanan yazıda basın ve komite üyelerinin bir araya geldiği dünkü forumda basın mensuplarının ispat hakkı ile ilgili söz aldığı ve kısıtlı- şartlı ispat hakkına taraftar olmadıkları dile getirilmiştir. Aynı foruma yer veren *Tercüman* (15 Kasım 1960) “Basına İspat Hakkı Esas Kaide Olmalıdır” başlığı ile çıkmış burada da basın mensuplarının komiteden beklentilerine yer verilerek basın mensuplarının basın suçlarında hapis cezası verilmemesini temenni ettikleri ve basına ispat hakkın gerekliliğinin anlatıldığı ifade edilmiştir. Bu iki gazetede forumda geçen konuları benzer biçimde işlemiş forumdaki konuşmacılarının sözleri yoruma yer verilmeden belirtilmiş fakat başlıkları farklı atılmıştır. Yine *Tercüman* (19 Kasım 1960) da yer alan “İspat Hakkı” başlıklı yazıda eski iktidar döneminde yapılan “dalavereleri” gazetecilerin öğrense bile yazamadıkları yazdığı takdirde ise muhatapın düzeltme metni gönderdiği ve gazetenin bu metni yayımlamak zorunda olduğu hatta bu muhatap “iftiraya uğradım, şerefim lekелendi, suçlunun cezalandırılmasını ve tazminata mahkum edilmesini istiyorum” diyerek mahkemeye başvurduğu takdirde muhabir, gazetenin yazı işleri müdürü ve sahibinin de sanık durumuna düşürüldüğü ve hakim huzuruna çıkarıldığı bu durumda gazetecinin ilgili kişiye iftira atmadığını yazdıklarını ispat edebileceğini söylese dahi hakimın “kanun sana ispat hakkı vermiyor ispat

yolunda konuşamazsın” (Tercüman, 19 Kasım 1960) dediği belirtilerek yazının devamında ise suçsuz olan gazetecilerin hapis cezasına ve yüklü miktarda tazminata mahkum bırakıldığı karşı tarafın hem servetini arttırdığı hem de suçlu olduğu halde bir ceza verilmediği ve şu anda ispat hakkının kısıtlı bir şekilde verilmesinin konuşulduğu fakat tüm bu olaylar göz önüne alındığında basına ispat hakkının en geniş şekliyle verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu ifadelerle ispat hakkının neden gerekli olduğu örneklerle ve ayrıntılarıyla açıklanmış ve kısıtlı bir hakkın verilmesine karşı oldukları belirtilmiştir.

Basına ispat hakkı verilmesinin ardından *Öncü* (30 Kasım 1960) ilk önce küçük puntolarla “Basın Kanunu M.B.K.nde Kabul Edildi” başlığı ile gazetede yer vermiş ve sadece ispat hakkının nasıl kullanılacağı üç maddede anlatılmış ek bir haber ve yorum yapmamıştır. Yine aynı gazetede ertesi gün manşette büyük puntolarla “Basın ve İspat Hakkı Kanunları Açıklandı” (*Öncü*, 01 Aralık 1960) başlığı ile gazetede yer vermiş ve komite üyelerinden Ahmet Yıldız’ın “Ne basın, ne de müstakbel iktidarların beddualarına uğramamak için ortalama bir yol seçtik. Ne basına baskı yapılmasını ne de iktidarların bu kanunu değiştirmelerini istemiyoruz” dediği ifade edilmiş devamında ise ispat hakkı kanunu maddeleriyle yer almış ve ek bir yorum yapılmadığı görülmüştür. *Kudret* (01 Aralık 1960) bu düzenlemeyi ilk sayfada büyük puntolarla “İspat Hakkı Kanunu” başlığı ile duyurmuş bu gazete de *Öncü* ile benzer biçimde komite üyelerinin kanunla ilgili konuşmasına yer verildiği ve komite üyelerinden Ahmet Yıldız’ın, ispat hakkı ve Basın Kanunu tekliflerinin basın mensuplarıyla işbirliği yapılarak hazırlandığını söylemiş ve “ispat hakkı ile vatandaşların özel hayatlarına ait dedikodular dışında kamu yararı olduğu takdirde ispat hakkı kabul edilsin görüşünü benimsiyoruz” dediği belirtilmiştir. *Son Posta*’da (01 Aralık 1960) “İspat Hakkı Tanındı” başlığı yer almış *Öncü* ve *Son Posta*’da olduğu gibi komite üyelerinin konuşmasına ve kanun metnine yer verildiği görülmüştür. *Dünya* (01 Aralık 1960) olayı ilk sayfada büyük puntolarla “İspat Hakkı Kanun tasarısı dün kabul edildi” başlığı ile duyurmuş ve yazıda sadece Resmi Gazetede yayımlandığı biçimde kanun maddelerinin yer aldığı görülmüştür.

Ulus (01 Aralık 1960) ise “İspat Hakkı Tanındı” başlığıyla büyük puntolarla ilk sayfada duyurulmuş kanunun maddeleri Resmi gazetede yayımlandığı biçimde eklenmiş ve konuyla ilgili şu yorum yapılmıştır: “Sakıt iktidar bu hakkı teslim

etmekten çok kaçınmıştı. Hazırlanan kanun, bühtana ve fertlerin özel hayatlarına ait dedikodulara fırsat vermeyen bir ispat hakkı müessesesi meydana getirmiştir” (01.12.1960). Bu ifadelerle *Ulus* yapılan bu düzenlemeden memnun olduğunu ilgili yazısında vurgulamıştır.

Tercüman (01 Aralık 1960) ise düzenlemeyi diğer gazetelerden farklı biçimde “Gazetelere Şartlı İspat Hakkı Tanınacak” başlığıyla vermiş ve ispat edilmeyen iddialar için kırk beş yıla kadar hapis cezası verileceği yine büyük puntolarla ilk sayfada yer almıştır yazının devamında ise ispat hakkı kanunun çıkarıldığı fakat basına kayıtsız şartsız ispat hakkı tanınmadığı ve bazı hallerde konunun hakimink takdirine bırakıldığı vurgulanmış ve ardından komite üyelerinin konuşmasına kısaca yer verilmiş son olarak da kanun maddelerinin Resmi Gazetede yayımlandığı şekilde gazetede yer aldığı görülmüştür. Bu ifadelerle gazetesinin düzenlemeden tam olarak memnun olmadığı görülmüştür. *Samsun Postası* (02 Aralık 1960) “İspat Hakkı Tanındı” başlığı ile olayı duyurmuş ve bir alt başlıkta şu ifadeler yer almıştır: “kanunda dokuz aydan dört buçuk yıla kadar hapis var. Tekzipleri Hakim gönderecek ve 24 saat içinde itiraz edilebilecek” yazının devamında ise komite üyelerinin kısaca konuşması ve kanun maddeleri yer almıştır. Bu ifadelerle *Tercüman*’da olduğu gibi *Samsun Postası* da düzenlemeden tam olarak memnun olmadığı anlaşılmıştır.

Farklı tarihlerde yayımlanan yazılar incelendiğinde ispat hakkının gündeme gelmesinin gazeteler tarafından ilgiyle takip edildiği görülmüş ve yayımlanan yazılarla komiteden istenen düzenlemenin ayrıntıları belirtilmiştir. İspat hakkının tanınmasının ardından *Atayolu* ve *Demokrat Türkiye*’de bir yazıya rastlanılmamıştır. Diğer gazetelerden *Ulus*’un olayı memnuniyetle karşıladığı, *Tercüman* ve *Samsun Postası* ’nın bu düzenlemeden tam olarak memnun olmadığı, *Öncü*, *Dünya*, *Son Posta*, *Milletin Sesi*, *Hakimiyet Milletindir Demokrat İzmir* ve *Kudret*’in kanun metni ve konuşmalara yer vererek yorum yapmaktan kaçındığını söylemek mümkündür.

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	12
TERCÜMAN	5
DÜNYA	7
SON POSTA	4
ÖNCÜ	3
DEMOKRAT İZMİR	3
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	5
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	4
SAMSUN POSTASI	6
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	4
ATAYOLU (HATAY)	2
KUDRET (ANKARA)	2

Tablo 4.2. Antidemokratik yasalar ile ilgili haber sayıları.

Genel olarak basınla ilgili antidemokratik yasaların kaldırılması ile ilgili haber sayılarına bakıldığında incelenen beş ulusal gazetede otuz bir, yedi yerel gazetede ise yirmi altı haber çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla bu konu ulusal gazeteler tarafından özellikle *Ulus* için önemli bir başlık olduğunu söylemek mümkündür.

4.3. Basın Ahlak Yasasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Basın Ahlak Yasası on maddede olarak sunulmuş ve bu yasayı uygulamakla görevli Basın Şeref Divanı statüsü oluşmuştur. Böylelikle basın, ilk defa kendi kendini kontrol edebilme gücüne sahip olmuştur. Basın Ahlak Yasası Taahhütnamesinde şu ifadeleri yer almıştır:

Hürriyete liyakatin başta gelen şartının hürriyet içinde kendi kendini kontrol edebilmek olduğuna inanan aşağıda yazılı Türk Basın Müesseseleri demokrasinin temel unsurlarından olan basın hürriyetinin topluma ve demokratik düzene en yararlı bir yolda işlemlerini sağlamak üzere tespit ettikleri Ahlak Yasasına ve bu yasayı yürütmekle görevli Basın Şeref Divanının kararlarına uymayı kabul ve taahhüt ederler (Ulus, Dünya, Demokrat İzmir, Demokrat Türkiye ve Samsun Postası, 25 Temmuz 1960).

Bülent Ecevit'in *Ulus*'ta (11 Temmuz 1960) "Basının kendi kendini kontrolü" başlıklı yazısında konu ile ilgili düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir "Türk halkının hele başka birçok memleket halkına kıyasla ağır başlı oluşu böyle bir kendi kendini kontrol sisteminden kısa zamanda çok iyi sonuçlar alınmasını kolaylaştırabilir... Türk gazetecileri, geçirdikleri karanlık, acılı yıllardan sonra, şimdi kavuştukları hürriyetin değerini çok iyi bilmektedirler. Basının kendi kendine alacağı korunma tedbirleri, bu hürriyetin kötüye kullanılmasını, topluma zararlı olmasını, en insafli kanunlardan daha iyi önleyebilecektir". Bu ifadelerle bahse konu yasaya olumlu bakıldığı bu tedbirle beraber basının zor kazandığı özgürlüğü koruyacağı vurgulanmıştır. Gazetenin "Dünyanın en zor işi kendi kendini kontrol" başlıklı yazısında ise kendi kendini kontrol etmenin zor olduğu fakat bir seviyeye ulaşılmış olduğunun göstergesi sayıldığını ve en buhranlı zamanlarda doğru yolda ilerleyen Türk basınının bu mucizeyi de göstererek vatandaşa daha iyi bir hizmet vermenin mutluluğuna erişeceği ifade edilmiştir (Ulus, 15 Temmuz 1960). Bu yazıyla birlikte zor zamanların geçtiği ve basın için yeni bir seviyeye ulaşıldığı belirtilerek yeni yasanın kendilerince olumlu karşılandığını belirtmişlerdir. İlerleyen günlerde gazetede yer alan "Basının kendini kontrol yolunda atılan adım anlaşmaya bağlanacak" (Ulus, 24 Temmuz 1960). ifadesiyle yasanın kabul edileceği haberi verilmiştir. Sonraki gün gazetede "Türk Basını, Ahlak Yasasını Kabul Etti" ve "hürriyet mücadelesinde öncülük eden Türk basını bu defa memleketimizde ahlak öncülüğünü yapacaktır" (Ulus, 25 Temmuz 1960) ifadeleriyle yasanın kabul edildiği haberi verilmiş yazının devamında ise Basın Ahlak Yasası Taahhütnamesi metni, Basın Ahlak Yasasının maddeleri ve imza töreninde konuşmacıların ifadeleriyle törene katılamayan kişilerin telgraf metinleri yer almıştır. Bu ifadelerle gazete darbeyi hürriyet mücadelesi olarak tanımlamış basınında bu mücadelenin öncüsü olarak göstermiş ayrıca basının ahlak öncülüğü de yapacağı ifade edilmiştir.

Tercüman, adına yasayı gazete sahibi Cemal Hünel, yazı işleri müdürü Semih Tuğrul ve Tefik Erol imzalamış ve gazetede konu, "Basın Mümessilleri Dün Yeni Ahlak Yasasını İmzaladılar" (Tercüman, 25 Temmuz 1960) başlığı ile aktarılmıştır. Bu haberde konuyla ilgili törene katılan kişilerin yaptığı konuşma metinleri yer almış ve ek olarak törenin ardından kokteyl partisi verildiği ve törenin neşe içinde geçtiği belirtilmiştir. Bu yorumla birlikte gazetenin bahse konu yasayı olumlu olarak nitelendirdiği söylenebilir.

Son Posta'nın (02 Haziran 1960) "Gazetecilerin Beyannamesi" başlıklı yazısında zararlı yayımlardan kaçınmak amacıyla "basınımız nihayet kavuştuğu hürriyete layık olduğunu ispat için kendi kendini kontrol sistemini devamlı bir hale getirmek arzusundadır. Bu bakımdan bütün gazetelerin riayet edecekleri mesleki bir ahlak yasası" hazırlanmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir. Bu beyanname, Gazeteciler Cemiyeti, İGS, İstanbul Günlük Siyasi Gazete Sahipleri Sendikası ve Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası tarafından hazırlanmıştır. Bahse konu beyannamenin başlığı ilk sayfada, geri kalan kısmı ise yedinci sayfada ek bir haber yapılmadan olduğu gibi gazetede yer almıştır. Bahse konu yasanın imzalandığı günün ertesi günü ise törende hükümet adına söz alan dönemin Çalışma Bakanı Prof. Dr. Cahit Talas "Memleketimiz 1954 yılından sonra yavaş yavaş basın hürriyeti ve bütün hürriyetlerimizi kaybetme yoluna girmiştir. İşte bu acı günlerde gözlerimiz basında idi. Bu hususta ilk mücadeleyi açan basın, yılmadan bu ideallerin gerçekleşmesine ve hürriyetlerimizin iadesine çalıştı ve 27 Mayıs inkılabı için gereken zemini hazırladı" (*Son Posta*, 25 Temmuz 1960) dedikten sonra basının kendi kendine kontrol sisteminin çok faydalı olacağına değinmiştir. Bu gazetede törene katılanların konuşması ve katılamayanların gönderdikleri telgraf metinleri yer almış ve başka bir habere rastlanılmamıştır.

24 Temmuz tarihinde MBK üyeleri, Gazeteciler Cemiyeti başkanı, vali ve basın mensuplarının katılımıyla gerçekleşen törende⁶² Basın Ahlak Yasası imzalanmıştır. Törende söz alan MBK üyesi Yüzbaşı Numan Esin "Hürriyet savaşının öncülüğünü sizler yaptınız. Ahlak savaşının öncülüğünü de sizler yapacaksınız, bunlara memnun ve müteşekkirimiz... Ahlaki müeyyidelerin hukuki müeyyidelere temel teşkil" (*Demokrat İzmir*, 27 Temmuz 1960) ettiğini belirtmiştir. Bu gazete de törende yer alan hükümet mensuplarının konuşmaları ve törene gelemeyip telgraf gönderen kişilerin sözleri yer almış ve konuyla ilgili ek bir haber yapılmamıştır.

Dünya (25.07.1960) "Gazeteciler Basın Ahlak Yasasını Dün Törenle İmzaladılar", *Demokrat İzmir* (27 Temmuz 1960) "Türk Basını Ahlak Yasasını İmzaladı", *Milletin*

⁶² Törene katılamayan İsmet İnönü'nün telgraf metni büyük tezahürata yol açmıştır: Bugün basın ahlak yasası taahhüt merasimini siyasi hayatımızın bir büyük merhalesi olarak selamlıyoruz. Demokrasinin aşılması en güç bir devresinin basın hürriyetine cemiyetin ve memleket idaresine bulunduğu sabit olmuştur. Gelecek günlerin artık kazanılmış bir hak olan basın hürriyeti için daha kolay geçeceğini ümit ediyorum. Bu ümidin kuvvetli bir temeli de basının kendi kendini kontrol etmek için yasaya bağlanmayı gerçekleştirmesidir. Böylece basın demokratik rejime sahip çıkmanın başlıca unsurunu bulmuş oluyor. Önümüzdeki güçlükler ne derece ehemmiyetli olursa olsun vazifesini bilen bir basının yardımı ile bunların yenileceğine yürekten inanıyorum (*Dünya*, 25.07.1960).

Sesi (20 Temmuz 1960) “Basının Kendi Kendini Kontrolü”, *Samsun Postası* (27 Temmuz 1960) “Basın Ahlak Yasası Törenle İmzalandı” başlıkları ile *Son Posta* ve *Demokrat İzmir*’de olduğu gibi törende yer alan hükümet mensuplarının konuşmaları ve törene gelemeyip telgraf gönderen kişilerin metinleri yer almış ve konuyla ilgili ek bir haber yapılmamıştır. Konuyu *Demokrat Türkiye* (01 Ağustos 1960) “Türk Basını Ahlak Yasası” başlığıyla duyurmuş ve sadece Basın Ahlak Yasasının metni gazetede yer almıştır.

Bu haberlerin içinde *Hakimiyet Milletindir*’de yer alan Bursa Gazeteciler Cemiyetinin bildirisi⁶³ dikkat çekici bulunmuştur. Bildiride basın ahlak yasası görüşmelerine katılmak istemelerine rağmen bu isteklerinin İGS tarafından görmezden gelindiği yasanın kabulünde kendilerine bilgi verilmediği ve kendi kendini kontrol mekanizması kurulmak istenirken yerel ve ulusal basın arasında iletişimsizlik olduğu belirtilmiştir. İlgili bildiride İstanbul, Ankara ve İzmir gazeteciler cemiyetleri eleştirilse de Basın Ahlak Yasasına karşı bir tutumları olmadığına altı çizilmiştir. Bu gazetede imza töreni ile ilgili haber yer almamış sadece konuyla ilgili Bursa Gazeteciler Cemiyetinin bildiri metni gazeteye taşınmıştır.

⁶³ Bursa Gazeteciler Cemiyeti ve Bursa Gazeteleri mümessillerinin bildirisi: Dünkü gazetelerde ilan edildiği gibi yasayı kabul edenler arasında Bursa Gazeteciler Cemiyeti ve gazetelerinin bulunmamış olması umumi efkarda kendi kendini kontrol sistemine Bursa gazetelerinin aykırı bir tutum içinde oldukları kanısını vermesi muhtemeldir. Böyle bir kanıyı uyandırmaya hiç kimsenin hakkı olmadığını İstanbul, Ankara ve İzmir basınından gayri basını küçük gören bu zihniyeti doğru bulmadığımızı belirtmek isteriz. Bu yasanın görüşülmesi sırasında 14/7/1960 tarihinde İstanbul Gazeteciler Cemiyetine müracaata cevap dahi verilmemiştir. Bu itibarla ne görüşmelerden, ne de yasanın kabulü için gerek cemiyetimizin ve gerekse teker teker Bursa’da münteşir gazetelerin haberdar edilmemiş olduklarını açıklamak zorunda olduğumuzu ifade ederiz. Kendi kendimizi kontrol esasları kurulurken her şeyden evvel basının kendi arasındaki münasebetlerde dikkatli olmasının şart olduğunu hatırlatmakta fayda görüyoruz. Bursa Gazeteciler Cemiyeti ve gündelik gazetelerin mümessilleri olarak basının kendi kendini kontrol prensibi ile beraber olduğumuzu, ancak bunun müşterek bir anlayış havası içinde ve hakikaten bu prensibe riayet suretiyle kaabil olacağını umumi efkara arz etmeyi bir vazife biliriz (Hakimiyet Milletindir, 26.07.1960).

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	6
TERCÜMAN	1
DÜNYA	1
SON POSTA	2
DEMOKRAT İZMİR	1
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	1
HAKİMİYET MİLLETİNDİR	-
SAMSUN POSTASI	1
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	1
ATAYOLU	-

Tablo 4.3. Basın Ahlak Yasası ile ilgili haber sayıları⁶⁴.

Konuyla ilgili haber sayılarına bakıldığında *Ulus*'un en çok haber yapan gazete olduğu görülmektedir. *Ulus*'un haber içeriklerine bakıldığında ise bu gazetenin bahse konu yasanın tasarısı duyurulduğundan itibaren yasanın kabul edildiği güne kadar yazıları olduğu görülmüştür. *Hakimiyet Milletindir* de Bursa Gazeteciler Cemiyetine bağlı bulunduğu bildirildiği dışında konuyla ilgili başka bir haber yazmamıştır. Diğer gazetelerin ise sadece Yasanın imzalandığı günden sonraki günlerde basın ahlak yasası imza töreninde yer alan konuşma, telgraf metinlerini ve basın ahlak yasası taahhütnamesini gazetelerine taşıdıkları görülmüştür. Yasanın kabulü ve Basın Şeref Divanının kurulmasının olumsuz karşılanmadığı fakat çok büyük bir coşku yaratmadığı da yerel ve ulusal gazetelerin ilgili haberlerinde görülmektedir.

4.4. Kanun Tasarılarının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Basın İlan Kurumunun Teşkiline ve Basın Mesleğinde Çalışan ve Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunlarının kabulünden önce ve kabul edildikten sonra gazetelerin kanunlar hakkındaki görüşlerine bu bölümde yer verilmiştir.

⁶⁴ Kudret ve Öncü bu dönemde yayıma başlamadığı için tabloda yer verilmemiştir.

Tercüman'ın (20 Haziran 1960) “Resmi İlanlar” başlıklı yazısında resmi ilanların ayrı bir gazetede yayımlanması yerine isteyen bütün gazetelere eşit olarak vermenin yararlı olduğundan bahsedilmiştir. Aynı gazetenin “Resmi ilanlar işinde hak tecelli etti” (Tercüman, 24 Haziran 1960) başlıklı yazısıyla Cemal Gürsel'in Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Samsun gazetelerinin sahipleri ve yazarlarıyla bir toplantı yaptığı basın mensuplarının ilan işleriyle ilgili temennilerinin dile getirildiği toplantıda, Gürsel'in basın mensuplarına konunun istedikleri gibi sonuçlanacağını sözünü verdiği belirtilmiştir.

Samsun Postası (25 Temmuz 1960) “Basın artık tahditten kurtarılmalıdır” başlıklı yazısında resmi ilanların; ya eski iktidarın “partizanı” tarafından yürütüldüğü ya da Menderes'in lütfu olarak dağıtıldığı yazının devamında ise “resmi ilanların santimi on liraya çıkınca, bu işte yüzbinler dönmeye başlamış ve Menderes sırf kendi uşaklarını korumak amacı ile akla gelmez takyitler konmuştur. Hele bazı büyük besleme gazeteler resmi ilandan arslan payı almak için yalnız bastılar ve kilo kilo bastılar. İşte Menderesin basın himayesi böyle idi” (Samsun Postası, 25 Temmuz 1960) diyerek DP hükümetinin ilan politikasından rahatsız oldukları dile getirilmiş ve bunun için önlem alınması istenmiştir.

Komitenin hazırladığı Basın İlan Kurumu tasarısı ile ilgili *Son Posta*'da (13 Kasım 1960) “Basın ilan ve reklam kurulu teşkil ediliyor” başlığı altında yayımlanan yazı ile Kurul'un amacının dernek ve sendikalara kredi açacağı, basının ham ve işlenmiş madde ihtiyacını temin edeceğini ve ilan ve reklam kurumunu kuracağını kalın punto ile belirterek devamında tasarının içeriği hakkında bilgi verildiği ve yoruma yer verilmediği görülmüştür.

Kudret'in (13 Kasım 1960) “Basın İlan ve Reklam Kurumu Tasarısı” başlıklı haberinde ise Kanun tasarısının hazırlandığı ve tasarısı ile ilgili seminer yapılacağı bilgisi verilerek tasarının maddelerini sayfalarına taşımıştır. Basın İlan Kurumunun Kurulması Hakkında Kanun ile ilgili 15 Kasım 1960 tarihinde MBK üyeleri ve basın mensupları arasında Basın Semineri yapılmıştır. Konuyla ilgili *Kudret* (16 Kasım 1960) “Dünkü Basın seminerinde Resmi İlan işi görüşüldü” başlıklı yazısında seminerdeki müzakerelerde bazı gazete mensuplarının kanuni teminatı bulunmayan ilan ve reklam konusunu bir düzene sokulmasını, diğerleri ise olan düzende devam edilmesini yani bir çalışma yapılmamasını istediklerini komiteye bildirdikleri ifade

edilmiş ve başka bir konudan bahsedilmemiştir. Bu seminerde tartışılan konuların basına da yansıdığı ve gazetelerde çeşitli yorumlara konu olduğu görülmüştür. *Dünya*'nın “İlan tasarısı tenkid edildi!” başlıklı yazısıyla kanunun, ilan şirketinin çalışmalarına engel olabilecek hükümler taşıdığından bahsedilmiş bu hükümler değişmediği takdirde ise hem ilan şirketleri hem de gazetecilerin zor durumda kalacağı belirtilmiştir. Bunun üzerine MBK üyesi bu kanun tasarısı için dönemin resmi ilanlar şirketi müdürü Naşit Hakkı Ulug'un “Basında bir abide dikilmiştir” (*Dünya*, 16 Kasık 1960) dediğini belirtmiştir. Seminerde yer alan konuşmalara yer veren gazetede ek bir yorum yapılmadığı görülmüştür. Yine aynı gazetenin “İlan Kanunu Tasarısı dün de itiraza uğradı” başlıklı yazısında bazı basın çalışanlarının bu kanun tasarısına itiraz etmeye devam ettiği ve bu kişilerin basının göreceği zarar üzerinde durdukları belirtilmiş yazının devamında ise basın mensuplarının tasarı ile ilgili: “üzerinde hassasiyetle durulan tasarının sadece Resmi İlanlarla ilgili maddelerinin kabule şayan olabileceğini böylece geçmişteki acı tecrübelerden de ders alınarak Resmi İlanların basın üzerinde müstakbel iktidar tarafından bir silah olarak kullanılmasını önleyecek bir kurum marifetiyle yürütülmesinin sağlanabileceğini” (*Dünya*, 17 Kasım 1960) ifade ettikleri yazılmış ek bir yorum yapılmamıştır.

Basın İlan Kurumu Kanunu tasarısı ve reklamlarla ilgili *Tercüman*, *Son Posta*, *Dünya*, *Samsun Potası* ve *Kudret*'de yer alan yazılar dışında incelenen diğer gazetelerde bir habere rastlanılmamıştır. Konuyla ilgili içeriğe sahip *Samsun Postası* eski iktidarın ilan ve reklamlarla ilgili basına sorun yarattığı ve bu durumun komite döneminde basının lehine bir çözüme kavuşması gerektiğini belirten yazısı dışında diğer gazeteler sadece konu ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir yargı taşımayan bilgileri gazetelerinde sundukları görülmüştür.

Fikir işçileriyle ilgili yazılara bakıldığında, *Kudret* (12 Kasım 1960) “Basınla alakalı konular görüşüldü” başlıklı yazıyı yayımlamıştır. Bahse konu yazıda basın seminerine katılan komite üyelerinin isimleri konuşulan konuların başlıkları ve sadece komite üyesi Ahmet Yıldız'ın açış konuşması yer almıştır bu konuşmada Yıldız “inanıyoruz ki basına hükümetin yaptığı baskı efkârı umumiyeninde boğazını sıkar” (*Kudret*, 12 Kasım 1960) diyerek basına düzenlenen tasarılarla bir baskı uygulanmayacağını belirtmiştir. Yine *Kudret*'te “212 sayılı kanun” başlığıyla yayımlanan yazıyla kanunun gerekliliği ve yıllardan beri beklendiği vurgulanarak, gazete çalışanlarının maddi

anlamda zor durumda olduğu şu cümlelerle anlatılmıştır “En zengin en eski gazetelerimizden birinde 35 yıl bir makine intizamiyle çalışan zavallı Ömer Besim’in öldüğü gün maaşının 75 lira olduğunu hatırlıyorum. Ölümünden iki, üç ay evvel de endişesi kışlık bir palto edinebilmektir. O milyonluk müessesenin sahipleri, akşamları aperatif olarak aldıkları bir gecelik viski parasının yarısını bile ona bir ay için çok görmüşlerdi” (Kudret 11 Ocak 1961). Bu ifadelerle gazetecilerin zor durumda olduğu ve bahse konu kanunun olumlu karşılandığı görülmüştür.

Öncü’de (11 Ocak 1961) “Basın Hürriyetin Asıl Teminatı Bu Kanunlardır” başlığı ile çıkan yazıda “ Bu kanunlar, basın hürriyetinin hakiki müdafilerini istismar etmek ve onların şahsiyetini çiğneme hürriyetine karşı. Ve bunun için, bu kanunlar basın hürriyetine asıl teminatı getiriyor” ifadeleriyle kanunların basın özgürlüğüne destek verdiğine değinildiği ve gazetenin kanunları olumlu karşıladığı görülmüştür. *Ulus*’un (11 Ocak 1961) “Fikir İşçileri K. Yürürlükte” başlıklı haberinde “dokuz kişinin boykot ettiği kanun sadece çalışanları himaye ediyor” ifadeleri ile kanun maddelerinin yer aldığı görülmüştür.

Hakimiyet Milletindir de (11 Ocak 1961) benzer biçimde kanunu olumlu karşıladığı “Basın Hürriyeti” başlıklı yazısında komitenin hiçbir menfaat beklemeden basın özgürlüğünün temel şartı olan gazetecilerin temel haklarını teminata bağlamasına karşı kanunlar hakkında şüphe yaratmaya çalışanları “doğru yola davet ederiz” ifadeleri ile anlaşılmıştır. Bu ifadelerle hem kanunlar olumlu karşılanmış hem de komite övülmüştür.

Diğer gazetelerden farklı biçimde *Dünya* (30 Kasım 1960) “Basın hürriyetini yargıçlar korur” başlığıyla yer alan yazıda komitenin hazırladığı kanun tasarılarının yapılan seminerlerde kanunlaştırılmayacağını konuşulduğunu fakat şu anda kanunlaştırılacağı yönünde bir teşebbüsün olduğunu bildiklerini belirtmiştir. 27 Mayıs’tan sonra verilen antidemokratik yasaların kaldırılması ve basın ahlak yasası ile basına özgürlüklerini geri verdiklerini ama bu kanunlarla verilen özgürlüğün geri alınacağını söylemiş, “düşük iktidara arız olan yan bakışların bu dönemde de belirmesi bizi üzmemekte” diyerek, kanun tasarılarının kabul edilmesine karşı olduğu ve kanunları DP hükümetinin tasarruflarına benzettiği görülmüştür. *Tercüman* da (08 Ocak 1961) ise “Fikir İşçileri ve Basın İlan Kanunu Açıklandı” başlıklı yazısında sade iki kanunun maddeleri hiçbir yoruma yer verilmeden sunulduğu görülmüştür.

Fikir işçileri ile ilgili yazılara bakıldığında yerel gazetelerin çoğunlukla bu içeriklere yer vermediği yer veren ulusal ve yerel gazetelerin kanunu çoğunlukla olumlu karşıladığı, *Hakimiyet Milletindir*'in hem kanunu olumlu karşıladığı hem de komiteyi övdüğü, *Tercüman*'ın sadece kanun maddelerine yer vererek bir yorum yapmadığı ve *Dünya* ise kanunların tasarı biçimlerini bile olumsuz karşıladığı görülmüştür.

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	3
TERCÜMAN	5
DÜNYA	4
SON POSTA	3
ÖNCÜ	3
DEMOKRAT İZMİR	-
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	-
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	-
SAMSUN POSTASI	2
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	-
ATAYOLU (HATAY)	-
KUDRET (ANKARA)	4

Tablo 4.4. Kanun tasarıları ile ilgili haber sayıları.

Kanun tasarıları ile ilgili haber sayılarına bakıldığında diğer başlıklara göre hem ulusal hem de yerel gazetelerde daha az haber yapıldığı görülmüştür. Bu konu hakkında incelenen beş ulusal gazetede en az üç haber yapıldığı, yerel gazetelerde ise iki gazetenin konuyu sayfalarına taşıdığı diğer gazetelerin konu hakkında haber yapmadığına rastlanılmıştır. Böylelikle yerel gazetelerin kanun tasarıları ile ilgili süreci yakından takip etmediği ya da diğer konulara göre daha az önemseddiği söylenebilir.

4.5. Dokuz Patron Olayının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Gazete sahiplerinin, uyarılarına ve açıklamalarına rağmen Basın İlan Kurumunun

kurulması ve 212 sayılı Fikir İşçileri Kanunu'nun kabul edilmesine tepki olarak bazı gazete patronları boykot kararı almıştır. *Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni İstanbul* ve *Yeni Sabah*'ın sahipleri 10 Ocak 1961 tarihli gazetelerinde yeni kanunlara boykotlarını "Gazetemizi 3 gün kapatıyoruz" başlığı ile duyurmuşlardır. Gazetelerin açıklamasında şu ifadeler yer almaktadır:

M.B. Komitesinin yasama yetkisini Kurucular Meclisi vasıtasıyla milletin diğer temsilcileriyle paylaşmış olmasını Türk Silahlı Kuvvetlerinin insanlık tarihine armağan ettiği bir "hak ve hürriyet zaferi" örneği olarak karşılamış bulunuyoruz. Ancak Kurucular Meclisinin faaliyete geçtiği ikinci akşamı Milli Birlik Komitesi tarafından ilan edilen basınla ilgili kanunlar milletçe girilen bu aydınlık devirde basını emsali görülmemiş bir tehlikenin içine atmıştır. Halk efkarına önce şunu arz etmek isteriz ki, ilk bakışta sadece basını ilgilendirir gibi görünen bu hadise aslında doğrudan doğruya temel hak ve hürriyetlerimizi kısıntıya sokabilecek bir mahiyet taşımaktadır. Basına devlet elinin karıştığı bir vasile Türk Demokrasisinde açtığı yaraları pek yakın bir geçmişte milletçe müşahade etmiş bulunuyoruz. Bizler tam manasıyla hür basının devletin her türlü kontrolünün ve vesayetinin dışında kalmak suretiyle amme vazifesini görebileceği inancındayız. Kaldı ki, şikayet ettiğimiz kanunlar Temsilciler Meclisinin açılışı arifesinde hiçbir açık tartışmaya imkan bırakılmadan ve sebebi anlaşılamayan bir acele ile çıkartılmıştır. Tasarılar milletin belli başlı siyasi parti ve meslek teşekküllerinin temsilcilerini toplayan Kurucu Mecliste açık görüşme ve tartışma yoluyla millet önünde alınabilirdi. Türk Silahlı Kuvvetlerinin desteğiyle saflarında yer almak mücadelesini yaptığımız Hür Dünya Cephesi basınının hiçbirisinde emsali görülmemiş ve görülemeyecek olan bir kontrol sisteminin Türk Basınının üzerinde konulmak istenmesi karşısındaki müteaddit müracaatlarımız da neticesiz kaldığından biz, aşağıdaki gazeteler, teessürümüzün ifadesi olmak üzere yarından itibaren 3 gün çıkmayacağımızı sayın halk efkarına üzüntü ile bildiririz (Tercüman; Cumhuriyet; Dünya; Hürriyet; Milliyet; Tercüman; Vatan; Yeni İstanbul; Yeni Sabah, 10 Ocak 1961).

Bildiri ile önce kanunların neden Komite üyeleri tarafından ilan edildiği sorgulanmış, kanunların gazeteleri kontrol altına alacağı iddia edilmiş ve bu kanunlar DP hükümetinin yaptığı çalışmalara benzetilmiştir. Bahse konu bu dokuz gazetede boykot kararı ile birlikte kanunlarla ilgili tepkilerini de çeşitli yazılarla açıklamışlardır. Örneğin, *Dünya*'nın "Ayrıcalık ve Baskı Yaratacak Kanunlar" başlığıyla yayımlanan yazısında şu ifadeler yer almıştır:

Basın Yayın Genel Müdürü Ahmet Yıldız tarafından, affa uğrayan Komite üyelerinin iştirakiyle hazırlanan ve o sıralarda şiddetli tenkitlere uğrayan basına ait iki tasarı vardı. 13 Kasım'dan sonra, Kurucu Meclis'e kadar kanunlaşmayacağı söylenen bu tasarılar, nedense Kurucu Meclis'in toplanma arifesinde tekrar ele alınmış bu yüzden de yine tartışmalara yol açmıştı. Dün akşama kadar çıkıp çıkmayacağı hakkında çeşitli söylentiler dolaşan ve bazı

İlgililerin 147'ler Kanunu gibi Kurucu Meclis'e bırakıldığını bildirdikleri bu kanunların çıktığı nihayet 18.00'da tasarı sahibi Komite Üyesi ve eski Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü Kur. Yrb. Ahmet Yıldız tarafından bizzat basına açıklandı (Dünya, 10 Ocak 1961).

Bu yazıyla kanunların içeriğine değinilmemiş ancak önce neden Kurucu Meclis'e bırakılmadığı sorgulanmıştır. Aynı gazetenin diğer yazısında ise "Türkiye'de geçen iktidarlar devrinde ve sadece basın müessesinde bir fikir işçileri sınıfı icat edilmişti. Bilindiği üzere bütün endüstri ve iş kollarında fikir işçileri denecek mütehassıslar vardır. Türk basını kendi çalışanlarına ait bu istisnayı kabul etmiş ve onun tek taraflı hükümlerine bile ses çıkarmamıştı. Yeni yasa aramızda ilk defa bir ikilik yaratmaktadır" (Dünya 10 Ocak 1961) denerek, kanunların gazete çalışanları ve patronları arasında anlaşmazlığa yol açacağına değinilmiştir.

Bu protestoya gazetelerin yazı işleri müdürleri biri hariç⁶⁵ diğerleri gazete sahiplerinin boykot kararına katılmadıklarını ve uygun bulmadıklarını açıklayan bir bildiri yayımlamıştır. Gazete patronlarının bildiride belirttikleri gerekçelerini çürütecek nitelikteki bu bildirinin metni ise şöyledir:

1- Gazetelerimizin kapatılması konusunda patronlarımız tarafından alınan kararları asla tasvip etmiyoruz.

2- Bu karara mesnet olarak gösterilen basınla ilgili kanunların patronlar tarafından belirtildiği şekilde "basını emsali görülmemiş bir tehlikenin içine aldığı" "temel hak ve özgürlüklerimizi kısıntıya soktuğu" iddiasına iştirak etmiyoruz.

3- Bu kanunlardan basında çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri düzenleyen "fikir işçileri kanunu" sosyal adaletin gerçekleştirilmesine hizmetten başka bir netice sağlamayacak, hak ve hürriyetlerimizi kısımayıp bilakis garanti altına alacaktır.

Basın İlan Kurumu kanununda özel ilanlarla ilgili maddenin gazetelerin mali menfaatlerine aykırı bulunduğu, hatta bu maddenin ileride gazetelere bazı ekonomik baskı vasıtası haline getirileceği iddia edilebilir.

Ancak bu iddianın doğruluğu dahi Türk basın tarihinde görülmemiş bir boykota sebep olamaz. Gazetelerin üç gün kapatılması gibi ağır bir protesto, evvelki rejimlerde temel hak ve hürriyetlerimizin hakikaten kısıldığı, basının hakikaten emsali görülmemiş bir tehlikenin içine sokulduğu günlerde dahi başarılamamış bir harekettir.

Bizler, o zamanlar böle bir protestoya cesaret edememiş, patronların bir ilan kanunu için ittifakla vardıkları bu kararı basın için haysiyetşiken buluyor, amme görevimizi yapmaktan bizi alıkoyan bu durumdan dolayı teessürlerimizi

⁶⁵ Bildiriye katılmayan Hürriyet Gazetesi yazı işleri müdürü Necati Zincirkıran Sendika Haysiyet Divanına verilmiş ve sendika üyeliğinden ihraç edilmiştir (İGS, 1963: 14).

muhterem umumi efkara açıklıyoruz (Ulus; Basın, 11 Ocak 1961).

Yazı işleri müdürlerinin bu bildirisinin yanında İGS’de patronların boykotuna karşı bildiri yayımlamıştır. Ayrıca aynı gün işverenleri protesto amacıyla Çağaloğlu’ndaki sendika merkezinden başlayarak sessiz yürüyüş yapılmıştır. Yürüyüşün ardından konuşma yapan Murat Kayahanlı “Çalışan gazetecilerin yıllarca ihmal edilmiş haklarını teslim eden kanunu, kanun dışı hareketlerle fiilen bugünkü tebliği ile ilan eden dokuz gazetenin bu hareketini protesto ediyoruz” (İGS, 1963: 10-11) demiştir. Ayrıca radyolarda gazete patronlarının boykotu hakkında yorum programı yapılmıştır. Komite üyesi Ahmet Yıldız’ın programda yaptığı açıklamaya göre, “Böyle hareketlerin basına hizmet sayılamayacağı aşikardır. Şurada burada yok diye, lüzumlu kanunları lüzumsuz gibi göstermek doğru olamaz. İstismara, inhisara ve her türlü baskı tedbirlerine karşı mücadeleyi şeref sayanların yazılarını hepimiz okuduk. Mücadele ettikleri davaların savunucuları olmak rolünü yürekten benimsediğimiz bir sırada taarruzlarına maruz kalmamızı izah etmek çok güçtür. Ya o yazılarında samimi idiler veya şimdi samimiyet fıkdanı vardır” (İGS, 1963: 10-11).

Boykot kararı ve buna karşılık sendikanın ve çalışanların yürüyüşleri yabancı basında da ilgi görmüş İngiltere ve Amerika basınında haberler yapılmıştır. Sendika yürüyüşünün ardından gazete satıcıları da yürüyüş yapmıştır. Türk Edebiyatçılar Birliği de dokuz gazete patronunu protesto ederek ayrı bir bildiri yayımlamıştır. Gazeteciler, basın teknisyenleri, Türkiye Gazeteciler Sendikası Federasyonu (TGSF), Spor Yazarları Derneği, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Öğrenci Derneği, Siyasal Bilgiler Fakültesi Talebe Cemiyeti de ayrı ayrı bildiriler yayımlamışlardır.

Kurucu Mecliste bazı gazeteci üyelerin⁶⁶ yayımladığı ortak bildiride şu ifadeler yer almıştır:

...geride bıraktığımız karanlık yıllarda bile başvurmadıkları derecede ileri bir protesto hareketinde bulunmuşlardır. Bu olay üzerine kanunların tadili için teşebbüslerde bulunabilecek durumda Kurucu Meclis üyesi gazeteciler olarak, sözü geçen kanunları inceledik ve sonuçlara vardık... Bu kanunlarda basın hürriyetini zedeleyici ve bu bakımdan kaygı verici hiçbir hüküm yoktur... Protesto hareketinde bulunan gazete sahiplerinin bir gün için bile

⁶⁶ Bildiriyi yayımlayan Kurucu Meclis üyeleri: Babür Ardahan, Şeref Bakşık, Cemil Sait Barlas, Ratip Tahir Burak, Ömer Sami Coşar, Ahmet Demiray, Bülent Ecevit, Oktay Ekşi, İlhan Esen, Kemal Zeki Gençosman, Ali İhsan Göğüş, Ferit Celal Güven, Altan Öymen, Selami Savaş, İlhami Soysal ve Derviş Sami Taşman (İGS, 1963: 22).

vazgeçilemeyecek bir amme hizmeti olan yayın hayatını sekteye uğraticı bir yola başvurmaları yersizdir. Sözü geçen kanunlarda basın hürriyeti yönünden veya başka yönlerden mahzurlu saydıkları hususlar nelerse bunları açık olarak belirtmeleri herhalde yapıcı bir hareket tarzı olurdu (İGS, 1963: 22).

Öncü’de yayımlanan bir habere göre, 10 Ocak gecesi “Olaylar ve Yankıları” isimli radyo programında “Kanun koyucular, bir kanunun hukuk hayatımıza katılmasını sağlamadan önce, düşünürler taşınırlar.. İyi bir kanunsa, topluma yararlıysa, hakların kötüye kullanılmasını önliyorsa “Hayırlıdır” derler ve yürürlüğe sokarlar” (Öncü, 11 Ocak 1961) denilerek, hem kanunlar, hem de kanun koyucular savunulmuştur. Radyo yayınları Basın Gazetesi ve gazete çalışanlarının mücadelesini olumlu şekilde karşılamış ve bu konudaki haberlere radyoda yer vermiştir. Ümit Deniz ve Halit Kıvanç tarafından özel bir program da sunulmuştur.

Demokrat İzmir’den anlaşıldığı üzere, Komite üyesi Kurmay Albay Ekrem Acuner 11 Ocak 1961 tarihinde kanunlarla ilgili gazetecilerle sohbet etmiştir. Bu sohbet esnasında Acuner, gazete patronları ve kanunlarla ilgili Komitenin basınla ilgili yürürlüğe giren iki kanun hakkında kararlı olduğunun altını çizerek “isterlerse bir ay çıkmassınlar. Siz hiç üzülmeyin keyfinize bakın Biz zaten neticeyi önceden tahmin etmiştik. Komite kanunların uygulanması için gerekli kararı, kanunları çıkarmakla peşinen almış bulunmaktadır” (Demokrat İzmir, 11 Ocak 1961) diyerek Komitenin geri adım atmayacağını belirtmiştir. Dönemin Çalışma Bakanı Ahmet Tahtakılıç, Dokuz gazetenin boykotu hakkında “dokuzlar yanlış yoldadır” (Öncü, 12 Ocak 1961) demiştir.

Boykotun son günü Vali Tümgeneral Refik Tulga İstanbul Gazeteciler Cemiyetini ziyaret etmiş ve Cemiyet başkanı Burhan Felek’le görüşmüştür. MBK üyesi Ahmet Yıldız’da aynı gün *Cumhuriyet*’in sahibi Nadir Nadi hariç diğer sekiz gazetenin patronlarıyla görüşmüş gazete sahipleri, gazete çalışanlarına yönelik tazminat maddesinin iptalini istemişlerdir (İGS, 1963:25). Gazete sahiplerinin isteklerine rağmen kanunlarda hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

Gazete patronlarının boykotunu diğer gazeteler 11 Ocak 1961 günü manşetlerine taşımışlardır. *Ulus* (11 Ocak 1961) “Yersiz bir protesto” başlıklı yazısında “Aralarında hürriyet mücadelesine şerefli hizmetleri geçmiş bazı gazeteci ve başyazarlar da buluna 9 gazete sahibi, dün basın hürriyetiyle yakından ilgilenen yurttaşlarımıza büyük kaygı verebilecek bir beyanname yayınladılar” diyerek, boykot haberini duyurmuştur. Aynı

gazetenin “Hatadan dönmek” adlı yazısında ise şu sözlere yer verilmiştir: “Gazetelerin hürriyet şehitleri için yaz belirtisi olarak karabaşlıklarla çıkmalarının bile yasak edildiği günlerden gazete sahiplerinin haksız bir protesto olarak gazetelerini 3 gün hiç yayımlamamak kararını serbestçe verip uygulayabildikleri günlere gelmiştik. Sıkıyönetim o zaman da vardı şimdi de var. Hem şimdiki bir ihtilal rejiminin sıkı yönetimi.. İkisinin davranışı arasındaki fark, istibdatla hürriyet arasındaki farktır” (Ulus, 12 Ocak 1961). Gazete, Komite’nin boykota tepki verebilecekken izin vermesini, özgürlük olarak tanımlayıp övmüştür. Gazetede bu yazılar dışında basın teşekküllerinin bildirileri, tebliğleri, beyanatları ve gazete patronlarını protesto eden yürüyüşleri hakkında da yazılar olduğu görülmüştür.

Öncü’nün (11 Ocak 1961) “Eğri yolda birleşenler” adlı yazısında ise gazete patronlarını şu sözlerle eleştirmiştir: “Türk basın tarihinde bir eşi daha görülmemiş biçimde bir tek düşüncede birleştiler ve çıkarılan bir kanuna fiilen karşı koydular... Tarihimizin en öğünülecek 27 Mayıs devriminden daha yedi ay sonra, bir kanuna karşı koymak için dokuz gazeteyi bir araya toplayan onların öz çıkarlarıdır... protestoları aynı başlık altında, hepsinin de birinci sayfelerinin ta üst köşesinde çerçeveli bir yazı ile verilmiştir. Çıkarları, onları yalnız düşüncede değil biçimde bile birleşmiştir”. Bu ifadelerle gazete patronlarının övünülecek bir düzenlemeyi kendi çıkarları için protesto ettiği belirtilmiştir. Aynı gazetenin “Basın Hürriyetinin Teminatı Asıl Bu Kanunlardır” başlık yazısında, DP hükümeti zamanında çıkarılan antidemokratik kanunlar karşısında birleşmeyip bahse konu iki kanunun karşısında birleşmeyi sert bir dille eleştirerek, şu şekilde devam etmiştir: “Bir gecede söz birliği edip gazetelerini üç günlük boykota sokuyorlar. Deklarasyonlar neşrediyorlar, sağa sola şimşekler yağdırıyorlar. Ne için.. Ortada mesela 16 ay hapis cezalarını getiren, neşir yasakları koyan, ispat hakkını yok eden kanunlar mı var? Fakültelere yayım ateşi mi açıldı?... Kazandıkları milyonların yüzde birini ya da ikisini kendilerine bu milyonları kazandıranlara teslim etme endişesi altında kıyameti koparıyorlar” (Öncü, 11 Ocak 1961). Yine aynı gazetenin “Hür ve ileri bir basına doğru” yazısında iki kanununda özgürlükçü olduğu ve Türk basınına daha ileriye götüreceğinin altı çizilerek: “Bu iki kanunu yermek şöyle dursun basın mensuplarının hürriyetini kuvvetlendiren ve perçimleyen birer vesika olarak selamlamak ve karşılamak lazımdır” (Öncü, 12 Ocak 1961) denmiştir. Gazetede bu yazılar dışında gazete patronlarını eleştiren, komiteyi öven, basın çalışanlarının ve diğer meslek gruplarının bildirileri ve telgrafları yer

almıştır.

Kudret imzasıyla çıkarılan “Babiali’de fırtına” başlıklı yazıda dünyadaki ve ülkemizde gazetecilik anlatılmış ve kanunlarla ilgili şu yorum yapılmıştır: “Bizde matbaa ve basın işleri hakkında 1849’dan beri kanunlar çıkmıştır ama gazetecilik hala bir meslek olarak kurulamamıştır. Yeni çıkan kanun bu istikamette ve sadece hak ve ücretlere ait teknik bir kanundur. Ne basın hürriyeti ne fikir savaşı ile hiçbir alakası yoktur” (*Kudret*, 11 Ocak 1961). Bu ifadeyle gazetenin yeni kanunlara olumlu bir şekilde karşıladığı söylenebilir. Ertesi gün yayımlanan “Basın Hürriyeti ve 212 sayılı Kanun” başlıklı yazıda ise, “İstanbul gazetecilerinin büyük ölçüde tepkisini yersiz ve lüzumsuz bulduk. Kanunda teknik hatalar varsa bu hataların tashih yolu nümayiş gösterisi değildir” (*Kudret*, 12 Ocak 1961) denilerek, basının söz konusun kanunlarla hak ve özgürlüklerine herhangi bir kısıtlama getirilmediğinin altı çizilmiştir.

Demokrat Türkiye’nin “9 lar mı 55 ler mi?” başlıklı yazısında gazete patronlarını şu sözlerle eleştirmiştir: “... Ama siz sayın patronlar şahsi menfaatlerinizi daima toplumsal bir kisve içinde muhafaza edersiniz. İçki masasından kovulan patronun kini, milletin kini. Ödeneklerden istediği kadar alamamış patronun gazabı, milletin gazabıdır. Bu seferde yine şahsi menfaatlerini milli menfaat olarak gösteriyorlar. Patron basın demektir. Patron millet demektir. Böyle patronlukla ağalığın farkı ne ha 55 ler ha 9 lar” (*Demokrat Türkiye*, 16 Ocak 1961). *Hakimiyet Milletindir*’in “Acı bir gerçek” başlıklı yazısında, gazete patronlarının boykotunu hatalı bulmuş ve basının alınan kararlar ve çıkarılan kanunlar karşısında fikri mücadeleye girmesini, hataları ortaya koyması gerektiğini belirterek şöyle devam etmiştir: “Basın hürriyetinin bugüne nazaran çok daha sıkı bir çember içinde bulunduğu günlerde gösterilmeyen bu reaksiyonu bugün gösterenlerin, bayrak edindikleri davalardaki samimiyetlerine elbette güç inanılır” (*Hakimiyet Milletindir*, 11 Ocak 1961).

Atayolu (11 Ocak 1961) olayı, “İstanbul’da 9 gazete sahibinin üç gün müddetle yayınlarını durdurmaları yurdun her tarafında büyük bir üzüntü uyandırmıştır” diyerek duyurmuştur. Bahse konu yazıda olayın yorum yapılmadan anlatıldığı sadece başlıkta “üzüntü” ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Gazetenin olayla ilgili sonra ki günlerdeki yazılarında *Demokrat İzmir*, *Milletin Sesi*, ve *Samsun Postası* gazeteleriyle benzer biçimde gazete sahiplerinin boykotunu, gazete çalışanlarının yürüyüşünü ve *Basın*’ın çıkarılmasını 12, 13 ve 14 Ocak tarihlerinde gazetelerinde yorum ve ek bir haber

yapmadan duyurmuştur.

Son Posta, 11 Ocak tarihinde “Basın alemindeki hadise” ve 11 Ocak tarihinde “Basın alemindeki hadise: ikinci gün” başlıklarıyla olaylarla ilgili hiçbir yorum yapılmadan gazete patronlarının boykotu, gazete çalışanlarının tepkisi, yürüyüşler ve bildiriler hakkında bilgi verme yoluna gidilmiştir. Gazetenin olaylar bittikten sonraki “Basının gerçekleri” adlı yazısında şu yorumu yapmıştır:

Bugün memleketimizde büyük tirajlı gazeteler doğmuş daha büyük tirajlı gazeteleri yaşatacak bir ortam meydana çıkmıştır. Bu bakımdan gazetenin fikir ve haber yörüngesini patronların kapris ve menfaat rüzgarlarından korumanın zamanı da gelmiştir... Ama insaf ile söyleyelim, bugün çıkarılmış olan kanunlar da ilk adım için ve bugünkü basınımız için cidden ağırdır. Yeniden ele alınıp her iki tarafın menfaatlerini kollayan bir formülle gitmek çok yerinde olacaktır. Çünkü basını korumak ve tehlikelerden uzaklaştırmak isterken, onu büsbütün yaşayamayacağı bir ortama da götürmüş olmak bugün için ihtimal dairesindedir” (Son Posta, 16 Kasım 1961).

Bu yazı ile *Son Posta* basın için kanuni düzenlemelerin gerekli olduğu fakat kabul edilen kanunların şu anki basın için ağır olduğu ve kanunların yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Gazete patronlarının boykotuna, diğer gazeteler, gazete çalışanları, öğrenci birlikleri ve derneklerin yanı sıra vatandaşlarda tepki göstermişlerdir. *Öncü*’nün (11 Ocak 1961) haberine göre gazete okuyucuları tarafından gazeteye “Davet” başlığı altında kırk beş imzalı bir yazı gelmiştir. Bu yazıyı gönderenler iki kanunun yürürlüğe girmesini tasvip ettiklerini, gazete patronlarının boykotunu nefretle karşıladıklarını, bu dokuz gazeteyi ancak söz konusu gazetelerin ayrı ayrı Türk okuyucularından özür dilediği ve fikir işçilerinin de yazılarına devam edebildiği takdirde okumaya devam edeceklerini, aksi takdirde bu gazeteleri okumayacaklarını belirtmişlerdir.

Dokuz patron olayı ile ilgili incelenen gazetelerden *Tercüman* ve *Dünya*’nın kanunların kabul edilmesini protesto ederek üç gün gazete çıkarmadıkları, *Ulus*, *Kudret*, *Öncü*, *Demokrat Türkiye* ve *Hakimiyet Milletindir*’ in kanunları protesto eden gazete patronlarını haksız buldukları ve eleştirdikleri, *Atayolu*, *Demokrat İzmir*, *Milletin Sesi*, *Samsun Postası* ve *Son Posta*’nın olayla ilgili yorumdan uzak bilgi içeren yazılarının olduğu görülmüştür.

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	22
TERCÜMAN	4
DÜNYA	5
SON POSTA	10
ÖNCÜ	22
DEMOKRAT İZMİR	5
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	3
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	7
SAMSUN POSTASI	5
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	2
ATAYOLU (HATAY)	2
KUDRET (ANKARA)	6

Tablo 4.5. Dokuz patron olayı ile ilgili haber sayıları.

Olayla ilgili incelenen gazetelerin haber sayılarına bakıldığında ulusal basının yerel basına oranla daha fazla haber yaptığı görülmektedir. Ulusal gazetelerden *Ulus* ve *Öncü* konuyla ilgili en çok haber yapan gazetelerdendir, *Hakimiyet Milletindir* ise konuyla ilgili en çok haber yapan yerel gazetedir.

4.6. Yassıada Davalarının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Yassıada Davalarından basını ilgilendiren dava Demokrat İzmir Gazetesinin tahribi davasıdır. 27 Mayıs'ın ardından Demokrat İzmir yöneticileri “eski savcı⁶⁷, asıl suçluları dava dışında tuttuğundan tahkikatın genişletilmesi” (Demokrat İzmir: 13 Haziran 1960) talebinde bulunmuşlardır. Yeni soruşturma 6 Temmuz 1960 tarihinde başlamış ve bu dönemin savcısı iddianamesinde “bu dava, Demokrat İzmir

⁶⁷ Demirci ve Aytaç'ın (2018: 245) aktarımına göre DP döneminde yazılan iddianame: “Her ne kadar amme davasının ikamesine mütedair talepten binanın alt kısmında ve köşede bulunan gazete kağıtlarının uçlarından ateşlenmesi olayı ile ayrıca bir yangın suçu dermeyer edilmişse de, yapılan tahkikat sonunda kağıtların yalnızca uçlarından yanmaya başlamış olması yüzünden, maksadın sadece gazete basmaya yarar malzemenin tahribinden ibaret bulunduğu anlaşılmış ve tezahür eden neticelerde bu husus müeyyed (doğrulanmış) görülmüştür”.

matbaasının tahribi, yağma ve yakılması davası değildir. Siyasi kudret sahiplerinin insan hakları, hukuk ve Anayasa prensipleri dışında milli iradeyi tahrip eden kaba kuvvetlerine karşı açılmış medeni ve milli bir zihniyetin davası” (Demokrat İzmir, 07 Temmuz 1960) ifadeleri yer almıştır. Yüksek Soruşturma Kurulu’nun Adalet Divanına verdiği kararnamede (Demokrat İzmir, 04 Aralık 1960) yirmi dört sanığın⁶⁸ yargılanmasına karar verilmiştir. Ayrıca tahribatın nedenlerinden birinin gazetenin DP hükümetine yönelik muhalif yazıları olduğu da belirtilmektedir. 12 Ocak 1961 tarihinde Yassıada da başlayan dava 4 Mayıs 1961 tarihine kadar sürmüş ve bu davanın Anayasayı İhlal Davasıyla birleştirilmesine oy birliği ile karar verilmiştir (Yassıada Dava Tutanakları, 1960/32: 420).

Bu süreç *Demokrat İzmir*’de: “Demokrat Ekibi Yassıada’da” (12 Ekim 1960), “Gazetemizin tahribi işinde 24 sanık Yüce Divan’a sevk edildi” (03 Aralık 1960), “Gazetemizi yakan DP’li kundakçılar” (06 Aralık 1960), “Dün diri diri insan yakmaya” (13 Ocak 1961), “Hadisenin bir tertip eseri olduğu” (18 Ocak 1961), “İbret alınacak sahneler” (22 Ocak 1961) başlıkları ile çıkmıştır.

Diğer gazeteler de bu dava ilgili yazılar yayımlamışlardır. *Tercüman* (08 Aralık 1960) “Demokrat İzmir’e ait kararname çıktı” başlığıyla yayımladığı yazıda DP döneminde şiddetli muhalefet yapan Demokrat İzmir gazetesinin tahrip edilmesi için dönemin başbakanının emir verdiği yazılmıştır. Yine aynı gazetenin “Demokrat İzmir’i tahrip edenler Yüksek Adalet Divanında hesap verecek” (Tercüman, 25 Kasım 1960) başlıklı yazısında sanıkların Adalet Divanına götürüleceği bilgisi yer almıştır. *Demokrat Türkiye*’nin “YOLA UYMAMIŞ” başlıklı yazısında şu ifadeler yer almaktadır: “Yassıadada Demokrat İzmir gazetesi davası görüşülüyor. Menderes bu gazeteyi yıktırmaktan sanık. Bizim bildiğimiz Menderes imarıyla meşhurdu. Yıkardı istemediğini sevmediğini yıkardı. Yolunuda bulmuştu imar. Bina yola gelmedimi, yola uymadımı yıkardı. Bence şimdide kalkıp Demokrat İzmirde imar için yıktırdığını söylese olur. Zira oda yollarına uymamıştı” (Demokrat Türkiye, 16 Ocak 1961). Bu ifadelerle gazetenin, eski başbakanın kendi çıkarlarına hizmet etmeyen gazeteyi tahrip ettiği düşüncesini benimsediği söylenebilir.

⁶⁸ Davadaki sanıkların bir kısmı, “Adnan Menderes (Sakıt Başbakan), Faruk Tunca (Sabık İzmir Belediye Başkanı), Kemal Hadımlı (Sakıt İzmir Milletvekili), Enver Dünder Başar (Sakıt İzmir Milletvekili), Kemal Serdaroglu (Sakıt İzmir Milletvekili)” (Demokrat İzmir: 04.12.1960).

Öncü'nün "24 sanıklı Demokrat İzmir davasına başlandı" başlıklı yazısında olay ve sanıkların kim olduğu belirtilmiştir. "Demokrat İzmir gazetesinin davasına dün devam edildi" (Öncü, 05 Şubat 1961) başlığıyla yayımladığı yazıda davacı gazetenin sahibi Adnan Düvenci'nin tanık ifadesi yer almıştır. Adnan Düvenci "Dünyanın her yerinde müfrit sağcı ve solcular gazeteleri tahrip ederler ama başvekili ile vekili, mebusu ile belediyesi, itfaiyesiyle bütün memleketin yaptığı böyle iş, değil Afrika'da dünya haritasında bulunmayan Patagonya'da bile yoktur" (Öncü, 05 Şubat 1961) diyerek mahkemede sitemini dile getirmiştir. *Dünya'nın* (07 Aralık 1960) "13 Gazete tahripçisi dün tevkif edildiler" başlıklı yazısında olayın nasıl gerçekleştiği ve sanıkların kim olduğuyla ilgili bilgi verildiği görülmüştür. *Ulus* ise "D. İzmir davası bugün başlıyor" başlıklı yazısında dava ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Aynı gazetenin "D. İzmir Gazetesi olayının duruşmasına başlandı" başlıklı yazısında Öncü ve *Dünya* ile benzer biçimde durumla ilgili bilgi verildiği ve olumlu ya da olumsuz bir yorum yapılmadığı görülmüştür.

Demokrat İzmir'e yapılan saldırıdan iki yıl sonra "Meş'um Gün" (Demokrat İzmir, 02 Mayıs 1961) başlığıyla yayımlanan makalede gazete olayı ayrıntılarıyla kamuoyuyla paylaşmıştır. *Demokrat İzmir*'e göre, DP üyeleri ve dönemin başbakanı, İsmet İnönü'nün İzmir'e gelmesiyle birlikte oluşan kalabalıktan yararlanarak gazeteye yıkıcı bir darbe vurmak istemişti. Konuyla ilgili yazılara bakıldığında *Demokrat İzmir*, *Demokrat Türkiye* ve *Tercüman*'ın olayla ilgili eski iktidarı doğrudan suçladığı, *Ulus* ve *Dünya*'nın olayı duruşma ve sanıklarla ilgili bilgi verdiği ve olumlu ya da olumsuz yorum yapmaktan kaçındığı söylenebilir.

Yassıada Davalarının süreciyle ilgili bilgi veren irtibat bürosu basın toplantısında (Tercüman: 01 Ekim 1960), davalara tüm şehirlerden yoğun talep geldiğini ve uzak olan birkaç şehir dışındaki tüm şehirlere iki yüz on sekiz kontenjan verildiğini ve her şehir kendine düşen kontenjana göre isim listesi hazırladığını belirtmiştir. Mahkeme süreci devam ettikçe her şehirden kontenjan sayısına göre her ay yeni bir isim listesi isteneceğini, fotoğraf sergisi ve film gösterimlerinin planlandığı da eklenmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan tamimle, Yassıada davalarını takip etmek için başvuran basın mensuplarının soruşturulacağı ve DP hükümeti ile çalışan basın mensuplarının Ada'ya alınmasına izin verilmeyeceği bildirilmiştir (Demokrat İzmir, 01 Ekim 1960).

Yassıada davaları sürecinde sanıkların fotoğrafları sadece yetkililer tarafından çekilmiş ve Komite tarafından satışa çıkarılmıştır. Bu duruma tepki gösteren yazılar gazetelerde yayımlanmıştır. *Dünya*'da (10 Ekim 1960) “Resimler arttırma ile satıldı” başlığıyla yayımlanan yazıda, sanıkların fotoğraflarının açık arttırma ile basına satılmasının ülkede ilk defa uygulanan bir uygulama olduğunu ve fotoğraflardan birinin “Demokrat İzmir” gazetesine hediye edildiği belirtilmiştir. Açık arttırma başlamadan ise bir basın mensubu böyle bir uygulamayla ilk defa karşılaştığını, böyle bir uygulamanın inkılabın ruhuna aykırı olduğunu belirtmiş, hazine yardımı isteniyorsa bu yardımın başka türlü yapılması gerektiğini ifade etmiştir. İrtibat Bürosu ise şimdiye kadar çok masraf yapıldığını söylemiş ve basın mensuplarının en azından fotoğrafları gördükten sonra arttırmaya girilmesi teklifi de reddedilmiştir.

Fotoğrafların açık arttırmayla satılmasını *Son Posta* (10 Ekim 1960) “Basın tarihinde görülmemiş bir açık arttırma” başlığıyla vermiş, böyle bir durumun ilk defa görüldüğünden ve ordu film merkezi tarafından çekilen fotoğrafların, hazine yararına basın mensuplarına “298.658 liraya” satıldığından bahsedilmiştir.

Basına açık arttırma ile fotoğraf satışı bazı gazeteciler tarafından tepki ile karşılanmış ve *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Dünya*, *Milliyet*, *Tercüman*, *Vatan* ve *Yeni İstanbul* gazeteleri 11 Ekim 1960 tarihli gazetelerinde açık arttırma ile fotoğraf satışının esefle karşıladıklarını ve bu durumun devam etmesi halinde adı geçen gazetelerin açık arttırmaya katılmayacakları ile ilgili ortak bir metin yayımlamışlardır:

Düşük iktidar mensuplarının Yassıada'daki yasayışlarına ait fotoğraflar, hangi kanuna ve hangi fikre dayanılarak yapıldığını bir türlü anlayamadığımız garip bir arttırma yoluyla ve astronomik fiyatlarla gazetelere satılmaktadır. Devlet tekelinde tutulan bir hakkın neticesi olarak millet bütününün malı yapılmış bu fotoğrafların, bir ticaret ve kâr metâi haline sokulmasını esefle karşılamaktayız. Hukuk devleti anlamına olduğu kadar, haberleşme hak ve hürriyetleriyle meslek anlayışına da asla uygun görmediğimiz bu harekete müteaddit ikazlarımıza rağmen hala devam edilmesi karşısında biz aşağıda imzası bulunan gazeteler, bundan böyle bu tarz arttırmalara katılmayacağımızı muhterem okurlarımıza arz ediyoruz. Her şeyden önce bir âmme hizmeti saydığımız gazetecilik mesleğinin vekarını korumak kaygısından doğan bu hareketin, okurlarımız tarafından anlaşılmış olması, bize yetecektir (Akşam; Cumhuriyet; Dünya; Milliyet; Tercüman; Vatan; Yeni İstanbul, 11 Ekim 1960).

Tercüman'ın (12 Ekim 1960) “Resim Satışı” başlıklı yazısında fotoğraf satışlarına çok az itibar edildiği ve resimlerin alıcı bulamadığı belirtilmiştir. *Son Posta*'nın (13 Ekim 1960) “Yassıada Resimlerinin Satışına devam Edilecek” başlıklı yazısında

MBK üyesi Kurmay Binbaşı Mehmet Özgüneş, eski iktidar mensuplarına ait fotoğrafların satılmasıyla ilgili “Bu resimlerin satılması ile elde edilecek hasılat ulvi gayelere tahsis edilecektir. Talebe teşekkürlerine, kimsesiz çocuklara ve inkılabın istediği kalitede din adamı yetiştirecek İslam enstitüsü inşaatına hasredilecektir. İşte bundan dolayıdır ki basının boykotu devam etse bile resimlerin arttırma ile satışı devam edecektir” dendiği belirtilmiştir.

Samsun Postası’nın yazısında 23 Ekim 1960 tarihinde Yassıada da çekilmiş ve çekilecek fotoğraf, telefoto ve her türlü filmin satılabilmesi için yayımlanan “Yassıada fotoğrafları” kararnamesinde, satıştan kazanılanların “Yükseköğretim Öğrenci yurtları, İslam Enstitüsü binası yapılması kimsesiz çocukların himayesi ve İrtibat Bürosunun giderlerinde” (Samsun Postası, 24 Ekim 1960) kullanılacağı belirtilmiştir.

Fotoğrafların satışı ile ilgili incelenen yazılarda *Dünya* ve *Tercüman*’ın bu duruma karşı oldukları, *Son Posta* durumun ilk defa gerçekleştiği yorumunu yaptığını ve *Samsun Postası*’nın ise konu ile ilgili yorum yapmayıp sadece bilgi verdiği görülmüştür.

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	3
TERCÜMAN	6
DÜNYA	5
SON POSTA	3
ÖNCÜ	4
DEMOKRAT İZMİR	14
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	-
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	-
SAMSUN POSTASI	2
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	2
ATAYOLU (HATAY)	-
KUDRET (ANKARA)	-

Tablo 4.6. Yassıda Davaları ile ilgili haber sayıları.

Demokrat İzmir Davası ile ilgili ve davalardaki fotoğraf sorunu ile ilgili incelenen gazetelerin haber sayılarına bakıldığında genel olarak diğer başlıklara göre daha az haber yapıldığı görülmüştür. Ulusal basının konu ile ilgili en az üç haber yaptığı, yerel gazetelerin çoğunluğunun konuyu sayfalarına taşımadığı inceleme sonucu ortaya çıkmıştır. Konu ile ilgili en çok haber yapan gazete davanın tarafı olan *Demokrat İzmir* olmuştur.

4.7. Gazetecilerin Tutuklanması ve Gazetelerin Kapatılmasını Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Her zaman basının ve basın çalışanlarının yanında olduğunu belirten Komite, bu dönemde bazı basın çalışanlarını bir ay, elli gün ve bir gün olmak üzere hürriyetlerinden alıkoymuştur. *Dünya*'nın foto muhabiri Haydar Yalnızlar 12 Ekim 1960 tarihinde Yassıda filminin gösterildiği sinema salonunda makinesinin flaşı parladığı iddiasıyla Büyük Millet Meclisi Emniyet Amirliğince tutuklanarak Askeri Cezaevine sevk edilmiştir. Olayın ertesi günü muhabirin makinesinden alınan filmler banyo ettirilmiş, film esnasında fotoğraf çekilmediği anlaşıncı muhabir serbest bırakılmıştır. *Dünya*'nın “Muhabirimizin başına gelenler” başlığıyla yayımlanan yazıda “Devrim hareketinden bu yana, ilk defa resmi görevli şahıslarla bir basın mensubu arasında üzücü olaylar cereyan etmiş, gazetemiz foto muhabiri Haydar Yalnızlar düşük iktidar devrindekini hatırlatan bir muameleye uğramıştır” (Dünya, 12 Ekim 1960) denilerek tutuklanma olayı DP iktidarı faaliyetine benzetilmiştir. Aynı gazetede yayımlanan diğer yazıda MBK üyesi Ahmet Yıldız'ın film sırasında çekilen fotoğrafların yayımlanmamasını, yayımlandığı takdirde sorumluların cezalandırılacağı yönünde bir tebliğ gönderildiğinden bahsedilmiş ve şu yorum yapılmıştır: “Ahmet Yıldız'ın hangi kanunun hangi hükmüne göre cezalandırmayı düşündüğü, şehrimizde ilgi çekici bir merak konusu olmuşsa da, bugün çıkan bazı gazetelerin (mesela Ulus) resimleri yayımladıkları görülmüştür” (Dünya, 13 Ekim 1960). Bu ifadelerle gazete, komiteyi eleştirmiş gazeteler arasında iltimas yapıldığı ima edilmiştir. Konu ile ilgili yapılan incelemelerde fotoğrafları yayımlayan gazetelere herhangi bir yaptırım uygulandığı görülmemiştir.

Bu dönemde *Tanin*'in müdürü İhsan Ada ve aynı gazetede çalışan Aziz Nesin yazılarında komünizm propagandası bulunduğu iddiasıyla tutuklanmıştır. Yapılan

sorgulamalar ve yazıların bilirkişi tarafından kontrol edilmesinin ardından elli gün sonra yazılarında suç unsuru bulunmadığı tespit edilerek serbest bırakılmışlardır. Tahliyelerinin ardından Aziz Nesin: “Sosyal Adalet kelimesi artık Yeni Anayasada yer almış bulunmaktadır. İnşallah bu kavramlar yerleşir de insanlar sosyal adalet kelimesini rahatça kullanabilirler” demiş İhsan Ada ise “Balmumcu özel garnizonunda kısa süren bu tutukluluğumu ve konukluğumu hayatımın bir rengi olarak kabul ediyorum. Basın ve politika hayatında bu gibi durumları olağan saymak gerekir... Düşünce özgürlüğü konusunda adaletin gerçekleşeceğine inanıyorum” (Ulus, 09 Temmuz 1961) demiştir. *Ulus*’ta yer alan bu yazıda Ada ve Nesin’in cümlelerine yer verildiği ve yorum yapılmadığı görülmüştür. *Hakimiyet Milletindir* (09 Temmuz 1961) “Aziz Nesin ve İhsan Ada dün serbest bırakıldılar” başlığı ile *Ulus* ile aynı şekilde gazetecilerin sözlerine yer verdiği görülmüştür.

Gazetecilerin tutuklanmasını *Dünya*, *Ulus* ve *Hakimiyet Milletindir* sayfalarında yer verirken *Dünya* muhabirlerinin tutuklanmasına yönelik iktidarın yöntemini doğru olmadığı yönünde yazısı olduğu, *Ulus* ve *Hakimiyet Milletindir* ise sadece kişilerin sözlerine yer verdiği bunların dışında incelenen diğer gazetelerde basın mensuplarının tutuklanmaları hakkında yazılara rastlanılmadığı görülmüştür. İhsan Ada ve Azin Nesin’in serbest bırakılma tarihleri Anayasa Referandumuna yakın bir zamanda olması sebebiyle gazetelerin bu konuya yer vermedikleri düşünülmüştür.

Bu dönemde kapatılan gazetelere bakıldığında *Medeniyet*, *Öncü* ve *Yeni Gün* belirli süreler arasında kapatılmıştır. *Öncü* ve *Yeni Gün* 13-16 Aralık 1960 tarihleri arasında üç gün boyunca Ankara Kumandanlığının tebliği ile yayımlarını durdurmak zorunda kalmışlardır. *Öncü* ikinci defa 23 Mart 1961 tarihinde yayımladığı yazıdaki başlık hatası nedeniyle süresiz olarak kapatılmıştır. Kapatılmanın on dördüncü gününde Ankara Kumandanlığının kararı ile yayım hayatına 7 Nisan 1961 de devam etmiştir. Gazete “Tatil Bitti” (*Öncü*, 07 Nisan 1961) başlığıyla yayımladığı yazıda “Bir başlık hatası *Öncü*’de çalışanları müdüründen odacısına kadar zorunlu ve sıkıntılı bir tatile sokmuştu” diyerek kapanmalarının ardından personelin çektiği sıkıntıları⁶⁹

⁶⁹ Yazının devamında: “23 Mart’ta kapanma emrimiz radyodan okununca, başkentte dahi toplatılmayan gazetemiz, bazı taşra illerinde ilgililer tarafından adeta ihtilal beyannamesiymişçesine izlendi. Örneğin Tarsus’ta bir kaymakam, gazetemizi taşıyan Adana temsilcimizin oğlunu nezaret altına aldı. Başbakanlık emniyet mensupları, Devlet Başkanımızın basın toplantısına giden muhabirimizi geri çevirdiler. Devlet Tiyatrosu, her hafta parasız ilanları karşılığında gönderdiği biletleri kesti. Avrupa gezisine davetli yazı müdürümüzün çıkış izni gazetenin kapalı olması gerekçesiyle geri bırakıldı. Komşu gazeteler, her sabah ikişer *Öncü* mukabilinde değiş tokuş ettikleri gazetelerini “kapanmamız”

anlatmıştır. “Yeniden çıkarken” (Öncü, 07 Nisan 1961) başlıklı yazıda ise kapatma kararının doğru olup olmadığı hakkındaki tartışmayı basın tarihine bıraktıklarını yayım hayatına devam etmeleri yönündeki karar ile ilgili de yorum yapmaya gerek olmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelerle gazetenin kapatılmasını doğru bulmadıklarını fakat yorum yapmaktan da kaçındıklarını söylemek mümkündür.

Medeniyet bu dönemde yedi gün kapatılmıştır. Bu haberi *Ulus* “Medeniyet 7 gün için kapatıldı” başlığı ile ilk sayfada duyurmuş ve sadece Ankara Örfi İdare Kumandanlığının otuz üç numaralı tebliğine yer verdiği görülmüştür. Anılan tebliğle “Ankara’da intişar eden Medeniyet Gazetesinin 14 Eylül 1961 tarihli nüshasında “Devlet ve Hükümet Başkanı Gürsel’in beyanatı” başlıklı yazının maksadı mahsusa müstenid olarak yazılmış olduğu yapılan tahkikat neticesinde anlaşılmış olmakla, 3832 sayılı Örfi İdare Kanunun 2 üncü maddesinin 4 ncü fıkrası gereğince Medeniyet gazetesinin 16 Eylül 1961 tarihinden başlamak üzere (7) gün müddetle tab ve neşrinin menine” (*Ulus*, 17 Eylül 1961) karar verildiği duyurulmuştur. Aynı konu *Milletin Sesi*’nde “Medeniyet gazetesi kapatıldı” *Samsun Postası*’nda ise “Medeniyet Gazetesini Örfi İdare Kapattı” başlıklarıyla *Ulus* ile benzer biçimde sadece tebliğin verildiği ve ek bir yazı yazılmadığı görülmüştür.

İncelenen gazetelerde yayımı durdurulan gazeteler hakkında yazılan yazılar sadece Örfi İdare Kumandanlıklarının kararları olarak verildiği görülmüş bunun dışında gazetelerin açıldıktan sonra yayımladığı belli başlı yazılar dışında durumla ilgili olumlu ya da olumsuz yorum içeren yazılar bulunmamıştır.

gerekçesiyle vermediler. Ve en eğlenceli lokantacı veresiyeyi kesti, yemek yediğimiz lokantanın patronu “neme lazım” demiş; “Belki para alamayız...” diyerek kapanma sürecinde yaşanan sorunlar okuyucuyla paylaşılmıştır (Öncü, 07.04.1961).

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	3
TERCÜMAN	-
DÜNYA	3
SON POSTA	-
ÖNCÜ	3
DEMOKRAT İZMİR	-
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	1
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	1
SAMSUN POSTASI	1
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	-
ATAYOLU (HATAY)	-
KUDRET (ANKARA)	-

Tablo 4.7. Gazetecilerin tutuklanması ve gazetelerin kapatılması ile ilgili haber sayıları.

Konu ile ilgili haber sayılarına bakıldığında incelenen tüm başlıklar içinde toplam sayı olarak en az haber yapılan konu gazetecilerin tutuklanması ve gazetelerin kapatılması olmuştur. MBK'nin basına olan yaptırımını sayfalarına taşımayan ve sadece bilgi içeren haberler yapan gazetelerin iktidardan çekindikleri söylenebilir.

4.8. 1961 Anayasasının Gazetelerde Ele Alınma Biçimleri

Komitenin Anayasanın kabul edilmesi için birçok faaliyet yürüttüğü bilinmektedir. Gazetelerde bu faaliyetleri sayfalarına taşımıştır. MBK dönemi boyunca, 27 Mayıs'ı gerekçelendirmek ve MBK'yi tanıtmak ve faaliyetlerini aktarmak amacıyla şehirlerde okunan gazetelerin toplanıp köylere ulaştırılması için bir ekip tahsis edilmiştir. Anayasa ile ilgili haberler de bu şekilde ücra köylere ulaştırılmıştır. “Şehrin muhtelif semtlerine konulan gazete kutularına vatandaşlar okudukları gazeteleri bırakmakta ve her akşam toplanan gazeteler köylülere sevk edilmektedir. Verilen bilgiye göre

vatandaşların her gün kutulara bıraktıkları gazetelerin adedi bir hayli yekûn teşkil etmektedir” (Hakimiyet Milletindir. 31 Temmuz 1960).

Komite Anayasayı anlatmak için çeşitli şehirlerde⁷⁰ mitingler yapmış ve halkın anayasaya evet demelerini istemiştir. Sivas Cumhuriyet alanında MBK üyelerinden Osman Köksal’ın yaptığı konuşmada “Anayasamız dört başı mamur bir anayasadır. Sizler bir abide vücuda getirdiniz. Abideyi bitirmek üzeresiniz” (Ulus, 03 Temmuz 1961) demiş ve anayasanın hiçbir eksiği olmadığını altına çizerek, anayasanın kabul edilmesini tamamlanması gereken bir görev gibi aksettirmiş vatandaşlardan anayasaya evet diyerek görevi tamamlamalarını istemiştir. *Demokrat İzmir*’de bu konu “M.B.K. Üyelerinin Anayasayı tanıtmaya gezisi dün başladı” başlığı ile duyurmuş ve komite üyelerinin hangi şehirlere gideceği belirtilerek ek bir yorum yapılmadığı görülmüştür. Aynı gazetenin “Anayasanın tanıtılması kampanyası devam ediyor” (Demokrat İzmir, 01 Temmuz 1961) başlıklı yazısında ise İzmir’e gelen komite üyelerinin toplantı yapacağı bilgisinin verildiği görülmüştür. Aynı konu *Samsun Postası*’nda (01 Temmuz 1961) “Anayasa Ekipleri köylere dağıldılar” başlığıyla verilmiş ve Anayasayı halka tanıtmak için memurların ekipler halinde köylere gittiklerini belirtmişlerdir.

Ulus’un (02 Temmuz 1961) haberine göre radyolarda beş siyasi partinin⁷¹ genel başkanları ve temsilcileri, sırası kurayla belirlenerek ayrı ayrı günlerde anayasa ile ilgili konuşmalarını yapması belirlenmiştir. Bu ifade ile komitenin siyasi partilere eşit bir biçimde konuşma hakkı verdiği belirtilmiştir. Anayasaya evet çağrısını MBK üyeleri ve siyasi parti genel başkanlarının yanında dönemin Diyanet İşleri Başkanlığı da yapmıştır. *Demokrat İzmir*’in (02.07.1961) “Anayasa, dinin hürriyet ve asaletine

⁷⁰ “Kurmaya Albay Kadri Kaplan Konya’da, Kurmay Albay Mucip Ataklı ve Binbaşı Ermanullah Çelebi Van’da, Kurmay Albay Ahmet Yıldız Akçaabat’ta, Kurmay Yüzbaşı Kamil Karavelioğlu Kayseri’de, Kurmay Albay Sezai Okan Vize Kırklareli’nde, Kurmay Albay Sami Küçük Uşak’ta, Kurmay Albay Haydar Tunçkanat Bursa ve Mudanya’da (Ulus, 02.07.1961) Sezai Okan Edirne’de, Osman Köksal Sivas’ta, Haydar Tunçkanat Bandırma’da Suphi Karaman Ordu’da, Mucip Ataklı ve Emanullah Çelebi Siirt’te ve Diyarbakır’da (Ulus, 03.07.1961) konuşarak vatandaşlardan Anayasaya “evet” demelerini istemişlerdir.

⁷¹ CHP adına radyoda Anayasa hakkında konuşan Kemal Satır “Milletimiz için çok faydalı demokratik rejimimiz için sağlam teminatlı bir eseri savunmanın bahtiyarlığı içindeyim. Türk Silahlı Kuvvetlerinin ülkücü mümessilleri, Milli Birlik Komitesi üyeleri 27 Mayıs ihtilalinin daha ilk gününde Türk Milletine demokratik hukuk devletini gerçekleştirecek bir Anayasa ve bu Anayasaya göre eşit haklarda yapılacak dürüst seçim vaaadinde bulunmuştu. İşte Anayasanın vatandaşlar tarafından kabul edilmesiyle 9 Temmuz, milli iradeyi hakim kılacak... dünya tarihine Türk mucizesi diye geçecek olan “ihtilalcinin seçimle iktidarı devirmesi olayı” da teminatını, seve seve vereceğiniz kabul oylarında bulacaktır” (Ulus, 03.07.1961) diyerek CHP adına halktan Anayasaya evet oyu vermesini istemiştir.

hizmet edecektir” başlıklı haberinde Diyanet İşleri Başkanlığının “İslam dini görüşü ile Anayasamız” adında bir beyannameyi tüm şehirlere dağıtılmak üzere hazırladığını belirtmiştir aynı tarihli gazetenin “Anayasa için camilerde açıklama yapılıyor” yazısında ise Müftülük tarafından hazırlanan konuşmaların Antalya şehrindeki tüm camilerde hutbeye çıkan vaizler tarafından yapıldığı bildirilmektedir. *Ulus*’ta (05 Temmuz 1961) aynı konu şu sözlerle ifade edilmiştir. “Diyanet İşleri Reisliği dün bir bülten yayınlarak dini bakımdan yeni Anayasanın değerini belirtmiş ve desteklemiştir.”

Son Posta (23 Ağustos 1960) “Zabitanın gazete toplaması önleniyor” başlıklı yazısıyla basın özgürlüğü için Anayasaya eklenecek maddelerin Anayasa Komisyonu ile görüşüldüğü ve yeni Anayasanın basın için “en demokratik anayasalardakilerden mükemmel olacaktır” (*Son Posta*, 23 Ağustos 1960) denmiş ve devamında ise görüşülen maddelerle zabitanın gazete toplamasının önleneyeceği ve basın mahkemelerinde jürinin kaldırılacağı yerine bilirkişi heyetinin görevlendirileceği belirtilmiştir. Gazetede yer alan başlığa bakıldığında zabıtalara gazete toplamasının önleneyeceği haberi gazete tarafından önemli bulunduğu ve bu düzenlemenin olumlu karşılandığı söylenebilir.

Demokrat İzmir (02 Temmuz 1961) “HAKKINIZ YOKTUR” başlıklı yazısında İzmir’e gelen AP yöneticilerinin Anayasaya “evet” kampanyasını desteklemediklerini ve onların MBK’yi ve “evet” kampanyasının amacını anlamadıklarını belirtmiştir gazetenin bu ifadesiyle “evet” kampanyasını destekledikleri anlaşılmıştır. Aynı gazetenin “Neden sevediler” başlığıyla yayımlanan yazısında “Daha besmelesinde sakıt Demokrat Parti iktidarının tutum ve davranışlarını Anayasaya hukuk dışı ilan eden bir kanuna, mezkur partinin şüursuz kalıntılarına dayanarak iktidara gelmeyi hayal eden bir partinin “Evet” demesi beklenemez” (*Demokrat İzmir*, 05 Temmuz 1961) diyerek Anayasaya karşı çıkan siyasi partileri, DP iktidarına benzetmiş onların yolunda gittiğini işaret etmiştir. Yine aynı gazetenin seçim günü ilk sayfasında şu ifadeler yer almaktadır: “Bugün, Anayasa için oy vereceğiz! Vatandaş! Büyük vazife seni bekliyor. Şu anda bütün dünyanın nazarları bize çevrilmiştir. Demokrasi idealine ve memleket meselelerine ne derece bağlı olduğumuzu ancak oy sandıklarına göstereceğimiz ilgi ispat edecektir” (*Demokrat İzmir*, 09 Temmuz 1961). Bu yazıyla komitenin Anayasa referandumu için dile getirdiği “vazife” kelimesini *Demokrat*

İzmir'in de kullandığı görülmüş ve tüm dünyanın gözlerinin bu referandumda olduğu belirtilerek konunun çok önem arz ettiği algısı oluşturulmuştur. Referandum sonucu ise “Anayasa Milletçe kabul edildi. Oylama tam bir seçim havası içinde cereyan etti. Halkoyuna iştirak nisbeti yüzde yetmiş. Günlerden beri yürütülen kötü propaganda yer yer neticesini verdi İzmir kırmızı oya rağbet gösterdi (216,603) Evet, (219,545) hayır” (Demokrat İzmir, 10 Temmuz 1961) cümleleri ifade edilmiş “evet” büyük harfle başlarken “hayır”ın küçük harfle başlaması dikkat çekmiştir. “Anayasaya Zafere Ulaştı” (Demokrat İzmir, 11 Temmuz 1961) başlıklı yazıda ise “Türk Milleti rüşünü ve ileri millet vasfını ispat etti. Münafıkların yapmış oldukları kötü propagandanın tesiri beli bir bölgeyi inhisar etmiş oldu” ifadeleri yer almıştır. Böylelikle gazetenin “hayır” çağrısı yapan muhalif partileri “münafık” olarak tanımladığı görülmüştür.

Ulus (03 Temmuz 1961) “Cehalete umut bağlayanlar” başlıklı yazısında küçük ilçe ve köylerde “hayır” propagandası yapıldığı, bu durumun vatandaşı yalanlarla kandırma çabası olduğu fakat millet çoğunluğunu oluşturan köylülerin sağduyusu ve görgüsü ile yeni Anayasanın değerini en iyi cahil olarak bilinen köylülerin anlayacağı belirtilmiştir. Aynı gazetenin “Evet, veya hayır”ın ötesinde” başlıklı yazısında bazı milletlerin otoriteyle yönetildiği fakat Türkler için özgürlük ve demokrasinin hava ve su kadar temel bir ihtiyaç olduğu Anayasanın kabulünün özgürlük ve demokrasinin teminatı olacağı belirtilmiştir. Bu yazılar dışında gazetede “NÜFUS CÜZDANIYLA OY KULLANILABİLECEK” (Ulus, 06 Temmuz 1961), “Türk Milleti Anayasa için yarın oy verecek Beyaz oy: EVET- Kırmızı oy: Hayır” (Ulus, 08.07.1961), “Anayasa için Karar Günü” (Ulus, 09 Temmuz 1961) başlıklı yazılarla referandum için okuyucularına bilgi verdiği görülmüştür. Aynı gazetenin “ÇAĞRI” (Ulus, 09 Temmuz 1961) başlıklı yazısında referandum komitenin çağrısına benzetilmiş ve şu ifadeler yer almıştır: “27 Mayıs İhtilalini yapanların halka güven ve saygılarının, demokrasiye bağlılıklarının belgesidir bu çağrı. Bu çağrıya uymak vatandaşlık haklarının en üstünü, en şerefliisidir. Bugün sandık başlarına, şu veya bu partinin taraftarları olarak değil, siyasi düşünceler ne kadar ayrılırsa ayrılısın, bir şerefli ordunun bir bayrak altında birleşen neferleri olarak gitmeliyiz” bu ifadelerle oy kullanmanın milli görev olduğu ve vatandaşların ordunun bir parçası olduğunun altı çizilerek komitenin referandum yapması demokrasiye bağlılık olarak belirtildiği görülmüştür. Referandum sonucunu gazete “Tarihe altın bir yaprak, halkoyu kararını verdi: EVET” (Ulus, 10 Temmuz 1961) başlığı ile duyurmuş ve devamında seçime katılan kişilerin yüzdesi ve

referandumun genel atmosferi anlatılmıştır. “Millet çoğunluğu tasvip etti” başlıklı yazısında “düşük” iktidara bağlılık duyanların Anayasa referandumunda “hayır” oyu kullandıkları kanaatinde oldukları fakat Anayasanın kabulünün “bütün bu menfi davranışa ve propagandalara rağmen Anayasaya hayır diyenlerin nisbetinin üçte bir civarında olması yalnız yeni Anayasanın değil, demokrasi yolundan ayrılmış, meşruluk dışına çıkmış Demokrat Parti iktidarına son veren 27 Mayıs Devriminin de büyük millet çoğunluğunca tavsip edildiği ortaya çıkmaktadır” (Ulus, 10 Temmuz 1961) denmiştir. Bu ifadelerle Anayasanın kabul edilmesinin 27 Mayıs’ı meşrulaştırdığı belirtilmiştir. Aynı gazete referandumda hayır oyu verenleri “dertlerin devasını reddeden” (Ulus, 12 Temmuz 1961) olarak tanımlamıştır. *Ulus* bu yazılarıyla Anayasaya “evet” çağrısı yapmış, oy kullanmanın milli vazife olduğunu, hayır propagandası yapanları “kuyruk” ve hayır oyu kullananları “çareyi reddeden” olarak tanımlamıştır.

Dünya’nın (08 Temmuz 1961) “Yarın Halkoyu” başlıklı yazısında Anayasanın Atatürk devrimlerini teminat altına aldığını, kısa sürede demokrasiye geçilmesinin tek yolunun seçim sonucunun “evet” çıkması olduğu belirtilmiş devamında ise şu ifadeler yer almıştır: “Vatandaş, yarın sandık başına! Vatandaş, bütün hür ve medeni dünya milletleri karşısında hürriyet ve medeniyet imtihanı veriyorsun! Vatandaş Türk adına layık ol!” (Dünya, 08 Temmuz 1961). Bu ifadelerle Türk olmanın, demokrasiye geçişin ve medeniyetin Anayasaya “evet” demek olduğu ünlem işaretli cümlelerle okuyucuyla paylaşılmıştır. Referandum sonucunu gazete “Anayasanın kabulü memnunluk yarattı” (Dünya, 11 Temmuz 1961) başlığı ile duyurmuş ve sonuçlar paylaşılmıştır. Aynı gazetenin “Halk Oy’u Üzerinde Düşünceler” (Dünya, 11 Temmuz 1961) başlıklı yazısında komitenin demokratik düzeni gerçekleştirmek adına yaptığı bu seçimle ne kadar idealist olduklarını gösterdiğini, referandumla ilgili baskı yapılmadığını ve vatandaşların “Yassıda kuyruklarının” (AP) propagandalarına güvenmeyerek Anayasayı kabul ettiğini ve bunun çok anlamlı bulunduğu belirtilmiştir. Bu ifadelerle komite övülürken AP’nin kuyruk olarak tanımlandığı görülmüştür.

Demokrat Türkiye (29 Haziran 1961) “Anayasa ve Halkımız” başlıklı yazısında yeni Anayasanın hak ve özgürlükleri temel alan demokratik esaslara ve hukuka uygun bir biçimde hazırlandığını vatandaşın oyuna sunulacak bu Anayasaya “evet” demenin

milli bir vazife olduğunu vurgulamıştır. Yine aynı gazetenin “Anayasa için tek kelime “EVET” olmalı” (Demokrat Türkiye, 03 Temmuz 1961) başlığıyla yayımlanan yazısında Anayasaya bağımsız bir şekilde hayır demenin vatandaşların elinde olduğunu belirtmiş ve devamında şu ifadeler yer vermiştir:

Hürriyet ve insan hakları barikatleriyle diktaya giden yolları tıkayan.

İktidara gelecekler arasında Bayar- Menderes yoluna sapmak isteyenler bulunursa onlara dur emrini verecek olan.

Demokrasi rejiminden ayrılma inhimakı gösterenleri el ense alaşağı yetkisine malik bulunan.

Milli bünyemize en uygun ve en modern Anayasaları bile gıptaya düşürecek vasıtlarla hazırlanan yeni Anayasamızı redde kalkışmak bence yeni çerilerin körü körüne istemezük avazlarını tekrarlamaktan ibaret olur. Hayır vatandaşlar hayır. Bu asla böyle olamaz ve olmayacaktır da. Hepimizin “EVET” oylarımızla yürürlüğe girecek yeni Anayasamız ulu Türk ulusuna hayırlı ve uğurlu olsun (Demokrat Türkiye, 03 Temmuz 1961).

Bu ifadelerle *Demokrat Türkiye*, vatandaşların hayır oyu kullanabileceğini fakat demokrasi, insan hakları, milliyet, hak ve özgürlükler için vatandaşları Anayasaya “evet” demeye çağırmıştır. Referandum sonucunu “Halk Oyu Başarı ile Neticelendi” başlığıyla büyük puntolarla yer veren gazete yapılan oylamanın büyük olgunlukla sonuçlandığını, vatandaşların referanduma büyük ilgi gösterdiğini belirterek “162410 adet seçmenden 132153 ü seçime iştirak etmiş ve bunlardan 1006005 i “Evet” 26148 i ise “Hayır” (Demokrat Türkiye, 10 Temmuz 1961) dediğini belirtmiştir.

Hakimiyet Milletindir, “ANAYASA İÇİN BUGÜN “OY” VERİYORUZ” başlıklı haberinde temel kanunun halkoyuna sunulduğu belirtilerek oylama saati bilgisinin verildiği görülmüştür. Referandum sonucunu “İkinci Anayasaya yurt da evet dendi iştirak nisbeti yüzde sekseni buldu” (Hakimiyet Milletindir, 10 Temmuz 1960) başlığıyla verilmiştir. Aynı gün “Dün Bursada Anayasaya %40 “Evet” dendi” başlığının atılması haber değerinin vatandaşın %60’nın “hayır” demesi olduğu düşünülerek şaşırtıcı bulunmuştur.

Samsun Postası (04 Temmuz 1961) “ANAYASAYA OY VERİNİZ” başlıklı yazısında Samsun’a Anayasayı tanıtmak için gelen komite üyelerinin cümlelerine yer vererek konuyla ilgili ek bir yorum yapılmadığı görülmüştür. Aynı gazetenin konuyla ilgili diğer yazılarına bakıldığında “Anayasa hakkında İsmet İnönü radyoda bir konuşma yaptı” (Samsun Potsası, 04 Temmuz 1961), “Nüfus cüzdanı ile de oy vermek mümkün”, “Oy verme saati değiştirildi” (Samsun Postası, 07 Temmuz 1961) başlıklı

yazılarıyla gazete başlıklarının çoğunu Anayasa ile ilgili haberlere ayırdığı görülmüş fakat diğer gazetelerden farklı olarak Anayasaya “Evet” çağrısı yapılmamıştır. Referandum sonuçlandığında ise gazetede “Anayasa dün Halk oyuna sunuldu. Bütün Türkiyede büyük çoğunluk “EVET” dedi” (Samsun Postası, 10 Temmuz 1961) başlığı yer almış ve yazının içeriğinde şu ifadeler yer almıştır “Sabah saat 4’de kadar aldığımız malumata göre “Hayır” diyen vilayetlerin sayısı 6’dır. Bunlar arasında maalesef Samsun’da vardır” (Samsun Postası, 10 Temmuz 1961). Aynı gazete ertesi gün “Anayasaya Türkiye “EVET” dedi. Türkiye’de birkaç vilayet hariç bütün vilayetler beyaz oy verdi. Maalesef Samsunda kırmızı oy fazla” (Samsun Postası, 11 Temmuz 1961) başlığıyla çıkmış ve bu ifadelerle Anayasanın kabul edilmesini sevinçle karşıladığını fakat Samsunda “hayır” oyunun fazla çıkmasına üzüldükleri anlaşılmıştır. “OY FARKI ÇOK SEVİNDİRİCİ” (Samsun Postası, 12 Temmuz 1961) büyük puntolarla kullanılmış başlıklı yazısında ise şehirlerin oylama cetvelinin yer aldığı görülmüştür. *Samsun Postası*’nda referandumdan önce herhangi bir “evet” çağrısı yapmamış olması fakat referandum sonuçlanınca “evet” oyunu beyaz “hayır” oyunu kırmızı renge benzetmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Tercüman’ın (09 Temmuz 1961) “Anayasa bugün halkoyuna sunuluyor” başlıklı yazısında “2. Cumhuriyet’in Anayasa Tasarısı hakkındaki Milli hüküm bugün verilecek. Böylece 27 Mayıs İnkılabı nihai gayesine doğru en büyük adımı atmış bulunuyor” demiş ve yazının devamında Anayasa tasarısının hazırlanma aşamaları anlatılmıştır. Referandum sonucu “Halk Anayasaya “Evet” dedi” (Tercüman, 10 Temmuz 1961) başlığıyla verilmiş yazının devamında ise seçime katılanların yüzdesi ve hangi şehirlerin “hayır” oyu verdiği bilgisi verilmiştir. *Tercüman*, Anayasa referandumuna olumlu ya da olumsuz yorum içermeyen yazılarıyla konuyla ilgili çekimser kaldığı düşünülmüştür. *Kudret*’te de benzer biçimde bilgi içeren yazılar görülmüş olumlu ya da olumsuz yorum bildiren yazılara rastlanılmamıştır. Referandum sonucu “Çoğunluk evet dedi” başlığı ile duyurmuş ve şehirlere göre seçim sonucu açıklanmıştır.

Milletin Sesi, diğer gazetelere kıyasla çoğunlukla yerel haberlerin yaptığı görülmüştür. Anayasa ile ilgili haberlere bakıldığında ise “Veteriner Hekimlerde “Anayasaya “Evet” diyor başlığı ile Türk Veteriner Hekimleri Derneğinin bültenine yer verdiği görülmüştür. Referandum sonucunu ise “Anayasaya Rey Kullanan %90’ı Aşkın”

(Milletin Sesi, 10 Temmuz 1961) başlıklı yazısı ile Erzurum ilçelerinin ve köylerinin sonuçlarını açıkladığı, “Erz. Anayasa’ya 35,900 Farkla “Evet” dedi başlığı ile de ilçelerin Anayasayı oylama cetveli ve diğer şehirlerin son durumu hakkında bilgi verildiği tespit edilmiştir. Bu gazetenin hiçbir yazısında yorum ya da ek bir haber yapılmadığı sadece vatandaşa konu ile ilgili duyuru yaptığı görülmüştür.

İncelenen gazetelerde Anayasaya “evet” kampanyası hakkında eleştiri mahiyetinde bir yazı yazıldığı görülmemiştir. *Ulus*, *Dünya*, *Son Posta*, *Hakimiyet Milletindir*, *Demokrat İzmir* ve *Demokrat Türkiye*’nin Anayasaya evet çağrısı yaptığı *Tercüman*, *Kudret*, ve *Milletin Sesi*’nin konu ile ilgili sadece bilgi verdiği ve yorumdan kaçındığı *Samsun Postası* ise referandum sonucunda önce yorum içermeyen yazıların yazıldığı sonuç açıklandıktan sonra ise Anayasanın kabul edilmesini sevinçle karşılayan yazıların yazılmış olduğu görülmüştür.

Gazete İsimleri	Haber Sayıları
ULUS	16
TERCÜMAN	3
DÜNYA	6
SON POSTA	2
ÖNCÜ	7
DEMOKRAT İZMİR	9
MİLLETİN SESİ (ERZURUM)	4
HAKİMİYET MİLLETİNDİR (BURSA)	4
SAMSUN POSTASI	11
DEMOKRAT TÜRKİYE (ŞANLIURFA)	5
ATAYOLU (HATAY)	2
KUDRET (ANKARA)	2

Tablo 4.8. 1961 Anayasası ile ilgili haber sayıları.

Konu ile ilgili incelenen gazetelerin haber sayılarına bakıldığında ulusal basının otuz dört, yerel basının ise otuz yedi haber yaptığı görülmüştür. Genel olarak diğer

başlıklara bakıldığında çoğunlukla ulusal gazetelerin konularla ilgili daha çok haber yaptığı görülürken bu başlıkta yerel gazetelerin haber sayısı toplamının daha fazla olduğu görülmüştür. Böylece diğer konulara göre yerel ve ulusal basının 1961 Anayasası başlığında ortak paydada buluştuğu söylenebilir.

5.SONUÇ

Türkiye’de basının iktidar ile kurduğu ilişki geçmişten günümüze değerlendirildiğinde karmaşık, sorunlu ve çatışmalı dönemlerden geçtiği bilinmektedir. Basının kitleleri yönlendirmedeki önemli gücü düşünüldüğünde, iktidarların bu gücü kullanmak hatta kontrol altına almak konusunda istekli oldukları görülecektir. Siyasi iktidarlar tarafından bir şekilde kontrol edilmesi gereken bir güç haline gelen basının iktidar ile sorunsuz bir ilişki geliştirmesi kolay olmamıştır. Bu durumun basın ve iktidarlar arasında anlaşmazlıklara yol açtığı görülmüştür. Türkiye’de basının, siyasette önemli rol oynaması “ liberal demokrasilerde basının haber verme ve bilgilendirme işlevlerinin dışında, siyasal iktidarın desteklenmesi veya muhalif bir tavır benimsenmesi gibi konularda hangi düzeylerde belirleyici olduğu konusu bir soru işareti olarak ortada durmaktadır (Alacı, Babaoğlu, 2021: 342).

Çok partili hayata geçiş, DP’nin kurulması ve iktidara gelişi dönemlerinde basının aktif rol oynadığı görülmüştür. Bu dönemlerde basın, muhalif ve iktidar yanlısı olarak karşımıza çıkmaktadır. DP iktidarının son dönemlerinde ise basın açısından oldukça zorlu bir dönem olmuştur.

Askerin, halk tarafından seçilmiş olan hükümeti devirmesi demokrasinin kesintiye uğramasına yol açar. Olumsuzlukların yaşanmış olması bir meşruiyet zemini kurduğunu düşündürse bile, askeri yönetim dönemlerinin demokrasi, özgürlük, hukuk ve etik açısından ciddi sorun oluşturduğu bir gerçektir. 27 Mayıs 1960 tarihinde askerin, DP yönetimine yaptığı darbe ile seçimlere kadar olan dönemde demokrasi kesintiye uğramıştır. Bu nedenle MBK yönetiminin yapmış olduğu darbenin meşruiyeti için çaba gösterdiği görülmektedir. “Bunun için acilen bazı iyi niyetli girişimleri ortaya sermek, ülkenin geçirdiği demokrasi travmasının izlerini tamir edip, yönetimi olması gereken ellere yani siyasi kimliklere teslim etmek gerekmiş ve böyle bir emeli olanların da basını göz ardı etmesi mümkün olmamıştır” (Kaya, Avşar, 2019: 32-33). Bu açıdan; MBK Dönemi, Türkiye tarihinde ilk defa askeri darbe sonucu kurulan bir yönetim olduğundan dolayı basın ve iktidar ilişkileri bağlamında önemli bir konu olmuştur.

27 Mayıs’tan hemen sonra birçok şehirde ve Kıbrıs’ta “Hürriyet Mitingleri” adı altında halk kutlamalar yapmış komite üyeleri şehirleri ziyaret ederek vatandaşa 27 Mayısı anlatmıştır. Komitenin faaliyetlerini duyurmak için şehirlerde gazeteler okunduktan

sonra yetkililer tarafından köylere ulaştırılmış ve köy halkının da gündemi takip etmesi sağlanmıştır. Darbe sadece iktidarı değiştirmemiş yapılan düzenlemelerle ekonomik, dini, sosyal başta olmak üzere ve tüm alanlarda etkisini göstermiştir. Bunlarla birlikte askeri darbe siyasal yönetimin yanında toplumun hafızasına yerleşmiş ve oluşturulan toplumsal ittifakla DP iktidarının izleri silinmek istenmiştir. Halkın yönlendirilmesi açısından basın gücü bu süreçte daha da önemli hale gelmiştir. DP İktidarı ile ilgili *Ulus*, *Dünya* ve *Öncü*'de “düşük”, *Tercüman*, *Demokrat İzmir*, *Samsun Postası* ve *Milletin Sesi*'nde “düşük-sabık”, *Atayolu*'nda “sakıt- kuyruk” ifadeleri kullanılmıştır.

Askerin, yönetime geçmesi basın mensupları tarafından coşkuyla karşılanmış, bütün gazeteler 27 Mayıs'ı manşetlerine taşımışlardır. Özellikle DP yönetiminin Basın Kanununda yaptığı değişikliklerle basın üzerinde kurduğu baskı, gazetecileri askeri yönetimden yardım talep etmeye sevk etmiştir. Yönetiminin ilk günlerinde MBK tarafından alınan basınla ilgili kararlar basın mensupları tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır. Tutuklu gazetecilerin salıverilmesi ve açılan davaların düşürülmesi uygulamaları basın çalışanlarını memnun etmiştir. DP döneminde gazetecileri mağdur eden kanunlardan biri olan Neşir Yoluyla ve Radyoyla İşlenecek Cürümler Hakkındaki 6334 ve 6732 sayılı kanunlar, MBK Genel Kurulu'nda 6 Ekim 1960'ta çıkarılan 94 sayılı kanunla iptal edilmiştir. Bu iki düzenleme ve MBK'nin gazetecilerle yapmış olduğu toplantılar MBK'nin basınla iyi bir ilişki kurma isteğini göstermiştir. Komitenin 1960 Kasım ayında basına ispat hakkı vermesi basın çevrelerince MBK'ye güveni arttırmıştır. Üst üste gelen olumlu düzenlemelere ek olarak basın ahlak yasası kabul edilmiş basının kendi kendini kontrol mekanizması devreye sokulmuştur. Yapılan bu düzenlemeler basın ve MBK arasında olumlu ilişkiler kurulmasına yol açmış ve incelenen gazetelerde bu konulara ilişkin sadece olumlu haberlere rastlanılmıştır.

Basın ve MBK arasındaki yakın ilişki Basın İlan Kurumu ve Fikir İşçileri Kanunu tasarıları görüşülene dek sürmüştür. Gazete patronlarının tüm muhalefetine rağmen bu iki kanun tasarısı yürürlüğe girmiştir. İncelenen gazetelerden *Dünya* ve *Tercüman* da Komitenin bu kanun tasarılarını protesto ederek üç gün yayım yapmayan gazetelerdendir. İki gazete de bahse konu kanunların gazeteleri kontrol altına alacağını iddia etmiş ve bu kanunları DP hükümetinin tasarruflarına benzetmiştir. Sonuç olarak Komite, gazete patronlarını karşısına almış olsa da bu kez gazete çalışanlarıyla yan

yana yürüyerek onların sempatisini kazanmıştır. Daha önceki siyasal iktidarlar basınla ilişkilerini sadece gazete patronları ve başyazarlar aracılığıyla sürdürmüşlerdir. Basın sorunları da kağıt sıkıntısı, resmi ilan tarifeleri ve basının sansüre uğraması olarak görülmekteydi. Bu kanunların kabulü ve gazete patronlarının protestoları ile birlikte basın patronları, yöneticiler hatta vatandaşlar tüm gazete çalışanlarının basın için önemli olduğunu görmüşlerdir. Ayrıca gazete patronlarının boykotuna karşı birleşerek dayanışma gösteren gazete çalışanları MBK'nin desteği ile kendilerini yasal olarak güvence altına almışlardır.

Bu dönemde bazı gazeteciler tutuklandığı ve bazı gazetelerin belirli sürelerde kapatıldığı bilinmektedir fakat basın patronlarının ya da basın çalışanlarının bu iki kanun tasarısı dışında dayanışma halinde olduğu görülmemiştir. Tutuklanma ve kapatılma olayları ile ilgili incelenen gazetelerden sadece *Ulus*, *Hakimiyet Milletindir*, *Dünya*, *Öncü* ve *Milletin Sesi*'nde haber yapıldığı görülmüştür. Bu gazetelerde tutuklanma ile ilgili haberlerin içeriğinde yorum yapılsa da kapatılma ile ilgili haberlerde sadece Örfi İdare Kumandanlıklarının kararlarına rastlanılmıştır.

Bu süreçte MBK'nin çalışmaları ile Kurucu Meclis kurulmuş, yeni anayasa tasarıları hazırlanmış ve pek çok yeni kurum oluşturulmuştur. Komite demokrasiyi yeniden geri getirmek için yeni anayasa hazırlatarak seçimle bir yönetim kurulması için çabalasa da kendi içinde, orduda ve üniversitelerde yapmış olduğu tasfiyelerle rahatsızlık uyandırmış ve böylelikle demokrasiyi, demokratik olmayan bir sistemle kurmaya çalışmıştır.

Darbenin meşruiyeti ve askeri yönetim yanlısı bir basın oluşturmak için *Öncü* çıkarılmıştır. Darbeye dönemde birçok gazete destek vermiştir bu gazetenin farkı MBK'nin görüşlerini yayması ve Komiteye bağlılığıdır. Bu gazete 27 Mayıs'a olan desteğinin her zaman altını çizerek darbenin ve MBK'nin meşruiyetini sağlamaya çalışmıştır. Gazetenin bu dönemde iki defa belirli sürelerde yayını durdurulmuş olmasına rağmen MBK ile ilgili karşıt haber yaptığına rastlanmamıştır.

İncelenen süreli yayınlarda, ulusal basında komitenin yaptığı icraatlar o günün manşetine taşınıp ayrıntılı haberler yapılırken ulusala kıyasla yerel basında bu faaliyetlere kısaca yer verildiği ve yerel olayların gündemi daha çok meşgul ettiği görülmüştür. Özellikle yüksek tirajlı ulusal gazeteler, darbeyi meşrulaştırmak adına yayınlar yaptığı, DP iktidarının yaptığı bütün faaliyetler haksız ve ülke aleyhine

yapılan eylemler olarak gösterildiği görölmüştür.

Genel olarak MBK yönetimi, basınla ilgili yaptığı kanuni düzenlemeler, verdikleri demeçler, meclis kayıtlarında bulunan görüşleri ile basının özgür olması gerektiği söylemlerinde bulunmuşlardır. Fakat özü itibariyle otoriter bir niteliğe sahip olan askeri yönetimin demokratik ve özgürlükçü uygulamalarının sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Yassıada mahkemelerindeki fotoğraf satışı, yargılama sonuçlarının kontrolü, yazdığı yazılardan dolayı tutuklanan gazeteciler ve belirli süreler içinde yayını durdurulan gazeteler MBK tarafından basına vaat edilen özgürlüğün sınırı olduğunu göstermektedir. Ayrıca darbe öncesi hem iktidar yanlısı hem de muhalefeti eleştirebilen gazeteler görölürken, darbenin etkisiyle bazı haber içerikleri komite yanlısı diğer çoğu gazetenin haberleri ise yorumdan uzak bazen kanun metni bazen de tebliğler şeklinde verdikleri görölmüştür.

KAYNAKLAR

- Ahmad, F. (1996). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945- 1980)* (A. Fethi, Çev). İstanbul: Hil Yayınları.
- Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (Y. Alogan, Çev). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Ahmad, F. (2007). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye* (S. Karadeli, Çev). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Alacı, B. ve Babaoğlu, R. (2021). *27 Mayıs Sürecinde Türkiye'deki Basın Politikaları*. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 17, 33, 317- 345.
- Alkan, M.Ö. (2016). “27 Mayıs'tan Propaganda Hatıraları” Atlas Tarih, 41, 124-129.
- Aslan, K. (2021). *27 Mayıs Darbesi Sonrası Ekonomik Politika, Uygulama ve Kurumlar (1960-1965)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Atuk, F. G. (2020). Medya ve İktidar İlişkisi Bağlamında Demokrat Parti'nin İlan ve Reklam Politikaları. Erciyes İletişim Dergisi, 7(1), 533-556.
- Altan, M. (2012). *Darbelerin Ekonomisi*. İstanbul: Hemen Kitap.
- Avcı, S. (2000). *Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi Sonuçları*, Coğrafya Dergisi, 8, 29-70.
- Başgil, A.F. (2014). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Boratav, K. (2003). *Türkiye İktisat Tarihi 1902-2002*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Boratav, K. (2005). *1980'li yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Börklüoğlu, L. (2017). *27 Mayıs Askeri Darbesi Sonrasında Ordu İçinde İktidar Mücadelesi: Milli Birlik Komitesi ve Silahlı Kuvvetler Birliği*, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 13-28.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Milli Birlik Komitesi Tebliğleri, 07 Temmuz 1960, 1.10.1.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Haftalık siyasi mizah gazetesi Tef'in ayırıcı manalar taşıyan karikatürler koymamaları için telkin edilmeleri, 16.12.1960, 55-341-6.
- Cangöz, İ. (1996). *Türk Basınında Tutundurma (Promosyon) Çıkmazı ve Ansiklopedi Kampanyası*. Kurgu Dergisi, 14, 183-200.
- Çelikoğlu, A. (2021). *Bir Darbeci Subayın Anıları 27 Mayıs Öncesi ve Sonrası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Demirci, A. Ve Düvenci, Y.R. (2018). *Bir Mücadele Gazetesi! Demokrat İzmir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Demirel, F.G. (2010). *Türkiye'de İlan Reklam Politikaları (1950- 1960)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Emre, A.E. (2001). *Demokrat Parti ve Basın Rejimi (1950- 1954)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Emre Kaya, A. E. (2015). *Bir Trajediye İktidar ve Muhalefet Cephesinden Bakışlar 6-7 Eylül Olaylarının Ulus ve Zafer Gazetelerinde Temsili*. İletişim: Araştırmaları Dergisi, 12, 76-123.
- Emre Kaya, A. E. (2020). Liberal Medya Etiğinin Sorgulanması ve Alternatif Medya Etiğinin Türkiye Haberciliği Üzerinden Değerlendirilmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(1), 283-299.
- Erkanlı, O. (1972). *Anılar... Sorunlar... Sorumlular*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Faik, B. (2003). *Matbuat Basın Derkeen... Medya*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Harpas, K. (2015). *Türk Siyasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2001). *Tarih Üzerine*. (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Kabacalı, A. (1990). *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (2015). *Türk Siyasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaynar, İ.S. (2022). *1960 Askeri Müdahalesinin Türkiye’nin İktisadi Politikalarına Etkisi, Yasama Dergisi*, 45, 121-144.
- Keyder, Ç. (2014). *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kılıç, A. (2020). *27 Mayıs 1960 Darbesinin Eğitim Hayatına Etkileri*. Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2) , 89- 110.
- Erkelli Kızıl, N. (2011). *Hukuk- Ahlaki İlişkisi Bağlamında Basın Ahlakını Basın Mesleğinde Saygınlığın Sağlanmasındaki Rolü ve Önemi*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 56, 115-131.
- Koçak, C. (2010). *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları (2 Haziran 1960- 6 Kasım 1961)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnternet: TRT Haber Web Sitesi, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/darbeciler-adnan-menderesin-sorgu-fotograflarini-acik-artirmayla-satmis-365288.html> Erişim Tarihi: (02.08.2023)
- İnternet: TBMM Web Sitesi, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.meclis_donemleri?v_meclisdonem=0 Erişim Tarihi: (03.09.2023).
- İnternet: TBMM Web Sitesi, https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt4/Cilt4.pdf Erişim Tarihi: (25.12.2023).
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:1, İkinci Birleşim, 11.07.1960.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:2, On sekizinci Birleşim, 06.10.1960.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Tutanakları, Cilt:2, Yirmi birinci Birleşim, 11.10.

- 1960.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:3, Kırk ikinci Birleşim, 29.11.1960.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:5, Altmış sekizinci Birleşim, 02.01.1961.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:5, Altmış dokuzuncu Birleşim, 03.01.1961.
- Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Cilt:5, Yetmişinci Birleşim, 04.01.1961.
- Nalçaoğlu, H. (1999) *Kültür ve İletişim*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Nesimi, A. (1977). *Yılların içinden*. İstanbul: Gözlem Yayınları
- Neziroğlu, İ. ve Yılmaz T. (2013). *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, Cilt: 2, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları.
- Öğreten, C. (2022). *Karma Ekonomi Sistemi Bağlamında Milli Birlik Komitesi'nin Ekonomi Politikalarının Değerlendirilmesi (27 Mayıs 1960 – 27 Ekim 1961)*, Meditarreanean Journal of Humanities, 12, 53-67.
- Özdemir, H. (2002). *1960- 1980 Dönemi*, H. Güzel içinde, Türkler 17.Cilt, (15-47), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Soysal, İ. (1964). “*Bir Türk Şairinin Ölümü*”, Yön Dergisi (3) 86, 8-9.
- Sürelî Yayın: Atayolu Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Demokrat İzmir Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Demokrat Türkiye Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Dünya Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Hakimiyet Milletindir Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Kudret Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Milletin Sesi Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Öncü Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Samsun Postası Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Son Posta Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Tercüman Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Sürelî Yayın: Ulus Gazetesi, (Mayıs 1960- Ekim 1961).
- Şahin, M. (2017). *Öncü: 27 Mayıs Askeri Darbesinin Ardından Çıkan Bir Gazetenin Tarihi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şahin, M. (2020). *Öncü: 27 Mayıs Askeri Darbesinin Ardından Çıkan Bir Gazetenin Tarihi*. Akdeniz Üniversite İletişim Fakültesi Dergisi, 33, 251- 274.
- Şapolyo, E. B. (1971). *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın*, Ankara: Güven

Matbaası.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 73. İnikat, 06.06.1956.

T.C. Resmi Gazete, 18.06.1946, No: 6336.

T.C. Resmi Gazete, 17.03.1954, No: 8660.

T.C. Resmi Gazete, 30.05.1960, No: 10515.

T.C. Resmi Gazete, 14.06.1960, No: 10525.

T.C. Resmi Gazete, 11.07.1960, No: 10548.

T.C. Resmi Gazete, 05.10.1960, No: 10621.

T.C. Resmi Gazete, 12.10.1960, No: 10627.

T.C. Resmi Gazete, 22.08.1960, No: 10584.

T.C. Resmi Gazete, 07.10.1960, No: 10623.

T.C. Resmi Gazete, 12.10.1960, No: 10627.

T.C. Resmi Gazete, 02.11.1960, No: 10644.

T.C. Resmi Gazete, 30.11.1960, No: 10668.

T.C. Resmi Gazete, 05.12.1960, No: 10672.

T.C. Resmi Gazete, 13.12.1960, No: 10678.

T.C. Resmi Gazete, 06.01.1961, No: 10700.

T.C. Resmi Gazete, 09.01.1961, No: 10702.

T.C. Resmi Gazete, 10.01.1961, No: 10703.

T.C. Resmi Gazete, 12.01.1961, No: 10705.

T.C. Resmi Gazete, 31.05.1961, No:10816.

Tikveş, Ö. (2011). *Basında Kendi Kendini Kontrol Sisteminin Hukuki Yönü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 34, (1-4), 184-200.

Topçu, İ. Topçu, S. (2017). *Adnan Menderes'in Yargılanması ve İdamı*, Akademik Bakış Dergisi, 61, 59-80.

Topuz, H. (1996). *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi Davalar, Hapisler, Faili Meçhul Cinayetler ve Holdingler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Topuz, H. (2018). *2. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tuğluoğlu, F. (2019). *1961 Anayasa Referandumu ve DP Tabanı*. Gazi Akademik Bakış Dergisi, Cilt 12, 24, 135-162.

Tuna, I. (2020). *27 Mayıs'ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 40, 227- 251.

Türk, A. (1995). *27 Mayıs ve Gerçekler*. İstanbul: Kamer Yayınları.

Ulusoy, B. (2012). *Milli Mücadele, Propaganda, ATATÜRK ve Basın*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Sayı 20, 55-64.

- Utku, C. (2021). *27 Mayıs 1960 Anıları İhtilal Mektupları*. İstanbul: Halk Kitabevi.
- Üstün, H. (2000). *Babıali’de Dokuz Patron Olayı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yassıda Duruşma Tutanakları, 1960, Esas No: 1.
- Yassıda Duruşma Tutanakları, 1960, Esas No: 2.
- Yavuz, E. (2017). *1960 Darbesi Sonrası Basında Algı Yönetimi ve Propaganda (Cumhuriyet- Hürriyet- Milliyet Gazeteleri Örneği)*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (63), 95-119.
- Yücel, H. (2017). *Cumhuriyet Ekonomisinin Kuruluşu ve Gelişimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Weiker, W. (1967). *1960 Türk İhtilali* (M. Ergin, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi* (Y. Gönen, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- (1963). *10 Ocak ve Ötesi*. İstanbul: İstanbul Gazeteciler Sendikası Yayınları.

EKLER

EK-1. Basın İlan Kurumu Tarafından Alınan Yanıt

Genel Müdürlük İlan <gmlan@bik.gov.tr>

📧 Tümünü yanıtla | ▼

6.03 (Çar) , 14:03

Nadire TURAN KARAKURT; Kurumsal İletişim Müdürlüğü

Inbox

Sayın Nadire TURAN KARAKURT

1 Mart 2024 tarihli Bilgi Edinme Başvurunuzla alakalı olarak yapılan inceleme neticesinde, resmi ilan alan Gazetelere ilişkin bilgilerin Kurumumuz arşivlerinde 1965 yılı ve sonrasına ait olması sebebiyle başvurunuzla alakalı herhangi bir işlem yapılmasına imkan bulunmamaktadır.

Bilgilerinize sunulur.

Basın İlan Kurumu (www.bik.gov.tr) / İlan Portalı (www.ilan.gov.tr)

Telefon: Faks:

Yasal Uyarı : Bu elektronik posta işbu linki kullanarak ulaşabileceğiniz Koşul ve Şartlar dokümanına tabidir <http://www.bik.gov.tr/yasal-uyari.html>

Bir dağcılık heyelinin başkanı

KATİPİNDİ KİTAP, 28 (A.P.) — İsviçreli dağcıların müessesesi bu hafta, bugün Avrupa'da birer gün 12. KATİPİNDİ (Dünya) dağıtım servisiyle yayımlanıyor. 28.000 kalem yayımlanıyor. Bu yıl dağıtım gücü kadar temin edilemeyecek kadar azdır.

DÜNYA

HEP BU VATAN HEP BU HALK İÇİN

Cumru 27 Mayıs 1960 25 Kr.

Adres: DÜNYA Tel: 22 43 15 - 22 48 48

Nükleer uçak için ödenek

WASHINGTON, 26 (A.P.) — Temsilciler Meclisi bu hafta nükleer uçak için her yıl 10 milyon dolarlık bütçe talep ediyor.

ORDU BU GECE 3 de İDAREYİ ELE ALDI

Türk Silâhlı kuvvetleri Türkiyenin her yerinde duruma hâkim olmuş ve idareyi ele almıştır

İstanbul Vali ve Belediye Reisi gine Tuğgenal Refik Tulga getirildi

Kabineye mensup şahsiyetlerin Türk Silâhlı Kuvvetlerine sığınmaları istendi

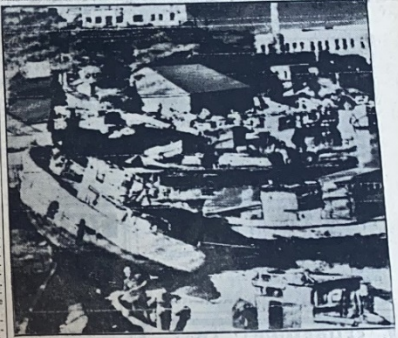
Vatandaş ordunun vazifesini kolaylaştır radyonu dinle!

Dün gece sabaha karşı saat 3 ten itibaren Türk silâhlı kuvvetleri Türkiye'nin her yerinde idareyi ele almışlardır. Milletçe ümit ettiğimiz demokratik rejimin tahakkuku için yapılan bu hareketin hiç bir zümreye karşı olmadığı bildirilmiştir. En kısa zamanda ordunun hakemliği altında yapılacak dürüst seçimler memleketin kaderini tâyin edecektir. Silâhlı kuvvetlerin bildirdiklerine göre vatandaşın ordunun vazifesini kolaylaştırmakta Türk milletine has olgunluk ve dayanışmayı göstermesi tabii sayılmaktadır. Sabaha karşı Ankara radyosundan Türk silâhlı kuvvetleri adına yapılan konuşmalarda, ittifaklarımızıza bağlı olduğumuz, Nato ve Cento Paktlarına riayetkâr bulunduğumuz ehemmiyetle belirtilmiştir. Türk silâhlı kuvvetleri, Vatandaşın devamlı olarak radyolarını açık bulundurmasını ve nesredilecek tebliğleri dikkatle dinleyerek uymasını istemektedirler.

Silâhlı Kuvvetlerimiz kabine üyelerinin kendilerine sığınmalarını canlarının emniyet altına alınması bakımından uygun bulunmaktadır. Türk silâhlı kuvvetleri, herhangi bir karışıklığa meydan vermemek üzere ikinci bir tebliğe kadar, askerî şahıslar haricinde hiç kimsenin sokağa çıkmasını ehemmiyetle rica etmişlerdir

Kurucu meclis teşkil ediliyor

Silahlı kuvvetler milletin ve yabancı dostlarımızın emniyeti tekeffül ettiğini bildirdi

DENİZ KABIRIYCA — Biliyorsunuz ki dün gece saat 3'te, İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, bütün büyük şehirlerde, silâhlı kuvvetler milletin ve yabancı dostlarımızın emniyeti tekeffül ettiğini bildirdi. Silâhlı kuvvetlerin bu hareketi, Türkiye'nin demokratik rejimin tahakkuku için yapılmıştır. En kısa zamanda ordunun hakemliği altında yapılacak dürüst seçimler memleketin kaderini tâyin edecektir. Silâhlı kuvvetlerin bildirdiklerine göre vatandaşın ordunun vazifesini kolaylaştırmakta Türk milletine has olgunluk ve dayanışmayı göstermesi tabii sayılmaktadır. Sabaha karşı Ankara radyosundan Türk silâhlı kuvvetleri adına yapılan konuşmalarda, ittifaklarımızıza bağlı olduğumuz, Nato ve Cento Paktlarına riayetkâr bulunduğumuz ehemmiyetle belirtilmiştir. Türk silâhlı kuvvetleri, Vatandaşın devamlı olarak radyolarını açık bulundurmasını ve nesredilecek tebliğleri dikkatle dinleyerek uymasını istemektedirler.

Rus teklifi reddedildi

B. MİLLETLER New-York, 26 (A.P.) — B. Milletler Birliği Güvenlik Konseyi bugün, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Çin'in önerdiği, Rus teklifini reddetti.

Rusya Amerikan Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Çin'in önerdiği, Rus teklifini reddetti.

Selâm Sana

Bedii FAHİ

TÜRK ORDUSU, YALNIZ HARP MEYDANLARINDA DEĞİL, DEMOKRATİK NİZAM VE MUHAFAZASI ALINDA DA, BÜTÜN DÜNYA'YA NASIL SAKSİLİZ BİR AZİM KALEMİ OLMUŞTUR. BUGÜN İSTE EN BELİG ŞEKLİDE GÖSTERİYOR.

DEMOKRASİNİN İÇİNE DÜŞÜRÜLDÜĞÜ BUHAN ARTTIK, TÜRK SİLÂHLI KUVVETLERİNİN HAKEMLİĞİ ALTINDA YAPILACAK ADİL VE DÜRÜST SEÇİMLERLE SİYASİ HAL YOLUNA GİRECEK.

TÜRK MİLLETİNİN, HER TÜRLÜ PARTİ FARKLARININ ÜSTÜN

Devlet Mühürü

Türk Silâhlı Kuvvetleri (27 Mayıs 1960) Memleketin idaresine el k o y d u

Sahibi :
Mehmet BURÇ

Tesis Tarihi
8/Mayıs/1938

İdare Yeri : İnönü Caddesi
No : 85 Antakya—HATAY

Atayolu

ADIMIZ YOLUMUZDUR

Cumartesi
28 Mayıs
1960

Yıl : 22
Sayı : 5005

Telefon : 1117 —
Telgraf : ATAYOLU

GÜNLÜK. CUMHURİYETÇİ. SİYASİ HALK GAZETESİ

Orgeneral Cemal Gürsel Millî Birlik Ko- mitesi Başkanlığını ve Türk Silâhlı Kuvvet ler Başkumandanlığını d e r u h t e etti T ü r k i y e Büyük Millet Meclisi dün teshedildi

Minnet ve Şükran

Türk ordusu, Türk tarihinin kötü akışını bir kerre daha değiştirdi.

Dünya, dünya olalı, savaş meydanlarında barikalar yaratan, en (Sonu 4 üncüde)

Tevkif edilmiş Subaylarla Millî ideolojimize aykırı hareket ve fiilleri olmayan mevkuf talebeler bugün serbest bırakıldı—Siyasî partilerin faaliyeti men edildi

27 Mayıs 1960 cuma günü gece yarısından itibaren Türk Silâhlı Kuvvetleri, bir Kurucu Meclis Korumak maksadıyla muvakkat idareye el koymuş bulunmaktadır.

Dün sabahın erken saatlerinde radyolarını açan vatandaşlar, Türk Silâhlı Kuvvetlerimizin vatandaşları radyolarının başına davet eden sesi ile karşılaşmışlar ve Kara, Deniz, Hava

bütün Türk Silâhlı Kuvvetlerinin el birliği ile idareyi ele aldıklarını öğrenmişlerdir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerimizin, Türk milletine yayınladığı bir beyanname, bu hareketin müşterek işbirliği sayesinde kâsırsız başarıldığı, Türkiye dahilinde bütün Garnizon Komutanlarının o yerin mülki ve askeri idaresi ne el koyacakları, bir kurucu meclis teşkil olunarak en kısa zamanda âdil ve serbest seçimler yapılacağı, kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatan dağını kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele gö-

Cumhurbaşkanı ve hükümet erkânı nezarat altında

Millî Birlik Komitesinin yayınladığı bir diğer tebliğe göre, başta sabık Cumhurbaşkanı olmak üzere Meclis Reisi, Başbakan ve bütün sabık hükümet erkânı ile Erkânı Harbiye Reisi, Kara Kuvvetleri Kumandanı ve Ankara Örfî İdare Kumandanı nezarat altına alınmışlardır.

Millî Birlik Komitesi'nin 18 Numaralı Tebliği

- 1 — Türk Silâhlı Kuvvetleri bütün yurttaki Türk milletinin müzaheretini ile kan dökmeksizin duruma tamamen hâkimdir.
- 2 — Sayın İsmet İnönü ve arkadaşları sıhhat ve selâmettedirler.
- 3 — Sabık Hükümet erkânı, tamamen emniyet altına alınmışlardır.

Vatandaşlarımızın bilgilerine sunarım.

Türk Silâhlı Kuvvetleri
Başkumandanı
Ve Millî Birlik Komitesi
Başkanı Org. Cemal Gürsel

Sabık Başbakan Menderes Kütahya yolundayakalandı

Millî Birlik Komitesinin (8) numaralı tebliğine göre, sabık Başbakan Adnan Menderes ve sabık Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Kütahya yolunda yakalanarak Ankara'ya götürülmüş ve diğer hükümet erkânı gibi muhafaza altına alınmıştır.

CUMARTESİ

28 Mayıs 1960

Yıl : 19 Sayı : 3060

Fiyatı : 10 kuruş

Telefon : 2296

Samsun Postası

Günlük siyasî memleket gazetesi

İdarehane
Kâzımpaşa cad. No. 109
Basıldığı yer :
Ahali malhasası Samsun
Sahibi : Salih Güvenli
Mesulî müdür Huriî Yağış

Kara, Hava ve Deniz Silâhlı Kuvvetlerimizin Millî inkilâp hareketi

Devletin Bütün idaresini ve Silâhlı Kuvvetlerinin emir ve Kumandasını Orgeneral Cemal Gürsel Deruhte Etti

Or general Cemal Gürsel'in Türk Milletine Hitabesi

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 1. NUMARALI TEBLİĞİ

Ankara, 27 (Türkiye Radyoları) — 1- Silâhlı kuvvetlerimiz tarafından emniyet altına alınan devlet ve hükümet mensupları şunlardır.

Reisicumhur, Meclis Reis-i Dahiliye Vekili, Millî Savunma, Nafia, Gümrükler, Tica-let, Adliye vekilleri, Erkânı Harbiye reisi, Kara kuvvetleri kumandanı, Ankara Orfi İdare kumandanı, Jandarma Umum kumandanı,

2- Yurttaki bütün idare amirleri, vali, kaymakam ve nahiye müdürleri mahallî askeri kumandanlıkların emrinde. Askeri Komandanlıklar bölgelerindeki hükümet azaalarını muhafaza altına alacak-

lardır. Her askeri bölge komutanlığı muntakalarındaki kara, deniz ve hava trafiğini sıkı bir kontrol altına alacaklardır.

Yurt dışına her hangi bir vassa ile çıkış sureti katiyede yasaktır.

Silâhlı kuvvetler men supları haric, resmi ve özel müesseselerdeki vazifeli ikinci bir emirle vazifelerine bağlayabilecek lezdir.

Vatandaşların günlük ihtiyaçlarıyla, her türlü sağlık tesis ve servisi kumandanlığın kontrol ve mürakabası altında normal hizmetlerine devam edeceklerdir.

Amme asayiş ve nizamı bozucu bütün hareketler her türlü siyasî parti teşahhürleri sureti katiyede yasaktır.

bu gibi fiillere tegebbüs edenler ağır şekilde cezalandırılacaktır. Vazifeli bütün askeri şahısların ve recekleri emirle itaat edilmesi silâhlı kuvvetlerimizin başarıdığı bu millî inkilâp hareketinden asla endişe etmemelerini buhar ve sükûn içinde müteakip tebligatları intizar etmeleri rica olunur.

Millî Birlik Komitesi Başkanı Or General Cemal Gürsel

«Devletin idaresine el koydum. Derhal bütün vatandaşlara şunu ifade etmek isterimki, asla bir diktatör olmak hevesinde değilim. Demokrasiyi kuracağım»

Ankara 27 (Türk Radyoları) AZİZ TÜRK MİLLETİ
«Bir aydınberî memlekette ceryan eden ve millî süratle korku buhranlara sürükleyen hadiseleri biliyorsunuz, bu gidişin

memleketi kanlı bir karedes kavgasına götürmekte olduğunu her aklı başında vatandaş takdir ettiğine kanim. Dünya ahvalı her gün biraz daha kötüye doğru giderken bu şursuz politika itibarıyla bütün vatandaşları dâhil olmakta. Bu hal neresine kadar gidecek? Bu fecî akibete hisis ve alâkasız seyretmek hainlik lâzım?

İşte vatandaşlarımız bu ahvali ıstırah içinde aylardan beri düğündüm, ve bu zevata çıkar yolları gösterdim. Fakat onlar kapıldıkları politika itibarının şuurlarına verdiği bozuluk dolayısıyla dinlemediler. Bu işi zorla yürütmek sev dâsına döğülür.

Çıkarılan kanunlar, teklip edilen hareketler Türk

milletini zincire vurmak kasdinde olduklarını gösteriyor. Bu aşuda böyle bir idarenin böyle bir harekete olabileceğini tasavvur etmek Türk Milletini hareketsiz, hisis bir sürü olarak kabul etmek demektir. Hayır vatandaşlar, Türk milleti hisis bir sürü değil, belki bir çoğu okuma yazma bilmez. Fakat Atatürk bir inkilale daha çok okumuş, yazmış olan milletlerden daha çok fikri selime, aklı selime, vicden ve vakara sahiptir. İşte bu düğünceler ve mülâhasalarla bu fecî gidiş son vermeye karar verdim. Devletin idaresine el koydum. Derhal bütün vatandaşlara şunu ifade etmek isterimki, asla bir diktatör olmak hevesinde değilim. Bütün emelim süratte bu memleketi temiz, hür, demokratik bir nizam kurmak, devletin idaresini milletin idaresine terk etmektir. Bana inanınız ve güveniniz. Bütün milletin benimle beraber olduğuna inanıyorum. Bana menfaat perestler, midesi, vicdanı paraya bağlanmış olan

Devamı 2 de

Meclis Fesh Edildi ismet inönü sıhhat ve selâmette

Sabık Hükümet Erkânı muhafaza altında

18 NUMARALI TEBLİĞ

1- Türk Silâhlı kuvvetleri bütün yurda, muhterem Türk milletinin gayretleriyle kan dökmeksizin duruma hakim bulunmaktadır.

2- Sayın İsmet İnönü ve arkadaşları sıhhat ve selâmettedirler.

3- Sabık hükümet erkânı da emniyet altında-

dır. 4- Meclis feshedilmiş tir. Parti faaliyetleri men edilmiştir durumu vatandaşların bilgilerine arz ederim.

Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkumandanı Millî Birlik Komite Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel

Gazeteler artık renkli resim basabilecek

(İng. HB.) Renkli resim basma mahasında mühim haberler alınmış bulunmaktadır. Denemeler esnasında 12 saat zarfında renkli bir fotoğraf çekilmiş developpe edilmiş ve gazete kâğıdı üzerine basılmış dört renkli bir seri Klige basılmış ve tam renkli bir broğür basılıp dağıtıl-

mıştı. İngilterenin en meşhur mecmualarından olan Country Life, mecmuasının 2.700 sayfa mürabbatı bir bina içinde faaliyete geçirdiği renkli resim klige stüdyosunda yapılan bu denemenin neticesi olarak bundan böyle gazetelerin de renkli resimlerle süsülü olarak yayınlanabilecekleri anlaşılmıştır.

Türk Ordusu bir kere daha tarihi vazife karşısında

Millî Birlik Komitesi 6 Numaralı Tebliği Ankara, (Türkiye Radyoları) 27 1- Türk Ordusu bir kere daha tarihi bir vazife karşısında bulunmaktadır. Bu vazife dahilinde memleketi buhran ve felâkete sürüklemek isteyen bursî politikacıların einden kurtarmaktır.

2- Devletin bütün idaresini ve bütün Türk silâhlı kuvvetlerinin emir ve kumandasını deruhte ettim. arkadaşlarımdan yardım ve müzaheret beklerim. Millî Birlik Komitesi Reisi Orgeneral Cemal Gürsel

Samsun garnizon Kumandanlığının Samsun halkına Tebliği

27 Mayıs 1960 saat 17 20

1- Yarın 28 Mayıs 1960 Cumartesi Günü Samsun'da pazar yapılmıyacaktır.

2- Lokantalar içki vermemek suretiyle saat 20 ye kadar açıktır. Saat 21 den 5 ge kadar sokaka çıkma yasaktır. acil ihtiyacı olan vatandaşlar askeri emniyet kuvvetlerinden izin alacaktır.

3- Un Fabrikası ve Fırımlar daima açık ve faaliyet halinde bulunacaktır.

4- Kalveler, alenmalar ve barlar daima kapalı kalacaktır.

5- Bütün imalâthaneler ikinci bir emre kadar kapanacaktır.

6- Şehir dahilinde beş kigiden fazla gruplar halinde dolaşmak yasaktır.

7- Maçlar yapılmıyacaktır.

8- Ev, dükkân, yazıhane ve buna mümasil yerlerde gruplar halinde toplanmak yasaktır.

9- Emniyet muntakalarında sabahı kadar devriyeler gezdirilecek, şehrin emniyeti ve asayişiyile garnizon kumandanlığınca verilen emirlerin tamamen tatbiki temin edilecektir.

10- 28 Mayıs 1960 cumartesi günü saat 9 dan itibaren bütün resmi daireler (Bankalar Haric) normal vazifelerine bağlayacaktır.

11- Her hangi bir müskülü veya müracaatı olan vatandaşların 2117 ve 2194 numaralı telefonlardan sormaları rica olunur.

Samsun garnizon K. Yarbey Turan Ergünger

Türk Silâhlı Kuvvetleri idareyi ele aldı

Ankara, (Türkiye Radyoları) 27 Bugünden itibaren Türk Silâhlı kuvvetleri en kısa bir zamanda millî seçime götürecektir bir kurucu meclis kurmak maksadiyle muvakkat idareye el koymuş bulunmaktadır. Demokrasi için düğüğü buhran ve son müasif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadiyle Türk silâhlı kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır. Bugünden itibaren bütün Türkiye deniz hava ve kara silâhlı bütün kuvvetlerin ele vererek memleketin idaresini eline almıştır.

Adnan Menderes yakalandı

Türkiye Radyoları, 27 — Başvekil A. Menderes ve Maliye Vekili H. Polatkan Kütahya yolunda yakalanarak Ankara'ya getirilmiş ve diğer hükümet erkânı gibi muhafaza altına alınmışlardır.

Millî Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel

DEMOKRAT Türkiye

HÜRRIYETİN BESİGİDİR

29 Haziran 1960

Urfada Çıkar Günlük Siyasi Gazete

Devlet Nüshası

YIL: 2 SAYI: 123 ŞİMDİLİK PAZARTESİ ve PERŞEMBE GÜNLERİ ÇIKAR Fiyatı 15 Kuruş 9/6/1960 Perşembe

Hürriyete kavuşmamız tesit edildi

İmân Seli Halinde Caddeden Akan Urfalılar Ordu Mensuplarına Sevinç Tezahürleri Gösterip Omuzlara Alıyorlardı. Ellerde Bayraklar Cemâl Ve Cemâl Paş'la in Resimleri Vardı

Millî Selâmet ve Refah Uğrunda...

Yazan: Mahmut Celâl ÖNCEL

— Urfa Askeri Valisi ve Garnizon Kumandanı Sayın Tuğgeneral Celâl Erikan'a ithaf —

Bu yazım Urfada müteşir 12 Ocak/1958 tarih ve 2523 sayılı Akgün gazetesinde neşir edilmiştir.

Bu yazı ile mürakabadan mahrum bir idareyi ikaz ve tenkid etmiştim. Bu yazı sebebiyle gazete sahibi de tazyik edilmişti.

Kavurthan zamanında (H. 433) germanda rahat, bolluk ve refah artmıştır. Bir seferden avdetinde, kendisine narhların arttığı ekmeklerin şiş ve siyah olduğu haberi verilmiş. Kavurt, hemen o yere varmış. Ve topladığı esnaf ve ekmekçilerle şöyle konuşmuş:

Kavurt — Ben buradan gidince memleketinize çekirgemî yağdı?

Ekmekçiler — Hayır.

K — Bir düşman ordusunu geldi?

E — Hayır.

K — Semâvi bir afetmi oldu?

E — Hayır.

K — Ben buradan gittikten sonra umumi masarif yarı yarıya indi. Bugün ekmeğin 120 batmanı bir dinara satılmıyordu.

Nihayet narhı arttıran ve hilleli iş yapanlardan bir kaçını furuna atıp diri diri yakmıştır.

Kavurthan kuzu ve oklak eti yemez kesilelerini de yasak etmiştir. Çünkü Kavurt demişki, bir kuzu ve bir oklak şimdi bir adamı doyura bilir. büyürlerse yirmi adam yer. yiyecekleri otta bedevadır. Sora bu etlerin besi kuvveti azdır.

Bugün avrupalılarda kuzu ve oklak eti yemezler.

Biz, Şimdi, Kuzu ve oklakların yenmesinden vaz geçtik, nesillerini çoğaltan analarını, Her gün kaybediyoruz. Hemde nereye gittiklerini bildiğimiz halde..

Gazetelerimiz et kılığını yazarlar bizim etiklerde yadellerin mezbahalarını doldururlar.

Bugün Türkiyede ordumuzun ve Urfada Sayın Tuğgeneral Celâl Erikan'ın sayesinde murakaba teessüs etmiş, keyfi idare yıkılmış uydurma pahalılık geçmiş, herşey normale doğru yönelmiştir.

2/Haziran/1960 günü.

27 Mayıs 1960 da Demokrasimizin içine düştüğü buhrandan kurtuluşu tesit için gençler bir toplantı tertipletiler.

Gençlerin dağıttığı beyanname

vasıtasile devlet üzerine halk öğleden sonra yavaş, yavaş kitle halinde Aynizeliha parkına akın ediyordu.

Park hınca hünç dolmuştu. Herkes ulvi bir heyecan içinde yüzüyor hürriyetin verdiği sevinç içinde bir Bayram havası yaşıyordu. Hatırların hitabeleri ise ha'kın heyecanını arttırıp onları büsbütün coşturdu.

Park artık adam almaz olmuştu. Hükümet konağına müteveccihen yola çıkıldı. Yollar insan seliyle dolup taşmıştı. Bütün Urfa yolları düşmüştü. Her yer Bayraklarla donatılmış ellerde Bayraklar Cemâl Paşanın, Mustafa Cemâl Paşanın resimleri, «Yaşasın Ordu» yazılı dövizler vardı. Marşlar söyleniyor, «Yaşaya Şaşa Cemâl Paşa çok yaşa» sadaları Semayı dolduruyordu.

Bu Hürriyet şıku, coşkun imân seli bu şekilde Hükümet Konağına geldi. Orada hazırlanmış olan hopperler vasıtası ile gençlerin hitabı pek içliydi. Bu hitabeler göz yaşlarıyla, sık sık alkış ve hevecan âvazlarıyla kesilerek dinlendi. Şiirler ise halkı büsbütün coşturdu. Onları coşkun bir seylâb haline getirdi. Bu sel aynı coşkunlukla Atatürkün Büstüne Çelenk koyup saygı duruşu yaptıktan sonra vakarla dağıldı. Bize, Hürriyete kavuşmamızı teside meydin veren Tertip Hey'eti gençleri tebrik ederiz.

Sayın Tuğgeneral Celâl Erikan Vali ve Garnizon Kumandanı U r f a

Urfa Verem Savaş Derneği İdare Hey'etinin 30/5/1960 günü Başkan Dr. Ruhi Göksel, Muhtısp Üye Avukat Halil Balkis, Üye Dr. Besim Gürel, Üye Cemil Hacıkamiloğlu ve Üye Mehmet Göncünün iştirâkile yaptığı toplantıda; Zâtialilerimizin Verem ve Veremle ilgili faaliyetlere karşı göstermekte oldukları yakın alâka ve müzaheretini müşahade ettiklerini karar altına almış ve Zâtialilerinin yüksek Direktif ve bilgilerinden müstefit olmak aynı zamanda şükran ve hürmetlerini izhar etmek için Derneğin Fahri Başkanlığına ittifakla seçmişlerdir.

Derneğimiz Başkanlığınız altında memleket ve Urfa için müsmir ve hayırlı faaliyetlerde bulunacağımıza en samimi duygularla inanmakta ve bu vesile ile hürmet ve sevgilerimi arz etmektedir.

Urfa Verem Savaş Derneği İdare Hey'eti adına
BAŞKAN
Dr. Ruhi Göksel

Sayın Dr. Ruhi Göksel Veremle Savaş Derneği Başkanı U r f a

Hayıreveer Derneğinizin dğerli Başkan v n l'are Hey'etinin beni fahri Başkanlığa seçmelerini bildirir

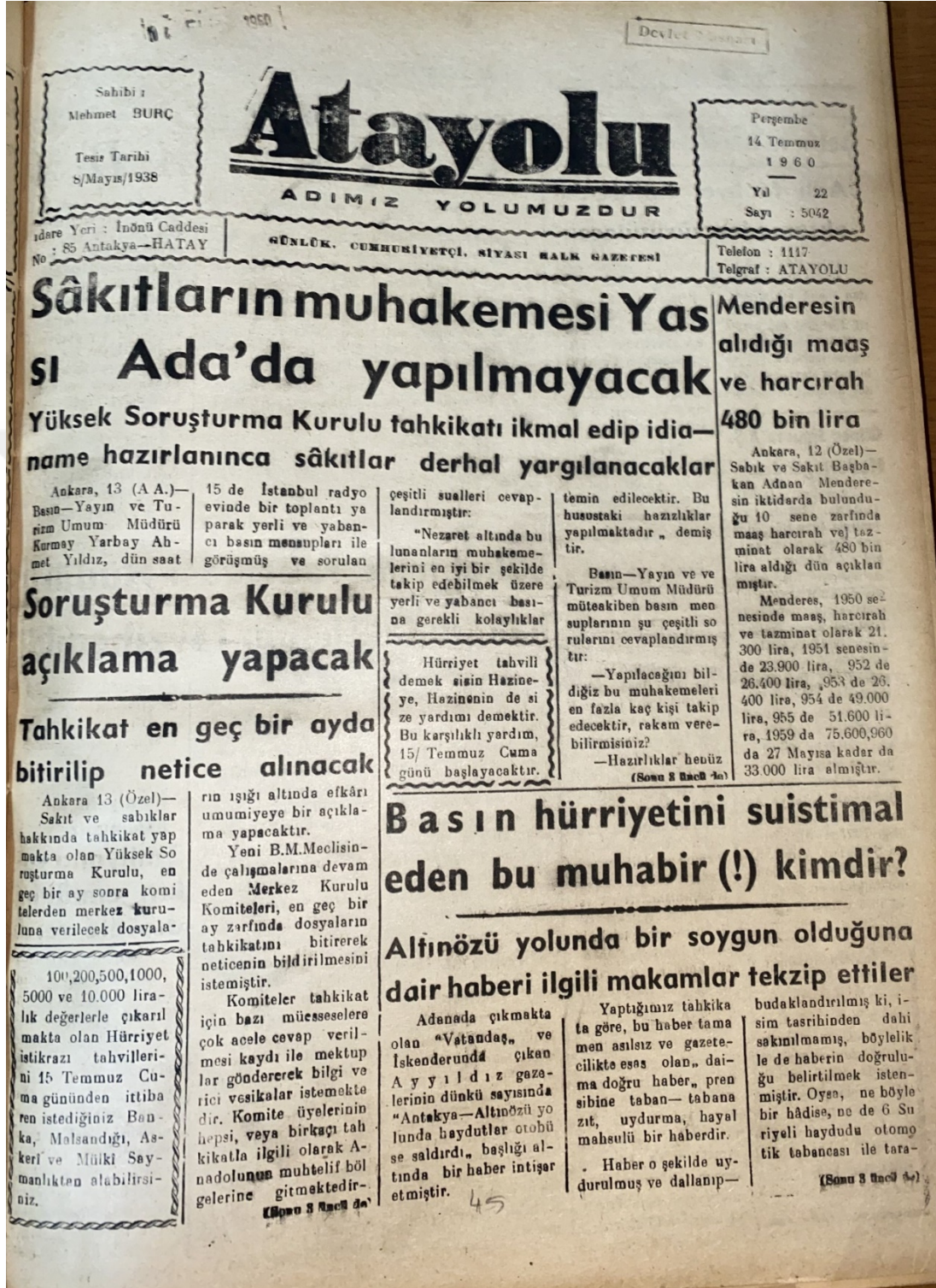
31/5/1960 tarihli tezkerenizden çok mütehasis oldum.

Uzviyetimizi olduğu gibi Milletimizi de içten kemiren bu derde derman olmağa çalışan Derneğimizin hayırlı çalışmalarına katılmak benim için pek zevkli vazife teşkil edecektir.

Başa Zâtialiniz olmak üzere bütün Derneğin İdare Hey'eti âzalarına candan hürmet ve teşekkürlerini sunarım.

Tuğgeneral Celâl Erikan
Askeri Vali ve Garnizon
Kumandanı

135

Ahmet Kırık

dü?
akika
ydu?

1500
1500
1500

TELEFONLAR
Yeni Tel. No: 1500 (1500) 1500
Eski Tel. No: 1500 (1500) 1500
Adres: ...
Etil: ...
Etil: ...

Öncü
MİLLET VE GERÇEK YOLUNDA
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

ÖNCÜ'nün Bugünkü Konusu
İstanbul'daki diğer gazetelerin, gazetesini de ...
1961
11
OCAK
CARŞAMBA

Fikir İşçilerine haklarını tanıyan Kanunun çıkması üzerine gazetelerini kapayan

Gazete Sahibi Protesto Eildi

Okuyucuyu
hiçe sayan
9 lar kararı
nasıl aldı

YERİNDEN
GAZİ
ARİA
GAZİ
COP
PATRON
HAZIRLOP

Menderes'e boyun
eğenler, hürriyete
baş kaldırıyor..

AZ GİTTİK UZ GİTTİK
Eğri yolda birleşenler

Okuyucuyu
hiçe sayan
9 lar kararı
nasıl aldı

«SİZİ KADERİNİZLE
BAŞBAŞA BIRAKIRIZ»

ÇALISAN
GAZETECİLERE
COP, PATRONA
HAZIRLOP

Ak'la Kara
Emil Galiç SANDALCI
Perde yırtıldı

Oylar ve
Yankıları...

Basın Teşekküllerinin Telgrafı

Neler Dediler:
Çetin Altan
Yapar-Kemal

Gerçek
meslemiz

Kurucu Meclis'teki
Gazetecilerin Bildirisi

İnönü Zaferinin
40 nı Yıldönümü
dün kutlandı

K.Meclis'te dün içtüzük ve
Bütçe Komisyonları seçildi
Anayasa Komisyonunda 15 bölümlü yapıldı

SİMİT DEVRİNDEN
ÜMİT DEVRİNE
Yazın MİL KIVANÇ
(Milletçi yazarı)

5953

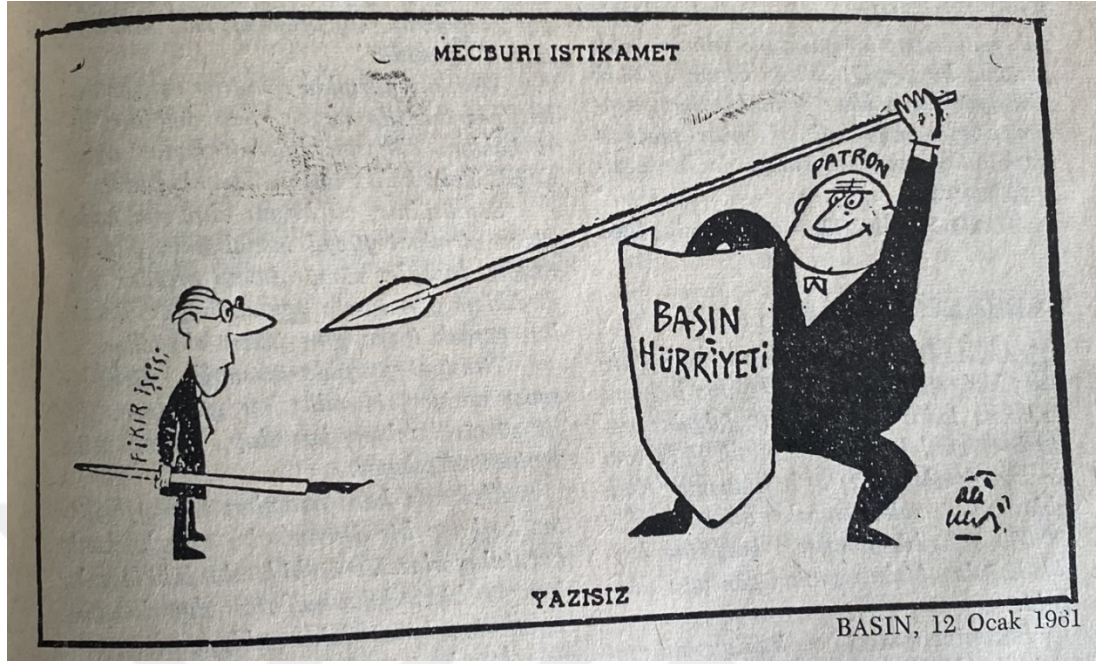
«Örtülü Ödenek» te
savunmalar yapıldı

Basın Hürriyetinin Asıl
Teminatı Bu Kanunlardadır
İltisat ÖYMEN

İki gemici
Türkiye'ye
ültila etti

EK-21. 12 Ocak 1961 tarihinde Basın Gazetesinde yer alan karikatür

PERŞEMBE
12 Ocak 1961
Yı : 10 Sayı : 3813
Fiyatı : 10 kuruş
Telefon : 2296

Samsun Postası

Günlük siyasî müstakil memleket gazetesi

İdarehane
Kazımpaşa cad. No. 109
Basıldığı yer :
Ahalî matbaası Samsun
Sahibi : Salih Gövelli
Mesul müdür Hürriyet Yayı

İstanbulda 9 Gazete Protesto Maksadiyle Uç Gün Gazetelerini Kapattılar 3 Gün Çıkmayan 9 Gazete Protesto Ediliyor

İnönü Zaferinin 40. yıldönümünü Kutlandı

Bu münasebetle ismet inönü kısa bir konuşma yaptı

Ankara, — CHP. Gen. Başkanı İsmet İnönü, 1 İnönü Zaferinin 40. yıldönümü münasebetiyle kendisini ziyaret eden öğrencilere aşağıdaki beyanını vermiştir:

"İki gün sonra, Birinci İnönü Zaferinin yıldönümü. Bu Siyasal Bir. Bir. Fakültesinde kutlayacağız. Her yıl bu müddet günleri, Fakülte öğrencileri ile beraber buluşurum. Hâşhaleder

dem, 1921 yılına heyecanlı günlerini beraber hatırlamaya çalışıyorum. 1921 senesi gibi, hem millet, hem heyecanlı kahramanlarımızın bu günleri, bu meclis, bu milletin hukukunu bükme niyetine getirmek için çalışmaya başlamıştır. Her büyük inkılapta olduğu gibi, İkinci Cumhuriyetin hukukunu temeli de, zafer üzerinde kurulmaktadır. Bu zafer milletin kazanımıdır.

Milletin bu zaferinde, Siyasal Bilgilerin karşısında bulunan heyecanlı öğrencileri, çok gereği ve büyük hisse almışlar. Her birimizin ailelerimizin tarih ve uzun hizmet ömürlerini, 1960 meclisimizle dolup taşacaktır. 1 İnönü Zaferinin yıldönümünde ilk düşüncem, sizin hizmetlerinizi ve idealist değerlerinizi hatırlayarak iltilaf etmektir.

Devamı 2 de

Bir ay daha soğuk olmayacak

Ankara, — Meteoroloji Genel Müdürü Dr. Umutran Çölgün 1960-61 kışına dair basınға izahatı vermiştir:

Ekseriyetle yağışlı havalara alçak basınç soğuk havaya da yüksek basınçlar sebep olurlar.

Yaz aylarında yurdumuzun az miktarda

yağış alması, 30 ar dereceyi civarında bulunan subtropik yüksek basınç merkezlerinin nispeten kuzeye doğru hareket etmesi ile Atlantik Okyanusundan giren ve Orta Avrupa'yı tesiri altına alan alçak basınç merkezlerinin Rusya'ya doğru hareket etmesinden ileri gelmektedir.

Bu gazetelerde çalışan gazeteciler İstanbulda sessiz yürüyüş yaptılar

Bakanlar Kurulu da 9 kişinin kararının yetersiz olduğunu kanaatinde

İstanbul, (Özel) — Türk gazetecilerine iyi bir hayat şartı tanyan ve bu işte gıymesine mün olmaksızın gazetelerini üç gün müddetle çıkarmamayı kararlaştıran, Hürriyet, Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni Sabah ve Yeni İsten bu gazeteleri sahiplerinin bu tutumlarına protesto maksadıyla basın mesleğinin de çalışanlar tarafından Vüdaye kadar sessiz bir yürüyüş yapılmıştır.

Yazı İşleri Müdürlüğü kademesinden muhabirine kadar 200'e yakın basın mensubunun iştirak ettiği kafe saat 11 de ellerinde dövizler olduğu, balde Vüdaye yürünmüşlerdir. Hükümet müddetfasiına inanmış ve yürürlüğe giren kanunla büyük sevinçleri paylaştığı olan B. sin tafi İst. Vüdaye ödüne geldikten sonra cilt rindeki dövizleri giriş kapısına ve aslında yeteçtirmişlerdir. Bu dövizlerin başında (Mendres'e boyun eğenler hürriyete başkaldırıyor-

lar.) (Milli Birlik Komitesi ile beraberler.) (Gazeteyi patron değil, bu çıkarıyorlar.) (Patronlar paraları, biz hayatımızı koyduk.) (Çalışan gazetecilere jop, patronlara hazırlap) ibareleri bulunmak- taysa, Bu dövizlerin karşısında dikte rejiminin joplarını yenis ve hapisane köpelerine itilmiş gilecek basın mensupları, İstakır gazeteciler sevi çle kederi bir arada yapıyorlardı. VİLAYET ÖNÜNDE Basın mensuplarından

mütekekil kafe Vüdaye ödüne geldiği zaman bura da, halkın da kendilerine katılması yüzünden mahpe ri bir kalabalık bütün yolları doldurmuş ve trafik durmuş bulunuyordu. Vüdayetin merdivenleri ne ilk olarak gazeteci Murat Kayahanlı çıkarak heyecanlı bir konuşma yapmıştır. Kayahanlı'nın bu konuşması uzun alkışlarla karşılanmış ve kafe bundan sonra Sendika ve Cemiyet Devamı 2 de

Fikir işçileri K.yürürlükte

Ankara, — Basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıkları arasındaki münasebetlerin tanzimi hakkında ki kanun Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kanuna göre gazetecinin bir tarifi yapılarak göy le denmektedir: Türkiye'de yayınlanan gazete ve

mektulerde haber ve fotoğraflarında her tür fikir ve sanat işlerinde çalışan ve iş kanunundaki "çalışan" terifi şimülî hericinde kalan kimselere, fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışmaları gazeteci denir. Kanuna göre gazeteci ile kendisini çalıştıran iş veren arasında yazılı bir iş aklısı yapılması, bu akde, işin nevi, ücret miktarı, gazetecinin kıdemi ya Devamı 2 de

Temsilciler Meclisinde iki Komisyon için seçim yapıldı

T. Meclisi saat 15 de toplanacak

Ankara, — Temsilciler Meclisi için toplantisını Kazım Örsbay'ın Başkanlığında yapıldı. İlk olarak Bakanlar Kurulu listesinin onaylandığınadır dair Devlet Başkanlığı tezkeresi okundu. Bunun, Yüksek Seçim Kurulunun bir kararının biyige sunulması takip etti. Bunda, Öğretmen Dernekleri Federasyonu tarafından Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilen

Dursun Kut'a sit seçim mızbatısının ip al edildiğini ve yerine yedek üye İhan Özdi'i seçildiğinin onaylandığınadır bil diriliyordu. Bunun üzerine Temsilciler Meclisinin yeni üyesi İhan Özdi'i kürsüye geldi ve and içti. Daha sonra 45 dakika devam eden bir esul tartışması yapıldı. Bu arada Nüvit Yetkin in verdiği bir önege kabul edilerek, görüşme

lere hergün yoklama ile başlanması esası kabul edildi.

SEÇİM

Usul tartışmalarının sona ermesinden sonra gündemin ilk maddesini teşkil eden, Kurucu Meclis İçtüzüğü tektik komisyonuna seçimi yapıldı. Oylamadan sonra tasnif için bir süre oturuma ara verildi

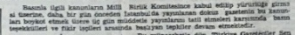
Emekli, yetim ve dulların vergisi geri verilecek

Ankara, — Emekli Sandığından masş alan emekli, dul ve yetimlerin Ocak, Şubat ve Mart 1961 aylıklarından kesilen vergilerin iadesi için yapılan çalışmalar hızlandırılmıştır.

Çalışmaların bitimin de tanzim olunacak çek lerin muhahir bankalara gönderileceği tarih Emekli Sandığına ayrıca bildirilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti arabuluculuk için çalışıyor - İstanbul'da Fikir İşçileri "Basın Gazetesi," ni çıkardılar. Gazete sahipleri, sadece İlân Kanununu protesto ettiklerini ileri sürüyorlar

Eski ve yeni

Bazıları 1971 olarak gösteren son kamusal muvacehesinde ortaya çıkan iddialar üzerine Tür-

Armin dâvner

Dâvada 24 sanık yargılanacak
... dâvasına da bakılacak

Son basın

Siz, burada, İstanbul gazeteleri dokuzunu üç günlük bir pro-

Verem

3 Ocak Pazartesi günü Sağlık Bakanı Prof. Dr. Ragıp Üner

ha sonra veremle ilgili bir fi

4. ortada değişmiş bir ev
olduğunu kimse inkâr ede-
rnek hasımının bir başka re-

...bir baskı veya «vasilika» tehdidi karşısında sanıp...

18000 Sq. Ft. 1977

**MEELIS, PAZARTENİYE KADAR
TOPLANTIYA ARA VERDİ**
Türkiyənin Meclisi 19 dahiyyə

ANLAŞMA — Ticaret Bakanlığında Amerika
200 bin ton buğday lital eedceği. Buğday
kınımasında kullanılmak üzere memleket

(Some Sa: 5 de)

...nisi, ancak denildi. B

OLAYIN İÇ YÖZÜ

B yın neticesi olarak yayınlarımız bulunuyor. Amacımız Türkiye'nin en büyük 9 gazete

ki
nia
m

ki gibi basın tertibinde
görülmemiş protestonun sebe-
bi nedir?

ruhlenniz mi
bahsettikleri basınla ilgili ka-
nunların biri başında çalışanlar
arandığını arandığını mu-

buğday ithal edeceğiz

B. Amerika'nın memleketimize Türk Parası kâğıdı 200.000 ons
buğday vermesine dair anlaşma dün Ticaret Bakanlığına Ticaret
Bakanı Mehmet Baydur ve Amerikan büyüğü Mr. Charles arasında
imzalandı. Müzakeracı Mehmet Seyda, Amerika

İlçe statüsünün kurulmasını
değiştiren kararlar ve sosyal
yardım, bakanlıklarında çalışmalar

«Mətləbi olduğu kimi, rəvərlər 22 Ekim 1960 tarixində Amerika İtəli kəməti ilə 120.000 tonluq bir parça - İtəli, xərç - ləş

zirli ve Uyar Fransa

Leyla Çambel

terlerini her hafta...
yemek kalitesi, meslek sahil...
ağır başlı bir değerli arkadaş...
önceki gün herçeyen içinde

(Sess. Sa. 4 SÖ. 6 da)

...arasında toynaklar ve kayıklar dolmuştu. Nasıl açıldığını bilmiyorum. B. Merdiven devrildi.

Fakal gərçək o idi ki, Azərbaycan bəşəriyyət səhifələri üçün böyük bir qələbə idi.

...çok umulâtiyelerinin manyet
...atları, karma bir hesaba v
...aldığı takdirde sürgün n
...sı

18. **Uzun Mıddetlik taliplerin durumlarını inceleyerek** en

**TÜRK TARİHİNDE EN CANLI
HAREKETLERİN BAŞINDA
DİTİM ERZURUM HALKININ
MİNNETSİZ YAŞAYAN
EVLATLARI GÖRÜLMÜŞTÜR.**
H. AVNİ ULAS

21 Haziran 1961

Milletin Sesi

GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Devlet Nüshası

**Pazartesi
29
MAYIS 1961**
Yıl: 4 - Sayı: 1493
Fiyatı 15 Kuruş
Telefonlar: 1544 - 2570

27 Mayıs Millî inkılâbımızın 1. yıl dönümü bütün yurttaki muhteşem törenlerle kutulandı

**Kurucu Meclis Tarihi Vazifesi Olan Anayasayı 27 Mayıs da Bitirdi
MECLİSTE D. BAŞKANI GÜRSEL VE K. MECLİS BAŞKANI ORBAY BİRER KONUŞMA YAPTI
K. Meclis 8 Haziran Perşembe
gününe kadar tatile girdi**

27 Mayıs 1960 Millî inkılâp hareketimizin birinci yıldönümü münasebetiyle evvelki gün 27 Mayıs 1961 Cuma günü bütün yurttaki muhteşem törenlerle kutulanarak millî bir bayram edilmiştir.

Bu münasebetle bütün Türkiye radyoları Başkent Ankara'da tertiplenen muazzam kutulama törenini naklen vermiş ve özel programla yayınlar yapmıştır.

Dolayısıyla şehrimizde hazırlanan hususî bir programla kutulanmıştır.

Bugünün sevinciyle uyanan halk sabahın erken saatlerinde caddelere dökülmüş ve hükümet binası önünden havuz başına kadar caddeler tıklım tıklım dolmuştur. Etrafta yer yer davul zurnalar çalınmakta kahraman Erzurumlu çocukca coşmaktaydı. Evvelce hazırlanmış olan program mucbince ordu, okullar, dernek ve teşekküller merasim için yerlerini almışlardı, talebeler ellerinde birçok dövizler taşıyorlardı, bu dövizlerden bir kaç şöyledir: «Camisini ayıran İmanını ayırır» Hırsızlığı yasa yapan devleti kasa yapar» «Türk öğün güven çalır» «gençliğin kanı tazeler vatanı».

Ordu okullar ve teşekküller yerlerini al-

da tertiplendiği ve hile konuşmalar yapılmış ve resmî geçit başlamıştır. Ordu birliklerinin geçişini müteakip okullar yürüyüş yapmış ve bilahare dernek ve teşekküller davul zurnalar çalarak merasime iştirak etmişlerdir. 27 Mayıs gecesi Belediye binası önünde davul zurnalar çalınmış etrafı ışıqlarla donatılmış rengârenk havai fişekler atılmış ve elektrikli fener alayı tertiplenmiştir.

Ayrıca Halk Eğitim salonunda Ordu, Üniversite ve Öğretmenler Birliğinin müştereken hazırladıkları bir kahramanlık gecesi halka takdim edilmiş bu gecede birçok canlı tablolar yapılmış davullara 27 Mayısın mana ve mahiyeti anlatılmış serhat türkülerini söylenmiş haması gür ve destanlar okunmuştur.

Öteyandan süresiz çalışmalar neticesinde Kurucu Meclis Anayasayı bugün tamamlayarak halka ortaya arz etmiştir.

Bu vesileyle Devlet ve Hükümet Başkanı Org. Cemal Gürsel ve Kurucu Meclis Başkanı Kâzım Orbay birer konuşma yapmışlardır.

• • •

Kurucu Meclisin Anayasayı kabulü dolayısıyla meclis Başkanı Kâzım Orbay'ın konuşması tarihi vazifesini bitirmek suretiyle 8 Haziran Perşembe gününe kadar tadile girmiştir.

KÂZIM ORBAY'IN KONUŞMASI

Muhterem arkadaşlar! Sabık iktidarın yıllarca süren hakasızlık ve zulümlerinden milletce kurtulduğumuz bu günün yüreklerimizi doldurup taşırın sevinç ve heyecanı aynıyle yaşadığımız 1. yıldönümünü idrak bahtıyarlığı içindedir.

Bizleri bu mutluluğa erişiren ve tarihin en asil ve toplumu en kutsal amacına ulaştıran en başarılı halitesi olarak kaydettiği 27 Mayıs ihtilâlini ihtimamla hazırlayan ve maharetle gerçekleştiren şanlı ordumuzun necip, fedakâr ve kahraman temsilcileriyle bir arada Atatürk yadigarı büyük millet meclisinin yeni yüce binası içinde Kurucu meclis halinde millet hayrına çalışmalarımızın başta gelen önemli Anayasayı hazırlama görevinizi zamanında bitirmiş olmanın engin sevinci ve mutluluğu içindeyiz.

Ve bahtıyarlık duyduğumuz Büyük Türk Milletine yıllardır beklediği ve layık olduğu hakları ve hürriyetleri sağlayan demokrasî hükümetinin sağlam temellerini atan, millî istek ve ihtiyacılara uygun anayasayı halk oyunca sunmak üzere hazırlanmış ve kabul etmiş bulunuyoruz.

**Devlet ve Hükümet
Başkanı Org. Cemal
Gürsel'in Konuşması**

Muhterem Arkadaşlarım!

Şu tarihi anda sizlere hitap etmekle bah-tıyarım Komite ve Temsilciler Meclisinin Muhterem üyelerinin ayardan beri saygı hürmet bir dikkat ve ferasetle çalışarak meydana getirdiğimiz anayasamızın siyasi tarihimize mühim bir yer olacağından şüphe edilemez, hepimizin oylarının ittifakla üzerinde toplanan bu anayasamızın mutlak kuşursuz olduğunu iddia etmiyoruz; Fakat, Türk Milletinin yarına ne düşünse biliyorsa hepsinin bu kanunda yer aldığı muhakkaktır.

Bir aşkıtan bir artık zamandan beri Türk Milletinin Hürriyet mücadelesi uğrunda harcadığı emekler, bu sırada uğradığı hayal kırıklıkları ve kayıplar dikkat ve ibretle gözden geçirilirse ve duyacağımız hicap ve ızdırap içinde hepimiz birden bu necip milletin çilesinin artık bitmesi lazım geldiğini haykırarak ifade etmekteyiz lazımdır.

Aziz Arkadaşlarım!

İşte sizler bunu yaptınız sade bu lüzumu ifade etmekte kalmadınız hürriyet mücadelemizin son safhasını kapamak şerefini kazandınız. Bu neticeye varmak için sarf ettiğiniz bu mutlu emeklerden ötürü sizleri tebrik ve takdir ederim.

Türk villeti bir daha geri alınamayacak surette hürriyetini elde etmiş şerefli bir insan topluluğu ve haysiyetli bir millet olarak dünya huzuruna çıkmış bulunuyoruz. Aralık Hürriyetlerinin temiz havası içinde bütün gücüyle çalışacak kısa zamanda ilâk olduğu en yüksek medenî seviyeye yükselecektir.

Kıymetli Arkadaşlarım!

Bu mutlu olayda büyük bir bayram yapıyor 27 Mayıs ve Mubarek Kurban Bayramınızda katarak üç bayramınızı birden de-rin hürmet ve muhabbetle kutuluyorum.

(Devamı S. 2 de)

Anayasa ve Halkımız

Mehmet H. ÖCAL

Türk Milletinin gerçek Demokrasiye kavuşmak üzere yaptığı mücadeleler bugün yepyeni ve olgun bir safhaya girmiş bulunmaktadır. 27. Mayıs inkılabından sonra kurulan Temsilciler Meclisi üzerine aldığı ulvi vazifeyi başarmış, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını hazırlayarak Halk Oyu'na (Referandum) sunulmak üzere emin ellere teslim etmiştir.

Yeni Anayasa birçok hak ve hürriyetleri sağlam demokratik esaslara ve hukuk anlayışına göre bünyesine almış vaziyettedir. Geçmiş devirlerdeki acı tecrübelerin verdiği acı dersler neticesinde her maddenin üzerinde önemle durulmuş ve dolayısıyla bu maddelerin en uygun şekli kabul edilmiştir. Anayasa tamamladıktan sonra bunun Temsilciler Meclisinde tek muhalif rey olmaksızın kabul edilmesi hukukî sağlamlığının garantisidir.

Ciddi bir çalışmanın mahsülü olan bu ölü eser 9. Temmuz pazar günü Halk Oyuna sunulacaktır. Her dâvâda olduğu gibi bu milli meselede de halkımızın gösterdiği alaka, Milletimizin Demokrasiye olan iştihasının bir ölçüsü olacaktır. Yeni Anayasaya «Evet» demek milli bir vazifedir.

Çünkü; kabul edilecek olan Anayasanın tatbikatı bize birçok imkanlar sağladığı gibi; O'nun bünyesinde Türk Milletinin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin haline ve atisine zarar verecek en ufak bir emare yoktur. Yeni Anayasa partiler üstü bir eser olup, sırf Türk Milletinin özlemiş olduğu gerçek demokrasiyi sağlamak ve bunu devam ettirmek için Temsilcilerimizin namus, fersat ve alın teri ile yoğunlularak yapılmış bir hukuk âbidesidir. Halkımızın O'na «Evet» dememesi için hiçbir sebep mevcut değildir.

Gerçekler böyle olmasına rağmen bakınız Karakoyun adlı refikimizde Paşa imzalı ölçü sahibi ne diyor:

«Yeni Anayasa halka sunulacak, bu malûm. Birçok vatandaşlar tam metni bulup okuyamazlarsa evet mi hayır mı demekte hiç tereddüde düşmesinler ve kuyrukların hareketlerini kontrol etsinler. Onlar hayır derse, kendileri Evet demelidirler.»

Oldu mu ya Paşam?... Hangi hesaplar neticesinde böyle bir «Ölçü» çıkardığınıza hayret ediyorum doğrusu...

Anayasaya «Evet» veya «Hayır» demek oy kullanan her vatandaşın hakkıdır. Milli Birliğe en çok muhtaç olduğumuz bir zamanda, Milli Birliğin en çok sağlanılması icab'eden Anayasa gibi hassas bir mevzuu «Kuyruk» la zedelemek doğru mudur?... Böyle bir ölçü ile Milli menfaatlere ne

—Sonu Sayfa 4 de—

Anayasa (9 Temmuz Pazar Günü) Halk Oyuna Sunuluyor

27. Mayıs inkılabından sonra kurulan Temsilciler Meclisi genceli—gündüzlü çalışarak Anayasayı hazırlanmış bulunmaktadır. 9. Temmuz pazar günü halk oyuna sunulacak olan Anayasa Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam bir hukuk devleti oluşunu sağladığı gibi vatandaşlarımıza da demokrasi ve hürriyet yolunda bir çok imkân-

lar hazırlamıştır.

Yeni Anayasaya göre köylü toprak sahibi olacak, işçilere çalışma hürriyeti temin edilecek, demokratik rejimin tok-san müesseseleri tamamlanacak ve bunun gibi birçok maddeleri ihtiva eden Anayasa yüksek ve adil Türk Hakimlerinin teminatı altında bulunacaktır.

Anayasaya oy ver-

mek üzere sandık başına gelmek her vatandaşın milli bir vazifesidir. İştirak nisbetinin fazlalığı bizi ve bütün dünyayı alâkadar eden bir mevzudur.

Vatandaşlarımız tek muhalif rey olmaksızın Temsilciler Meclisinde kabul edilen Anayasayı alkışlayacak O'na bütün varlıklarıyla «EVET» diyerek benimsiyceklerdir.

Dereye Düştü

İlimizin Şehitlik Mahallesinde oturur 11 yaşlarında Mehmet Demir adlı çocuk 26/6/1961 pazartesi günü Karakoyun deresine düşmek suretiyle yaralanmış olduğundan koma halinde Devlet Hastahanesine kaldırılmış olup tahkikata başlanmıştır.

Vaiz Kurtuluş Gidiyor

Diyanet işleri bakanlığınca Dini irşatlar da bulunmak üzere bir ay müddetle şehrimize gönderilmiş bulunan Bursanın Keles kazasının merkez vaizlerinden Yusuf Ziya Kurtuluşu müddeti dolduğundan Valimiz Alseddin Kırıl tarafından 15 gün daha uzatılması için Devlet Bakanlığı ile temasa geçmiştir.

1/7/1961 gününe kadar ilgili bakanlıktan bir haber çıkmadığı takdirde kıymetli vaizin şehrimizden ayrılacağı üzüntü ile öğrenilmiştir.

Göllerimizin Suları

Şehrimizin güneybatısında Halilrahman, Ay-nizeliha adında iki gölün mevcut olduğu hepimizin malûmudur. Bugöller hem bir mesire yeri, hem de sıcak olan Urfamızın plajı vazifesini görür.

Bunlardan başka temizlenmek suretiyle içme suyumuz olur, değirmenlerimizi çevirir, yakın bahçelerimizi kerbelâ olmaktan kurtarır. Hasılı bu göller şehrimizin Coğrafi namusudur. Bunlar olmasa belki Urfamız bugünkü durumunu bile muhafaza etmekten aciz kalırdı.

Buraya kadar iyi. İşte asıl fecaat bundan sonra başlıyor:

Yukarıda, «Bu göller sıcak olan şehrimizin plajı vazifesini görür» demiştik. Sıcaktan bunanan yüzlerce insan kendini göle atar, su renkten renge girer ve bu terane ile hergün Hasan Paşa, Pazar Camilerinden Gümrük ve Hacıka-mil hanlarından geçer. Suyun geçtiği bu yerlerde pisliğine yeni pislikler ilâve edilir. İşte bu son derece kirlili olan suyu biz vatandaş olarak ayran, limonata olarak içeriz. Furunlarımızda bununla ekmek yaparız. Abdest alırız v.s. v.s...

«Temizlik imandan gelir» derler. Böyle temizlikten nasibi olmayan su ile yapılan işler bilmem ki ne gibi bir fayda sağlayabilir... Sihhat denilen nesne ile nasıl bağdaşabiliriz acaba?..

Bu acı gerçekler karşısında ilgililer ne gibi çare düşünüyorlar?... Hayati bir mevzu, merak edilecek şey doğrusu.

Hakkı SAYUNAN

PAZARTESİ
10
TEMMUZ
1961

SAHİBİ
HAYRİ TERZİOĞLU
Yazılarını filan idare eden
Mens. Müdür
MUSTAFA TAYLA
Dizildiği ve Basıldığı yer:
HAKİMİYET MATBAASI
Baskı Cad. No. 5 - Bursa

Hakimiyet

Milletindir

Müessis: İsmet BOZDAĞ
T E L E F O N L A R :
Yazı İşleri 1212 - İdare 308
«Bu Gazete İsmi Ahlak Yasaına Uygun Taahhüt Edilmiştir»

Tarih: 10/7/1961
Yıl: 11 - Sayı: 5914
FİYATI: 15 KURŞ

BİR İNGİLİZ ÖĞRETMENİ SOYULDU
İstanbul, 9 (Husus muhabirinden) — Hayatlılarda bulunan Dr. Hary Oksla İngilizce öğretmenlerinden Sayın Askeri Gazisi kışkırtılardan geçtiği sırada meşhul bir yankesici tarafından cebindeki 150 lira parası çalınmış bir polis meşhul yankesiciyi aramaktadır.

İkinci Anayasaya Yurt da evet dendi İştirak nisbeti yüzde sekseni buldu

Oylamada ne dediler

ANKARA, 9 — (Husus muhabirinden) — Dün Ankara'da Anayasa için oy veren M.B.K. üyeleri ve siyasi partiler genel başkanları oylarını kullandıktan sonra şunları söylediler:

CEMAL GÜRSSEL, Devlet ve Hükümet Başkanı, «Hayırlı olsun».

İNÖNÜ, CHP Genel Başkanı, «Vazife yaptık. Memnuniyetle ve gönül rahatlığı ile gidiyoruz».

«İkinci defa oy kullanıyoruz. Anayasamızın millete hayırlı olması en samimi temennimizdir. Yenden kurulan devlet düzenimizin hiç kimse tarafından bir daha soyulmasını istemiyoruz».

SELAHATTİN ÖZGÜR, M.B.K. üyesi, «Büyük bir heyecanla oyumuzu kullandık. Hepimizin uğurlu olması için».

Devamı S. 4 Sd. 5 de *

GÜRSSEL
Siz yaptınız, siz kabul ettiniz. Hayırlı olsun.

İNÖNÜ
Memlekete hayırlı olsun.

ALİCAN
Memleket vazifesi

GÜMÜŞPALA
İlk oylamayı hayırlı olsun.

Kahramanmaraş Türk Alayı her bakımdan Ada Türklere için iltihaz vesilesi olmaktadır. Zaman zaman Türk birliğinin yaptığı gösteriler herkesten takdirini kazanmaktadır. Resimde, Alayın tören bölüğü bir gösteri esnasında görülmektedir.

Devlet Başkanı Gürsel «Milletimize hayırlı olsun, siz yaptınız siz kabul ediyorsunuz» dedi

ANKARA, 9 (Husus muhabirinden) — Cumhuriyetin 2. anayasası için yapılan referandumda başkente iltihak talebinin çok üzerinde olmuştur.

Çoğu bölgelerde öğleye kadar seçmenlerin 50-60 oyların kullanılması. Şehrin dış mahallelerinde iltihak merkezi daha fazla olmuştur. Başkente ilk haber Kayseriden gelmiştir. Kayseri'de seçim kurulları Yüksek Seçim Kuruluna gönderdiği bir teletext 100 seçmenin bir meşhur kılıfında oyların tamamını kullandığını ve sandığın açılıp tasnif edildiğini bildirmiştir.

100 seçmenin 98'i beyaz, 2'si kırmızı oy kullanmıştır. Başkente oylama sırasında herhangi bir müessat olayı cereyan etmemiştir.

GÖNÜLLÜ BEDEVLER Irak Başbakanı Kasım'ın ortaya çıkardığı «Kuvveti İlahiye» mesuliyetini, Koreyillerin silahlanmasında bulunarak bir işe başlatarak, yavaş yavaş sebat ve kışa zamlarda olmuştur.

Dün Bursada Anayasaya 0/0 40 «Evet» dendi

529 sandıktan 450 si gece 0.3 e kadar tasnif edilebilirdi. 79 sandığın tasnifi bugün belli olacak

İstanbulda 0/0 70 Evet

İSTANBUL, 9 (Husus muhabirinden) — 2. İnci Cumhuriyetin Anayasasının halk oylama sandığı bugün İstanbulda saatin geçmiştir.

Merdiveköy ve Tashitarla'da iki şahıs kırmızı oy pusulası dağıtarken yakalanmışlar ve ilgili makamlara teslim edilmişlerdir.

Şimdiye kadar alınan sonuçlara göre İstanbulda halk oylama katılma nisbeti % 75 civarında olup kullanılan reylerin % 70 i beyaz EVET % 30 u kırmızı DEĞİL

Devamı S. 4 Sd. 4 de *

Cumhuriyetin ikinci anayasası için yapılan referandumda şehirde iltihak çok olmuştur. Sabahın saat 05 inden itibaren vatandaşlar anayasaya oy kullandıktan sonra yazılı bulundukları kütüklerin oylama yapıldığı sandıkların bulunduğu cami ve okul bahçelerine alınarak evvel işleri dolayısıyla sandık başkanına müraacat ile 5 e 15 kala reyini kullanmak isteyen vatandaşlarda bir çok sandık larda tesadüf edilmiştir.

Öğleye kadar şehrin içindeki oy sandıklarına müraacat eden vatandaşların adedine göre iltihak nisbeti % 70 i bulunmuş ve öğleden sonra da saat 17 ye kadar müraacat eden vatandaşların adedi ile bu rakam daha da yükselmıştır.

Havanın çok sıcak olmasına rağmen sayfiye yerlerine gidecek olan vatandaşlar çok erken saatlerde vasitelerini yerine getirmek için bazı sandık başkanları hazırladılar. Millet hayırlı olsun.

Bir köyden iki haberler alındı.

Devamı S. 4 Sd. 7 de *

İlk oyları M.B.K. üyeleri kullandılar

(Husus muhabirinden) — Cumhuriyetin ikinci anayasasını halk oylama sandığı bugün M.B.K. üyeleri kullandılar. Sa raçoğlu mahallesindeki 475 numaralı sandıkta ilk önce Suphi Karacan daha sonra Kadir Kaplan, Müci A. taktı, Muzaffer Yurdakuler ve Emecullah Çelebi oylarını vermişlerdir.

Ahmet Yıldız 9.40 da Fahri Ördülek 10.05 de, Vehbi Ersü 10.35 de oy kullanmış kendilerini komitelerine diğer üyeleri takip etmiştir.

CHP genel başkanı İnönü saat 10.03 de Ant Tepe İlk okulunda oylamayı kullanmıştır. İnönü oy verirken son ra «Vazife yaptık» memnuniyeti, gönül rahatlığı ile gidiyoruz» demıştır.

CKMP genel başkanı Bölükbaşı saat 10.05 de oylamayı kullanmıştır. Bölükbaşı oy verirken giderken gazetecilere yanındaki kırmızı gömlekle «Bakınız bir Türk devletinin teminini atmağa Hürriyeti de getiriyoruz» de miştir.

Elazığ'da dün infilak oldu

Sağlık merkezinde infilak neticesinde meydana gelen yangın söndürüldü

ANKARA, 9 (Husus muhabirinden) — Sabah saat 7.20 de Elazığ'ın Taşlı İlçesindeki sağlık merkezinde bir patlama olmuştur.

Sağlık merkezinin bodrum katında yuvarak gelen patlamanın bir yangın çıkırtmıştır. Yangın kısa zamanda kontrol altına alınmış ve söndürülmüştür. Telefonla görüldüğü üzere Elazığ emniyet müdürlüğü olay hakkında şunları söylemiştir:

«Önemli bir şey değil, bir yangın».

Grup yarışmaları sona erdi

Altıncı grup birinci olan dün de devam eden 100 engelli Ural Boksörler, 1500 metre Döner «Eskişehir», 400 metre Döner «Eskişehir».

Devamı S. 4 Sd. 8 de *

Elim bir Kayıp

NECİP VEFAT
Cumhuriyetin ilk başkanı İsmet İnönü'nün oğlu, 100 günlük Ural Boksörler, 1500 metre Döner «Eskişehir», 400 metre Döner «Eskişehir».

Devamı S. 4 Sd. 9 de *

KONGOLU GÜZEL Kongolar Belçika hakimiyetinden kurtuluşlarının birinci yıldönümünü olan 30 haziran gününü şenliklerle kutulmuşlardır. Bu arada bir de güzelliği yarışması düzenlenmiş ve Kongo kızı Leopoldville güzeli seçilmiştir. Resimde kraliçe bir arada.

Çalışmak hiç bir zaman yavaş bağlı değildir. Resimde ortunda su taşıyan çömlet taşıyan iki kişi, 75 yaşındaki Mehmet Yıldız'ın bu işi bir misal teşkil etmektedir.

Dün Bursada Anayasaya 0/0 40 «Evet» dendi

529 sandıktan 450 si gece 0.3 e kadar tasnif edilebildi. 79 sandığın tasnifi bugün belli olacak

★ ★ ★

İstanbulda 0/0 70 Evet

İSTANBUL, 9 (Hususi muhabirimizden) — 2 inci Cumhuriyetin Anayasasının halk oyuna sunulduğu bugün İstanbulda sakin geçmiştir.

Merdivenköy ve Taşlıtarla'da iki şahıs kırmızı oy pusulası dağıtırken yakalanmışlar ve ilgili makamlara teslim edilmişlerdir.

Şimdiye kadar alınan sonuçlara göre İstanbulda halk oyuna katılma nisbeti % 75 civarında olup kullanılan reylerin % 70 i beyaz EVET % 30 u kır

Devamı S. 4 Sü. 4 de ★

Cumhuriyetin ikinci anayasası için yapılan referanduma şehirde iştirak çok olmuştur. Sabahın saat 05 inden itibaren vatandaşlar anayasaya oy kullanmak için yazılı bulundukları kütüklerin, oylama yapılacağı sandıkların bulunduğu cami ve okul bahçelerine akın etmeğe başlamışlar ve saat 5 den evvel işleri dolayısı ile sandık başkanına müracaat ile 5 e 15 kala reyini kullanmak isteyen vatandaşlarda bir çok sandık larda tesadüf edilmiştir.

Öğleye kadar şehrin içindeki oy sandıklarına müracaat eden vatandaşların adedine göre iştirak nisbeti % 70 i bulmuş ve öğleden sonra da saat 17 ye kadar müracaat eden vatandaşların adedi ile bu rak

kam daha da yükselmiştir.

Havanın çok sıcak olmasına rağmen sayfiye yerlerine gidecek olan vatandaşlar çok erken saatlerde vazifelerini yerine getirmek için bazı sandık başla-

Devamı S. 4 Sü. 7 de ★

İlk oyları M.B.K. üyeleri kullandılar

ANKARA, 9 —

(Hususi muhabirimizden) — Cumhuriyetin ikinci anayasasını halk oyuna sunulduğu şunda ilk oyları M.B.K. si üyeleri kullanmışlardır. Sıraçoğlu mahallesindeki 475 numaralı sandıkta ilk ön-

10
MİLLETİNDİR
6
25 KURUŞ

Kudret
MİLLETİNDİR
6
25 KURUŞ

30 kuruşluk 4 kuruşluk
50 kuruşluk 2 kuruşluk
75 kuruşluk 1 kuruşluk

Dün gece alınabilen ilk neticelere göre ANAYASA

Çoğunluk EVET dedi

Kat'i neticelerin bu gün alınması muhtemel
İstanbul Belediyesi çöpçüleri toptan "HAVIR," dediler

İzmir'de oylama hadiseleri

Ord. Profesör BAŞGİL'in cevabı: Yalman, siz kargayı boyayıp bülbül diye satmakta ustasınız

Başkan Gürsel oyunu kullanıyor

Sabaha karşı Alınan neticeler

Prof. Gökyayın verdiği cevap

Kore iyi niyet heyeti geldi

Dün de bir kereste ardıyesi kasten yakılmak istendi

Ekmeğin bozuk çıkmasının bir sebebi de paçal

İTİZAR

İste HAKİKAT

Ekmeğin bozuk çıkmasının bir sebebi de paçal

İTİZAR

İste HAKİKAT

Ekmeğin bozuk çıkmasının bir sebebi de paçal

İTİZAR

İste HAKİKAT

11 SALI
TEMMUZ
1961
YIL: 11 SAYI: 3404
FİYATI: 5 KURUŞ
TELEFON: 2296

Samsun Postası

Günlük siyasî müstakil memleket gazetesi

İdarehane
Kâzımpaşa cad. No. 109
Basıldığı yer :
Ahali matbaası Samsun
Sahibi : Salih Güvenli
Müşteri müdür Hürriyet Yağcı

Anayasaya Türkiye "EVET,, dedi Türkiyede birkaç vilâyet hariç bütün vilâyetler beyaz oy verdi Maalesef Samsunda kırmızı oy fazla

Ne için Hayır

9 Temmuz milletimiz için büyük bir mihnet günü olmuştur. Bu imtiham kitabı bir senaetler büyük öğretiler, kurulu (Temsilciler ve Kurucular) tarafından hazırlandı. Bu kitapta toplumun, feridin Devletin refah, saadet ve huzuru dikkat nazara alınıp dört başı mamur bir hale getirildikten sonra Halk oyuna sunulmuştur. Şüphesiz Kitapsız din olmayacağı gibi Anayasasız da bir devlet olmaz. Olmasını bir tarafa bırakalım düşünülmez bile. Pek ama buna rağmen kismende olsa bunu istemeyenler neyi istiyorlar acaba? Ve yahut beğenmiyorlar. Devletin Cumhuriyet, Milli, Demokratik, Lâik ve Soeyal bir hukuk devleti oluş şeklini mi? Bölünmez bir bütün oluşunu, yoksa resmi dilin Türkçe, Ege menliğin kayıtsız şartsız millet olgununu, yargı yetkisini Türk milleti adına bağımsız mahkemelere kullanılacağını mı? Kanunların Anayasaya aykırı olamayacağını mı. Yoksa herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin kanun önündeki eşitlik mi. Yoksa hiç bir kişiye, aileye, zümre veya sınıfa bir imtiyaz tanınmasından mı beğenilmedi.

Anayasasının üçüncü bölümündeki gelişme hakkını mı ve kişi hürriyeti.

SAMSUN POSTASI
Sonu sa. 3 de

Hovza, Lâdik, Kavak merkezinden başka bütün kazalarda hayır fazla

9 Temmuz Pazar günü Halk oyuna sunulan Anayasa kanununun sonuçları nakkında vilâyetten aldığımız rakamlar şöyledir; Vilâyetimiz dahilinde 286 752 seçmenden 237 783 kişi oya iştirak etmiş, bunlardan 106 629'u evet, 141.154'ü hayır demişlerdir. 99 oyda mutabek sa-

yılmamıştır. Seçim nisbeti %86,97'dir. Nisbetler yüz de 43 evet, %57 hayır.

Vilâyetimizde en fazla iştirak Havza kazasında olmuş ve burada 1810 fazla evet çıkmıştır. Bundan başka Lâdikte 412, yalnız Kavak kasabasının 107 evet fazla kullanılmıştır.

hayretten ağzımıza açık kaldı Adalet Partililer reyler okunurken kırmızı oy fazla çıkınca alkışladı

Evvelki akşam oylar tasnif edilirken her sandık açıldıkça seçim kurulu tarafından ilân ediliyordu. Tabii bir çok meraklı halk ta bu notları yazmakta i-

di. Bu arada kırmızı oy fazla çıkınca Parti binasından takip etmekte olan adalet partililer alkışlamaya başlamışlardır.

Anayasa seçimleri sırasında İstanbul'da vukubulan müessif iki olay

İstanbul — Kuştepe semtinde Mustafa Ünal adında eski bir DP li el altından kırmızı oy pusulası dağıtırken sıkı yönetim yönetimi yetkilileri tarafından yakalanmış ve tevkif

edilmiştir. Tahtlarla semtinde kırmızı oy pusulası dağıtarken eski CKMP bucak başkanının oğlu olan Erol Türker yakalanmış. Sonu sa. 2 de

10 Bulgar balıkçısı beraat etti

İstanbul — 54 gün önce İstanbul Boğazı önlerinde yakalanan Bulgar balıkçılarına motorleri teslim edilmiştir. Haklarında delil yetersizliği yüzünden berrat kararı verilen 10 Bulgar balıkçısına motorle-

ri mayın grupunun nezaretinde teslim edilmiş ve muamele sırasında Bulgaristanın İstanbul Viskonso los'unda hazır bulunmuş. Motorün içinde tâdâ yapılarak üç tüfek ile kulliyetli miktarda fişek

de bulunmuştu. Bunlar ve balıkhanedeki buzdolaplarında saklanan Bulgarların tutmuş oldukları balıklar da teslim edilmiş ve motor bir tarama gemimizin refakatinde Bulgar karasularına kadar götürülmüş-

Başkan Gürsel ve M.B.K. Üyeleri ilk defa oy kullandılar

Ankara — Devlet ve Hükümet başkanı Orgeneral Cemal Gürsel ile MBK üyeleri 27 Mayıs'ta gerçekleştirdikleri inkılâbın ilk hedeflerinden biri olan Anayasanın halkoyuna sunulması vesilesiyle, gene inkılâp devri Seçim Kanununun subay olarak kendilerine tanıdığı hak gereğince ilk defa oy kullanmışlardır.

Başkan Cemal Gürsel saat 10.10 da oyunu Çankaya'daki 27 numaralı sandıkta kullanmıştır. Bu sandığın 504 numaralı seçmeni olan Gürsel, saat 10.30 da Çankaya'daki Cumhurbaşkanlığı evinden çıkarak otomobile, İngiltere Seferinin giriş kapısına kadar gelmiş ve burada arabasından inerek, seçim sandığına kadar yürümüş. Elindeki bastonu kullanmak ihtiyacını hissetmeyen Gürsel, bir gazetecinin (Başbakan neden yürüyerek geldiniz?) şeklindeki sorusuna: (Bu sandıkların taşıdığı mukaddes mânâya bir hürmet ifadesi değil midir? İşte bunun için sandık başına yürüyerek geldim) demiştir.

Son derece heyecanlı olan ve hayatında ilk defa olarak oy kullandığını belirten Devlet Başkanı Gürsel'i 27 numaralı sandığın bulunduğu okul barakasının önünde bir çok aile kargılamış ve küçük

çocuklar Gürsel'in elini öpmüşlerdir.

Devlet Başkanı oyunu kullandıktan sonra yine yürüyerek arabasına gitmiştir. Bu arada bir gazeteci iştirak nisbetinin fazla olduğundan bahsetmiş. Gürsel de (İştirak nisbetinin yüksek olması tarlaya giden veya yaylada bulunan köylünün oyunu kullanmasına bağlıdır. Bunu düşünerek, köylümüzün, tarlasına gitmeden önce bu millî vazifesini yerine getirebilmesini temin için oy verme saatini erkene aldık) demiştir. Devlet Başkanı gazetecilere ayrıca bir haber vermiş. Kayserinin bir köyünde bir sandığa bağlı 100 seçme. Devamı 3 de

PENCEREMDEN :

Küp içinde KAVURMA

İstanbul denizyolları için hatlarında biletsizlik yapan bir şahsın cebinden muhtelif semtlere ait 74 adet vapur bileti çıkmış.

Bu biletlere ne yapacakmış, onun orasını tabii biz bilemeyiz. Fakat insanın aklına o şahsın karaborsacılığı mı bağladı diye soru geliyor. Olur ya, neden olmasın Tiyatro, sinema, stadyum biletlерinde olur da vapur biletlерinde neden olmasın. Kim bilir belki de yolculara kolaylık olsun, bilet gışelerinde ızdıram azalsın, itişme kavgası, ağır da laşmaları olmasın diye yolculara vermek. Fakat hak için kurban, küp için kavurma kabininden.

PENCERECİ

8 CUMA
EYLÜL
1961

YIL: 11 SAYI: 3455
FİYATI: 5 KURUŞ
TELEFON: 2296

1 Aralık 1961

Samsun Postası

Günlük siyasî müstakil memleket gazetesi

Devlet Nüshası

İdarehane
Kâzımpaşa cad. No 109

Basıldığı yer:
D. Müdafii matbaası Samsun
Sahibi: Salih Güvenli
Mesul müdür Hurşit Yağız

Basın Yuvarlak Masa toplantısında Basın Andlaşması imzalandı

Andlaşmada Demokratik rejimi tam olarak gerçekleştirmesini ve milletçe benimsenmesini güçleştirecek yayınlardan sakınılacağı belirtildi

Ankara — Basın Yuvarlak Masa toplantısı evvelki gün radyoevinde yapılmış ve "Türk Basın Andlaşması" toplantısı katılan basın üyeleri tarafından imzalanmıştır. Türk Basın Andlaşmasında şöyle denilmektedir:

Milletçe yürekten özledığımız demokratik hukuk devleti düzeninin gerçek anlamı ile kurulmakta olduğu bu tarihli günlerde

ve bundan sonraki oluş ve gelişme devresinde basının yapıcı, aydınlatıcı, uyarıcı ve Atatürk devrimlerini koruyucu görevi daha önceki devrelerden de büyük önem taşımaktadır.

Siyasi hayatımızda çok hayırlı bir devrenin başlamasını sağlamak ümidi ile düzenlenen partiler arası Yuvarlak Masa toplantısı başarı ile sonuçlanmıştır. Bura uygun olarak bize düşen ödevler konusunda da görüş birliğine varmak üzere, bir Basın Yuvarlak Masa Toplantısı yapılması için Milli Birlik Komitesinin daydığı ihtiyacı yürekten paylaşıyoruz. Yuvarlak Masa görüşmeleri sonunda demokratik rejimin tam olarak gerçekleştirilmesini ve milletçe benimsenmesini geciktirecek, güçleştirecek yayın-

lardan sakınmanın yurtseverlik borcu olduğuna inanıyoruz.

Yeni Anayasamızın sağladığı haklar karşısında ödevlerini ve sorumluluklarını kavrayan Türk basını ilkeler üzerinde görüş ve anlayış birliğine varmıştır. Seçimden önce ve seçim sonrası devrede bunlara aynen gözetmeye ve bağlı kalmaya Türk basını olarak söz verilir.

Bir milli andlaşma olan partiler arası beyan-namede partilerin bağlandıkları ilke ve davranışları benimseyip ve bütünü ile destekleyeceğiz.

Birleşik Amerikan nükleer denemelere yeniden başlıyor

Başkan Kennedy, Vatandaşlarının ve diğer hür milletlerin güvenliğini korunması için başka çare kalmadığını dedi

Vashington AP — Başkan Kennedy, Birleşik Amerikanın yer altında ve laboratuvarlarda nükleer denemelere tekrar başlıya çağını açıklamıştır. Denemelere bu ay içinde başlanacaktır. Başkan Kennedy bu konuyla ilgili açıklamalarında Rusyanın nükleer denemelere tekrar başlaması yüzünden bu kararın alındığını bildirmiştir.

"B Amerika Hükümetinin kendi vatandaşlarına karşı vasifelerini yerine getirmesi ve diğer hür milletlerin güvenliğini koruması için başka çare kalmamıştır."

Sonu ss. 4 de

Ankara, - Emekli İnkilâp Subayları Yardımlaşma Derneği (EMİNSU) Ankara Kumandanlığının bir kararı ile geçici olarak kapatılmıştır. EMİNSU'nun Atatürk Bulvarındaki merkezine gelen polisler Dernek bürosunu mühürlemişlerdir.

EMİNSU'nun geçici olarak faaliyetten men edilmesi, Örfi İdare Kanununun 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası gereğince yapılmıştır. Bu fıkra Örfi İdare bulunan yerlerde, bir tedbir olmak üzere cemiyet faaliyetlerinin durdurulabileceği belirtilmektedir.

Ankara Kumandanlığının bu kararının, 20 Ağustota EMİNSU tarafından yayınlanan beyan

Ankara Kumandanlığı EMİNSU'yu kapattı

name ile ilgili olduğu ve Sıkıyönetim Mahkemesince yapılan kovuşturmanın selâmetle yürütülmesi amacıyla alındığı anlaşılmaktadır.

Gangsterin mahkemesi bugün

İstanbul, - !Yaptığı banka soygunu ile halkı günlerce meşgul eden gangster Necdet Elmasın mahkemesi bugün saat 9.30 da Davutpaşa Askeri Kışlasında bulunan 3 ncü Örfi İdare Mahkemesinde başlayacaktır. 10 dosya ile açılacak olan mahkemeye iki dosyanın da kısa zamanda ilâve

Sonu ss. 4 de

CUMARTESİ
EYLÜL
1961

9

YIL: 11 SAYI: 3456
FİYATI: 5 KURUŞ
TELEFON: 2296

1 Aralık 1961

Samsun Postası
Günlük siyasi müstakil memleket gazetesi

Devlet Nüshası

İdarehane
Kâzımpaşa cad. No 109
Basıldığı yer:
D. Müdafii matbaası Samsun
Sahibi: Salih Güvenli
Mesul müdür Hürşit Yağız

Türk Basın Andlaşmasının imzala- nışı münasebetiyle Gürsel dedi ki:

Basınımız taahhütsüz de vazifesini yapmakta idi. Hattâ bizim basın, inkılâptan beri taah-
hüde girmiş gibi dikkatli, hassas, memleket menfaatlerini titizlikle düşünür ve onu ko-
rur bir şekilde kalemini kullanmıştır

Türkiye'de yıkılacak bir şey yoktur YIKILIRSAK MİLLETÇE YIKILIRIZ

Ankara — Türk Ba-
sın Andlaşmasının Çarşam
ba akşam törenle imzalan-
masından sonra beş kişi-
lik bir Temsilciler heyeti
gece Devlet ve Hükümet
Başkanı Orgeneral Cemal
Gürsel'i ziyaret ederek an-
laşmanın bir nüshasını tak-
dim etmişlerdir.

Devlet Başkanı Cemal
Gürsel, MBK'ni temsil e-

den Ahmet Yıldızbaşkan-
lığında Ahmet Emin Yal-
man, Ziya Hanhan, C.
Borçbakan ve Seyfettin
Torhan'dan müteakkil be-
yeli Çankaya Köşğinde
kabul ederek kendileri i-
le bir saat kadar sohbet
etmiş ve bu arada Türk
Basın Andlaşmasının imza-
lanmasından duyduğu mem-
nunluğu şöyle ifade etmiş-

"Basınımız taahhütsüz
de vazifesini yapmakta i-
di. Hattâ bizim basın, inkılâ-
ptan beri taahhüde gir-
miş gibi dikkatli, hassas,
memleket menfaatlerini ti-
tizlikle düşünür ve onu
korur şekilde kalemini
kullanmıştır.

Arada sırada çatlak
sesler olmuştur. Ama bu
en samimi ailede bile va-
kit vakit vukubulan uy-
gunsuz hallere benzer. Na-
sıl bir aile için o hal bir
nakise değilse, arada çı-
kan çatlak sesler de ba-
sın hakkında hüküm ver-
meye asla kâfi değildir.

Bugüne kadar olduğu
gibi yarın da, bihassa da
ha sonra basının büyük
anlayış içinde, memleket
menfaatlerini ön plâna a-
larak vazifesini yapacağı-
na inanım vardır. Bu i-
nancım hayali veya tahmi-
ni değildir. Tanıştığım bû-
tün gazeteci arkadaşların
temiz duygularına selim
fikirlere ve vatansever-
liklerine şabit oldum. Bô-
yle bir heyetten memleke-
ti zarara uğratacak, mem-
leket bütünlüğünü sarsa-
cak ve bozacak yayınlar
çıkabileceğini asla tahmin
etmem."

Bizim bozulmamızdan,
yıkılmamızdan yalnız bir
zümre değil bütün memle-
ketin zarar göreceğini, bu
zarardan, dünya durumu-
na göre, telâfisi mümkün

olmayacak neticeler doğa-
bileceğini artık anlamamız
gerekir.

İlk meşrutiyet devri-
nin başkaları hesabına ve
çok yıkıcı yazarları ve
gazeteleri artık bu devir-
de bulamaz. Onların yıktı-
ğı millî birliğin zararları
Osmanlı İmparatorluğunun

yıkılmasına münfer olmuş-
tur. Fakat Türkiye'de yı-
kılacak bir şey yoktur. Yı-
kılırsak milletçe yıkılırız.
Bu da hiç bir vatanperve-
rin, vicdan sahibinin hat-
tâ alâfide bir kimsenin ra-
zı olabileceğine inanılmaz
Çok saydığım ve sevdiğim
(Sonu sayfa 4 de

Bugün Seçmen Kü- tüklerinin son günü

15 Ekimde yapıla-
cak büyük seçimde rey
kullanmak için tanzim
edilen seçmen kütükleri
15 gündenberi askıda
durmaktadır. Bu listeye
ismi geçmemiş olan va-
tandaşların bugün akşa-

ma kadar kendilerini
kaydettirmeleri lazımdır.
Bugünden sonra yapıla-
cak itirazın hiç bir kıy-
meti yoktur. Rey verme
günü hiç bir hak iddia
edilmez.

inkılâp aleyhtarı 20 kuyruk tutuldu

İstanbul 7 — Rejim ve
devrimler aleyhinde uzun
zamandanberi yer altı fa-
aliyetinde bulundukları tes-
bit edilen 20'ye yakın es-
ki DP li şahıs yakalanmış
ve gebrimiz Örfi İdare
Mehkemesi tarafından bu-
gün tevkiif edilmiştir.

İçlerinde 15 'iğinin
AP mensubu olduğu anla-
şılan bu şahısların isimle-
ri hakkında ilgililer çö-
ketim davranmakla bera-
ber, AP sözcüsü Cevde
Perinin de tevkiif edile-
ler arasında bulunduğu
Sonu sayfa 3 de

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Soyadı, Adı : Turan Karakurt, Nadire
Uyruğu : T.C.

Eğitim / Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam ediyor.
Lisans	Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi	2015

Yabancı Dil: İngilizce

